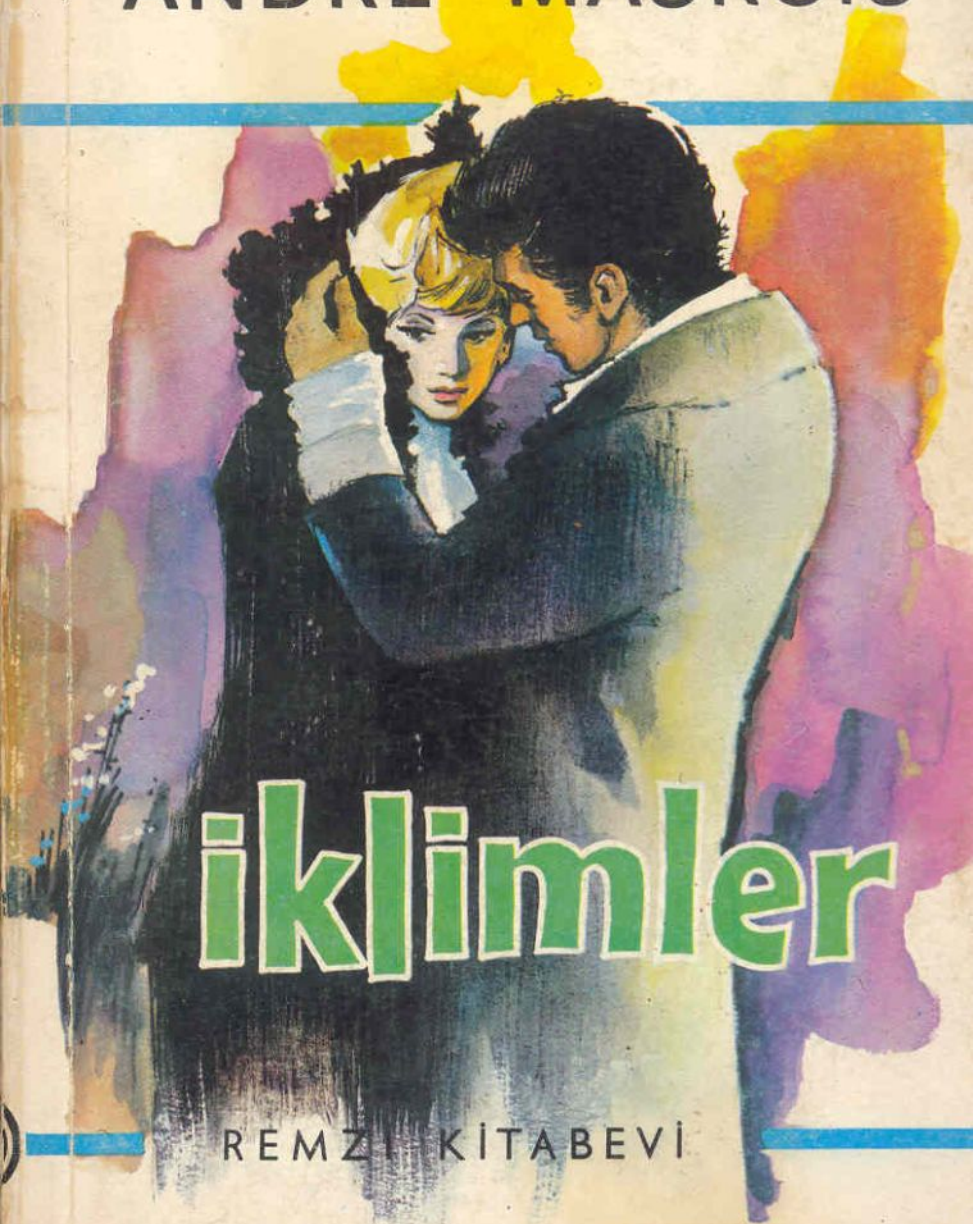
ANDRÉ MAUROİS

iklimler

REMZİ KİTABEVİ

İKLİMLER

YÜKSELEN MATBAACILIK LİMİTED ŞİRKETİ
CAĞALOĞLU — ISTANBUL
1972

DÜNYA MUHARRİRLERİNDEN TERCÜMELER SERİSİ : 120

ANDRE MAUROIS

İKLİMLER

Çeviren:
HAMDİ VAROĞLU

REMZİ KİTABEVİ
ANKARA CADDESİ, 93 - İ S T A N B U L

Ebedîyi, hep bu dünyadan başka yerde ararız; ruhumuzun bakışını, hep, o andaki durumdan ve o andaki görünüşten başka taraſa çeviririz; yahut, her anımız sanki ölmek ve yeniden yaşamak değilmiş gibi ölmeyi bekleriz. Her an, bize yeni bir hayat sunulmaktadır. Bugün, şimdi, hemen, biricik tutamağımız budur.

ALAIN

BİRİNCİ BÖLÜM

ODİLE

BİRİNCİ BÖLÜM

Philippe Marcenat'dan Isabelle de Cheverny'ye

— 1 —

Birdenbire gidişim sizi şaşırtmış olmalı. Özür dilerim ama, pişman değilim. Tristan'ın taşkın heyecanları gibi birkaç günden beri bende yükselen o iç müzik kasırgasını, bilmem siz de işitiyor musunuz? Ah! Daha önceki gün, ormanda, beni sizin beyaz elbisenize doğru iten coşkunluğa kendimi bırakmayı öyle istiyorum ki! Ama, aşktan da korkuyorum. Isabelle, kendimden de. Renée'nin, daha başkalarının, hayatla ilgili size neler anlatmış olduklarını bilmiyorum. Birkaç kez bundan söz ettik; ama size gerçeği söylemedim. Daha mutlu olmasını özledikleri bir geçmişi, inkâr etmek suretiyle başka kalıba sokmak umudu, yeni tanışan insanların çekiciliğidir. Dostluğumuz, fazla yaltaklanmalı dertleşmeler devresini artık geçirmiştir. Kadınların, vücutlarını teslim edişleri gibi, erkekler de ruhlarını, kuvvetle, savunulan, art arda bölgeler halinde teslim ederler. Ben, en gizli kıtalarımı, birbiri ardına savaşa sürdüm. Sığınaklarında sıkıştırılan gerçek hatıralarım teslim olacaklar ve gün ışığına çıkacaklar.

İşte şimdi sizden uzakta, çocukluğumu içinde geçirdiğim odadayım. Duvarda, annemin «en büyük torunum için» diye yirmi yıldır sakladığı kitaplarla yüklü raf asılı duruyor. Acaba benim oğullarım olacak mı? Şu mürekkep lekeli; geniş, kırmızı sırtlı kitap emektar Yunanca sözlüğüm; şu yıldızlı ciltler de, aldığım armağanlar. Size hepsini anlatmak isterdim, Isabelle, sevimli küçük çocuktan, sinsi delikanlıya, yüreği yaralı, bahtsız erkeğe dek hepsini. Saflıkla, olduğu gibi, alçak gönüllülükle her şeyi söylemek isterdim. Bu hikâyeyi bitirir-

sem, belki de size göstermeye cesaret edemeyeceğim. Yazık olur ama, ne yapalım. Salt kendim için de olsa, hayatımın bilançosunu yapmak faydasız değildir.

Hatırlar mısınız, bir akşam Saint-Germain'den dönerken size, Gandumas'yı tasvir etmiştim. Güzel ve gamlı bir yerdir. Oldukça yabanî bir boğazda kurulmuş olan fabrikalarımızın ortasından bir sel akar. Limousin'de benzeri çok, XVI. yüzyıldan kalma küçük bir şato olan evimiz, kıraç bir fundalığa tepeden bakar. Daha pek gençken, Marcenat ailesinden olduğumu, ailemizin bu çevrede beylik sürdüğünü öğrenince, bir gurur hissi duymuştum. Ana tarafından büyükbabamın zamanında, bir laboratuvardan ibaret olan ufacık kâğıt fabrikasını, babam büyük bir yapımevi haline getirmişti. Mandıraları satın almış, kendisinden önce oldukça bakımsız bir yer olan Gandumas'yı, örnek olmaya değer bir malikâne haline getirmişti. Çocukluğumda, hep, burada binalar yapıldığını, büyük kâğıt hamuru sundurmasının sel boyunca uzayıp gittiğini gördüm.

Annemin tarafı Limousinliydi. Büyükannemin babası notermiş, Gandumas şatosunu, millî emlâk arasında satıldığı zaman almış. Lorrainli bir mühendis olan babam, ancak evlendiği tarihten sonra oralı olmuş. Erkek kardeşlerinden birini, Pierre amcamı da oraya getirtmiş; o da, yakın bir kasaba olan Chardeuill'de oturuyordu. Pazarları, hava yağmurlu olmazsa, onlarla ailece, Saint-Yrieix havuzlarında buluşurduk. Oraya arabayla giderdik. Ben, annemle babamın karşısına, dar ve sert bir peykeye otururdum[1]. Beygirin hoş tırıs gidişi, bana uyku verirdi; vakit geçirmek için, hayvanın, kasaba duvarlarında, ya da yollardaki bayırlarda katlanan, ilerleyen, bizi geçen, sonra bir dönemece gelince, arkamızda tekrar beliren gölgesini seyrederdim. Pazar günlerini düşündükçe mutlaka aklıma gelen, çan sesleri gibi belleğimde kalmış bir gübre kokusu, ara sıra, bir bulut gibi bizi sarar, üstüme, iri sinekler gelip konardı. Bayırlar kadar nefret ettiğim şey yoktu; bayıra varınca, beygir, ağır eş-

(1) Otomobillerde straponten dediğimiz, eskiden faytonlarda «evet efendim» yeri tabiriyle tarif ettiğimiz, iner kalkar oturma yeri.

kin gitmeye başlar, araba dayanılmaz bir yavaşlıkla tırmanır, arabacı ihtiyar Thomasson da dilini ve kamçısını şaklatırdı.

Handa, Pierre amcamla karısını ve biricik kızları olan kuzenim Renée'yi bulurduk. Annem, bize tereyağlı ekmek dilimleri verir, babam da: «Haydi, gidin, oynayın!» derdi. Renée'yle ben, ağaçların altında, ya da havuzların kenarında gezinir, ikimiz ayrı ayrı çam kozalakları, kestaneler toplardık. Dönüşte, Renée bizim arabaya binerdi, arabacı, o da sığsın diye, peykenin kenarlarını aşağıya indirirdi. Yolda, annemle babam konuşmazlardı.

Babam, duyu ifade eden bir söz herkesin yanında söylenir söylenmez, sıkıntı duyar gibi göründüğü için, onun aşırı utangaçlığı yüzünden, konuşma güçleşirdi. Biz sofradayken annem, terbiyemize, fabrikaya, amcalarımıza, ya da Paris'te oturan yengemiz Cora'ya dair bir söz söyleyecek olsa, babam, tabakları değiştirmekle uğraşan uşağı, endişeli bir işaretle ona gösterirdi. Annem susardı. Daha pek küçük yaşımda dikkat etmiştim; babamla amcam, birbirlerine sitem edecek olurlarsa, bu işe, tuhaf sakıncalıklarla, daima karılarını memur ederlerdi. Babamın samimiyetten korku duyduğunu da, yine pek küçük yaşımda öğrenmiştim. Bizim ailede, tüm hatırı sayılır duyguların gerçek olduğu, ana ve babaların çocuklarını, çocukların ana ve babalarını, kocaların karılarını her zaman sevdikleri kabul edilmişti. Marcenatlar, dünyayı terbiyeli bir yeryüzü cenneti halinde görmek istiyorlardı; bana öyle geliyor ki bu görüş, onlarda, yalandan çok, saflıktan ileri geliyordu.

— 2 —

Gandumas'nın güneşli çimenliği... Daha aşağıda, ovada, sıcağın titrek buğusuyle örtülü Chardeuil kasabası. Küçük bir oğlan çocuk, kum yığını yakınında kazdığı bir deliğe yarı beline kadar gömülmüş, etrafını kuşatan uçsuz bucaksız doğa manzarası içinde, görünmeyen bir düşmanın gelmesini gözlüyor. Bu oyunu bana, en sevdiğim kitap olan, Danrit'nin *"La Guerre en*

Forteresse"inde[1] okuduğum şeyler esinlemişti. Avcı askeriydim, siperimde oturuyordum, ikinci sınıf asker Mitound'um ve uğrunda seve seve canımı vereceğim ihtiyar bir albayın komutasındaki Lioville kalesini koruyordum. Bu çocukça anıları yazdığımdan dolayı özür dilerim. Ama, sonradan büsbütün başka şeyleri anımsattığı halde, kişiliğimin egemen unsurlarından biri olan heyecanlı fedakârlık olanağının ilk belirtisini, bunlarda buluyordum. Çocukluğumun, belleğimde henüz yakalayabildiğim o belli belirsiz kısmını çözümleyecek olursam, o fedakârlık arzusunda, daha o zamandan bir parçacık düşmanlık duygusu bulunduğunu anlıyorum.

Hoş, oyunum çok çabuk başka bir şekil aldı. Yılbaşında bana armağan edilen *"Petits Soldats Russes"*[2] isimli bir başka kitapta, bir ordu kurmaya karar veren, kraliçeliğe de bir kız öğrenciyi seçen liselilerin hikâyesini okudum. Kraliçenin adı Ania Sokoloff'tu. «Fidan boylu, zarif, kıvrak, pek göz alıcı, güzel bir genç kızdı». Askerlerin kraliçeye ettikleri yemin, onun hoşuna gitmek için yaptıkları işler, armağan olarak kızın onlara gülümsemesi hoşuma gidiyordu. Bu hikâyeden niçin bu denli zevk duyduğumu bilmiyordum, ama duyuyordum işte; o hikâyeyi beğeniyordum. Size birçok defalar tanımladığım o kadın hayali, zihnimde her halde o hikâyeyle canlandı. Kendimi onun yanı sıra, Gandumas çimenliklerinde yürürken görüyorum; ciddî bir sesle bana acıklı ve güzel sözler söylüyor. Ona ne zaman *"Amazone"* adını vermeye başladığımı bilmiyordum; ama bildiğim şu ki; onun bana verdiği zevke, kendini bilmezlik ve tehlike fikri daima katıldı. Annemle birlikte, Lancelot du Lac hikâyesiyle Don Quichotte hikâyesini okumak da çok hoşuma giderdi. Dulcinée'nin çirkin olduğuna inanamazdım. Onu, kendi istediğim gibi kafamda tasarlayabilmek için, kitaptan resmini koparmıştım.

Kuzenim Renée, benden iki yaş küçük olduğu halde, uzun zaman bana ders arkadaşlığı etti. Sonra ben, on üç yaşına basınca, babam beni Limoges'daki Gay-Lussac lisesine verdi. O

(1) *"İstihkâmda Savaş"*.
(2) *"Küçük Rus Askerleri"*.

tarihte, kuzenlerimizden birinin yanında oturdum, evimize pazarden pazara gelmeye başladım. Lise hayatını çok seviyordum. Öğrenim zevki, okuma zevki, bana babamdan geçmişti; çalışkan bir öğrenciydim. Marcenatların gururu ve utangaçlığı bende de vardı, onların parlak gözleri, ya da biraz kalınca kaşları gibi, bu da kaçınılması olanaksız bir şeydi. Gururumu yükselten tek şey; kraliçenin hayaliydi, ona sadık kalmıştım. Geceleri, uyumadan önce, kendi kendime hikâyeler uydururdum. Bu hikâyelerin kahramanı da benim Amazon'du. Şimdi onun bir adı vardı, Hélène'di. Çünkü Homer'in Hélène'ini seviyordum, bu serüvenin sorumlusu da, ikinci sınıftaki öğretmenim Mösyö Bailly'di.

Gözümüze çarpan bazı şeyler, beleğimizde neden gördüğümüz andaki kadar belirgin olarak kalır da, görünüşte daha önemli olan bazıları çok çabuk silikleşir ve tamamen silinir?

Mösyö Bailly'nin, Fransızca kompozisyon dersi yapacağımız bir gün, ağır adımlarla sınıfa girişini, şu anda, içimde bulunan şaşılacak kadar parlak bir ekrana yansıtıyorum; giydiği çoban kepeneği biçimindeki pelerinini bir elbise çivisine asıyor, bize: «Sizler için güzel bir konu buldum...» diyor. «Stésichore'un Palinodie'si...». Evet, Mösyö Bailly'yi hâlâ çok iyi hatırlıyorum: Pos bıyıkları, fırça biçimi dik saçları, her halde acıklı tutkuların üzerinde derin izler bıraktığı bir yüzü var. Evrak çantasından bir kâğıt çıkarıyor, bize söyleyip yazdırıyor: «Şair Stésichore, Hélène'e, Yunanlılar üzerine çektiği belâlardan dolayı şiirlerinde lânet okuduğundan, Venüs tarafından gözleri kör edilmiş, bunun üzerine, hatasını anlayıp bir palinodie kaleme alarak, güzellik, aleyhinde küfrettiği için pişman olduğunu söylemiştir.»

Ah! O sabah yazdığım sekiz sayfa yazıyı şimdi tekrar okumayı ne kadar isterdim. İç hayatın derinliğiyle yazılı cümle arasındaki o eksiksiz teması, o zamandan beri bir daha asla, asla bulamadım. Belki Odile'e yazdığım birkaç mektupla, bundan ancak bir hafta önce, size yazdığım halde göndermediğim bir mektup müstesna. Güzelliğe kurban verme konusu, ruhumda öyle derin yankılar uyandırıyordu ki, yaşım çok küçük olduğu halde, ürküntü duydum ve âdeta acılı bir çabayla iki saat

çalıştım; sanki, yeryüzündeki zahmetli ömrümde, kendim de, Stésichore'un palinodie'sini yazmaya ne kadar zorunlu olacağımı sezinlemiştim.

Ama, heyecanımın içimde, hem tamamen gizli kaldığın söylemezsem, on beş yaşında bir liselinin ruhu hakkında size çok yanlış bir fikir vermiş olurum. Arkadaşlarımla, kadın ve aşk hakkındaki konuşmalarım, sinsiydi. Ahbaplarımdan birkaçı, kendi tecrübelerini, teknik ve uluorta ayrıntılarla anlatıyorlardı. Ben, Hélène'imi, Limoges'da, evlerinde oturduğum kuzenlerimin ahbabı olan bir genç kadında kişilendirmiştim. Bu kadının adı Denise Aubry'di, güzeldi, oynak deniyordu. Benim yanımda, sevgilileri olduğu söylendiği zaman, aklımdan Don Quichotte, Lancelot geçiyor, kötüleyicilere mızrakla hücum edesim geliyordu. Madam Aubry, akşam yemeğine bize geldiği günler, mutlulukla karışık bir korku duyuyor, çılgına dönüyordum Onun yanında söylediğim her söz bana saçma görünüyordu. Zararsız, iyi yürekli bir porselen imalâtçısı olan kocasından nefret ediyordum.

Liseden eve dönerken, sokakta hep ona rastlayacağımı umut ediyordum. Çoğu kez, öğleye doğru, Porte-Tourny sokağında, katedralin karşısındaki dükkânlardan çiçek ya da pasta almaya gittiğine dikkat etmiştim. O saatte, çiçek dükkânıyle pastacı dükkânı arasında, kaldırım üzerinde bulunacak şekilde hareket ediyordum. Birçok kez, öğrenci çantam koltuğumda, evinin kapısına dek birlikte gitmeme izin verirdi.

Yaz gelince, onu teniste daha kolaylıkla görmeye başladım. Bir akşam, hava çok güzel olduğu için, genç çiftlerden birçoğu, akşam yemeğini orada yemeye karar verdiler. Kendisini sevdiğimi pekâlâ bilen Madam Aubry, bana da, onlarla birlikte kalmamı söyledi. Yemek, neşeli geçti. Gece oldu; ben, çimenlerin üzerine, Denise'in ayağının dibine uzanmıştım; elim, topuğuna değdi, hafifçe avucuma aldım, sakınmadı. Arkamızda yabanî yaseminler vardı, çok keskin kokuları hâlâ burnumda. Dalların arasından yıldızlar gözüküyordu. Eksiksiz bir mutluluk anı oldu bu.

Gece karanlığı tamamıyle çöktükten sonra, Limoges'da ze-

kâsıyle ün kazanmış bir avukat olan yirmi yedi yaşında bir gencin, sürünerek Denise'e doğru yaklaştığını fark ettim, ikisinin yavaş sesle konuştuklarını, istemeyerek işittim. Avukat, Denise'e Paris'te bir adres verdi, «Orada buluşalım,» dedi. Denise, «Susun!» diye mırıldandı, ama randevuya gideceğini anladım. Onun mutlu, kayıtsız, avucumda bıraktığı topuğundan elimi çekmedim; ama incinmiştim. Birdenbire, kadınlara karşı vahşî bir hafifseme duydum.

İçine derslerimi kaydettiğim küçük okul defterim, şu anda masamın üstünde duruyor. Orada, 26 haziran tarihini okuyorum, bir de D markası var ki, etrafına küçük bir daire çevrilmiş. Bunun altına, Barrès'in şu sözünü yazmışım: «*Kadınlara pek az değer vermeli, ama onlara baktıkça duygulu olmalı ve bu kadar önemsiz şeyler için bu derece güzel duygular beslediğimizden dolayı kendimizi takdir etmeliyiz.*»

Bütün o yaz mevsimi, genç kızlara kur yaptım. Karanlık, ağaçlıklı yollarda, bellerine sarılmak, öpmek, vücutlarını dokunmak mümkün olduğunu öğrendim. Denise Aubry serüveni, beni şairane duygulardan kurtarmışa benziyordu. Çapkınlığı kural edinmiştim. Bu usul, bana gurur ve umutsuzluk veren bir kesinlikte başarı kazandırıyordu.

— 3 —

Çoktan beri genel müşavir bulunan babam, Haute-Vienne'den senatörlüğe atandı. Hayat şeklimiz değişti. Ben, felsefe öğrenimimi Paris'te bir lisede bitirdim. Gandumas, bizim için, yalnız bir yazlık olarak kaldı. Hukuk öğrenimi görüp diploma almam ve bir meslek seçmeden önce askerlik hizmeti yapmam kararlaştı.

Tatil zamanı, Limoges'daki kuzenlerimle birlikte Gandumas'ya gelen Madam Aubry'yi yine gördüm; onlarla birlikte bize gelmeyi kendisinin istediğini anlar gibi oldum. «Size bahçeyi göstereyim,» dedim; onu, rasathanem adını verdiğim bir pavyona doğru götürmek bana çok zevk verdi; kendisini sevdiğim tarihte, bu pavyonda, birçok pazarlarımı, sabahtan ak-

şama dek derin düşler içine gömülerek geçirdiğim olmuştu. Madam Aubry, dibinde, etrafı köpüklü taşlarla fabrikanın hafif dumanları gözüken, ağaçlıklı, derin boğazı seyretti. Ayağa kalkıp, uzaktaki işçilerin çalışmasını daha iyi görebilmek için eğilince, elimi omzuna koydum. Gülümsedi. Onu öpmeye çalıştım; beni yavaşça, ama kabalık göstermeden itti. Ekim ayında Paris'e döneceğimi, nehrin sol kıyısında kendime ait bir küçük apartmanım olacağını, kendisini orada bekleyeceğimi söyledim. «Bilmem, güç iş» diye mırıldandı.

1906-1907 kışında kullandığım defterde, birçok D randevusu görüyorum. Denise Aubry, beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Haksızlık ediyordum. Sevimli bir kadındı, ama ben, neden bilmem, onda hem bir metres, hem bir ders arkadaşı bulmak istiyordum. Beni görmek için, elbise ve şapka provaları yapmak için Paris'e geliyordu. Bu, bana büyük bir küçümseme duygusu veriyordu. Kendim kitapların içinde yaşıyordum, başkalarının benden daha başka türlü olabilmelerine akıl erdiremiyordum. Madam Aubry, kendisine o kadar çok söz ettiğim Gide'in, Barrés'in, Claudel'in eserlerini, okumak için benden istedi; sonradan, bunlar hakkında bana söylediği şeyler gücüme gitti. Güzel bir vücudu vardı; onu, Limoges'a döner dönmez çok özlüyordum. Onunla iki saat birlikte kaldıktan sonra ölmek, yok olmak, ya da erkek bir arkadaşla tartışmak istiyordum.

En çok sevdiğim iki arkadaş, hukuk fakültesinde tanıştığım, biraz atılgan, zeki bir Yahudi genci olan André Halff'la, sonradan Saint-Cyr'e giren, pazar günlerini, Paris'e gelip bizim evde geçiren, Limoges'daki arkadaşlarımdan Bertrand de Justac'tı. Halff'la ya da Bertrand'la birlikte bulunduğumuz zaman, daha derin bir samimiyet tabakasına dalmışım gibi geliyordu. Yüzeyde, annemle babamın Philippe'i olan, Marcenatlara özel bazı davranışlardan ve birkaç zayıf karşı koymadan ibaret sade yaratık vardı; sonra Denise Aubry'nin geçici olan şehvetli ve müşfik tepki görürse hırçınlaşan Philippe'i; arkasından, Bertrand'ın cesur, ince duygulu Philippe'i, ondan sonra da, Halff'in tok sözlü ve sert Philippe'i geliyordu; bunların altında, öncekilerin hepsinden daha küçük bir başka Philippe bulun-

duğunu, pekâlâ biliyordum. Eğer onunla buluşabilsem, beni yalnız o mutlu edebilirdi, ama onu tanımaya teşebbüs bile etmiyordum.

Varenne sokağında, küçük bir pansiyonda kiraladığım, o zamanki zevkime göre ciddî döşenmiş odadan size söz ettim miydi?.. Çıplak duvarlarda, bir tane Pascal'ın, bir tane de Beethoven'in maskı asılıydı. Bunlar, serüvenlerimin garip tanıklarıydı. Bana yatak vazifesi gören sedir, kül rengi kaba bir bezle örtülüydü. Şöminenin üzerinde bir Spinoza, bir Montaigne, birkaç da ilmî kitap vardı. Acaba bu, etrafa hayret vermek istediğimden mi, yoksa fikre karşı içten bir sevgi beslememden mi ileri geliyordu? Galiba, her iki duygunun karışmasından oluşan bir karışımdı bu. Çalışkan, ama gaddardım.

Denise, odamdan korktuğunu, ama onu yine de sevdiğimi bana birkaç kez söyledi. Benden önce birçok âşıkları olmuş, onlara her zaman zorbalık etmişti. Bana bağlanıyordu. Bunu size utanarak yazıyorum. Aşkta alçak gönüllülüğün kolay olduğunu hayat hepimize öğretiyor. En çirkin, bazen hoşa gidiyor; en göz alıcılar da kaybediyor.

Denise'in bana bağlılığı, benim ona bağlılığımdan fazla olduğunu söylüyorum ama, durumun tamamen tersine olduğu, hayatımın çok daha önemli devrelerini de size, aynı içtenlikle anlatabilirim. Bu dediğimiz devrede, yani yirmi ile yirmi üç yaşım arasında, sevildim; kendim az sevdim. Doğrusunu isterseniz, aşkın ne olduğuna dair hiç bir fikrim yoktu. Aşk yüzünden acı çekilebileceği kanısı bana, dayanılmaz bir romantizm gibi geliyordu. Zavallı Denise; onu, o divana uzanmış, benim üzerime doğru eğilmiş, kendisi için kapalı bu alnı, üzüntüyle sorguya çeker durumda görüyorum. Ona:

«Aşk,» diyordum, «nedir bu aşk?»

«Ne olduğunu bilmiyor musunuz? Öğrenirsiniz... Gün gelecek, siz de tutulacaksınız.»

Bu «tutulacaksınız» sözü, aklımda kalmıştı sadece. Onu, çok adi buluyordum. Denise'in kullandığı sözcükler hoşuma gitmiyordu. Juliette gibi, Cleia Conti gibi konuşmadığı için, ona kızıyordum. Onun ruhu karşısında yaptığım can sıkıcı jestler kö-

tü biçilmiş bir elbise karşısında yapılan hareketlere benziyordu. Geri itiyor, sonra kendine çekiyordu, kurulamaz bir denge arıyordum. Sonradan öğrendim; o sıralarda Denise, Limoges' da, zeki diye ün kazanmış, benim çabalarım, o çevrenin en güç beğenir erkeklerinden birini elde etmesine yardım etmişti. Kadınların zekâsı, kendilerini sevmiş olan erkeklerin böyle birbiri peşinden serdikleri tabakalarla vücut bulmuştur; nasıl ki, erkeklerin zevklerinde de, yaşamlarından gelip geçen kadınların, üst üste yığılmış, belirsiz hayalleri kalır; bazen bir kadının bize çektirdiği acılar başka bir kadına ilham ettiğimiz sevginin ve onun felâketinin nedenini oluşturur.

M.; Cora teyzemin evinde gördüğüm, gözleri sır dolu, Mary Graham adında genç bir İngiliz kadınıydı. Size bu teyzemden söz etmeliyim; çünkü, hikâyemin bundan sonraki kısımlarında, aralıklı, ama önemlice bir rol oynayacaktır. Annemin kız kardeşlerinden biriydi. Baron Choin adlı bir bankerle evlenmişti; niçin bilmem, öteden beri, evine mümkün mertebe fazla sayıda nazır, elçi ve general toplamak tutkusu beslemişti. Bu çevrenin ilk çekirdeğini, oldukça tanınmış bir siyaset adamının metresiyken meydana getirmişti. Bu başarıyı, takdire değer bir düzen ve direnme sayesinde istismar ederek zaten haketmişti. Kendisi, her akşam, saat altıdan itibaren Marceau caddesindeki evinde görülürdü. Her salı günü de, yirmi dört kişilik bir akşam ziyafeti verirdi. Cora teyzenin akşam ziyafetleri, Limogeslu ailemizin seyrek görülen şaka konularından biriydi. Babam, teyzemin bu ziyafetlere asla aralık vermemiş olduğunu savunurdu, galiba da haklıydı. Yazın, bu akşam ziyafetleri Trouville'deki villâya aktarılırdı. Annem anlatırdı; mide kanserinden hasta olan eniştesinin ölüm halinde bulunduğunu bildiği için kız kardeşine yardım etmek üzere Paris'e gitmiş, oraya bir salı akşamı varmış. Cora'yı, sofrasını hazırlamakla meşgul bulmuş.

«Adrien nasıl?» diye sormuş.

Cora teyze:

«Çok iyi,» demiş, «hastalığının izin verdiği oranda iyi; ne var ki, yemeğe inemeyecek.»

Ertesi gün, sabahın yedisinde, bir uşak, anneme telefon etmiş: «Madam la Baron, Mösyö le Baron'un bu gece anszın öldüğünü, Madam Marcenat'ya üzüntüyle bildiriyor.» demiş.

Ben Paris'e geldiğim zaman, teyzemi görmek isteğinde değildim; babamdan aldığım terbiye gereği, toplumdan ürküyordum. Teyzemi tanıdığım zaman, hoşlandım. Çok iyi bir kadındı, herkese yardım etmek isterdi, türlü türlü görevler yüklenmiş bunca insanla düşe kalka, toplumun çarklarının ne olduğuna dair, bir parça belirsiz olmakla birlikte, gerçek bir bilgi edinmişti. Meraklı bir taşralı olan benim için, Cora teyze, bir bilgi hazinesiydi. O konuşurken dinlemekten zevk aldığımı görünce benimle dost oldu. Her salı akşamı, Marceau caddesindeki eve ben de davet edildim. Belki de, babamla annemin, kendi salon hayatına karşı olduklarını bildiği için, beni evine kabul etmekle daha fazla cilve yapıyordu. Beni kendisine bağlamak suretiyle de onlara karşı övünmekten hoşlanıyordu.

Cora teyzenin davetlileri arasında, kuşkusuz birkaç genç kadın vardı ki, gerekli olan yem ödevini görüyorlardı. Bunlardan birçoğunu elde etmeye giriştim. Bunlarla, sevmeden, bir haysiyet sorunu olmak üzere ve zaferin mümkün olduğunu kendi benliğime karşı ispat için kur yaptım. Bunlardan biri, bana sevgiyle gülümseyerek odamdan çıktığı dakikada, nasıl sessizlikle bir koltuğa oturduğumu, elime bir kitap aldığımı ve onun hayalini, nasıl zahmetsizce uzaklaştırdığımı hatırlıyorum.

Hakkımda sert hüküm vermeyiniz. Öyle sanıyorum ki, birçok gençler, benim gibi çabucak bir metres, ya da çok göze batan bir kadın bulmak mutluluğuna eremezlerse, âdeta gerekli olarak bu mağrur bencilliğe düşüyorlar. Bir sistem peşindedirler. Kadınlar, bu gibi girişimlerin hoş olduğunu içgüdüleriyle bilirler ve bu gençlerin peşinden, ancak gönül rızasıyle giderler. İstek, bir süre aldatır, sonra, âdeta birbirine düşman iki ruhta, önüne geçilmez bir can sıkıntısı başlar. Ben de acaba hâlâ İspartalı Hélène'i mi düşünüyordum? Şezinlediğim şey, derinliklere gömülmüş bir duyguydu, soğukkanlı

stratejimin karanlık yığınları karşısında dibe gömülmüş bir katedraldi.

Pazar günleri gittiğim konserde, bazen uzaktan, nefis bir yüz görüyordum; bana, tuhaf bir tepkiyle, çocukluğumdaki sarışın kraliçeyi ve Gandumas kestaneliklerini hatırlatıyordu. O zaman, konserin devamınca, musikinin uyandırdığı güçlü heyecanlarını bu tanımadığım yüze sunuyordum. Bir an bana öyle geliyordu ki, eğer bu kadını tanıyacak olsam, uğrunda yaşamayı özlediğim kusursuz ve âdeta ilâhî yaratığı, sonunda onda bulacaktım. Sonra, tahttan düşmüş kraliçe, kalabalığa karışıp kayboluyordu. Ben de, Varenne sokağına gidip, sevmediğim bir metresle buluşuyordum.

Birbirine bu denli karşıt iki kişiliği içimde nasıl barındırdığımı bugün anlamakta güçlük çekiyorum. Bu iki kişilik, iki ayrı alanda yaşıyorlar, hiç buluşmuyorlardı. Biri, fedakârlığa susamış, şefkatli, âşıktı, gerçek hayatta sevilen kadının mevcut bulunmadığını anlamıştı. Hoş ve belirsiz bir hayali fazla kaba göstermeliklerle birbirine karıştırmak istemediği için, kitaplara sığınıyor, artık, yalnız Madam de Mortsauf'u, Madam de Rénal'i seviyordu. Öteki sinsiydi, Cora teyzenin evindeki akşam ziyafetlerine gidiyor, sofrada yanına rastlayan kadın misafir hoşuna giderse, ona neşeli ve çapkınca sözler söylüyordu.

Askerlik hizmetimi yaptıktan sonra, babam, fabrikamızı, kendisiyle birlikte yönetmem teklifinde bulundu. Şimdi bürosunu, müşterileri olan büyük gazetelerin ve büyük editörlerin bulunduğu Paris'e nakletmişti. İşleri beni çok ilgilendiriyordu. Bir yandan kurslara ve okumaya devam etmekle birlikte, öte yandan da işleri geliştiriyordum. Kışın, ayda bir kez Gandumas'ya gidiyordum; yazın, ailem orada yaşıyordu; ben de birkaç hafta orada kalıyordum. Limousin'de çocukluğumun herkesten uzak gezintilerine kavuşmak, bana zevk veriyordu. Fabrikada bulunmadığım zaman, ya haliyle duran odamda, ya da La Loue selinin tepesindeki küçük rasathanemde çalışıyordum; saatte bir kalkıyor, uzun kestanelik yolun sonuna kadar gidiyor, aynı hızlı adımlarla dönüp, tekrar okumaya devam ediyordum.

Paris'teyken, hayatıma, hafif, ama aşılmaz bir randevular, sızıltılar ve gevezelik ağı geren genç kadınlardan kurtulduğuma memnundum. Size söz ettiğim o Mary Graham, iyi tanıdığım bir adamın karısıydı; kocasının elini sıkmak çok tuhafıma gidiyordu. Dostlarımdan çoğu, benim yerimde olsalar, bu işi, tersine, gururlu bir alayla yaparlardı. Ama, bu gibi konularda aile göreneğim ciddiydi. Babam, hesaplı bir evlenme yapmış, sonradan, bu çoğu kez olduğu gibi, aşk evliliği durumuna gelmişti. Sessiz ve ciddî, kendi haline göre mutlu olmuştu. Hiç bir zaman, daha doğrusu evlendiği tarihten beri, aşk serüveni geçirmemişti; bununla birlikte, şairane yaradılışlı olduğunu seziyor; onun gibi, ben de, Amazon'uma bir parça benzeyen bir kadın bulmak şanslılığına erersem, mutlu ve vefalı olabileceğimi, belirsiz bir şekilde hissediyordum.

— 4 —

1909 kışında, arka arkaya iki kere bronşit oldum, mart ayına doğru da, doktorumuz, beni birkaç hafta kalmak üzere güneye yollamalarını salık verdi. Tanımadığım İtalya'ya gitmek, bana daha çekici gözüktü. Kuzey göllerini, Venedik'i gördüm, tatilimin son haftasını geçirmek üzere Floransa'ya yerleştim.

İlk akşam, otelde benim masama bitişik masada oturan bir genç kız dikkatimi çekti. Melek gibi saf bir güzelliği vardı. Gözlerimi ondan ayıramıyordum. Yanında henüz genç annesi ve yaşlıca bir erkek bulunuyordu. Sofradan kalktıktan sonra, masa komşularımın kimler olduklarını şef garsona sordum. Fransız olduklarını, Madam ve Matmazel Malet adını taşıdıklarını söyledi. Arkadaşları olan İtalyan generali, bizim otelde oturmuyordu. Ertesi gün öğle yemeği saatinde o masa boş kaldı.

Elimde Floransalı birçok kimselere yazılmış tavsiye mektupları vardı, hele bir tanesi editörü müşterilerimden olan, sanat eleştiricisiydi. Profesör Angelo Guardi'ye yazılmıştı. Bu mektubu kendisine gönderdim, aynı gün cevabını aldım. Profesör, beni çaya davet ediyordu. Gittim, Fiosole'de bir villa-

nın bahçesinde toplanmış yirmi kadar konuğun arasında, masa komşum olan iki kadını da orada gördüm. Genç kız, geniş hasır şapkasıyle, blömaren yakalı, ham ketenden robuyle bana, bir gün önceki kadar güzel göründü. Birdenbire, bir sıkılganlık duydum, onun içinde bulunduğu gruptan uzaklaşarak Guardi ile konuşmaya başladım. Ayaklarımızın altında, güllerle örtülü bir çardak vardı.

Guardi, bana:

«Bahçemi kendi elimle yaptım,» dedi. «Bundan on yıl önce, şu gördüğünüz topraklar, baştan başa çayırlıktı. Şurada...»

Eliyle işaret ettiği yöne bakınca, Matmazel Malet'le göz göze geldim, onun bana bakmakta olduğunu görüp, şaştım ve sevindim. Bu bakış, son derece kısa sürmüştü, ama en büyük aşkıma hayat veren, bilinmez güçlerle dopdolu, mini mini bir çiçek tozu zerresi ödevi gördü. Tek söz eklenmeden bu bakıştan anladım ki, tabiî davranmama izin veriyordu; fırsat bulur bulmaz, yanına yaklaştım:

«Ne mükemmel bir bahçe!» dedim.

«Evet,» dedi. «Sonra, Floransa'da benim sevdiğim bir şey varsa, o da, dağın, ağaçların her yanda görülmesi. Yalnızca şehir olan şehirlerden nefret ederim.»

«Guardi, evin arka yönden manzarası çok güzel olduğunu söyledi.»

Matmazel Malet, neşeli bir tavırla:

«Haydi, gidip görelim.» dedi.

Bir sıra sık servi ağacıyle karşılaştık; taş bir merdiven, bu serviden örtüyü ortasından bölüyordu. Daha ötede, solda bir set vardı, oradan bakınca nehir görünüyordu.

Matmazel Malet, yanıbaşıma abandı. Floransa'nın pembe kubbelerini, hafifçe eğik, geniş damlarını; sonra, uzaklardaki mavi dağları, sessizce uzun uzun seyretti. Hayran bir tavırla:

«Ah! Bu manzarayı ne kadar çok severim!..» dedi.

Manzarayı koklamak ister gibi, başını, çok zarif, çok çevik bir hareketle arkaya devirdi.

Hemen o ilk konuşmamızdan itibaren, Odile Malet, bana teklifsizce bir güvenle davranmaya başladı. Babasının mimar

olduğunu, onu çok takdir ettiğini, kendisinin Paris'te kaldığını söyledi. Annesinin yanında bu generalin mihmandarlık etmesine çok canı sıkılıyordu. On dakika sonra, gayet mahrem bir şekilde dertleşiyorduk. Ona, Amazon'umdan söz ettim; şiddetli ve derin bir duygunun yardımı olmasa, hayattan hiç bir tat almama imkân olmadığını söyledim. Onun varlığı, sinsi sistemimi, bir an içinde silip süpürmüştü. Matmazel Malet, on üç yaşındayken bir gün, Misa adındaki en yakın arkadaşının: «Kendini şu balkondan aşağı at, dersem, atar mısın?» deyince, dördüncü kattan atlamasına ramak kaldığını anlattı, bu hikâye çok hoşuma gitti.

«Kiliselere, müzelere çok gider misiniz?» dedim.

«Evet,» dedi, «ama en hoşlandığım şey; eski sokaklarda dolaşmaktır... Yalnız, annemle ve generaliyle birlikte gezmekten nefret ediyorum. Onun için, sabahları çok erken kalkıyorum... Yarın sabah benimle birlikte gelmek ister misiniz? Saat dokuzda otelin holünde bulunacağım.»

«Elbette isterim... Sizinle birlikte sokağa çıkmak için annenizden izin almak gerekli mi?»

«Hayır,» dedi, «siz o işi bana bırakın.»

Ertesi gün, onu merdivenin alt başında bekledim, birlikte çıktık. Rıhtımın geniş taşları güneşte parlıyordu; bir yerde, çan çalınıyordu; yanımızdan hızlı hızlı, arabalar geçti, bizi arkada bıraktılar. Hayat birdenbire gayet sadeleşiyordu; mutluluk, bu sarışın başın hep yanıbaşımda bulunmasından, bir sokaktan geçerken bu kolu koluma almaktan, elbisenin altında, bir an genç vücudun sıcklığını duymaktan ibaretti. Odile, beni Via Tornabuoni'ye götürdü; ayakkabıcı, çiçekçi, kitapçı dükkânlarından hoşlanıyordu. Ponte Vecchio'ya gelince, pembeli siyahlı iri taş dizileri karşısında, uzun süre durdu.

«Hoş şey... Öyle değil mi?» dedi.

Bir zamanlar zavallı Denise Aubry'de görüp, ayıpladığım zevklerden birkaçı onda da vardı.

Ne konuşuyorduk? Pek iyi hatırlayamıyorum. Cep defterimde şu kaydı buluyorum: «*San Lorenzo'da "O"nunla gezinti. Bana, manastırdayken, dışardaki bir lambanın aydınlattığı pen-*

cere kanadından giren, karyolasının üstündeki geniş aydınlığı tarif ediyor. Uykuya dalarken, o ışığın daha genişlediğini görür, kendini cennette sanırmış. Bana, pembe kitaplar serisinden söz etti; Camille ve Madeleine hikâyesinden nefret edermiş; hayatta, uslu çocuk rolüne dayanısı yok. En çok sevdiği kitaplar, peri masallarıyle şiir kitapları. Bazen rüyada kendini denizin dibinde dolaşırken görürmüş, etrafında balık iskeletleri yüzermiş, bazen de bir gelincik, onu toprağın altına sürüklermiş. Tehlikeden hoşlanırmış; ata biner, zor engellerden atlarmış. Bir şeyi kavramaya çalıştığı zaman, gözlerinin şirin bir hali var; alnını bir parça kırıştırıyor, iyice seçemiyormuş gibi ileriye bakıyor; sonra, kendi kendine, "Evet," diyor; artık anlamıştır.»

Bu notu size göndermek için kopya ederken, iyice anlıyorum ki, onun bana verdiği mutluluk anılarını anlatmaktan âcizim. Acaba niçin bu denli bir mükemmellik izlenimi duyuyordum? Odile'in söyledikleri dikkate değer şeyler miydi? Sanmam ama, onda, tüm Marcenat ailesi üyelerinde bulunmayan bir şey vardı: Yaşamdan tat alma yeteneği. İnsanları severiz, çünkü, düzenli bir kimyasal birleşik olmamız için mayamızda eksik olan esrarengiz bir cevher yayınlarlar. Odile'den daha güzel kadın tanımamıştım ama, daha parlaklarını, zekâları daha geliştirilmiş olanlarını tanımıştım; oysa bunlardan hiç birisi, duygu dünyasını, onun gibi, elimin erişebileceği kadar yakına getirememişti. Ağaçlardan, çiçeklerden, toprağın kokusundan, gökyüzünün güzelliğinden, havanın tazeliğinden, fazla okuma, kendi kendime fazla düşünmeye dalma nedeniyle uzaklaşan ben, Odile'in tüm bu şeyleri her sabah topladığını, demet halinde ayaklarımın dibine serdiğini görüyordum.

Bir şehirde yalnız bulunduğum zaman, günlerimi ya müzelerde geçiriyordum, ya da odamda, Venedik'e dair, Roma'ya dair kitaplar okuyordum. Çünkü, dış dünya bana, ancak şaheserler yoluyle ulaşıyordu. Odile beni derhal renkler, sesler dünyasına sürükledi. Beni, Mercato Nuovo'nun yüksek kemerleri altında kurulan çiçek pazarına götürdü. Bir dal inci çiçeği, de-

metlerle leylak satın alan halk tabakasından kadınların arasına karıştı. Uzun bir kamışa sarılı sarı salkımlar, pazarlık eden ihtiyar köy papazını beğendi. San Miniato üzerindeki tepelerde, bana, üzerlerinde top top sık glisin demetleri oluşmuş, fazla sıcak duvarlarla çevrili dar yollar gösterdi.

Acaba, Marcenat ailesi üyelerine özel ciddiyetle, kendisine Guelfe'lerle Gibelin'lerin mücadelelerini Dante'nin hayatını ya da İtalya'nın ekonomik durumunu açıklamakla, onun canını mı sıkıyordum?.. Sanmam. Bir erkekle bir kadın konuşurlarken, çoğu kez, kadının söylediği saf, âdeta budalaca bir cümle, erkeğe, bu çocukça sözü söyleyen dudağı öpmek için yenilmez bir istek verir; kadın için de, çoğu kez, erkeğin en ciddî ve en sert mantıkla konuştuğu an, kadının erkeği en fazla sevdiği andır... diye kim söylemişti acaba?.. Belki de, Odile'le benim aramda da, gerçekten böyle olmuştu. Şurası gerçektir ki, sahte mücevherler satan bir dükkânın önünden geçerken, yalvaran bir tavırla: «Duralım...» dediği zaman, iyice biliyorum, tenkit etmiyordum, üzülmüyordum. Yalnız: «Onu ne kadar seviyorum» diyor. Çocukluğumdan beri, gerçek aşk fikrinden ayırdedemediğim, o koruyucu şövalye, o ölünceye dek fedakârlık konusunu gitgide artan bir güçle işitiyordum.

O zaman, bu konu, benliğimi tamamen sarıyordu. Bir orkestra içinde, kısa bir nağme yapan tek bir flüt, önce kemanları, sonra viyolonselleri, sonra boruları, kısa aralarla âdeta uyandırır da, arkasından, muazzam bir ahenk dalgası salonu nasıl doldurursa, koparılan bir çiçek, glisinlerin kokusu, beyazlı siyahlı kiliseler, Botticelli ve Michel-Ange; Odile'i sevmenin, onun kusursuz ve narin güzelliğini, gözle görülmeyen bir düşmana karşı korumanın mutluluğunu anlatan muazzam koroya, sırayla öyle katılıyorlardı.

Floransa'ya vardığım günün akşamı olsa, bu bilinmeyen kadınla iki saatlik bir gezintiyi, erişilmez bir lütuf gibi özlerdim. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, yemek saatlerinde otele dönmek zorunluluğunu, dayanılmaz bir kölelik saymaya başlamıştım. Madam Malet, benim kim olduğumu pek iyi bilmediği için, endişeli, sıkı fıkı ahbaplığımızın ilerlemesini yavaş-

latmaya çalışıyordu. Ama, iki genç insanda, aşkın bu ilk etkileri nasıl şeydir, bilirsiniz; onların harekete getirdiği güçler, önüne geçilmez gibidir. Geçtiğimiz yerlerde, gerçekten, sempati duyguları uyandırdığımızı hissediyorduk. Yalnız, Odile'in güzelliği bu duyguyu uyandırmaya yeterdi. Ama, Odile bana, meydana getirdiğimiz çiftin, İtalyan halkı üzerindeki başarılı etkisinin, onun tek başına yaptığı etkiden daha fazla olduğunu söyledi. Floransa arabacıları, sevişiğimizden dolayı bize karşı hoşgörülü davranıyorlardı. Müze bekçileri gülümsüyorlar, vücutlarımızın sıcaklığını duymak için birbirimize sımsıkı sokulup köprünün korkuluğuna abandığımız zaman, Arno kayıkçıları, başlarını kaldırıp bize bakıyorlardı.

Floransa'da bir iki hafta daha kalrsam, tamamıyle iyileşeceğimi umduğumu babama telgrafla bildirmiştim. Razı olmuştu. Artık, Odile'i her gün yanımda görmek istiyordum. Bir araba tutuyordum. Toskana kırlarında, birlikte, uzun gezintiler yapıyorduk. Sienne yolunda gezerken, bir Carpaccio[1] fonunun içinde gidiyormuşuz gibi geldi. Araba, çocukların oyun oynarken yaptıkları kum tepelerine benzer tümseklere saldırıyordu. Bu tepelerde, gerçeğe benzeyen, mazgallı köyler vardı. Sienne'nin koyu gölgeleri çok hoşumuza gitti. Karanlık ve serin bir otelde Odile'le birlikte yemek yediğim sırada, tüm yaşamımı onunla karşı karşıya geçireceğimi artık biliyordum. Geceleyin, dönüşte, elini avcuma bıraktı, o gezinti gününün akşamı, cep defterime şunu yazmışım: «*Şöförler, oda hizmetçileri, köylüler, bize açıkça sempati gösteriyorlar. Her halde, sevişiğimizi biliyorlar. Bu küçük otelin adamları çok hünerli insanlar... En garibi de; Odile'le birlikteyken, ondan başka her şeyi hor görüyorum, o da benden başkasını... Yüzünün, teslimiyeti ve hayranlığı, açıklayıcı fevkalâde bir hareketi vardı. Bu harekette usanç var. Sanki, içinde bulunduğu anı durdurmak ve gözlerinin içinde saklamak istiyor.*»

Ah! Floransa'da geçirdiğimiz o haftalardaki Odile'i hâlâ ne kadar seviyorum!.. O kadar güzeldi ki, gerçekliğinden kuşkulandığım oluyordu. Başımı çeviriyor, ona: «Beş dakika size

(1) Venedikli bir XV. yüzyıl ressamı.

bakmadan böyle durmayı bir deneyeceğim.» diyordum. Otuz saniyeden fazla asla dayanamazdım. Her söylediği sözde, harikulâde bir şiir vardı. Çok neşeli olmasına karşın, söylediği sözlerde, ara sıra, pes bir viyolonsel sesine benzeyen bir ahenk, usançlı bir falso sesi geçiyor, havayı birdenbire, belirsiz ve facialı bir tehditle dolduruyordu.

O zaman tekrarladığı şu cümle neydi acaba? «Mahkûm olması alnında yazılıydı... Durun bakayım... Evet... Merih'in etkisi altında, mahkûm olması alnında yazılıydı; altın saçlı kız, kendini sakın.» Bunu, hangi çocukça romanda, hangi piyeste okumuş, işitmişti? Bilmiyorum. Bir akşam, alaca karanlıkta, gözden ırak ve ılık bir zeytinlikte, dudaklarını bana ilk kez verdiği zaman, çok tatlı bir hüzünle yüzüme baktı: «Juliette' in sözünü hatırlıyor musun, sevgilim?» dedi. «Fazla yumuşak davrandım, belki de benimle evlenirken, hareketimin fazla hafif olmasından korkarsınız...»

O zamanki aşkımızı zevkle düşünüyordum; bu, bende olduğu kadar, Odile'de de çok güzel ve çok güçlü bir duyguydu. Ama Odile'de, gurur, duyguları hemen her zaman alt ediyordu. Bana sonradan açıkladı bu hislerini. Önce manastır, sonra annesiyle birlikte geçirdiği ve hoşlanmadığı hayat, onu böyle «içine kapanmaya» zorlamış. Bu gizli ateş meydana çıktıkça, yüreğimi ısıtan, elimde olmadığını hissettiğim için daha şiddetli olan yakıcı ve süreksiz alevler halinde gözüküyordu. Bazı modalar, kadınların tüm vücudunu erkeklerin gözünden saklayarak, şöylece el dokundurulan bir elbiseye bir zamanlar, nasıl değer veriyor idiyse, duyguların utançla gizlenmesi de, ihtirasların alışılmış işaretlerini ruhtan gizleyerek, dilin belirsiz inceliklerindeki değeri ve zarifliği belli eder. Sonunda, babam beni, hayli hoşnutsuzluk anlatan bir telgrafla Paris'e çağırdığı gün, bunu Odile benden önce geldiği Guardi'lerin evinde, haber vermek zorunda kaldım. Orada bulunanlar, benim gidişime önem vermedikleri için, Almanya'ya ve Fas'a dair başlamış oldukları epeyce ilginç bir konuya devam ettiler. Çıkarken, Odile'e:

«Guardi'nin söylediği şey, çok ilginç,» dedim.

Oldukça karamsar bir tavırla cevap verdi:
«Ben bir tek şey işittim; sizin buradan gideceğinizi.»

— 5 —

Floransa'dan, nişanlı olarak ayrıldım. Tasarılarımı anneme ve babama açıklamak zorundaydım. Bunu düşündükçe endişeleniyordum. Marcenat ailesinde, evlenme işi, öteden beri bir sosyal sınıf sorunu sayılırdı. Amcalarım işe karışacaklar, Malet ailesini soruşturacaklardı. Acaba ne öğreneceklerdi? Ben, Odile'in ailesiyle ilgili hiç bir şey bilmiyordum. Hatta babasını hiç görmemiştim. Marcenatların tuhaf gelenekleri bulunduğunu, kötü haberlerin, ilgili olanlara hiç bir zaman doğrudan doğruya değil, araya biri konulmak suretiyle ve bin türlü sakıncayla verildiğini size söylemiştim. Nişanlandığımı babama haber vermesini, sırdaşım olan Cora teyzeme rica ettim. Teyzem, haber alma servisinin mükemmelliğini ispat ettiği zaman, daima memnun olurdu; bu servisi, toplum derecelenmesinde fazla yüksek mevki sahibi ajanlardan oluşturmak gibi tuhaf bir kusuru olmasına karşın, gerçekten mükemmeldi; kusurluydu, çünkü bir onbaşının hayatı hakkında bazı ayrıntılar öğrenmek istenildiği zaman, Cora teyze, bunu ancak harbiye nazırına, ya da Limoges'un bir mahalle doktoru hakkında bilgi almak gerekse, ancak Paris hastaneleri operatörlerinden birine sorabilirdi. Mösyö Malet'nin adını söylediğim zaman, umduğum gibi, bana:

«Tanımıyorum,» dedi, «ama seçkin bir kişiyse, benim yaşlı Berteaux'dan hemen öğrenirim; biliyorsun, hani şu enstitüde üye olan mimar, her kış iki kez davet ederim, çünkü zavallı Adrien onunla birlikte ava çıkardı.»

Birkaç gün sonra Cora teyzeyi tekrar gördüm, kendisini üzüntülü ve heyecanlı buldum.

«Ah! yavrucuğum,» dedi, «talihin varmış ki bana danıştın; sen o kızla evlenemezsin... Yaşlı Berteaux'mu gördüm; Malet'yi çok iyi tanıyor; Roma ödülü için birlikte müsabakaya girmişler; çok hoş adamdır diyor, yeteneği de varmış, ama öm-

ründe bir iş beceremediği için, hayatta başarılı olamamış. O çeşit mimarlardanmış ki, bir proje çizebiliyor ama, yapıyı kontrol edemeyip, bütün müşterilerini kaybediyormuş. Trouville' deki evi yaptırdığım zaman böylesi benim de başıma geldi... Senin Malet, benim bir zamanlar tanıdığım bir kadınla evlenmiş; ben tanıdığım zaman, kadının adı Madam Boehmer'di, Berteaux hatırlatınca aklıma geldi... İyi hatırlıyorum. Hortense Boehmer... Bu üçüncü kocası... Şimdi kızı, senin de dediğin gibi, pek güzelmiş, senin hoşuna gitmiş olması da normal bir şey, ama benim tecrübeme inan yavrum Philippe, onunla evlenme, hem bu işten, ne annene söz et, ne de babana... Ben başka —hayatımda nice adam gördüm— ama, zavallı anneciğim... Hortense Boehmer'le yapamaz, yoo! Kesinlikle yapamaz!..»

Odile'in, annesinden babasından bambaşka bir kız olduğunu, hem zaten kararımı vermiş bulunduğumu, bu kararı, bizim evdekilerin hemen uygun bulmaları daha iyi olacağını teyzeme söyledim. Cora teyze bir parça nazlandıktan sonra, evdekilerle konuşmaya razı oldu; razı oluşu, bir parça iyi yürekliliğinden, bir parça da, olumsuzluktan fazla zevk alan yaşlı elçilere benzemesindendi; böyleleri, milletlerarası bir güçlükler devresinin yaklaştığını görünce, hem barışı sevdikleri için korkarlar, hem bu güçlükler devresi, biricik gerçek yeteneklerini göstermelerine olanak vereceği için de gizliden gizliye bir zevk duyarlar.

Babam, sakin ve hoşgörülü davrandı, iyi düşünmemi söyledi. Annemse, evleneceğim için önce sevindi; ama birkaç gün sonra, Maletleri tanıyan bir eski ahbabına rastlamış, o da, bu ailenin, ahlâk bakımından pek özgür bir çevre olduğunu söylemiş. Madam Malet'nin kötü bir ünü varmış; hâlâ âşıkları olduğu söyleniyormuş. Odile hakkında açık bir şey bilinmiyormuş, ama iyi eğitim ile büyütülmediği, delikanlılarla birlikte yalnız başına öteye beriye gittiği, oysa, çok da güzel bir kız olduğu gerçekmiş.

Konuşma sırasında kuşkusuz, orada bulunan Pierre amcam: «Paraları var mı?» diye sormuş. Annem:

«Bilmiyorum,» demiş. «Bu Mösyö Malet zeki, ama tuhaf bir adammış diyorlar... Bize göre insanlar değil!..»

«Bize göre insanlar değil!» cümlesi, gerçekten Marcenat ailesi malı bir sözdü ve korkunç bir tutukluluktu. Birkaç hafta, evlenmeme aileyi razı etmekte çok güçlük çekeceğimi sandım. Odile'le annesi, benden on beş gün sonra Paris'e döndüler. Onları görmeye gittim. Maletler, Lafayette sokağında bir binanın üçüncü katında oturuyorlardı. Bir panoya açılan gizli kapıdan, Mösyö Malet'in bürosuna geçiliyordu. Odile, beni onun yanına götürdü. Babamın, Gandumas'da olsun, Valois sokağındaki bürosunda olsun, memurlarında aradığı sıkı düzene alışıktım; bu yarı karanlık üç odayı, orası burası yırtık yeşil kartonları ve altmışlık ressamı görünce, teyzeme bilgi veren adamın, Mösyö Malet'yi işsiz bir mimar diye tanımlamakta haklı olduğunu anladım. Odile'in babası geveze, hafifmeşrep bir adamdı; beni biraz aşırı neşeli bir içtenlikle karşıladı. İncelikle karışık sevgi dolu bir dille Floransa'dan ve Odile'den söz etti, sonra, Biarritz'de yapmayı «umduğu» villaların resimlerini gösterdi.

«En çok özlediğim şey, Bask tipi modern bir otel yapmaktır,» dedi. «Hendaye için bir proje vermiştim, ama sipariş alamadım.»

Onu dinlerken ailem üzerinde yapacağı etkiyi, korku ve can sıkıntısıyle düşünüyordum.

Madam Malet, beni ertesi gün için akşam yemeğine çağırdı. Saat sekizde gittiğim zaman, Odile'i erkek kardeşleriyle yalnız buldum. Mösyö Malet çalışma odasındaydı, kitap okuyordu. Madam Malet, henüz sokaktan gelmemişti. İki erkek kardeş, Jean'la Marcel, Odile'e benziyorlardı; bununla birlikte, daha ilk anda, onlarla asla samimî olamayacağımızı anladım. Dost, kardeş gözükmek istiyorlardı. Ama, o akşam, birlikte bulunduğumuz sırada, birçok kez, bakıştıkları, açıktan açığa «eğlenceli adam değil» der gibi yüzlerini buruşturdukları gözümden kaçmadı. Madam Malet, saat sekiz buçukta sokaktan geldi, ama özür dilemedi. Mösyö Malet, onun geldiğini duyunca, kitabı elinde, babacan tavrıyle gözüktü, tam sofraya otu-

racağımız sırada, hizmetçi kadın, bir genç Amerikalıyı içeri getirdi; çocukların arkadaşıymış, davetli değilmiş, ama sevinç çığlıklarıyle karşılandı. Odile, bu kargaşalığın ortasında her şeyi hoş gören melek tavrını elden bırakmıyordu; benim yanımda oturuyor, kardeşlerinin şakalarını gülümseyerek seyrediyordu. Benim ürkek halimi görünce, taşkınlıklarını durdurdu. Bana, Floransa'daki kadar mükemmel görünüyordu, ama onu bu ailenin ortasında görünce, nedenini iyice anlayamadan üzülüyordum. Akşamın parlak zafer marşı altından, örtülü sesle bir Marcenat nağmesi duyar gibiydim.

Annemle babam, Maletleri bir kez ziyaret ettiler, ama, Odile'in annesiyle babasının bol iltifatları karşısında, terbiyeli bir ayıplayış tavrını korudular. Bereket versin, güzel kadınlardan, sözünü asla etmemekle birlikte pek hoşlanan babam, —bu konuda, bu bilinmedik adama benzediğimi biliyordum— ilk andan itibaren, Odile'e kapıldı. Evden çıkarken, bana:

«Haklı olduğunu sanmıyorum,» dedi. «Ama, hak veriyorum.»

Annem de:

«Kız gerçekten güzel,» dedi; «ama garip; tuhaf tuhaf şeyler söylüyor; değişmesi gerek.»

Odile'e göre, bir başka buluşma vardı ki, onun ailesiyle benim ailem arasındakinden daha önemliydi. O da, Misa dediği en içten dostuyla bizzat benim aramdaki karşılaşmaydı. Sıkıldığımı hatırlıyorum. Misa'nın fikrinin Odile'in gözünde büyük bir önemi olduğunu anlıyordum. Hoş, Misa hoşuma gitmedi de değil. Odile gibi güzel olmamakla birlikte, çok şirindi, düzgün hatları vardı. Odile'in yanında bir parça köylü gibi duruyordu, ama yanyana dururlarken, yüzlerindeki aykırılık hoşa gidiyordu. İkisini, müşterek bir yüz olarak birleştirmeye ve Misa'yı, Odile'in kız kardeşi gibi saymaya çabucak alıştım. İkisi de aile bakımından aynı sosyal çevreden olmakla birlikte, Odile'de, Misa'dan onu çok ayırdeden doğal bir incelik vardı. Nişanlılığımız zamanında, her pazar günü onları konsere götürür, Odile'in daha iyi dinlediğine dikkat ederdim. Odile, gözlerini kapıyor, müziği içine akıtıyor, mutlu görünü-

yor, evreni unutuyordu. Misa, meraklı gözleriyle bakınıyor, tanıdığı kimseler görüyor, programı açıyor, okuyor, durmadan kıpırdanıyor, beni sinirlendiriyordu. Ama, hoş bir arkadaştı, hep neşeli, hep halinden memnundu. Beni pek cana yakın bulduğunu Odile'e söylediği için, kendisine şükran borçluydum, Odile, onun bu sözünü bana ulaştırmıştı.

Balayı yolculuğumuzu İngiltere'de ve İskoçya'da yaptık. Çifte yalnızlık içinde geçen bu iki aylık devreden daha mutlu geçen zamanımızı hatırlamıyorum. Irmakların ve göllerin kenarında, çiçekli, küçük otellere iniyor, açık renkli, kretonla kaplı minderlerle döşenmiş cilâlı, düz kayıklara uzanıp akşamı ediyorduk. Odile, bana bu ülkeyi armağan eder gibi tanıttı, mavi sümbüllerin kapladığı çayırları, boy boy yükselen otlar arasından sürmüş lâleleri, tepeleri tıraş edilmiş, bastıkça yine doğrulan çimenlikleri; yapraklarını, saçları dağınık bir kadın gibi suya döken söğütleri armağan etti. Floransa'dakinden daha güzel, tanımadığım bir Odile tanıdım. Onun yaşadığını görmek, büyüleyici bir şeydi. Bir otel odasına girdiği anda, orayı bir sanat eseri haline getiriyordu. Hep beraberinde taşıdığı çocukluğuna ait anılara karşı saf, içli bir bağlılığı vardı; küçük bir duvar saati, bir dantel yastık, kül rengi sığın derisi ciltli bir Shakespeare... Sonradan, karı-koca yaşamımız bozulduğu zaman Odile, yine dantel yastığı koltuğunda, Shakespeare'i elinde olduğu halde, çıkıp gitti. Kadından ziyade ruh halinde, hayatı akıp geçiyordu. Dans ediyor hissini verecek kadar hafif adımlarla Taymis ya da Cam Suyu kenarında yürürken resmini yapabilmeyi çok isterdim.

Dönüşte, Paris bize, saçma gözüktü. Benim annem babamla Odile'inkiler, biricik isteğimiz kendilerini görmek olduğunu sanıyorlardı. Cora teyze, şerefimize ziyafetler tertip etmek istiyordu. Odile'in arkadaşları, kendisinden iki ay ayrı kaldıkları için yakınıyorlar, onu bir parça kendilerine bırakayım diye bana yalvarıyorlardı, ama Odile'le benim, yalnız yaşamayı sürdürmekten başka özlediğim bir şey yoktu. İlk akşam, henüz halıları serilmeyen ve boya kokan küçük evimizi teslim aldığımız zaman, Odile, neşeli ve çapkın bir tavırla, sokak kapısı-

na doğru gitti, çıngırağın ipini kesti. Böylece, evreni kapı dışarı ediyordu.

Apartmanımızı baştan aşağı gezdik. Odile, yatak odasına yakın, kendine özel bir küçük çalışma odası düzenleyip düzenleyemeyeceğini sordu.

«Orası benim köşem olacak,» dedi. «Siz oraya, ancak ben davet edersem girebileceksiniz; bilirsiniz ki, başıma buyruk olmaya şiddetle ihtiyacım vardır, Dickie. (İngiltere'de, bir genç kızın genç bir adama Dickie diye seslendiğini işittiği günden beri beni bu adla çağırıyordu). Beni henüz tanımıyorsunuz, göreceksiniz, müthişimdir.»

Şampanya, pasta, bir demet de katmerli iri papatya getirmişti. Bodur bir masa, iki koltuk, bir kristal vazoyla, hoş bir dekor yaratıyordu. Çok neşeli, çok cana yakın bir akşam yemeği yedik. Yalnızdık, sevişiyorduk. Pek çabuk gelip geçici olmalarına karşın, o anlara özlem çekiyorum; onların son güzel sesleri hâlâ içimde yankı yapıyor, iyice kulak verir ve şu anın gürültülerini susturursam, onların pürüzsüz, ama sönmek üzere bulunan sesini duyuyorum.

— 6 —

Bununla birlikte, aşkımın saydam billurunu hafif bir çizgiyle sıyıran ilk darbeyi, o gecenin hemen ertesi gününe yazmam gerekiyor. Ufacık bir olay, ama, arkadan gelecek olan olaylar peşin düşündürüyordu. Yorgancı dükkânındaydık; ev eşyamızı ısmarlıyorduk. Odile, perde beğenmişti, ben bu perdeleri pahalı buluyordum. Gayet dostça, biraz tartıştık. Sonra Odile, benim fikrimi kabul etti. Satıcı, yakışıklı bir gençti, inatla karımın tarafını tutmuş, benim canımı sıkmıştı. Dükkândan çıkacağımız sırada, o satıcıyle Odile'in, gizli ve üzüntülü bir bakışla bakıştıkları, bir aynada, gözüme çarptı. Duyduğum şeyi size anlatamam. Nişanlandığımızdan beri, karımın düşüncesi artık benim düşünceme bağlı olduğuna ve devamlı bir aktarmayla, benim fikirlerimin hep onun da fikirleri olacağına, bilinçsiz, anlamsız bir güvenle inanmıştım. Yanıbaşım-

da yaşayan bir kimsenin, başına buyruk olabilceğini, galiba aklım almıyordu. Hele o kimsenin, bana karşı, bir yabancıyle birlik olmasını, aklım büsbütün almıyordu. O bakıştan daha kaçamaklı, daha masum bir şey olamazdı; bir şey diyemezdim. İyice gördüğüme emin bile değildim, bununla birlikte, duyuyorum ki, kıskançlık duygusu bende o andan itibaren kendini gösterdi.

Evlenmeden önce, kıskançlık asla aklımdan geçmemişti, onu ancak tiyatroda görülen bir duygu gibi, hem de büyük bir küçümsemeyle karşılıyordum. Facialı kıskanç, bence, Othello'ydu; komik kıskanç da, Georges Dandin... Günün birinde, bu iki kişiden birini, ya da ikisini birden oynamam ihtimali, bana tamamıyle gereksiz görünüyordu. Metreslerimden bıktığım zaman onları bırakan hep ben olmuştum. Beni aldatmışlarsa bile, benim bundan hiç haberim olmamıştı. Kıskançlıktan acı çektiğini söyleyen bir arkadaşıma şu cevabı verdiğimi hatırlıyorum: «Senin işine aklım ermiyor... Ben olsam, beni sevmeyen kadını sevmeyi sürdüremem...»

Odile'i dostlarının ortasında görür görmez niçin endişelendim acaba? Yumuşak başlı ve sakin yaradılışlıydı, ama nasıl oluyordu bilmem, çevresinde bir esrar havası yaratıyordu. Bunu nişanlılığımızda da, yolculuğumuzda da anlamıştım, çünkü o zaman ikimiz, yalnız bulunmamız ve yaşamımızın birbirine tamamen karışması, hiç bir gize yer bırakmıyordu; ama Paris'e gelir gelmez, henüz belirsiz, uzak bir tehlikeyi sezer gibi oldum. Birbirimize çok bağlıydık, çok sevişiyorduk, ama mademki bugün sizinle açık konuşmak istiyorum; şunu itiraf etmeliyim o halde; müşterek yaşamımızın daha ikinci ayında, asıl Odile'in, benim sevdiğim Odile olmadığını anlamıştım. Keşfettiğim yeni Odile'i de sevmiyor değildim, ama bu, büsbütün başka bir sevgiydi. Floransa'da, Amazon'u buldum sanmıştım; kendi cevherimden efsanevî, kusursuz bir Odile yaratmıştım, aldanmışım. Odile, fildişi ile ay ışığından yapılma bir tanrı değildi, bir kadındı; benim gibi, sizin gibi, tüm çaresiz insan soyu gibi, dağınık ve çeşitliydi. Her halde, o da beni, Floransa'daki âşık gezginden pek başka görüyordu.

Floransa'dan döner dönmez, hem Gandumas'daki fabrikayla hem de Paris'teki büroyla tekrar ciddî şekilde uğraşmam gerekmişti. İşlerden pek bunalan babam, ben yokken çok fazla yorulmuştu. En iyi müşterilerimiz, beni görür görmez, ihmal edildiklerinden yakındılar. Ticaret mahallesi, Faisanderie sokağında kiraladığımız eve uzaktı. Öğle yemeği saatinde eve gelmeme olanak olmadığını hemen gördüm. Her hafta Gandumas'ya gidip bir gün kalmam gerektiğini ve bu kısa yolculuk pek yorucu olduğu için Odile'i birlikte götürmek olanağını bulamadığımı da buna eklerseniz, istemeye istemeye çabucak ayrı yaşamaya başladığımızı anlarsınız.

Akşamları eve dönerken, karımın güzel yüzünü yine göreceğimi düşünerek, mutluluk duyuyordum. Onun, çevremi kuşattığı dekor hoşuma gidiyordu. Güzel şeyler ortasında yaşamaya alışmamıştım, ama buna doğuştan ihtiyacım var gibiydi. Odile'in zevkine de bayılıyordum. Ailemin Gandumas'daki evinde, üç dört kuşaktan beri zevksiz bir şekilde biriktirilmiş çok fazla sayıda eşya, mavili yeşilli duvar halılarıyle süslü salonları dolduruyor, bu halıların üzerinde kabaca yapılmış tavuskuşu resimleri, renkli camlarda gördüğümüz çeşitten ağaçların arasında dolaşıyordu. Odile, bizim duvarları, düz ve tatlı renklerle boyatmıştı; odaların, sanki bomboş olmasından hoşlanıyor, açık renk, meydan gibi geniş halıları seviyordu. Odasına girdiğim zaman, öyle güçlü bir güzellik izlenimi duyuyordum ki, gereksiz bir endişe duyuyordum. Karım, arkasında hemen her zaman beyaz bir rob olduğu halde, bir şezlonga uzanmış bulunur, yanıbaşında (ilk gece yemeğini üzerinde yediğimiz bodur masada) dar boyunlu bir Venedik vazosu, vazonun içinde bir tek çiçek, bazen de ince yapraklar dururdu. Odile, çiçeği her şeyden fazla severdi; ben de, ona getirmek için çiçek seçmekten hoşlanmayı huy edinmeye başlıyordum. Çiçekçi vitrinlerine bakıp mevsimleri izlemeyi öğreniyordum; krizantem mevsiminin, ya da lâle mevsiminin yaklaştığını zevkle görüyordum. çünkü bu çiçeklerin kiminin keskin, kiminin hafif renkleri, karımın dudaklarında, mutlu Odile'in gülümsemesini yaratmama olanak sağlıyordu. Benim, iş dönüşü, elim-

de sert köşeli bir beyaz paketle geldiğimi görünce, sevinçle ayağa kalkıyor: «Aaa! Teşekkür ederim, Dickie...» diyordu. Hayran hayran seyrediyor, sonra ciddileşiyor: «Çiçeklerimi düzelteyim,» diyordu. O zaman, vazo aramak, bir süsen çiçeğinin ya da bir gülün dalına en zarif kıvrımtıyı verecek uzunluğu, aydınlığı tayin etmek için bir saat vakit geçiriyordu.

Ama, güneşli günlerde, büyük bulut gölgelerinin dünyayı birdenbire kaplayışları gibi, çoğu zaman, böyle akşamlardan sonra gecelerimiz garip bir sıkıntıyla gömülürdü. Birbirimize söyleyecek pek az sözümüz olurdu. Çünkü kez, Odile'le, işlerimle ilgili olarak konuşmaya girişmiştim; bu onu hiç ilgilendirmiyordu. Artık, gençliğime dair anlattıklarımı dinlemekte de onun için bir yenilik kalmamıştı; sık sık yeni fikirler bulamıyordum, çünkü okumaya zaman ayıramıyordum. Odile, bunu anlıyordu. Yaşamımıza, en içten iki arkadaşımın yaşamını karıştırmaya savaştım. Odile, André Halff'dan daha görür görmez hoşlanmadı; onu alaycı, âdeta düşman görüyordu. Gerçekten, Odile'e o şekilde davranıyordu. Bir gün Halff'a:

«Odile'i sevmiyor musun?» dedim.

«Onu çok güzel buluyorum.» dedi.

«Evet ama, pek zeki bulmuyorsun, değil mi?»

«Doğru... Bir kadının zeki olması şart değildir.»

«Hoş, aldanıyorsun; Odile, çok zekidir, ama senin beğendiğin zekâ tipi değil; keşif yeteneği vardır, somuttur...»

«Olabilir.» dedi.

Bertrand için, durum tamamen başka türlü oldu. O, Odile'le mahrem, derin bir dostluk kurmaya çalışmış, Odile'i çekingen, tetikte bulmuştu. Bertrand'la ben, akşamları karşı karşıya oturup saatlerce tütün içerek evreni imarla zaman geçirmekten zevk alıyorduk. Odile, geceyi tiyatrolarda, gece kabarelerinde, panayır eğlencelerinde geçirmeyi daha iyi buluyordu. Bir akşam, beni üç saat, dükkânların, cambazhanelerin, lotaryaların ve nişan ateş yerlerinin arasında dolaştırdı durdu. İki kardeşi de yanımızdaydılar; Odile, bu neşeli ve delişmen iki şımarık çocukla birlikte bulunduğu zamanlar, her zaman eğleniyordu. Gece yarısına doğru:

«Haydi, Odile, artık yetmedi mi?» dedim. «İtiraf edeyim ki, biraz gülünç bir şey bu. Şişelere top fırlatmaktan, yalancı otomobillere binip fırıl fırıl dönmekten, bir süre sıra bekledikten sonra, camdan yapılma bir kayık kazanmaktan gerçekten zevk alabiliyor musunuz?»

Bir filozofun, kendisine okuttuğum bir sözüyle cevap verdi: «Bir eğlencenin sahte olmasının ne önemi var, yeter ki doğru sanılsın.» Sonra, kardeşinin koluna girdi, bir nişan atış yerine doğru koşa koşa gitti; çok iyi silâh atıyordu. On elde on yumurta vurduktan sonra, neşeyle eve döndü.

Evlendiğimiz zaman, Odile'in de benim gibi, toplumdan tiksindiğini sanıyordum. Yanılmışım. Ziyafetlerden, balolardan hoşlanıyordu; Cora teyzenin etrafında yaşayan canlı ve parlak grubu görür görmez, her salı günü Monceau caddesindeki eve devam etmek istedi. Evlendiğimden beri tek isteğim, özellikle, Odile'i yalnız kendime bağlamaktı; ancak, bunca güzelliğin, evin dar çevresine sımsıkı kapanmış bulunduğunu bildiğim zaman, içim rahat ediyordu. Bu duygu bende o denli güçlüydü ki, her zaman çelimsiz, çoğu kez yorgunlukla harap olan Odile, birkaç gün yatağa uzanmak zorunda kaldığı zamanlar daha mutlu oluyordum. O zaman, ben de, akşamları onun karyolasının yanında bir koltuğa oturup dinleniyordum. Uzun uzun yaptığımız sohbetlere, Odile, zevzeklik adını veriyordu. ona kitap okuyordum. Odile'in dikkatini birkaç saat için çekebilecek kitap çeşidini çabucak öğrenmiştim. Zevki fena değildi, ama onun hoşuna gitmesi için bir kitabın hüzünlü ve tutkulu olması gerekti. Dominique'i, Turgenief'in romanlarını ve birkaç İngiliz şairini beğeniyordu.

«Tuhaf şey,» diyordum, «sizi az tanıyınca hoppa bir kız gibi görünüyorsunuz, oysa, sevdiğiniz kitaplar oldukça hüzünlü şeyler...»

«Ama, ben çok ciddiyimdir, Dickie,» diye cevap veriyordu. «Belki de ondan dolayı hoppayım. Herkese olduğum gibi gözükmek istiyorum.»

«Bana bile mi?»

«Size gözükürüm... Floransa'yı hatırlasanıza...»

«Evet, Floransa'da sizi iyi tanıdım... Ama şimdi, çok başkasınız, sevgilim.»

«İnsan her zaman bir olmamalıdır.»

«Hatta bana, şirin sözler bile söylemez oldunuz.»

«Ismarlama şirin söz söylenmez; sabredin; o da olacak...»

«Floransa'daki gibi mi?»

«Tabiî a canım, ben değişmedim ki, Dickie.»

Elini uzatıyordu, tutuyordum; sonra yine, aileme, kendi ailesine, Misa'ya, ısmarladığı bir elbiseye, hayata dair zevzekliklere başlıyordu. Böyle yorgun ve sevimli akşamlarında, yarattığım şekildeki Odile efsanesine gerçekten benziyordu. Zarif, çelimsiz bir hal de, benim elimde bulunuyordu. Bu gevşemesinden ötürü ona çok şeyler borçluydum. Tekrar iyileşip de sokağa çıkabilecek hale gelince, yine esrarengiz Odile'le karşılaşıyordum.

Ben yokken neler yaptığını, birçok geveze ve içi dışı bir kadınlar gibi, kendiliğinden anlatmazdı. Bununla ilgili bir soru sorarsam, hemen daima belirsiz birkaç sözcükle cevap verirdi. Söylediği şeyler, olayların art ardalığını izleyebileceğim bir şekilde kavramama asla olanak vermezdi. Hatırlıyorum, sonraları, arkadaşlarından biri, kadınların birbirlerine karşı olan o insafsızlığıyle, bana: «Odile boş inançlara inanırdı,» dedi. Bu yalandı; ama, bana söylendiği sırada canımı sıkmış olmakla birlikte, sonradan, düşündükçe, Odile hakkında bu hükmü verdiren şeyin ne olduğunu iyice anladım... Bir şey anlatırken gösterdiği o kayıtsızlık. Gerçeğe karşı o küçümseme... Akla yakın olmayan bir nokta hayretimi uyandırır da, kendisine soru soracak olursam, patavatsız bir öğretmenin fazla zor sorular sorduğu bir çocuk gibi içine kapanıverdiğini görürdüm.

Alışkanlığım dışında, öğle yemeğine eve gelebildiğim bir gün, Odile, saat ikide, hizmetçiden bir mantoyla bir şapka istedi.

«Bugün öğleden sonra ne yapıyorsunuz?»

«Dişçiyle randevum var.»

«Peki ama, sevgilim, telefon ettiğiniz zaman duydum; randevunuz ta saat üçte. O saate kadar ne yapacaksınız?»

«Hiç, yavaş yavaş gitmek istiyorum.»

«Ama yavrum, anlamsız bir şey bu. Dişçinin yeri Malakoff caddesinde. On dakikada oraya varırsınız, oysa bir saat zamanınız var. Nereye gidiyorsunuz?»

«Aman, ne tuhafsınız!» diye cevap verdi, çıktı gitti. O akşam, yemekten sonra, kendimi tutamadım, sordum:

«Eee, saat ikiden üçe kadar ne yaptınız?»

Önce işi şakaya dökmeye çalıştı, sonra ben üsteleyince kalktı, bana, Allah rahatlık versin, demeden yatmaya gitti. O zamana kadar aramızda hiç böyle bir şey olmamıştı. Kendisinden özür dilemeye gittim. Beni kucakladı. Yatıştığını görünce, yanından ayrılmadan önce, sordum:

«Şimdi, haydi bakalım, gönlün olsun da, saat ikiden üçe kadar ne yaptın, onu söyle?..»

Kahkahayla güldü. Ama gece, daha geç vakit, bir gürültü işittim, lambayı yaktım, odasına gittim; içini çeke çeke ağladığını gördüm. Niçin ağlıyordu? Utancından mı, yoksa üzüntüsünden mi? Sorularıma şöyle cevap verdi:

«Patavatsızsınız. Sizi çok seviyorum. Ama, dikkat edin: Gayet onurluyumdur... Buna benzer birkaç olay daha olursa, sizi seve seve bırakıp gidebilirim... Belki yanılmış olabilirim ama, beni olduğum gibi kabul etmeniz gerek.»

«Sevgilim,» dedim. «Elimden geleni yapacağım, ama siz de bir parça değişmeye çaba gösterin; onurluyum diyorsunuz; arasıra, onurunuzu yenemez misiniz?»

İnatçı bir tavırla başını salladı:

«Hayır, hayır, ben değişemem. Bende sevdiğiniz şeyin tabiîliğim olduğunu her zaman söylersiniz. Değişecek olursam, tabiîliğim kalmaz. Asıl başkalaşmak size düşer.»

«Sevgilim, anlamadığım şeyi anlayacak derecede değişmek kesinlikle elimden gelmez. Ben, her şeyden önce, gerçeğe, doğruluğa saygıyı öğreten bir baba tarafından yetiştirildim... Ruhumun şekli budur... Hayır, bugün saat ikiden üçe kadar ne iş yaptığınızı anladığımı, içtenlikle asla söyleyemem.»

Odile, sert sert:

«Aaa! Yeter artık!..» dedi.

Sonra, öteye döndü, uyuyormuş gibi yaptı.

Ertesi gün, onu suratı asık bir şekilde göreceğimi sanıyordum; ama tersine, beni neşeli karşıladı, olup bitenleri unutmuş gibi göründü. Günlerden pazardı. «Birlikte konsere gidelim,» dedi. İkimizin de çok sevdiğimiz *L'Enchantement du Vendredi Saint* çalınıyordu. Konserden çıktıktan sonra, kendisini bir yere götürüp çay içirmemi istedi. Neşeli, yaşamaktan memnun Odile kadar dokunaklı bir şey yoktu. Odile'in neşeli olmak için yaratıldığı öyle güçle duyuluyordu ki, bu neşeyi ona vermemek, bir suç gibi görünüyordu. O pazar günü, onu o kadar şen gördükçe, bir gün önceki kavgamızın gerçekliğine güç inanıyordum. Her şeyi not eden, biriktiren, saklayan benim tabiatıma, benim düşünceme bu durum çok aykırıydı. O gün hayat, Odile'in nazarında bir fincan çaydan, bol tereyağı sürülmüş ekmek dilimlerinden, taze kaymaktan ibaretti. O, bana gülümsüyordu. Bense şöyle düşünüyordum: «İnsanları en fazla ayıran şey, belki de, bazılarının daha ziyade geçmişte, ötekilerin de bulundukları an içinde yaşamalarıdır.»

Hâlâ bir parça üzüntülüydü, ama Odile'e uzun zaman gücenik kalmak elimden gelmezdi; kendi kendime çıkıştım, yeminler ettim; bir daha, boşuna sorular sormamaya, güvenli olmaya söz verdim. Tuileries'den ve Champs-Elysées'den geçerek eve yaya döndük; Odile, sonbaharın serin havasını zevkle kokluyordu. Bana öyle geliyordu ki, Floransa'da, ilkbaharda olduğu gibi, kızıl ağaçlar, kül rengi ve altın yaldızlı ışık, Paris' in şen kıpırdanışı, çocukların, yelkenleri büyük havuza doğru yatan kayıkları ve havuzların ortasındaki fıskıye, hepsi bir ağızdan, şövalye konusunu mırıldanıyordu. *Imitation*'un çok sevdiğim ve Odile'le ilişkilerine uygulamayı huy edindiğim bir cümlesini, içimden tekrarlıyordum: «İşte, köleniz gibi karşınızdayım, her şeye de hazırım, çünkü kendim için hiç bir isteğim yok, her isteğim sizin için.» Gururumu böylece yenmeye, Odile'in değil, daha doğrusu, Odile'e karşı duyduğum aşkın karşısında küçülmeyi başardığım zaman, kendimden daha fazla hoşnutluk duyuyordum.

— 7 —

Odile'in en fazla görüştüğü insan, Misa'ydı. Her sabah birbirlerine telefon ederler, bazen bir saatten fazla konuşurlar, öğleden sonra da, sokağa birlikte çıkarlardı. Ben, işimin başındayken Odile'i tehlikesizce meşgul eden bu dostluğu teşvik ediyordum. Hatta pazar günleri Misa'nın bize gelmesi beni mutlu ediyordu, Odile'le birlikte, iki üç gün sürecek geziler yaptığımız zaman, birçok kereler, arkadaşını da birlikte götürmemizi kendisine ben teklif ettim. Beni buna sürükleyen duyguları size açıklamaya çalışmak istiyorum, çünkü Misa'nın hayatımda oynadığı rolü anlamanıza yardımı olacaktır. Bir kere, evliliğimizin ilk haftalarında olduğu gibi, hâlâ Odile'le yalnız kalmak isteyişimin nedeni, artık, doğrudan doğruya, zevk değil de, yeni yeni kişilerin ne getireceklerini bilmemekten ileri gelen belirsiz bir kaygıydı. Onu daha az seviyor değildim, fakat, aramızdaki konuşmaların her zaman sınırlı olacağını, gerçekten ciddî, derin sohbetleri, Odile'in, ancak gevşek bir iyi niyetle dinleyeceğini biliyordum. Gerçi, buna karşı ben, delişmence, hüzünlüce, hoppa ve her zaman hoş olan bu gevezelikten, Odile'in doğallığı üstündeyken, asıl sohbeti olan o «zevzeklikler»den hoşlanıyordum. Ama Odile, yalnız Misa'nın yanındayken asıl kendini daha iyi buluyordu. Kendi aralarında konuşurlarken ikisi de zekâlarının çocukça bir yanını gösteriyorlardı; bu, benim pek hoşuma gidiyordu, aynı zamanda, Odile'in küçük kızken nasıl olduğunu göstermek suretiyle yüreğime dokunuyordu. Dieppe'de bir otelde, çocuklar gibi kavga ettikleri, Odile'in, sonunda Misa'nın kafasına bir yastık fırlatarak:

«Yezit kız!» diye haykırdığı bir akşam, pek zevklenmiştim.

Bende, daha bulanık bir duygu vardı; öyle bir duygu ki, aşkla değil de, olayların gereği olarak, bir erkeğin günlük yaşamına genç bir kadının karıştığı zaman doğsa gerektir. Gezilerimizden ötürü ve beni teklifsizliğe götüren bizzat Odile'in teklifsizliğinden dolayı, Misa ile sanki bir metresle olduğu kadar içli dışlı olmuştum. Bir gün, kadınların beden gücünü tartıştığımız sı-

rada, bana meydan okudu. Bir süre güreştik; onu yere serdim, sonra, bir parça utanarak doğruldum. Odile:

«Ne kadar çocuksunuz!» dedi.

Misa, bana dik dik bakarak, uzun zaman yerde serili yattı.

Hoş, Odile'in de, benim de aynı derecede memnunlukla evimize kabul ettiğimiz tek insan, oydu. Halff'le Bertrand, artık gelmiyorlardı, benim de onları pek göresim gelmiyordu. Onlara karşı, Odile'in beslediği duyguları, çok geçmeden ben de duymaya başlamıştım. Odile'in onlarla konuştuğu şeyleri dinlerken, kişiliğim tuhaf şekilde ikileşiyordu. Odile'i onların gözüyle görüyor, karımın, ciddî konuları, yakışık almayacak bir hafiflikle konuştuğu yargısına varıyordum. Ama, aynı zamanda, onun delişmen sözlerini arkadaşlarımın teorilerine yeğ tutuyordum. Sonunda, onların yanında, karımdan utanıyordum, kendi kendimeyken karımla gurur duyuyordum. Onlar gittikten sonra, Odile'in, hayatla, doğayla daha aracısız bir teması olduğu için her şeye rağmen onlardan üstün olduğunu kendi kendime düşünüyordum.

Odile, benim ailemi sevmiyordu, ben de onun ailesini pek sevmiyordum. Annem, ona ev eşyasının biçimi, hayat şekli, genç bir kadının görevleri hakkında öğütler vermek istemişti. Öğüt, Odile'in, dünyada en az dayanabildiği şeydi. Marcenatlardan söz ederken, benim pek gücüme giden bir dil kullanıyordu. Gandumas'da canım sıkılıyordu. Orada, hayatın bütün zevkleri, esasının kutsallığını hiç bir şeyin ispat etmediği sıkı bir aile protokolü düşkünlüğüne feda edildiği kanısını besliyordum, ama, aynı zamanda, geleneklerimizin ciddîliğiyle, hayli gururluydum. Marcenatlarla hiç ilgisi olmayan Paris hayatının, onlara bu denli önem verme merakımı gidermesi gerekliydi; ama ilkel kıtalara götürülen bazı küçük dinî topluluklar, milyonlarca insanın başka tanrılara taptıklarını görür de, bu manzara imanlarına nasıl zarar vermezse, biz Marcenatlara dinsiz bir evrenin ortasına götürüldüğümüz halde, Limousin'in ve büyüklüğümüzün anısını koruyorduk.

Odile'i beğenen babam bile, ona öfkelenmekten kendini alamıyordu. Öfkesini göstermiyordu; çünkü çok iyi, çok çekin-

gen adamdı; onun utangaçlığını bilen ve bu utangaçlığı miras olarak alan ben, Odile'in takındığı tavrın, onu ne kadar rahatsız etmesi gerektiğini biliyordum. Karım kuşkulandığı ya da sinirlendiği bir şeyden söz ederken, bunu önce şiddetle ifade eder, sonra unuturdu. İnsanların aralarındaki ilişkileri, biz Marcenatlara böyle öğretmemişlerdi.

Odile, bana: «Ben yokken anneniz buraya gelmiş, oda hizmetçisine çıkışmaya kalkışmış; telefon edeceğim, böyle şey istemem diyeceğim!..» dediği zaman, sabretmesi için yalvarıyordum:

«Dinleyin, Odile,» diyordum; «esas itibariyle hakkınız var, ama bunu kendisine siz kendiniz söylemeyin, onu öfkelendirmekten başka işe yaramaz. Bırakın, ben söyleyeyim, ya da isterseniz —hatta böylesi daha iyi olur— Cora teyzeden rica edin, anneme desin ki, siz kendisiyle...»

Odile bir kahkaha atıyor:

«Sizin bütün ailenin ne kadar komik insanlar olduğunu düşünemezsiniz,» diyordu. «Yalnız, aynı zamanda, korkunç bir şey... Evet Dickie, korkunç, çünkü, esas itibariyle sizin karikatürleriniz olan bütün bu insanları gördüğüm zaman, sizi daha az seviyorum... Yaradılış itibariyle onlar gibi olmadığınızı biliyorum, ama, sizde de onların damgası var.»

Gandumas'da birlikte geçirdiğimiz ilk yaz mevsimi, oldukça can sıkıcı geçti. Bizim evde, öğle yemeği tam on ikide yenirdi, babamı yemekte bekletmek ihtimali olabileceği asla aklımdan geçmemişti. Ama Odile, eline bir kitap alıp çayıra çıkıyor, ya da dere kenarlarında gezmeye gidiyor, yemek saatini unutuyordu. Babamın, kütüphanede, bir aşağı bir yukarı dolaştığını görüyordum. Koşa koşa bahçeden geçerek karımı çağırmaya gidiyordum, sakin, gülümser, güneşte ısındığı için gayet memnun, çıkageliyordu. Yemeğin başında, Marcenat ailesi tarafından geldiği için ancak dolayısıyle ve sessiz olabilen bir beğenmezliği kendisine göstermek için susup oturduğumuz zaman, bize, içinde alay ve meydan okuyuş anlamı sevdiğim bir gülümsemeyle bakıyordu.

Haftada bir kez, akşam yemeği yediğimiz Maletlerde, durum bunun tamamıyle tersiydi; o zaman da ben, halime dikkat

edildiğini, hakkımda fikir yürütüldüğünü hissediyordum. O evde yemekler, resmî törenler gibi olmuyordu; Odile'in kardeşleri, sofradan kalkıp ekmek getiriyorlardı; Mösyö Malet, okuduğu bir cümleden söz ediyor, tam olarak hatırlayamıyor, bu kez de o, bir kitaba bakmak için dışarı çıkıyordu. Sohbet, son derece serbestti. Mösyö Malet'nin kızının yanında tehlikeli konular üzerinde konuşması hoşuma gitmiyordu. Bu kadar ufak tefeğe bu derece önem vermenin çok saçma olduğunu biliyordum, ama bu benim yürüttüğüm bir yargılama değil, üzüntü veren bir izlenimdi. Maletlerin evinde mutlu değildim, bu ortam, benim ortamım değildi. Kendi kendimden hoşnut kalmıyor, kendimi resmî ve sıkıcı buluyor; susmamdan dolayı kendimi suçlaya suçlaya o sessizliğe gömülüyordum.

Ama, Gandumas'da olduğu gibi, Maletlerde de, huzursuzluklarım görünüşten ibarettir, çünkü, benim için hâlâ çok güçlü olan, Odile'in canlılığını görmek mutluluğuna sahiptim. Bir yemekte, onun karşısında oturduğum zaman, yüzüne bakmaktan kendimi alamıyordum. Aydınlık saçan beyaz bir parlaklığı vardı; bana ay ışığından parıldayan lekesiz bir elması düşündürüyordu. O günlerde Odile, hemen her zaman beyazlar giyer, kendi evindeyken, etrafına beyaz çiçekler yığardı. Bu, ona yakışırdı. Ne fevkalâde bir masumluk ve giz karışımıydı! Bir çocuğun yanıbaşımda yaşadığımı sanıyordum, ama ara sıra Odile, diğer bir erkekle konuşurken, bakışında, bence bilinmeyen duyguların bilmem nasıl bir yankısını ve tutkularla dolu vahşî bir kalabalığın gelen çığlığını seziveriyordum.

— 8 —

Bitmemiş bir senfoni olan hayatımın çevresinde oluştuğu konuları daha sesli, başka aletler tarafından yarı yarıya örtülen ilk ifadesini, ilk girişi size kavratmaya çalıştım. Şövalyeyi, sinik adam yazdınız. Sonra, ince eleyip sık dokumuş olmak için unutup geçmemek istediğim o anlamsız mobilyacı hikâyesinde, kıskançlığın uzak ve ilk sesini duydunuz. Şimdi hoş görür olunuz, yargılamayıp yalnız anlamaya çalışınız. Bu hikâyenin alt

yanını size anlatmak için zahmetli bir çaba harcamak zorundayım, bununla birlikte, tam doğruyu anlatmak istiyorum. Kaldı ki, iyileştim kanısındayım, deliliğimi, sayıklama nöbetleri geçirmiş olup, onları tanımlamaya çalışan bir doktor tarafsızlığıyle anlatmaya çalışacağım.

Bazı hastalıklar vardır ki, bir nokta etrafında toplanan hafif rahatsızlıklarla, ağır ağır başlar; bazıları da, bir akşam şiddetli bir ateş nöbetiyle patlak verir. Kıskançlık bende ansızın ve korkunç bir illet halinde başladı. Bugün, yatıştıktan sonra, bu kıskançlığın nedenlerini araştırırken, bunlar bana çok çeşitliymiş gibi geliyor. Önce, büyük bir aşk vardı, Odile'in zamanı, sözleri, gülümsemeleri, bakışları gibi değerli şeylerin en küçük zerrelerini bile kendime alıkoymak için duyduğum doğal istek vardı. Ama, esas olan bu istek değildi; çünkü Odile'i tamamıyle kendimin olarak yanımda görebildiğim zaman, (örneğin, bir gece evimizde yalnızken, ya da onu iki üç gün için yolculuğa götürmüşsem) o zaman, beni kendisinden fazla kitaplarımla, ya da düşüncelerimle çok daha fazla uğraşır gördüğünden yakınırdı. Odile, ancak başkalarıyle birlikteyken onu yalnız, kendime ait görmeyi özlüyordum, bu duyguda bilhassa gurur vardı. Babamın ailesine özel alçak gönüllülükle ve çekingenlikle örtülü, sinsi gurur vardı.

Loue vadisinde, sulara, ormanlara, beyaz kâğıt hamurunun, içinde kaydığı o uzun makinelere, o köylü evlerine, o işçi kulübelerine egemen oluşum gibi, Odile'in fikri üzerinde de egemen olmak istiyordum. Limousin'den gelen basılı ve açık raporlardan, kaç kilo Whatman kaldığını, son hafta içinde fabrikanın günlük üretimi ne kadar olduğunu her gün nasıl öğreniyorsam, o küçük kafanın içinde, o bükleli saçların altında neler olup bittiğini de öylece öğrenmek istiyordum.

Tam bu noktaya bastığım zaman, uyandırdığım acıdan anlıyordum ki, aklın merkezi, şiddetli bir fikir merakı yüzünden, o naktadaydı. Bunu anlamamayı kabul edemiyordum. Oysa, Odile'i anlamak olanaksızdı. Sanıyorum ki, hiç bir erkek, eğer sevmişse, yanıbaşında yaşayıp da ıstırap çekmemezlik edemezdi. Hatta, eğer Odile, daha başka türlü olsaydı, her halde,

kıskançlığın ne olduğunu asla bilemeyecektim, çünkü insan, kıskanç olarak doğmaz, yalnız bu hastalığa yakalanmaya onu elverişli kılan bir yetenekle dünyaya gelir. Ama Odile, yaradılışı bakımından ve istemeyerek, durmadan merakımı uyandırıyordu. Bütün ailemin insanları gibi, benim için de belirli hedefler teşkil eden; hikâyenin bütün cümleleri ve unsurları, hiç bir şüpheye yer bırakmayacak bir mükemmellikle birbirine eklenmesi için inceden inceye tanımlanması kâfi gelen, bir günün olayları, tarihçesi, Odile'in zihninden geçerken, sisli ve bulanık bir görünüm meydana getiriyordu.

Odile'in, gerçeği bilerek gizlediği izlenimini vermek istemedim. İş. bundan çok daha karışık bir şeydi. Olan şuydu; sözcüklerin, cümlelerin, onun gözünde pek değeri yoktu. Odile, düşte görülen bir yüz gibi, güzel olduğu kadar, hayatını da düşte geçiriyordu. Onun, en çok içinde bulunduğu anı yaşadığını söylemiştim. Geçmişle geleceği, bunlara ihtiyacı olduğu zaman yaratıyor, sonra yarattığı şeyi unutuyordu. Eğer karşısındakini aldatmaya çalışsaydı, anlatımını düzenlemeye, onlara hiç değilse bir gerçek payı vermeye uğraşırdı; oysa, bu zahmete girdiğini kesinlikle görmedim. Aynı cümle içinde, aykırı sözler söylerdi. Bir kere Limousin'deki fabrikada bir süre kaldıktan sonra, dönüşümde ona şu soruyu sormuştum:

«Pazar günü ne yaptınız?»

«Pazar günü mü? Aklımda değil!.. Haa, evet, çok yorgundum; bütün gün yataktan çıkmadım.»

Beş dakika sonra, müzikten söz ediyordu, birdenbire:

«Aaa!» diye haykırdı. «Size söylemeye unuttum. Geçen pazar günü, konserde Ravel'in o bana sözünü ettiğiniz valsini dinledim. Çok hoşuma gidiyor o vals...»

«Ama, Odile, söylediğiniz şeyin farkında mısınız? Delilik bu!.. Pazar günü, ya konserdeydiniz, ya da yatakta, her halde bilmeniz gerekli!.. Bunun ikisine birden inanamam ya!..»

«İnanın dediğim yok ki. Ben yorgunken, aklıma geleni söylerim... Kendi söylediğimi, kendim bile işitmem.»

«Neyse, şimdi daha açıklıkla hatırlamaya çalışın: Geçen

pazar günü ne yaptınız? Yataktan çıkmadınız mı. yoksa konsere gittiniz mi?»

Odile, bir an şaşırdı, sonra:

«Artık fazlasını bilmiyorum, bu engizisyoncu tavrınızı takınınca beni şaşırtıyorsunuz,» dedi.

Bu gibi konuşmalardan sonra çok mutsuz oluyordum; kuşkulu, heyecanlı oluyor, uyku uyuyamıyor, Odile'in gününü gerçekten nasıl geçirdiğini, ağzından çıkan en küçük sözleri hatırlayarak, keşfetmeye çalışıyor, saatlerce uğraşıyordum. O zaman, Odile'in, genç kızken hayatını doldurmuş olduklarını bildiğim bütün o kuşku verecek ahbapları göz önüne getiriyordum. Odile'e gelince, o, başka her şey gibi, bu çeşit olayları da kolayca unutuveriyordu. Sabahleyin evden çıkarken, onu somurtkan, sessiz bir halde bırakıyor, akşam eve döndüğüm zaman, neşeli buluyordum. Gelirken, ona şöyle demeye hazırlanıyordum: «Beni dinleyin, sevgilim, artık sabrım kalmadı; ayrılmayı düşünmemiz gerekiyor. Ben, bunu istemiyorum, ama sizin de bir çaba göstermeniz, başka türlü olmanız gerek.» Oysa, yeni bir elbise giymiş bir genç kız, beni karşılıyor, öpüyor, bana şöyle diyordu: «Aman! Haberiniz var mı, Misa telefon etti, Oeuvre tiyatrosunda üç kişilik yer ayırtmış, *"Maison de Poupée"* piyesini görmeye gideceğiz.» Ben de, zayıflığım ve aşkım yüzünden, bu akla uzak ve avutucu hülyayı kabul ediyordum.

Çok fazla gururlu olduğum için, acı çektiğimi belli etmiyordum. Hele, annemle babamın bunu, ne pahasına olursa olsun bilmemeleri gerekti. O ilk yıl içinde, olup biten işleri. yalnız iki kişinin sezdiğini anlar gibi oldum. Bunlardan birincisi. kuzenim Renée'ydi; kendisini pek az gördüğümüz için, buna çok şaştım. Ailemizi, en az benim evlenmem kadar öfkelendiren başına buyruk bir hayat yaşıyordu. Her yıl Vittel'de kür yapan amcam Pierre'in orada bulunduğu bir mevsimde, Parisli bir doktorla, karısını tanımış, bu çiftle ilişki kurmuştu. Renée, öteden beri, oldukça serkeş bir kızdı, büyüdükten sonra da, Marcenatların tutumlarına pek karşı davranıyordu. Paris'te, yeni dostlarının evinde, gitgide daha uzun zamanlar misafir kalma-

yı huy edinmişti. Zengin bir adam olan bu doktor Prud'homme, doktorluk etmiyor, sadece kanser üzerinde araştırmalar yapıyor, karısı da onunla birlikte çalışıyordu. Renée, iyi başarılmış işlerden hoşlanmak bakımından kendisine benzediği kadar da, anlaşamadığı babasına çekmişti. Dostlarının aracılığıyla girdiği bilginler ve doktorlar çevresi, onu çabucak benimsemişti. Yirmi bir yaşına girdiği zaman, babasından, çeyizini kendisine vermesini ve Paris'te yaşamasına rıza göstermesini istemişti. Birkaç ay, ailemizle bozuşmuştu. Ama Marcenatlar, ana baba ile çocukları birbirine bağlayan, hayalden ibaret sevginin son bulmazlığına pek fazla güvendikleri için, bir gerçek olan ilgisizliğe uzun zaman dayanamıyordu. Amcam Pierre, kızının kararındaki kesinliliğe, inanınca, barışmak için, onun isteklerini kabul etmişti. Ara sıra, hâlâ gitgide daha kısa süren öfke bunalımları geçiriyordu. Öyle zamanlarında, evlenmesi için kızına yalvarıyordu; o da bu isteği reddediyordu; bir daha Chardeuil'e ayak basmayacağını söyleyerek tehditte bulunuyordu; amcamla yengem telâşa düşüyorlar, ona, bir daha evlenme lafı etmeyeceklerine söz veriyorlardı.

Renée, benim nişan törenimde bulunmuş, o gün Odile'e, bir sepet, gayet güzel beyaz zambak göndermişti. Bu olayın beni hayrette bıraktığını hatırlıyorum; Renée'nin annesiyle babası, bize güzel bir hediye vermişlerdi; bu çiçeklere ne gerek vardı? Birkaç ay sonra, amcam Pierre'in evinde, onunla birlikte akşam yemeği yemiştik, bir sefer de ben, Renée'yi bize çağırmıştım. Odile'e pek iltifat etti, yazdığı yolculuk yazılarıyle beni pek ilgilendirdi. Eski dostlarımdan çoğunu görmeyeli beri, bu kadar güzel ve bu kadar etraflı bir sohbet dinlememiştim. O giderken, kendisini kapıya kadar geçirdim. İçten bir beğenişle: «Karın ne kadar güzel!» dedi. Sonra, üzüntüyle yüzüme baktı, ekledi: «Mutlu musun?» Bunu, öyle bir tavırla söylemişti ki, mutlu olduğumu tahmin etmediğini anladım.

Gözümdeki gaflet perdesini bir an için kaldıran öteki kadın, Misa oldu. Birkaç ay içinde, durumu oldukça tuhaflaşmıştı. Şimdi, Odile'in dostu olarak kalmaktan ziyade, benim dostum olmaya çaba harcadığını görür gibi oluyordum. Odile has-

taydı, yatıyordu. Arka arkaya iki kaza geçirmişti. Çocuk doğuramaması kanısı, ne yazık ki kuvvetli gözüküyordu. Misa, onu yoklamaya gelmişti, yatağın ayak ucundaki sedire, benim yanıma oturdu. Birbirimize pek yakındık. Karyolanın çok yüksek olan ayak kısmı tahtası, bizi Odile'in gözlerinden, âdeta gizliyordu; o, yatar durumda olduğu için, yalnız başlarımızı görebiliyordu. Misa, birdenbire bana yaklaştı, sokuldu, elimi tuttu. Öyle şaşaladım ki, Odile, bu şaşkınlığımı nasıl oldu da yüzümden hissetmedi, hâlâ anlayamıyorum. Geriledim, ama istemeyerek; sonra akşam, Misa'yı evine götürürken, elimde olmadan, seri bir hareketle, onu hafifçe öptüm. Misa, ses çıkarmadı.

«İyi bir şey değil bu. Zavallı Odile!..» dedim.

Misa omuz silkti:

«Odile mi, adam sen de!» dedi.

Bu, fenama gitti, o günden sonra, Misa'ya karşı çok soğuk davrandım; aynı zamanda endişeye düşmüştüm. Çünkü, onun «Odile mi, adam sen de!» sözü, «Odile, kendisiyle meşgul olmaya değmez!» anlamına gelip gelmediğini düşünüyordum.

— 9 —

Bundan iki ay sonra Misa, nişanlandı. Odile bana, Misa'nın nişanlandığı bu adamı ne diye seçtiğine akıl erdiremediğini söyledi. Karım, Julien Godet denilen bu adamı pek şöyle böyle buluyordu. Godet, mühendis okulundan yeni çıkmış genç bir mühendisti; Mösyö Malet'nin dediği gibi, «Mevki sahibi değildi». Misa'nın, onu gerçekten sevmekten çok, sevmeye çaba harcadığı göze çarpıyordu. Beriki, tersine, pek sevdalıydı.

Babam, Gandumas civarında, Guichardie'de kurduğu, asıl fabrikaya bağlı bir kâğıt fabrikası için, epey zamandır bir müdür aramakta olduğundan, Misa'nın evlendiğini işitince, dostumuzun kocasını yanına almayı düşündü. Bu fikir, benim pek de hoşuma gitmiyordu; Misa'ya pek fazla güvenim kalmamıştı, ama başkalarına hizmette bulunmaktan, başkalarını mutlu kılmaktan zevk duyan Odile, babama teşekkür etti, bu teklifi, hemen onlara bildirdi. Kendisine:

«Dikkat edin,» dedim. «Misa'yı Limousin'de yaşamaya yolluyorsunuz, Paris'te onsuz kalacaksınız.»

«Evet, biliyorum ama, bu işi kendim için değil, onun için yapıyorum; zaten Gandumas'da geçireceğimiz o acıklı günlerde onu yine bulacağım, benim için bu pek kıymetli bir şey olacak; eğer Misa, Paris'i özlerse, annesiyle babasının evinde, ya da bizde, her zaman kalabilir... Sonra da, bu adamcağızın bir işe girmesi gerekli, eğer kendisini biz işe almazsak, ya Grenoble'a ya da Castelnaudary'ye gidecek.»

Misa'yla kocası, teklifi hemen kabul ettiler. Odile, onlara bir ev bulmak, kendilerini ülke halkına tavsiye etmek için, karakışta, Gandumas yolculuğuna çıktı. Odile'in daha şimdiye dek anlatmadığım yanlarından biri de, dostları için çok erdemli bir şekilde fedakâr olmasıydı.

Sanırım, Misa'nın gidişi, aile yaşamımız için bir felâket oldu. Çünkü, bunun verdiği ilk sonuç, Odile'i, hiç sevmediğim birtakım insanlara doğru tamamen sevketmesi oldu. Benimle evlenmeden önce, Odile, genç adamlarla çok düşüp kalkmıştı. Onlarla birlikte tiyatrolara gitmiş; erkek kardeşleriyle ve onların arkadaşlarıyle yolculuklar yapmıştı. Nişanlandığımız zaman da, gayet dürüst davranmış, bunu bana anlatmış ve vazgeçemeyeceğini de söylemişti. O sırada, Odile'i, dünyada her şeyden fazla özlüyordum; kendisine, içtenlikle cevap vermiş, bunu doğal bulduğumu, dostlarıyle olan ilişkilerine asla engel olmayacağımı söylemiştim.

İnsanları, verdikleri sözlerden dolayı sorumlu tutmak ne kadar haksız ve saçma bir şey!.. Ben, o sözü verdiğim zaman, başka bir erkeğin, o çok sevdiğim aynı bakışla, aynı gülümsemeyle karşılandığını görünce, ne hissedeceğini hiç de tahmin etmiş değildim. Odile'in o dostlarından çoğunun hayli aşağı nitelikte insanlar olmasından da rahatsızlık duyduğumu söylersem, belki şaşarsınız. Bu, benim yüreğimi rahat ettirmeliydi; oysa tersine, gücüme gidiyordu. İnsan, bir kadını, benim karımı sevdiğim kadar sevince, onun hayaline bağlı her şeyi, aşkımız, önemli birtakım niteliklerle ve üstünlüklerle süslüyor; onu ilk kez gördüğümüz şehir, bize, gerçekte olduğundan daha gü-

zel, onunla birlikte yediğimiz lokanta, birdenbire öteki lokantaların hepsinden daha mükemmel göründüğü gibi, rakibin kendisi bile, ondan nefret edildiği halde, bu pazarlıktan payını alıyor. Eğer yaşamımızı birbirine uyduran esrarlı besteci rakip temasını, bize ayrı olarak işittirseydi, öyle sanıyorum ki, bu tema, hemen hemen şövalye teması olacaktı, ama alaycı ve şekli değiştirilmiş bir şövalye teması. Bu düşmanı, bize lâyık bir hasım olarak görmek isteriz, böylece, bir kadının bize duyurduğu bütün hayal kırıklıkları arasında, rakip yoluyle hayal kırıklığı, en beteridir. Odile'in yanında, zamanımızın en seçkin erkeklerini görseydim, hayret etmez, kıskanırdım; onu, öyle birtakım genç adamlarla çevrilmiş görüyordum ki, tarafsız bir görüşle haklarında yargı verilse, belki de başkalarından pek fazla aşağı kişiler değillerdi, ama mutlaka ona lâyık değillerdi, hem zaten kendilerini Odile özellikle seçmiş değildi.

«Odile,» diyordum, «neden şuh davranıyorsunuz? Çirkin bir kadının, nüfuzunu denemesine yine aklım erer. Ama siz... Bu oyun, sizin birdenbire kazanacağınız bir oyundur; insafsızlıktır bu, sevgilim; dürüst bir şey değil... Hele, seçtiğiniz kişiler, ne kadar acayip... Örneğin, şu Jean Bernier'le her zaman görüşüyorsunuz... İyi ama, bu adamın nesi hoşunuza gidebilir? Çirkin ve kaba...»

«Beni eğlendiriyor.»

«Nasıl eğlendirebilir? Zarifsiniz, zevkiniz var. Yaptığı espriler, benim, askerlikten beri duymadığım çeşitten şeyler, sizin yanınızda ben bu esprileri yapmaya cesaret edemem...»

«Her halde hakkınız var; çirkindir, belki adidir —sanmıyorum ya!— ama, onu görmekten hoşlanıyorum.»

«Bari onu sevmiyorsunuz ya?»

«Aaa! Daha neler! Deli misiniz?.. Bana elini sürmesini bile istemem, sümüklüböcek değmiş gibi olurum.»

«Sevgilim, onu siz belki sevmezsiniz, ama o sizi seviyor; bu, gözümden kaçmıyor. İki erkeği mutsuz ediyorsunuz, biri o, biri ben; ne gereği var?»

«Siz herkesi bana âşık sanıyorsunuz... Ben o kadar güzel değilim ki...»

Bu sözü, öyle şirin ve neşeli bir gülümsemeyle söylüyordu ki, ben de gülümsüyor, onu kucaklıyordum.

«O halde, sevgilim, onu daha seyrek göreceksiniz, değil mi?»

Odile, her zamanki donuk halini tekrar takınıyordu:

«Ben size, hiç de böyle bir şey söylemedim.»

«Siz söylemediniz ama, ben öyle istiyorum... Seyrek görürseniz ne kaybedersiniz? Ama ben, memnun olurum. Hem, kendiniz söylüyorsunuz; ona karşı bir ilgi duymuyormuşsunuz...»

Odile, şaşalar gibi oluyor, düşünüyor, sonra sıkıntılı bir gülümsemeyle:

«Bilmiyorum, Dickie,» diyordu. «Öyle sanıyorum ki, daha başka türlü hareket edemeyeceğim... Böylesi hoşuma gidiyor.»

Zavallı Odile! Bu sözü söylerken, öyle saf, öyle içten bir hali vardı ki. O zaman, o gereksiz ve müthiş mantığımla, «Daha başka türlü hareket etmenin» kolay olduğunu, ona ispat ediyordum...

«Sizi şaşırtan şey, kendinizi, olduğunuz gibi kabul etmenizdir; sanki, yaradılışımıza, hazırlanmış olarak sahip oluyormuşuz gibi. A kuzum, insan kendi tabiatını kendisi eğitebilir, yeni baştan yapabilir...»

«Öyleyse kendi tabiatınızı yeni baştan yapın...»

«Bu işi hemen denemeye hazırım. Ama, siz de bir yandan çaba harcayarak, bana yardım edin.»

«Yok, ben size birçok kereler söyledim, yapamam dedim. Hem, çaba harcama isteğim yok.»

Çoktan uzakta kalan o günler aklıma geldikçe, Odile'i bu duruma götüren şey, acaba derin bir içgüdü müydü? diye düşünüyorum. Kendisinden istediğim gibi, eğer huyunu değiştirmiş olsaydı, onu yine eskisi kadar sevmeye devam edecek miydim? Eğer bu gibi tartışmalar, ikimiz için de, bıkkınlığı olanaksız hale getirmemiş olsaydı, o değersiz, küçük yaratığın devamlı varlığına dayanabilecek miydim? Hoş, Odile'in, değişmeye hiç çaba harcadığı da doğru değildi. Odile, kötü yürekli değildi. Beni üzgün görünce, üzüntümü gidermek için her şeyi yapmaya hazır olduğunu sanıyordu, ama, gururuyle zayıflığı,

iyiliğinden daha üstündü, böyle olunca, yaşamı da aynı olup kalıyordu.

«Zafer dolu tavır» adını verdiğim halini tanımaya başlamıştım; neşesi normal neşesinden biraz yükseliyor, gözleri daha parlıyor, yüzü daha güzelleşiyor, her zamanki yorgunluğundan eser kalmıyordu. Bir erkek hoşuna gittiği zaman, bunu ondan önce ben anlıyordum. Yürekler acısı bir şeydi... Öyle zamanlarda, bazen, Floransa'daki şu sözü hatırlıyordum: «Çok fazla yumuşak davrandım, belki de benimle evlenirseniz, hareketlerim fazla hafifmeşrep olur diye korkarsınız...»

Hâlâ sık sık yaptığım gibi, o mutsuz devreyi düşündüğüm zamanlar, beni en fazla kederlendiren şey, Odile'in, şuhluğuna karşı bana sadık kaldığı ve belki de, biraz daha ustalıklı davransaydım, sevgisini koruyacak olduğumdur. Ama Odile'in karşısında nasıl davranılacağını bilmek kolay değildi; sevgi canını sıkıyor, onda birdenbire ve düşmanca, küçük tepkiler yaratıyordu; tehdit, kendisini en şiddetli hareketlere itebilirdi.

Yaradılışının en köklü taraflarından biri, tehlikeyi sevmesiydi. Fırtınalı havada yata binmeye, çok dönemeçli bir yolda bir yarış otomobili sürmeye, çok yüksek engelleri at sırtında atlamaya bayılırdı. Çevresinde, bir sürü cesur genç erkekler fırıl fırıl dönüyordu. Ama, hiç birisi, ötekilerden üstün bulunmuş gibi görünmüyordu; ne zaman sohbetlerini işitmek olanağına sahip olsam, Odile'in sesindeki dostça uyum, bana, spor arkadaşlarına özel konuşma uyumu gibi geliyordu. Hoş, şimdi, bu gençlerin Odile'e yazdıkları mektuplardan birçoğu elimde bulunuyor; bunların niçin elime geçtiğini anlatacağım; bu mektupların hepsi, Odile'in âşıkane nüktelere göz yumduğunu, ama onların isteklerine boyun eğmediğini gösteriyordu.

Bunlardan biri, «*Tuhaf Odile...*» diye yazıyordu. «*Aynı zamanda hem çok delişmen, hem çok namuslu; bence, haddinden fazla namuslu...*» Bir başkası, içli ve dindar genç bir İngiliz de şöyle diyordu: «*Sevgili Odile, mademki bu dünyada size asla sahip olamayacağım; muhakkak, umarım ki öbür dünyada yanınızda bulunurum.*» Ama bu dediklerim, çok sonradan öğrendi-

ğim şeylerdir, o tarihte, bu serbest yaşamın masumluğuna inanamazdım.

Odile'e karşı tamamıyle haklı davranmış olmak için, unuttuğum bir noktayı da eklemem gerekli. Evlendiğimizin ilk günleri Odile, beni eski ve yeni dostlarının içine karıştırmak istemişti; bütün dostlarını, benimle, memnuniyetle paylaşacaktı. Bu, size söylediğim İngilizi, Biarritz'de geçirdiğimiz ilk yaz tatilimizde tanımıştık. O tarihte yeni bir müzik aleti olan *banço* dersler vererek ve zenci şarkıları söyleyerek Odile'i eğlendirmişti. Sonra, oradan ayrılacağımız sırada, o bançoyu kendisine mutlaka hediye etmek istemiş, benim pek canımı sıkmıştı. On beş gün sonra, Odile bana:

«Dickie,» dedi, «küçük Douglas'dan bir mektup aldım, İngilizce yazılmış bir mektup; okuyup, bana yardım eder misiniz, cevap vereyim?..»

Nasıl bir şeytana uydum, bilmiyorum; güç zaptettiğim bir öfkeyle: «Umarım ki cevap vermezsiniz, Douglas, salağın biri, canımı sıkıyor!..» dedim... Bunların hepsi yalandı; Douglas terbiyeliydi, cana yakındı, evlenmeden önce tanımış olsaydım. çok hoşuma gidecekti. Ama, artık, karım ne zaman bir şey söylese, benden ne gizlediğini düşünmeyi huy edinmiştim. Sözlerinde, ne zaman karanlık bir nokta bulsam, bunun niçin karanlık kalmasını istediğini bana açıklayan hünerli bir teori kuruyordum. Oun yalan söylediğini anladığımı sanmakta, acı bir istek, zevkli bir acılık buluyordum. Belleğim, her zaman zayıfçadır; Odile'in anlattığı şeyler konu olur olmaz, fevkalâde denilecek derecede güçleniyordu. En küçük sözlerini aklımda tutuyordum. birbirleriyle karşılaştırıyor ve tartıyordum. Ara sıra ona şöyle dediğim oluyordu: «Nasıl, elbiseyi mi prova edeceksiniz? İyi ama, bu dördüncü prova oluyor. Geçen salı, perşembe, cumartesi günleri gittiniz ya!..» Odile, hiç bir sıkılganlık duymadan, gülümsüyor, yüzüme bakıyor, cevap veriyordu: «Şeytan gibi belleğiniz var...» Hem, aldatılmış olduğumu sezip utanıyor, hem hileyi meydana çıkardığımı anlayıp, gurur duyuyordum. Hoş, meydana çıkarmam yararsızdı, asla harekete geçemiyordum. Harekete geçmek de istemiyordum. Odile'in

gizli sessizliği, hiç bir kavgaya yer bırakmıyordu. Hem, mutsuzdum, hem şiddetli bir ilgi duyuyordum.

Şiddetle kesip atmama, örneğin, Odile'i bazı dostlarıyle görüşmekten yasaklamama, umutsuzca çıkardığım sonuçların beni sürüklediği gülünç yanılmalara, görüşüm engel oluyordu. Örneğin, hatırlıyorum, Odile, haftalarca, baş ağrılarından, yorgunluktan yakındı, yazlıkta birkaç gün kalmak istediğini söyledi. O sırada ben, Paris'ten ayrılamazdım; gitmesine, uzun zaman izin vermedim. Onun hastalığını inkâr etmekte gösterdiğim bencilliğin hiç farkında olmadığımı da söyleyeyim.

Sonunda aklıma bir şey geldi: Chantilly'ye gitmek istiyordu, gitmesine razı olmak, izin vermek, ertesi akşam onu orada bastırmak, daha kurnazca bir iş olacaktı. Eğer onu yalnız bulmazsam, (yalnız bulamayacağıma da emindim) hiç değilse, sonunda açık bir şey öğrenecek, hele harekete geçebilecek, onu utandıracak, terk edebilecektim. (Bunu dilediğimi sanıyordum, ama yalandı). Gitti. İkinci gün bir araba kiraladım (bir facia olacağını tahmin ettiği için, şöförümün bize tanık olmasını istemiyordum), akşam yemeğinden sonra, Chantilly'ye hareket ettim. Yolun yarısına yaklaşırken, adama, Paris'e dönmesi emrini verdim, bu kez, üç kilometre yol gittikten sonra, merakım galip gelerek, arabayı tekrar Chantilly yönüne çevirttim. Otele gelince, Odile'in oda numarasını sordum. Söylemek istemediler. Sorunu apaçık görür gibi oldum. Evrakımı gösterdim; kocası olduğumu ispat ettim; sonunda, bir garson çocuk, bana yol gösterdi. Odile'i yalnız buldum; etrafına bir sürü kitap yığmış, sayısız mektuplar yazmıştı. Ama, bu düzeni önceden kuracak zaman bulmuş değil miydi acaba?

Durumuma acıyan bir tavırla:

«Ne olmasını bekliyordunuz aklınızca!» dedi. «Ne sanıyorsunuz? Neden korkuyorsunuz?.. Bir erkekle birlikte miyim sandınız? Erkeği ne yapayım?.. Sizin anlamadığınız bir şey var; yalnız kalmak için, yalnızlığı istiyorum. Hatta, tamamıyle açık konuşmamı isterseniz onu da söyleyeyim: Asıl sizi birkaç gün görmek istemiyorum. Korkularınızla, şüphelerinizle, beni öyle bezdiriyorsunuz ki, sorgu yargıcı huzuruna çıkmış bir sanık

gibi, sözlerimi ölçe biçe söylemeye, aykırı laf etmemek için dikkatli davranmaya zorunlu kalıyorum... Burada, enfes bir gün geçirdim. Kitap okudum, düşlere daldım, uyudum, ormanda gezdim. Yarın şatoya gidip minyatürleri seyredeceğim... Bütün bu işler, bilseniz, ne kadar sade şeyler...»

Ama ben, şöyle düşünmeye başlamıştım bile: «Şimdi, bu başarıdan cesaret alıp, bir dahaki sefere, âşığını tehlikesizce getirebileceğine emin olacak!..»

Ah! Odile'in bu âşığı, onun ne biçim bir adam olduğunu keşfetmeye ne kadar uğraştım! Onu, karımın fikrinde ve sözlerinde açıklanamaz bir şekilde gördüğüm neler varsa, onlarla meydana getiriyordum. Odile'in sözlerini çözümde, inanılmayacak bir inceliğe ulaşmıştım. Anlatmaya çalıştığı biraz ince fikirlerin hepsini yitirip, o yalancı adama karşı söylenmiş iltifatlar haline getiriyordum. Karımla aramda, tuhaf bağlantılar kurulmuştu. Şimdi, tüm düşüncelerimi, hatta onun hakkındaki en şiddetli fikirlerimi bile kendisine sakıncasızca açıklıyordum. Beni, hemen hemen hoş görür bir dikkatle, bir parça öfkeyle dinliyor, ama bu derece merak ve ilgiye konu olduğunu gördükçe gururlanıyordu da.

Sağlığı hâlâ iyi değildi, şimdi çok erken yatıyordu. Hemen bütün gecelerimi, onun yatağının başı ucunda geçiriyordum. Tuhaf ve oldukça hoş gecelerdi. Ona, yaradılışının kusurlarını açıklıyordum, gülümseyerek dinliyordu. Sonra elini bana uzatıyor, benim elimi tutarak:

«Zavallı Dickie,» diyordu, «huysuz, budala, gururlu, şuh; hiçten küçük bir kız için ne kadar acı çekiyorsunuz... Öyle ya, bütün bunlar bende var, değil mi?»

«Siz hiç de budala değilsiniz,» diyordum. «Çok zeki değilsiniz ama, şaşılacak derecede sezme yeteneğiniz var, fevkalâde bir zevkiniz var...»

Odile: «Yaa!» diyordu. «Zevkim var ha?.. Ne de olsa aklımda bir şey kalmış, dinleyin Dickie, size İngilizce şiir okuyacağım. Bir yerde buldum, bayılıyorum.»

Odile'in çok ince ve doğal bir zevki vardı. Orta derece bir şeyden hoşlandığı seyrek görülürdü. Ama okuduğu şiirlerin çe-

şidi, bana kaygıyle karışık bir şaşkınlık veriyordu. Onları seçmiş olması, kendisinde, aşk yeteneği, alışkanlığı derin bir şekilde bilme ve bazen de ölüm isteği bulunduğunu gösteriyordu. Hele, sık sık tekrarladığı bir kıtayı hatırlıyorum:

From too much love of living,
From hope and fear set free,
We thank, with brief thanksgiving,
Whatever Goods may be,
That no life lives for ever,
That dead men rise up never,
That even the Weariest river,
Winds somewhere safe to sea[1].

Odile, sık sık:

«*The Weariest river,*» deyip duruyordu. «*En yorgun ırmak,* bu çok hoşuma gidiyor... Bu en yorgun ırmak, benim, Dickie... Usul usul denize doğru gidiyorum.»

«Delisiniz,» diyordum. «Siz hayatın ta kendisisiniz.»

O zaman Odile, hem komik, hem hazin bir dudak büküşle: «Yoo! Halim öyle,» diyordu. «Ama çok yorgun bir ırmağım.»

Böyle akşamlar, yanından ayrılırken ona:

«Ama, ne olursa olsun, bütün kusurlarınızla birlikte sizi yine seviyorum, Odile,» diyordum.

«Ama, ben de seviyorum, Dickie,» diye cevap veriyordu.

— 10 —

Babam, kâğıt fabrikaları için İsveç'e bir yolculuk yapmamı çoktan beri istiyordu. Komisyoncular aracılığıyle, oradan kâğıt

(1) *Hayata karşı çok fazla sevgiden kurtulup,*
Ümitten ve korkudan kurtulup,
Kısaca şükranlarımızı sunuyoruz,
Hangi Tanrılara olursa olsun,
Hiç bir hayatın ebediyen yaşamamasından dolayı,
Ölülerin asla ayaklanmamasından dolayı,
Hatta en yorgun ırmağın bile,
Sonunda denize ulaşmasından dolayı.

hamuru alıyorduk; doğrudan doğruya iş görürsek, hamuru daha ucuza alabileceğimiz bir gerçekti. Babamın kendi sağlığı da, İsveç'e gitmesine izin verecek kadar iyi değildi. Odile, benimle birlikte gelmezse, gitmek istemiyordum; o da gitmeye hiç yanaşmıyordu. Bu isteksizlik, bana şüpheli görünüyordu. Odile, yolculuğu severdi. Eğer Almanya'yla Danimarka'dan trenle geçmek istemiyorsa, Havre'dan ya da Boulogne'dan vapurla gitmeyi teklif ediyordum, bu deniz yolculuğu, onun için zevkli olsa gerekti.

«Hayır,» dedi, «yalnız gidin, İsveç beni çekmiyor, fazla soğuk bir ülke.»

«Aman, hiç de değil Odile, nefis bir ülkedir... Tam size göre tabiat manzaraları, ıssızlık, çamlarla çevrili büyük göller, eski zaman şatoları.»

«Acaba?.. Hayır, şu sırada Paris'ten ayrılmaya niyetim yok. Ama, mademki babanız bu yolculuğa mutlaka çıkmanızı istiyor, siz gidin. Benden daha başka kadınlar görürsünüz, size yarar. İsveç kadınları, solgun benizli, uzun boylu, sarışın, nefis şeylerdir; tam sizin beğendiğiniz tip... Beni aldatın!..»

Sonunda, bu yolculuğu yapmamak olanaksız hale geldi. Kendisini Paris'te yalnız bırakmanın beni korkuttuğunu, Odile'e, ezile büzüle anlattım.

«Ne tuhafsınız,» dedi. «Söz veriyorum, evden çıkmayacağım; okuyacak çok kitabım var, bütün yemeklerimi de annemin evinde yiyeceğim...»

Kaygılı bir halde yola çıktım, ilk üç günüm acıklı geçti. Paris'le Hamburg arasındaki uzun yolculuk sırasında, Odile'i odasında düşünüyor, yüzünü görmediğim bir erkeği kabul ediyordu. Adam ona, sevdiği bütün müzik eserlerini piyanoda çalıyordu. Odile'i, gülümser ve canlı hayal ediyordum, yüzü, vaktiyle bana ayırdığı, benim de, elimden gelse yakalamak, bir yere kapamak, kıskançlıkla saklayarak yalnız kendime ayırmak istediğim o mutlu ifadeyle süslüydü. Onu, acaba dostlarından hangisi Paris'te alıkoymuştu? O Bernier budalası mı, yoksa, erkek kardeşlerinin arkadaşı Amerikalı Lansdale mi? Malmoe'de, cilâlı yeni tren, renklerin acayipliği, beni sonunda, ka-

ranlık düşüncelerimden uzaklaştırdı. Stockholm'de, Odile'den bir mektup aldım.

Odile'in mektupları tuhaf şeylerdi. Küçük bir kız çocuğu içtenliğiyle mektup yazıyordu. «*Uslu oturuyorum...*» diyordu. «*Hiç bir şey yapmıyorum. Yağmur yağıyor. Kitap okuyorum. "Harp ve Sulh"ü tekrar okudum. Annemde öğle yemeği yedim. Anneniz bize geldi...*» Bu böylece hiç bir anlam taşımayan, ama neden bilmem, belki de boşluklarından ve saf sadeliklerinden dolayı, üzerimde, yüreği rahatlatıcı bir etki yapan, kısa cümlelerle devam ediyordu.

Ertesi günler, bu gevşeme etkisi azalmadı, tersine arttı. Tuhaf şey, Odile'i, Paris'tekinden daha fazla seviyordum. Onu, ciddî tavırlı, bir parça dermansız, uzanıp yatmış, içinde her halde güzel bir karanfil, bir gül bulunan bir vazonun yanında, kitap okur görüyordum. Deliliğime karşı, bilincim yerinde olduğu için: «Peki ama, niçin üzülmüyorum?» diye düşünüyordum. «Rahatsız olmam gerekti. Onunla ilgili hiç bir şey bilmiyorum. O, şimdi baskı altında değil, bildiği gibi mektup yazıyor.» Yokluğun öncede bildiğim gibi, aşkın saflaşmasına yardım etmekle birlikte, bir zaman için kıskançlığı uyuttuğunu da anlıyordum; çünkü, kıskançlığın, tehlikeli, korkunç yapılarını üzerine kurmayı kural edindiği bütün o küçük olayları, bütün o düşünceleri zihinden silerek, onu durgunluğa ve rahata zorlar. Yapmaklığım gereken işler, beni İsveç kırlarında yolculuk etmek zorunda bıraktı, büyük orman sahiplerinin şatolarında yatıp kalktım; bana ülkenin içkileri, havyar, tütün balığı sundular; kadınların soğuk, billur gibi bir parlaklığı vardı; sabahtan akşama dek Odile'i ve yaptığı işleri düşünmeden geçirdiğim günler oluyordu.

Hele bir geceyi hatırlıyorum. Stokholm çevresinde, köyde akşam yemeği yemiştim; yemekten sonra da ev sahibi kadın, parkta bir gezinti yapmamızı teklif etmişti. Kürklere sarınmıştık. Hava çok soğuktu. İriyarı, sarışın uşaklar, demir parmaklıklı bir kapıyı açmışlardı, akşam güneşinin altında hafif hafif parıldayan, buz tutmuş bir göl kenarına çıkmıştık. Yanımdaki kadın, neşeli ve nefisti; birkaç dakika önce, öyle tatlılıkla pre-

lüt çalmıştı ki, gözlerim yaşarmıştı. Bir saniye kadar, olağanüstü bir mutluluk duydum. «Dünya ne kadar güzel,» diye düşünüyordum. «Mutlu olmak da ne kolay şey.»

Paris'e dönüşüm, kuruntularımı uyandırdı. Odile'in, uzun yalnızlık günlerine dair bana anlattığı şeyler o kadar belirgindi ki, geniş, ıssız sahaları bunlarla doldurmak için, en üzücü varsayımlara yol açıyordu.

«Bütün bu zaman içinde ne yaptınız?»

«Hiç a canım. Dinlendim; hayale daldım; kitap okudum.»

«Ne okudunuz?»

«Yazdım ya, *"Harp ve Sulh"*ü okudum.»

«Bir romanı okumak için on beş gün harcamadınız ya!»

«Hayır, başka işler gördüm; çekmecelerimi düzelttim, kitaplarımı düzene koydum, eski mektuplara cevap verdim, terzilere gittim.»

«Peki, kimlerle görüştünüz?»

«Hiç kimseyle, size de yazmıştım: Annenizi, kendi annemi, kardeşlerimi, Misa'yı gördüm... Sonra, müzikle çok meşgul oldum.»

Bir parça heyecanlandı, bana, zevkine yeni vardığı İspanyol müziğinden, Albeniz'den, Gradanos'dan söz etti.

«Sonra da, Dickie, sizi götürüp *l'Apprenti Sorcier*'yi dinletmek istiyorum... Çok zekice yapılmış bir eser.»

«Goethe'nin balad hikâyesi üzerine yapılmış bir eser,» dedim.

Odile, heyecanla: «Evet,» dedi.

Yüzüne baktım. Bu baladı nereden biliyordu? Odile'in Goethe'yi hiç okumadığını biliyordum. Konsere kiminle gitmişti acaba? Yüzümdeki merak ifadesini okudu.

«Programda yazılıydı a canım,» dedi.

— 11 —

İsveç'ten dönüşümden sonraki salı günü Cora teyzenin evine, akşam yemeğine gittik. Bizi ayda iki kez çağırırdı, ailemden olanlar içinde, Odile'in az çok cana yakınlık gösterdiği biricik

insan oydu. Odile'i, bir ziyafet sofrası için zarif bir süs sayan ve ona iyilikle davranan Cora teyze, evlendiğimden beri az konuşur olduğumu söyleyerek bana sitem ediyordu: «Niye çekingen duruyorsun?» diyordu. «Karınla çok fazla ilgileniyorsun; bir ziyafette, çiftlerin varlığına, ancak birbirlerine karşı ilgisizlik devresine girdikleri zamandan itibaren dayanılabilir. Odile çok nefis kadın, ama sen, ancak iki, belki de üç yıl sonra olgunlaşacaksın; neyse, bu kez İsveç'ten geliyorsun, umarım ki neşeli olursun.»

Gerçekte, o ziyafette, başarı kazanan ben değil, André Halff'in arkadaşı olduğu için, iyi tanıdığım bir genç oldu; onu bir zamanlar Halff'in evinde görmüştüm. Halff, ondan söz ederken, adını beğenme, korku ve alay karışık tuhaf şekilde anıyordu. Onu, Bahriye Genelkurmay Başkanı Amiral Garnier, Bahriye Nazırlığına almıştı. Adı, François Crozant'dı, deniz yüzbaşısıydı. Uzakdoğu'dan yeni gelmişti. O akşam, Japonya manzaralarını tasvir etti. Comad'dan, Gauguin'den, öyle güçlü, canlı bir şiirle söz etti ki, kendisinden o kadar hoşlanmadığım halde, beğenmekten kendimi alamadım. Dinlerken, onun hakkında André'nin bana önceden verdiği ayrıntıları azar azar hatırlıyordum. Birkaç kez Doğuya yolculuk yapmıştı. Loulon çevresinde, yolculuklarından getirdiği eşyalarla dolu küçük bir evi vardı. Besteler de yaptığını, Çin tarihinden alınma bir konu üzerinde ilginç bir opera yazdığını biliyordum. Otomobille birçok sürat rekoru kırdığı için, spor çevrelerinde de tanınmış olduğunu, deniz uçağına binen ilk deniz subaylarından biri olduğunu da, şöyle böyle biliyordum.

Âşık bir erkek, sevdiği kadının duyguları için, son derece duygulu bir ölçüdür. Masanın öbür başında benimle bir hizada oturan Odile'i görmüyordum, ama o anda, yüzünün ifadesinin ne olduğunu ve François'nın anlattığı şeyleri ne kadar fazla canlı bir ilgiyle dinlediğini biliyordum. O akşamki ziyafeti gayet iyi hatırlıyorum. Duygularım, biricik kızını her şeyden çok seven, onu, önüne geçilemez, ters olaylar sonunda, korkunç bir salgınla bulaşık bir çevreye götürdüğünün farkına varan, hastalık bulaşmadan onu kurtarmayı, umutsuzca bir he-

yecanla isteyen bir babanın duygularıydı. Odile'in, yemekten sonra, François'yla aynı grupta bulunmasını önleyebilsem, benim, François'ya dair bildiğim, Odile'in dikkatini çekmeye çok elverişli ayrıntıyı ona anlatan hiç kimse bulunmasa, belki de, karımı, gece yarısı, mikropların en korkuncundan kurtulmuş bir halde alıp götürebilirdim.

Bu şans, rasgele kendini gösterdi, hem benim tarafımdan yapılmış ustaca bir dönüş sayesinde değil de, Hélène de Thianges'ın, yemekten hemen sonra, François'yı alıp, Çin salonuna götürmesiyle oldu. Cora teyze, o salonu yalnızlığa susamış çiftlere daima hazır bulunduruyordu. Bu süre içinde, ben, Yvonne Prévost adlı güzel bir kadınla, hem de François'ya dair, tuhaf bir konuşma yaptım. Bu kadının kocası da denizciydi, deniz yüzbaşısıydı. Nezarette, amiralin çalışma arkadaşıydı.

«Crozant sizi ilgilendiriyor mu?» dedi. «Ben kendisini Toulon'dan beri çok iyi tanırım, babam orada liman müdürü olduğu için, tüm genç kızlık yaşamım orada geçti. Hatırlıyorum, erkekler, Crozant'ı yapmacıklı buluyorlardı, hatta bazıları, dürüst adam değildir, diyorlardı, ama kadınlar peşinden koşuyordu... Ben çok gençtim, ama söylenen şeyleri işitiyordum.»

«Beni ilgilendiriyor, anlatın.»

«Yoo, pek iyi hatırımda değil; sanırım, pek süslü gezerdi; bir kadına şiddetle bağlanır gibi olurdu; ona ısrarla kur yapardı; mektuplar, çiçekler yağdırır, sonra birdenbire onu bırakıverir, başka bir kadınla ilgilenmeye başlardı. İlk kadın, bu değişikliğin nedenini anlayamazdı. Kendini son derece sıkı bir disipline bağlı tutan bir adamdı. Vücudunun biçimi bozulmasın diye her akşam saat onda yatarmış; dünyanın en güzel kadını olsa, yatma saati geldi miydi, kapı dışarı edermiş... Aşkta sert ve zalimmiş. Bu işin kendisi için de, başkaları için de önemsiz bir oyun olduğunu savunan tavırlar takınırmış. Bu huyu yüzünden, etrafına kim bilir ne kadar acı çektirmiştir, tahmin edersiniz.»

«Evet, oldukça iyi anlıyorum. Peki ama, bu adamı ne diye severler?»

«Haa!.. Bakın, işte o ayrı iş... Örneğin, benim bir dostum

vardı, bu adamı sevdi: "Korkunç bir şeydi, ama uzun zaman kendimi bir türlü kurtaramadım." demişti. "Çok karışık, çok ilginç ve titiz bir adamdı, ara sıra kaba ve sert, ama ara sıra da yumuşak ve sokulgan olurdu... Beni olsa olsa, felâkete sürükleyeceğini anlayıncaya dek bu ilişkilerimiz aylarca sürdü." »

«Bu dostunuz ondan kurtulabildi mi?»

«Evet, mükemmel bir şekilde kurtuldu, şimdi sözünü ederken, gülüyor.»

«Şu sırada, François, çekiciliğini Hélène de Thianges üzerinde mi deniyor dersiniz?»

«Ooo! Muhakkak, ama bu kez, kendisinden üstün bir rakibi var. Zaten Hélène gibi genç ve sosyetede söz sahibi bir kadının, kendisini koruması iyi olur. François, içine girdiği kadın hayatlarını mahveder, çünkü kendini tutamaz, aşk serüvenlerini herkese anlatır. Toulon'da yeni bir kadınla tanıştı mıydı, ertesi günü bunu tüm şehir bilirdi.»

«Ama, bu sizin François, nefret edilecek bir adam.»

«Yoo, hayır! Çok sevimlidir... Yalnız, bu huyu vardır işte.»

Bizler, hemen her zaman kendi felâketimizi kendimiz hazırlarız. Odile'e, François'dan söz etmemeye karar verdiğim zaman akıllıca davranmıştım. Bizi eve getiren arabada, bu konuşmadan söz etmeye niçin imkân bulamadım? Çünkü, sanırım, Odile'i ilgilendirmek, kendisine anlattığım şeyi dikkatle dinlediğini görmek, çekiciliğine güç dayandığım bir zevkti; belki de, François hakkındaki bu şekilde eleştirinin, Odile'i ondan sonsuzluğa dek uzaklaştıracağını kuruyordum, oysa ne delice bir kuruntuydu bu.

Ben sözümü bitirince, Odile:

«Aynı zamanda besteciymiş, öyle mi?» diye sordu.

İhtiyatsızlık etmiş, şeytanı davet etmiştim. Kovmak, artık elimde değildi. Gecenin geri kalan kısmını, ona dair ve onun tuhaf yaşayış şekliyle ilgili tüm bildiklerimi anlatarak geçirmek zorunda kaldım.

Odile, kayıtsız bir tavırla:

«Onunla tanışmak çok ilginç olacak,» dedi. «Bir kez çağırmaz mısınız bize?»

«Kendisini bir kez daha görürsek, memnuniyetle çağırırım, ama Toulon'a dönecek. Hoşunuza mı gitti?»

«Hayır, kadınlara, sanki saydammışlar gibi bir bakışı var ki, hiç beğenmiyorum.»

On beş gün sonra, François'yı, yine Cora teyzenin evinde gördük; Bahriyeden ayrılıp ayrılmadığım sordum.

Sert ve âdeta saygısız bir tavırla:

«Hayır,» dedi. «Harita Dairesi emrinde altı aylık bir eğitim görüyorum.»

O kez, Odile'yle uzun uzadıya konuştu; halı kaplı aynı kanepeye oturmuş, öne doğru uzanıp, birbirlerine yaklaşmış, hararetli hararetli konuşur durumda, hâlâ gözümün önündeler.

Eve dönüşümüzde Odile, hiç konuşmadı.

«Eee,» dedim, «benim bahriyeli nasıl? Hakkında ne düşünüyorsunuz?»

Odile: «İlginç,» dedi.

Sonra, eve gelinceye dek hiç bir şey konuşmadı.

— 12 —

Arka arkaya birkaç salı, Cora teyzenin evinde, François'yla Odile, sofradan kalkar kalkmaz, birlikte Çin salonuna çekildiler. Kuşkusuz buna fena halde üzülüyordum, ama durumumdan bir şey belli etmemeye çalıştım. Öteki kadınlarla, François hakkında konuşmaktan kendimi alamıyordum; sonradan Odile'e söylemek üzere, bu kadınların, onu şöyle böyle bir adam saydıklarını işitmek umudundaydım. Ama, tersine, hemen hemen hepsi, François'ya hayrandılar. Hatta Odile'in, akıllılığından dolayı Minerve adı verdiği aklı başında bir kadın olan Hélène de Thianges bile, bana:

«Emin olun, çok çekici adam.» dedi.

«Peki ama, ne bakımdan? Söylediği sözleri ilgiyle dinlemeye çalışıyorum; sanki hep aynı şeyi söylüyormuş gibi geli-

yor. Hindiçini'den, cesur milletlerden, Gauguin'in "dopdolu" hayatından söz ediyor... İlk dinlediğim zaman, pek ilginç sandım. Sonra numara olduğunu farkına vardım. Onu bir kez gördünüz müydü, yeter...»

«Evet, belki söylediklerinizin bir kısmında hakkınız var. Ama, ne güzel hikâyeler anlatıyor! Kadınlar, büyük çocuklardır, Marcenat. Peri masallarının tadı damaklarında kalmıştır. Sonra, gerçek yaşamın çerçevesi, onlar için o denli sınırlıdır ki, her zaman oradan sıyrılıp çıkmak isterler. Her gün bir evle, mutfakla, misafirle, çocuklarla uğraşmak, bilseniz ne kadar can sıkıcıdır. Evli, ya da bekâr Parisli erkek de, bu ev ve toplum çarklarının içindedir, bize hiç bir şeyi şey, hiç bir taze şey öğretmez; oysa Crozant gibi bir denizci, bize dürüst bir insan gibi görünür, bizi o yönüyle çeker.»

«Ama, a canım, Crozant'ın bütün bu tavrı, dayanılmaz, yapmacık bir romantizmden ibaret olduğunu görmüyor musunuz? Hikâyeler anlatıyor diyorsunuz... Ben... Onun uydurduğu besbelli olan bu serüvenlerden nefret ediyorum...»

«Hangilerinden?»

«Biliyorsunuz işte. O gittikten sonra kendini suya atan Honolulu'daki İngiliz kadını; fotoğrafını, saç örgüsünden bir çerçeveye yerleştirip ona gönderen Rus kadını... Bunları öyle zevksiz buluyorum ki.»

«Ben bu hikâyeleri bilmiyorum... Size kim anlattı bunları? Odile mi?»

«Hayır efendim, herkes, niçin Odile'e anlatsın?.. Samimi olarak söyleyin, bunlar insanın fenasına gitmiyor mu, hoş olmayan şeyler, değil mi?»

«Olabilir, belki... Ama, ne de olsa, öyle bir gözleri var ki, unutulur gibi değil. Sonra, söylediklerinizin hepsi doğru değil. Siz, onu bir efsane cephesinden görüyorsunuz, oysa kendisiyle konuşun, göreceksiniz ki, çok sade bir insandır.»

Marceau caddesindeki evde, amiral Garnier sık sık görünüyordu. Bir akşam, bir biçimine getirip, onunla yalnız kaldım, Crozant'ı sordum.

«Ooo!» dedi. «Halis denizcidir. İlerde, büyük şeflerimizden biri olacak.»

François de Crozant'ın üzerimde bıraktığı nefret duygusuyle boğuşmayı, onunla daha fazla görüşüp, hakkında tarafsızca hüküm vermeyi kararlaştırdım. Çok zor bir iş oldu bu. Onu Halff'ın evinde tanıdığım sırada, bana karşı oldukça küçümsemeli davranmıştı, yeniden buluştuğumuz ilk akşam, aynı düşmanca ve somurtkan susup oturuşumdan duyduğu can sıkıntısını yenmek için kendini zorlar gibi görünüyordu. Ama ben, belki de haklı olarak, şimdi onu Odile'den dolayı ilgilendirdiğimi sanıyordum, bu da beni kendisine yaklaştırmıyor, tersine uzaklaştırıyordu.

Bize, yemeğe çağırdım. Onu ilginç bulmak istiyor, başaramıyordum. Zekiydi, ama aslında, çekingendi, çekingenliğini de, beni fena halde sinirlendiren sert otorite hareketleriyle yenmeye çalışıyordu. Onu, eski dostlarım André'yle Bertrand'dan çok daha az ilginç buluyor, onları hor görerek uzaklaştıran Odile'in, François de Crozant'ın sözlerine karşı neden dolayı bu kadar sürekli bir ilgi duyduğunu anlayamıyordum.

Onu görür görmez, Odile başkalaşıyor, her zamankinden de daha güzel oluyordu. Bir gün, François'yla ben, Odile'in yanında, aşktan söz ettik. Sanırım ben, aşkı çok güzel bir duygu haline getirecek olan tek nedenin, her şeye karşı, ölünceye dek, sadık kalmak olduğunu söylemiştim. Odile, François'ya o şekilde bakmıştı ki, garibime gitmişti.

François, fikirlerine her zaman bir yön veren o çekiç darbesini andırır konuşmasıyle:

«Sadakatin ne önemi olduğunu kesinlikle anlayamıyorum,» demişti. «İnsan, bulunduğu durum içinde yaşamalıdır. Önemli olan şey, her andan, alabildiğince güçlü izlenim elde etmektir. Bu, üç şekilde başarılabilir: Güçle, tehlikeyle, ya da isteksizle. Ama, sönmüş bir isteğin hayalini, sadakat yoluyle korumayı istemek niçin?»

«Çünkü, gerçek güç, ancak güçlü olan, elde edilemeyen şeyde vardır da onun için. Rousseau, *"İtiraflar"*ının bir yerinde, namuslu bir kadının elbisesine sürtünmek, hafifmeşrep bir ka-

dını elde etmekten daha şiddetli zevkler verir, der. hatırlıyor musunuz?»

François: «Rousseau, hastanın biriydi,» dedi.

Onları, bana karşı birleşmiş hissederek, hiç de umurumda olmayan Rousseau'yu pervasızca bir şiddetle savunmaya koyuldum; o zaman, üçümüz de anladık ki, bundan böyle, ne zaman bir araya gelip bir şey konuşsak, mutlaka saydam maskeler altında, gizli tutulacak ve tehlikeli olacaktı.

François birkaç kere, bana kendi mesleğinden söz ederken, öyle şiddetle ilgimi uyandırdı ki, birkaç dakika için, düşmanca duygularımı unuttum. Yemekten sonra, salıntılı denizci adımlarıyle salonda bir aşağı bir yukarı dolaşarak: «Dün gece neyle zaman geçirdim, biliyor musunuz, Marcenat? Amiral Mahan'ın kitabında, Nelson'un savaşlarını okumakla...» diye söze başladığı zaman, bir zamanlar, André Halff'ın ya da Bertrand'ın gelişinden duyduğum o hafif sevinç anını, elimde olmadan yine duyuyordum.

«Gerçekten mi?» diye cevap veriyordum. «Ama, bunu hoşunuza gittiği için mi okuyorsunuz, yoksa yararı olur diye mi? Denizcilik kuralları kim bilir ne kadar değişmiştir. Bütün o borda bordaya yanaşmaların, uygun rüzgârların, bir borda ateşi açmak için durum almaların falan, şimdi hâlâ bir değeri var mıdır?»

François: «Böyle düşünmeyin,» dedi. «Karada olduğu gibi, denizde de üstünlüğü sağlayan nitelikler, Amiral devrinde, Cesar devrinde neyse, bugün de odur. Abukır'ı ele alın... İngilizlerin başarısını sağlayan nedir?.. Önce, Nelson'un direnişi; Fransız donanmasını Akdeniz'in her yanında arayıp bulamadığı halde, peşine düşmekten vazgeçmeyişi; sonra, düşmanı sonunda demirlemiş bir halde, rüzgârı da uygun bulunca, karar verişteki çabukluğu... İşte bu temel nitelikler, direniş, ataklık, Victory'nin yerini dretnot aldı diye değerlerini kaybetmişler midir? Asla; hem stratejinin esas prensipleri hiç değişmez. Örneğin, bakın...»

Masamın üstünden bir kâğıt parçası aldı, cebinden kurşun kalemini çıkardı:

«İki donanma şurada... Şu ok, rüzgârın yönünü gösteriyor... Şu çizgiler, denizin dibi...»

Omzundan doğru eğildim. Odile aynı masaya oturmuş, bitiştirdiği ellerine çenesini dayamıştı; François'ya beğenerek bakıyor, ara sıra, uzun kirpiklerini kaldırarak beni süzüyordu.

«Ben kendisine bir savaş anlatsam, acaba böyle dinler mi?» diye içimden geçiriyordum.

François de Crozant'ın bizim eve yaptığ bu birkaç ziyaret sırasında dikkatimi çeken bir başka olay da, Odile'in bu ziyaretlerde çoğu kez, fıkralar anlatarak ve bir zamanlar, nişanlılığımız sırasında benim kendisine öğrettiğim birtakım fikirleri ortaya atarak kendini göstermesi olmuştur. Bu fikirlerden bana bir daha hiç söz etmemişti. Hepsini unuttu sanıyordum, oysa, benim zavallı bilgim diriliyor, bir kadın zekâsının erkekçe, açıklığıyle bir başka erkeği hayrette bırakıyordu. Onu dinlerken, geçmişte, Denise Aubry ile de böyle olduğunu ve bir insan ruhunu yetiştirmek için büyük bir özen gösterdiğimiz zaman, hemen daima başka birisi için çalıştığımızı düşünüyordum.

Tuhaf ki, Odile'le François arasındaki başlangıcı, galiba, benim hesabıma, orantılı bir güven devresine rastladı. Birkaç haftadan beri, benim gözümde de, bütün dostlarımızın gözlerinde de kendilerini bile bile kötüleyen François'yla Odile, şaşılacak derecede dikkatli davranmaya başlamışlardı; bir arada az gözüküyorlar, bir salonda bulundukları zaman, asla aynı gruba girmiyorlardı. Odile, François'dan söz etmiyordu; ilgiyle, başka bir kadın, onun yanında Crozant'ın adını söyleyecek olsa, Odile öyle mükemmel bir umursamazlıkla cevap veriyordu ki, ben bile, birkaç hafta inandım bu duruma. Odile'in dediği gibi, kendisi söz konusu olur olmaz, ne yazık ki, şeytan zihnimi çeliyordu; oysa, bu durumun içyüzünü meydana çıkaran yargıyı yürütmekte gecikmedim. «Benim yanımda değillerken serbestçe birbirlerini gördükleri içindir ki, gece, konuşacak bir şeyleri kalmıyor, bundan dolayı şimdi karşılaşmaktan kaçınıyorlar, yarım yamalak konuşur gibi yapıyorlar...» diye düşündüm.

Odile'in sözlerini, korkunç bir açıklıkla çözümlemeye alış-

mıştım, bu sözlerin her cümlesinin altında, François'yı gizlenmiş buluyordum. O, Doktor Pozzi aracılığıyle, Anatole France' la teklifsiz dost olmuştu, her pazar sabahı Villa Said'e gidiyordu. Bunu biliyordum. Odile, birkaç haftadan beri, France'la ilgili çok ilginç, çok özel fıkralar anlatıyordu. Bir akşam, Thiangeslara, akşam yemeğine gitmiştik: her zaman sessiz ve çekingen olan Odile, orada, Anatole France'ın siyasal fikirlerini heyecanla açıklayarak dostlarımızı hayret içinde bırakmıştı. Oradan ayrıldıktan sonra, kendisine:

«Ne kadar güzel konuştunuz, sevgilim!» dedim. «Bunlardan bana hiç sözetmemiştiniz. Nereden öğrendiniz?»

Odile, hem memnun, hem kaygılı bir tavırla:

«Ben mi?» dedi. «Ben mi güzel konuştum? Farkında değilim.»

«Güzel konuşmak bir suç değil, Odile; kendinizi savunmayın. Sizi çok zeki buldular... Bütün bu şeyleri size kim öğretti?»

«Bilmem, hatırlamıyorum. Geçen gün, bir çayda, Anatole France'ı tanıyan birisi...»

«Peki ama, kim?»

«Ooh! Unuttum... Hiç önem vermemiştim.»

Zavallı Odile! Ne kadar beceriksizdi. Her zamanki durumunu korumak, kendisini ele verebilecek hiç bir şey söylememek istiyor, oysa, yeni aşkı, her cümlede meydana çıkıyordu. Bu bana, görünüşte kupkuru, otları dik ve sağlam gibi durup da, üzerine her basıldıkça, bütün düzeyi sinsi bir su tabakasının kapladığı meydana çıkan sırılsıklam çayırları hatırlatıyordu. Odile, François de Crozant'ın adını söylememeye, doğrudan doğruya belirtiler göstermemeye oldukça gayret sarfediyordu. Ama, dolayısıyle, ele verdiği izleri görmüyordu; bunlar, söylediği sözlerin üstünde alabildiğine açık bir şekilde görülüyor, o adı, güçle ışıklandırılmış levhalar gibi, bütün gözlere sokuyordu. Odile' in zevklerini, fikirlerini, inançlarını çok iyi bildiğim için, bunlardaki hızlı değişiklikler görmüş olmak hem kolay, hem ilginç ve acı oluyordu. Odile, pek dindar olmamakla birlikte, öteden beri imanlıydı; her pazar, sabah ayinine giderdi. Şimdi: «Ben,

Milâttan Önce, bir IV. yüzyıl Yunanlısıyım; ben bir putperestim.» diyordu. Bu sözleri, sanki imzaladığını savunacak kadar güvenle, François'nındır diyebilirdim. Odile: «Hayat nedir?» diyordu. «Bir damla çamurun üzerinde geçirdiğimiz, kırk zavallı yıl. Bir de, bunun bir tek dakikasını, boşu boşuna can sıkıntısıyle mi geçirelim?» Ben, şöyle düşünüyordum: «François'nın felsefesi; ne adi felsefe!» Ara sıra, Odile de, aykırı gibi görüp şaştığım herhangi bir ilgi hareketiyle, fikirlerinin asıl amacı arasındaki ilişkiyi sezebilmek için, bir an düşünmek zorunda kalıyordum. Örneğin, hiç gazete okumadığı halde, «Güneyle orman yangını» diye bir başlık görünce, gazeteyi elimden alıyordu. Soruyordum:

«Orman yangınlarını merak mı ediyorsunuz, Odile?»

Gazeteyi fırlatıp bana geri veriyor:

«Hayır,» diyordu, «yalnız, yangının nerede olduğunu öğrenmek istiyordum.»

O zaman, François'nın, Beauvallon'da, çam ağaçları arasında küçük bir evi olduğunu hatırlıyordum. «Ara da bul» oyunu oynayan bir çocuğun, saklamak istediği şeyi, herkesin gözü önünde, odanın ortasında, halının üstüne bırakıp, bizi şefkatle gülümsetmesi gibi, Odile de, saf çareler almak yüzünden, oldukça dokunaklı oluyordu. Dostlarımızdan, akrabamızdan birinin anlattığı bir olayı anlatırken, o olayı kimden dinlediyse, adını her zaman söylüyordu. Eğer, François'dan işittiği bir şeyse: «Dediler ki... Birisi bana dedi ki...» diye anlatıyordu. Bahriyeye ait olaylarda, şaşılacak derecede bir bildiği olduğunu ispat ediyordu. Daha hızlı giden yeni bir kruvazör, yeni tip bir denizaltı alacağımızı, İngiliz donanmasının Toulon'a geleceğini biliyordu. Dinleyenler şaşıyorlardı.

«Gazeteler yazmıyor...»

Odile irkiliyor, gereğinden fazla konuştuğunu anlıyor, geriliyordu.

«Yaa! Bilmem... Belki de doğru değildir.»

Ama, her zaman doğru çıkıyordu.

François'nın konuştuğu dili tamamıyle benimsemişti. Onun repertuvarını, Hélène de Thianges'a, François'nın konuşması

numaradan ibaret dememe neden olan o repertuvarı, Odile de tekrar ediyordu. «Dopdolu hayat»tan, zafer neşelerinden, hatta Hindiçini'den söz açıyordu. Ama François'nın çetin konuları, Odile'in bulanık zihninden dolaşıp geçerken, çevrelerinin keskinliğini yitiriyorlardı. Bu konuları, onun zihninden geçerken pekâlâ izliyordum, ama, büyük bir gölden dolaşan nehir, kıyılarının katı çerçevesini nasıl yitirir, küçük dalgaların kuşatıp didiklediği nasıl belli belirsiz bir gölgeden ibaret kalırsa, onları da, öylece, şekilleri bozulmuş görüyordum.

— 13 —

Odile'in, François'nın metresi değilse bile, onunla hiç olmazsa, gizlice görüştüğünü, bana kuşku götürmeyecek derecede kuvvetle ispat eden birçok sağlam deliller vardı, oysa, bu iş hakkında, kendisinden hesap sormaya bir türlü karar veremiyordum. Neye yarayacaktı? Odile'e, şaşmayan belleğimin tuttuğu, birçok sözleri hatırlatacaktım. Kahkahayla gülecek, tatlı tatlı yüzüme bakacak, bana: «Tuhafıma gidiyorsunuz!» diyecekti. Ne cevap verecektim? Onu tehdit edebilir miydim? İlişiğimi kesmek istiyor muydum? Hem, görünüşlere rağmen, acaba aldanmıyor muydum? Kendi benliğime karşı içten olduğum zaman, aldanmadığımı pek iyi biliyordum, ama o zaman, hayat benim için dayanılmaz bir şey oluyordu, birkaç gün, akla uzak bir tasarıma dört elle sarılıyordum.

Çok mutsuzdum. Odile'in tutumu, düşüncesinin gizliliği, zihnime takılmış bir türlü çıkmıyordu. Valois sokağındaki büroda, artık hemen hiç çalışmıyor, sabahtan akşama dek başımı ellerimin arasına alıp hayale, düşüncelere dalıyordum. Geceleri çözüm yolunu fazlasıyle sezdiğim birtakım sorunları zihnimde boş yere evirip çevirdikten sonra, ancak saat üçe, dörde doğru uykuya dalıyordum.

Yaz geldi, François, stajını bitirdi. Toulon'a döndü. Odile, pek sakindi. Hiç de üzülmüş gâzükmedi, bir parça ferahladım. François'nın, ona mektup yazıp yazmadığını bilmiyordum; ama

gözüme hiç mektup ilişmiyordu. Odile'in cümlelerindeki o kaygılı gölgenin geçtiğini, eskisi kadar sık duymuyordum.

Ben, ancak ağustos ayında tatil yapacaktım, çünkü babam, temmuzda, kür yapmak için Vichy'ye gidecekti; ama Odile, hemen hemen bütün kış hastalık çektiğinden, temmuz ayını, Trouville'de, Villa Choin'da geçirmesi kararlaştırılmıştı. Hareketinden on beş gün önce, bana dedi ki:

«Eğer sizce bir sakınca yoksa, Cora teyzenin yanında oturmasam da, daha sakin bir sayfiyeye gitsem daha memnun olacağım. Normandiya sahilinden nefret ediyorum; çok kalabalık, hele o evde...»

«Nasıl, Odile? Toplumdan hoşlanmadığım için bana her zaman sitem ettiğiniz halde, şimdi kendiniz mi ondan ürküyorsunuz?»

«Bu, insanın ruh durumuna bağlı bir şeydir. Şu sırada, benim sessizliğe, yalnızlığa ihtiyacım var... Bretagne'da bir köşecik bulamaz mıyım dersiniz? Bretagne'i hiç bilmiyorum, çok güzelmiş diyorlar.»

«Çok güzeldir, evet sevgilim, ama, uzaktır. Trouville'deki gibi, pazar günleri sizi görmeye oraya gelemem. Hem, Trouville'de, villa tek başınıza sizin olacak. Cora teyze 1 ağustostan önce oraya gelmiyor... Başka bir yere gitmeye ne gerek var?»

Ama Odile, besbelli Bretagne'a mutlaka gitmek istiyordu, bu isteği üzerinde tatlılıkla birkaç kez ısrar etti, beni razı edinceye dek de uğraştı. Anlayamıyordum. Toulon'a yaklaşmak isteyeceğini sanıyordum; bu, onun için kolay bir şey olurdu. Çünkü, yaz mevsimi, o yıl berbat geçmişti, herkes Normandie'nin rutubetinden yakınıyordu.

Odile'in gidişi, beni üzmekle birlikte, bu güven verici yönü tuttuğunu görmek, bir dereceye kadar hoşuma gidiyordu. Oldukça kederli bir halde, onu gara kadar götürdüm. O gün, özellikle cana yakın davrandı. Peronda, beni kucakladı.

«Canınız sıkılmasın, Dickie, eğlenin...» dedi. «İsterseniz Misa ile birlikte gezmeye çıkın, memnun olur.»

«İyi ama, Misa burada değil, Gandumas'da.»

«Hayır, Paris'e gelecek, önümüzdeki bütün hafta, burada annesiyle babasının yanında kalacak.»

«Siz yokken, sokağa çıkmayı canım istemiyor... Yalnız başıma evde kalıyorum, kötü kötü düşünüyorum.»

Odile, bir anne şefkatiyle yanağımı okşayarak:

«Olmaz,» dedi. «Ben, bu kadar meşgul olunmaya değmem. İlginç bir kadın değilim... Hayatı çok ciddiye alıyorsunuz, Dickie... Hayat, bir oyundan ibarettir.»

«Neşeli bir oyun değil ama.»

Bu kez, o da, bir parça hüzünlü:

«Evet,» dedi, «neşeli bir oyun değil. Hele, güç bir oyun. İnsan, yapmak istemediği şeyleri yapıyor... Galiba tren zamanı geldi, binmeli... Allaha ısmarladık, Dickie... Sözümü dinleyecek misin?..»

Beni tekrar kucakladı, vagonun basamağından, beni kendisine bağlayan o aydınlık gülümsemesiyle gülümsedi, hemen kompartımana girdi, gözden kayboldu. Pencerede vedalaşmaktan ve özellikle, her türlü yumuşak yüreklilikten nefret ederdi. Sonraları, Misa bana, Odile'in katı yürekli olduğunu söyledi. Bu görüş, pek doğru değildi. Tersine, Odile'de açık yüreklilik ve iyiliğe karşı bir yetenek vardı, ama çok güçlü isteklerle hareket ediyordu, acıma duyarsa, kendi nefsine karşı koymaktan korktuğu içindir ki, nefsini acımaya kaptırmaktan çekiniyordu. İşte öyle zamanlarda, yüzü, o kapalı ve sanki içine girilemez gibi olan anlatımı, onu çirkinleştirebilen o biricik anlatımı alıyordu.

— 14 —

Ertesi gün salıydı, o akşam, yemekte, Cora teyzedeydim. Cora teyze, ağustos ayına kadar misafir kabul ederdi, ama yazın, o kadar kalabalık gelmezdi. Sofrada, amiral Garnier'in yanında oturuyordum. Bana havadan söz etti, ikindi zamanı çıkan bir borayı, Paris'e yağan selli yağmuru anlattı, sonra:

«Haa sahi, dostunuz François de Crozant'ı yerleştirdim...»

dedi. «Bretagne kıyılarını incelemek istiyordu; kendisine, Brest' te geçici bir görev buldum.»

«Brest'te mi?»

Kadehlerle çiçeklerin, karşımda fırıl fırıl döndüğünü gördüm; bayılacağımı sandım. Ama, toplum duygusu bizde o kadar güçlüydü ki, sanırım ölürken bile, bu kayıtsızlığımızı sürdüreceğimiz kanısındayım.

Amirale: «Yaa!» dedim. «Bilmiyordum... Çok oldu mu?»

«Birkaç gün.»

Brest limanına, deniz üssü olarak taşıdığı öneme, eski evlere, Vauban'la ilgili, kendisiyle uzun bir sohbet tutturdum. Zihnim, birbirinden, şaşılacak derecede ayrı iki alan üzerinde koşuyordu. Yüzeyde, bu serin, güzel geceden, bu kaçışan son bulutlardan dolayı memnun, sakin bir insan olduğum izlenimi amiralin düşüncesinde devam ettirmeme yarayan açık ve usturuplu cümleler oluşuyordu. Ondan bir derece alttaki katta, dilsiz, gürültülü bir sesle, kendi kendime: «Demek Odile, Bretagne'a bunun için gitmek istemiş...» diyordum. Odile'i, çok iyi tanıdığım, çok sevdiğim o canlı tavırla, François'nın koluna dayanmış, Brest sokaklarında, onunla birlikte gezindiğini görür gibiydim. Belki de bir gece onunla birlikte kalacaktı?.. Seçtiği Morgat plajı, Brest'ten pek uzak değildi. Yoksa, o değil de, François mi deniz kenarına gelip onunla buluşacaktı?..

François'nın bir teknesi olsa gerekti. Birlikte, kayalıklara gideceklerdi. Odile'in böyle bir gezinti sırasında, doğayı nasıl güzelleştirdiğini biliyordum. Asıl şaşılacak olan ve bana o sıralarda şaşkınlık veren şey, acı çekmekle birlikte, sonunda gerçeği anlamakla duyduğum güçlü bir manevî zevkti. Odile'in hareketleri söz konusu olur olmaz aklıma gelen bu feci sorunların, Odile, Bretagne'a gideceğini söylediği anda, şaşılacak bir açıklıkla bulduğum, sonucu şu olmuştu: «François daha önceden oraya gitmiş bulunuyor.» Gerçekten de oradaymış. Bu sonuç yüreğimi perişan etmişti, ama kafam sanki rahattı.

Eve döndükten sonra, bütün bir gece, nasıl hareket edeceğimi düşünmekle zamanımı geçirdim. Trene atlayıp, Bretagne'a mı gitseydim? Her halde bir küçük plajda, Odile'i neşe

dolu ve sessizlik içinde bulacaktım! Deliliğime hükmedilecekti, yürek rahatlığına bile kavuşamayacaktım. Çünkü, hemen, François'nın gelip döndüğüne inanacaktım; hoş, bu da, akla yakın bir şey olacaktı. Benim duyduğum çeşitten bir duygunun korkunç yanı şuydu; hiç bir şeyle giderilmesi olanağı yoktu, çünkü her olay, aleyhimde açıklanabilirdi. İlk kez olarak şöyle düşünüyordum: «Odile'den ayrılmak mı gerek? Benim hatırım için herhangi bir şey yapmak istemediğine ve istemeyeceğine göre, mademki onun yaradılışıyle benim yaradılışım gerektirdiği için asla gönlüm rahat etmeyecek, ayrı yaşamamız daha iyi değil mi? Çocuğumuz yok; boşanmamız kolay olur.»

O zaman, Odile'le karşılaşmadan önceki orta derecedeki mutlu güvenli halimi, büyük bir açıklıkla hatırladım. O tarihte, hayatım şanlı, ünlü bir şey değildi ama, hiç olmazsa doğal ve tatlıydı. Ama bu tasarıyı kurmakla birlikte, onu gerçekleştirmek dileğinde olmadığımı, hatta Odile'siz yaşamak düşüncesini, artık aklımın kabul bile edemeyeceğini pek iyi biliyordum.

Yatakta döndüm; bir süre sayı sayarak gözümün önüne bir manzara getirerek uyumaya çalıştım. Akıl bir yere takılmışken, uyumak için ne yapılsa boştur. Kendi kendime fena halde sinirlendiğim anlar oluyordu: «Niçin başka bir kadını sevmiyorum da, onu seviyorum?» diyordum. «Güzel mi? Evet, ama ondan başka kadınların da güzel yüzleri var, zekâları, ondan çok daha fazla, Odile'in büyük kusurları var. Doğruyu söylemiyor; dünyada en çok nefret ettiği şey budur. O halde? Yakamı sıyıramaz mıyım, bu etkiden sıyrılamaz mıyım?» Sonra, kendi kendime boyuna şunu tekrarlıyordum: «Onu sevmiyorsun, onu sevmiyorsun, onu sevmiyorsun.» Oysa, bu sözün yalan olduğunu, niçin olduğunu bilmeden, onu eskisi kadar sevdiğimi biliyordum.

Bazı zamanlarda, Odile'in gitmesine izin verdiğim için kendimi suçlu buluyordum. Ama engel olabilir miydim? Onu, alın yazısına ve güçlü br duyguya kapılıp sürüklenir gibi görmüştüm. O zaman, çok eski devirlerin kahraman kadınları, bir görünüp bir kaybolan hayaller halinde zihnimden geçmişti.

yaptığı işe pişman olduğunu, yine de, bunu yapmamak elinden gelmediğini anladım. O gece, tren yoluna uzansaydım bile, Odile, François'yla birleşmek için, insafsızca bir acımayla beni çiğner geçerdi.

Sabaha karşı, bu rastlantının bir delil teşkil etmediğine, François'nın kendisine o kadar yakın bir yerde bulunduğundan, Odile'in belki haberi bile olmadığına kendi kendimi inandırmaya çalıştım. Ama, bunun bir gerçek olmadığını biliyordum. Şafak sökerken uyudum. Düşümde, Paris'in Palais-Bourbon çevresindeki bir sokağında geziyormuşum. Sokakta, eski biçim bir fener yanıyordu, önüm sıra, bir adamın, acele acele yürüdüğünü görüyordum. François'yı arkasından tanıdım, cebimden bir tabanca çıkardım, üzerine ateş ettim. Düştü. Hem içim rahat etti, hem de utandım. Sonra uyandım.

İki gün sonra Odile'den bir mektup aldım. Şöyle yazıyordu: «*Hava güzel. Kayalıklar güzel. Otelde, sizi tanıyan ihtiyar bir madamla tanıştım; adı Madam Jouhan; Grandumas civarında bir evi varmış. Her gün bir banyo yapıyorum. Su ılık. Çevrede gezintiler yaptım. Bretagne çok hoşuma gidiyor. Umarım ki üzüntülü değilsiniz. Eğleniyor musunuz? Geçen salı Cora teyzeye yemeğe gittiniz mi? Misa'yı gördünüz mü?*» Mektup: «*Sizi pek seviyorum. Sizi kucaklarım, sevgilim.*» diye bitiyordu. Yazı, Odile'in kendi el yazısından biraz daha iriceydi. Beni üzmemek için dört sayfayı doldurmak istediği, aynı zamanda, bu sayfaları doldurmakta çok sıkıntı çektiği belli oluyordu. Her halde acelesi vardı, diye düşündüm; François'yı bekliyordu; ona: «Ne de olsa kocama mektup yazmam gerek» diyordu. Karımın, bu sözü söylediği anda yüzünü düşününce, onu güzel bulmaktan ve yalnız dönmesini dilemekten kendimi alamıyordum.

— 15 —

Odile gittikten sonraki hafta, Misa, bana telefon etti:

«Yalnız olduğunuzu biliyorum,» dedi. «Odile sizi bırakıp savuştu. Ben de yalnızım. Annemle babamın yanına geldim, çünkü bazı işlerim vardı, biraz da Paris havası almak ihtiya-

cındaydım, ama annemle babam burada yoklar, apartmanda yapayalnızım. Beni görmeye gelsenize.»

İçinde çırpındığım korkunç ve boşuna fikirleri, Misa'yla konuşursam, belki bir parça unuturum diye düşündüm, o günün akşamı için kendisine randevu verdim. Kapıyı bana kendisi açtı; hizmetçiler sokağa çıkmışlardı.

Misa'yı çok güzel buldum; Odile'in, modelini ödünç verdiği elbiselerinden birinin örneği olan pembe ipekliden bir akşam tuvaleti giymişti. Saçlarının biçimini değiştirmiş olduğuna dikkat ettim; şimdi Odile'in saçları biçiminde başını yaptırmıştı. Fırtınadan sonra hava değişmiş, akşama doğru çok soğuk çıkmıştı; Misa, şöminede bir odun ateşi yakmıştı; atesin karşısında, bir yastık yığınına oturdu. Ben de yanına oturdum, ailelerimizden, o yıl yaz mevsiminin pek kötü geçtiğinden, Grandumas'dan, kendi kocasından, Odile'den söz etmeye baladık.

Misa, bana:

«Odile'den haber aldınız mı?» diye sordu. «Bana mektup yazmadı, ayıp ediyor.»

İki mektup aldığımı söyledim.

«Kimseyi görmüş mü? Brest'e gitmiş mi?».

«Hayır,» dedim. «Brest, onun bulunduğu yerden epey uzaktır.»

Ama, bu soru tuhafıma gitti. Misa'nın kolunda, yeşilli mavili bir cam bilezik vardı; bileziğin hoşuma gittiğini söyledim. Yakından bakmak için kolunu tuttum. Misa, bana doğru eğildi. Kolumu beline doladım; ses çıkarmadı. O pembe tuvaletin altında, vücudunun çıplak olduğunu sezdim. Heyecanlı, soru dolu bir tavırla yüzüme baktı. Ona doğru eğildim, dudaklarım dudaklarım dudaklarına değdi. Güreştiğimiz günkü gibi, göğsümde, memelerinin çifte sertliğini hissettim. Sırt üstü devrildi, orada ve ateşin karşısında, o yastıkların üstünde, bana teslim oldu. Hiç bir aşk duygusu duymuyordum, ama onu özlüyor, kendi kendime: «Eğer ona sahip olmazsam, korkak gibi görüneceğim» diyordum.

Yerimizde doğrulup oturduğumuz zaman, şöminede, son bir kütük ateşi külleniyordu. Misa'nın eli elimdeydi; mutlu ve gu-

rurlu bir tavırla yüzüme bakıyordu; ben, hüzünlüydüm; gülmek istiyordum.

Misa sertleşti; alnında daha keskin iki kırışık peyda oldu.

«Beni dinleyin,» dedi, «sizi seviyorum, artık gülünç şeyler söylemenizi istemiyorum.»

«Niçin gülünç olsun?»

Durakladı, uzun uzun yüzüme baktı:

«Gerçekten anlamıyor musunuz, yoksa anlamamazlıktan mı geliyorsunuz?»

Söyleyeceği şeylerin hepsini kestiriyor, onu susturmak gerekeceğini biliyordum, ama öğrenmek istiyordum.

«Gerçekten,» dedim, «anlıyorum.»

«Yaa!» dedi. «Beni, biliyorsunuz ama, Odile'i çok sevdiğiniz için ayrılamıyorsunuz, hatta bunu kendisine söyleyemiyorsunuz bile sanıyordum... Çoğu kez, her şeyi size söylemek gerektiğini düşündüm... Ne var ki, Odile'in arkadaşıydım; benim için bu, zordu... Ama ne olursa olsun! Şimdi, sizi, onu sevdiğimden bin kez daha fazla seviyorum.»

Bunun üzerine, Odile'in, François'nın metresi olduğunu, bu işin altı aydan beri sürdüğünü, hatta Toulon postanesinde damgalanmış mektupların benim dikkatimi çekmemesi için, mektupları alıp verme işini üzerine almasını, Odile'in, kendisinden rica ettiğini anlattı.

«Bu iş benim ne kadar tuhafıma gidiyordu, anlarsınız... Kaldı ki sizi seviyordum... Sizi üç yıldır sevdiğimin farkında değil misiniz?.. Erkekler hiç bir şey anlamıyorlar. Neyse, şimdi her şey yoluna girdi. Göreceksiniz, sizi çok mutlu edeceğim. Çünkü buna lâyıksınız, hem sizi çok beğeniyorum... Benzeri olmayan bir ahlâkınız var.»

Sonra beni, dakikalarca iltifatlara boğdu. Hiç bir zevk duymuyordum; «Bütün bu sözler ne kadar yanlış,» diye düşünüyordum. «Ben hiç de iyi insan değilim! Odile'den vazgeçemiyorum. Burada ne işim var? Bu kadının beline niçin sarılıyorum?» Neden, hâlâ, mutlu âşıklar gibi yanyana oturuyorduk, oysa Misa'dan nefret ediyordum.

«Misa, Odile'in size olan güvenine nasıl ihanet edebiliyorsunuz? Bu yaptığınız, çok iğrenç bir şey!..» dedim.

Hayretle yüzüme baktı:

«Ooo!» dedi. «Bu kadarı da olur şey değil doğrusu!.. Onu siz mi savunuyorsunuz?»

«Evet, bu hareketinizi beğenmiyorum, hatta benim lehime olsa bile. Odile, sizin arkadaşınız...»

«Arkadaşımdı; onu artık sevmiyorum.»

«Ne zamandan beri?»

«Sizi sevdiğim zamandan beri.»

«Ama, umarım ki, beni sevmiyorsunuzdur... Ben, Odile'i bu haliyle seviyorum.» Bunu söylerken, Misa'ya, meydan okurcasına bakıyordum; o, titriyordu. «Odile'i niçin sevdiğimi düşünürsem, söylemekte hayli güçlük çekerim... Sanırım, canımı hiç sıkmadığı için, benim gözümde hayat, mutluluk olduğu için seviyorum.»

Misa, acı acı:

«Çok tuhafsınız!» dedi.

«Olabilir.»

Bir an düşündü, sonra başını omzuma yasladı, derin bir tutkuyla:

«Öyle olsun, ama ben sizi seviyorum. İstemeseniz de, sizi mutlu edeceğim...» dedi. «Size karşı fedakâr, vefalı olacağım. Julien, Grandumas'da, beni serbest bırakıyor; hatta isterseniz, gelip beni orada da görebilirsiniz, çünkü Julien, her hafta, iki gün Guichardie'de kalıyor... Göreceksiniz, mutluluk alışkanlığını yitirmişsiniz, onu size yeniden kazandıracağım.»

Eğer kendim o kadar fazla tutkulu, o kadar fazla gafil olmasaydım, bu tutkulu konuşmanın beni etkilemesi gerekirdi. Soğuk soğuk:

«Teşekkür ederim, ben çok mutluyum!» dedim.

Bu sahne, gecenin büyük bir kısmında devam etti. Alıştığımız için, aşk hareketini tekrarlıyorduk, ama, içimden, Misa'ya karşı, anlaşılmaz, vahşî bir kinin yükseldiğini hissediyordum. Bununla birlikte, sevgiyle öpüşerek ayrıldık.

Misa'yı görmeye evine bir daha gitmemeye yemin etmiş-

tim, oysa, Odile yokken, yine sık sık gittim. Misa, inanılmayacak derecede cesurdu, annesiyle babasının evinde, her an bir oda hizmetçisi kadının girmesi ihtimali bulunan o salonda bana teslim oluyordu. Gece yarısından sonra ikiye, üçe kadar onun yanında kalıyor, hemen her zaman, hiç konuşmuyordum.

Şirin bir şekilde gülümsemeye çalışarak:

«Ne düşünüyorsunuz?» diye soruyordu.

İçimden, «Odile'e karşı ne kadar sahte tavırlı» diye düşünüyor ve: «Sizi düşünüyorum,» diye cevap veriyordum.

Şimdi, bunları sakin sakin hatırlarken, anlıyorum ki Misa, o kadar kötü bir kadın değildi, ama o tarihte ona sert davranıyordum nedense.

— 16 —

Odile, sonunda, bir akşam dönüp geldi; gara gidip karşıladım. Kendisine hiç bir şey söylememeyi kararlaştırmıştım. Bu konu üzerinde konuşmanın nasıl bir şey olacağını pek iyi biliyordum. Ben ona sitemlerde bulunacaktım; Misa yalan söylüyor, diyecekti. Ben, Misa'nın doğruyu söylediğini bilecektim. Bütün bunlar boşuna şeylerdi. Garın peronunda, bir kömür ve yağ kokusu içinde, yabancı insanlar arasından yürürken, içimden: «Mademki yalnız Odile'in yanındayken mutlu oluyorum, mademki aradaki bağı koparamayacağımı biliyorum, ona kavuşmanın zevkini tatmak, kendisini öfkelendirmekten çekinmek daha iyi,» diyordum. Sonra, şöyle düşündüğüm de oluyordu: «Bu ne alçaklık!.. Ona huyunu değiştirtmek, ya da kendim ondan vazgeçmeye alışmak için bir haftalık bir çaba göstermek yeter.»

Bir tren memuru geldi, bir tabela astı. Üzerinde *"BREST EKSPRESİ"* yazılıydı. Durdum.

«Eninde sonunda, çok anlamsız bir şey bu,» diye düşündüm. «Tutalım ki, 1909 mayısında, Floransa'da, başka bir otele indin. Ömrün oldukça, Odile Malet'nin varlığından haberin olmayacaktı. Ama, yine de yaşayacaktın, mutlu olacaktın. Ni-

çin. tam şu anda, onun var olmadığını düşünerek yaşamına yeniden devam etmiyorsun?»

O sırada uzaktan, bir lokomotifin ışıklarını ve bize doğru geldikçe düzlenen bir katarın eğri çizgisini gördüm. Her şey bana bir hayal gibi göründü. Hatta, Odile'in yüzünü bile hayal edemiyordum. Biraz ilerledim. Vagon pencerelerinden başlar uzanıyordu. Tren durmadan atlayan adamlar vardı. Sonra, yürüyen bir kalabalık göründü. Hamallar, yük arabalarını sürüyorlardı. Birden uzakta, Odile'i gördüm. Birkaç saniye sonra, yanıma geldi, yanında gri çantasını taşıyan bir hamal vardı. Odile, sağlık doluydu, neşeli olduğunu da farkettim.

Arabaya bindik, bana dönerek:

«Dickie, yolda durup şampanya ile havyar aldım, balayı yolculuğundan döndüğümüz günkü gibi, bir küçük supe yapalım.»

Bu, size büyük bir ikiyüzlülük gibi görünür ama, Odile'le ilgili yargı vermek için onu tanımış olmak gerektir. François'nın yanında geçirdiği birkaç günden, her halde çok mutlu olmuştu; şimdi, içinde bulunduğu anı hoş bulmaya ve onu, benim için, elinden geldiği kadar güzelleştirmeye hazırdı. Somurttuğumu, kendisine gülümsemediğimi gördü, üzülerek:

«Yine ne var, Dickie?» dedi.

Susmak için verdiğim kararlar, kesinlikle güçlü değildi; gizlemek istediğim düşünceleri, onun karşısında ağzımdan kaçırıveriyordum.

«Ne olacak, François'nın Brest'te olduğunu bana söylediler.»

«Bunu size kim söyledi?»

«Amiral Garnier.»

«François, Brest'te mi?» dedi. «Eee, ne çıkar? Bundan size ne?»

«Bana ne'si şu ki; François, Morgat'nın burnunun dibindeydi, gelip sizi görmesi de pek kolaydı.»

«Çok kolaydı; o kadar kolaydı ki, madem merak ediyorsunuz söyleyeyim bari; gelip beni gördü. Bu canınızı mı sıkıyor?»

«Sizi görmeye geldiğini bana yazmadınız.»

«Emin misiniz? Oysa ben, sanıyordum ki... Her ne hal ise,

yazmamışsam, hiç önem vermediğim için yazmamışımdır, zaten hiç önemli de değil.»

«Ben böyle düşünmüyorum. François'nın sizinle gizli gizli mektuplaştığını da bana söylediler.»

Bu kez Odile şaşalar gibi oldu; yüzünde, bu anlamı ilk olarak görüyordum.

«Bunu size kim söyledi?»

«Misa.»

«Misa mı? Misa, alçağın biriymiş! Yalan söylüyor. Size mektup gösterdi mi?»

«Hayır, ama bunu ne diye uydursun?»

«Ne bileyim ben... Kıskançlıktandır.»

«Kurt masalı bu, Odile.»

Eve geldik. Odile, hizmetçilere, saf ve şirin bir yüzle yine gülümseyebildi. Yatak odasına gitti, şapkasını çıkardı, saçlarını düzeltmek için aynaya baktı, beni arkasında görünce, gözleri aynadaki kendi hayaline dikkatle bakmakla birlikte, bana da gülümsedi:

«Ne adamdır bu, Dickie!» dedi. «Bir hafta yalnız bıraksam, kara kara düşüncelere saplanır... Siz bir nankörsünüz, efendim. Hep sizi düşündüm, hem de bunu ispat edeceğim. Çantamı verin bana.»

Çantayı açtı, içinden bir küçük paket çıkardı, bana uzattı. Pakette iki tane kitap vardı, birisi *"Yalnız Gezerin Hayalleri"*, öteki de, *"Chartreuse"*dü, ikisi de eski baskıydı.

«Aaa, Odile!.. Teşekkür ederim...» dedim. «Olur şey değil. Bunları nasıl bulabildiniz?»

«Brest sokaklarında kitapçı kitapçı gezdim, efendim. Size bir hediye getirmek istiyordum.»

«Demek ki Brest'e gittiniz, öyle mi?»

«Tabiî, bulunduğum yere çok yakındı, vapur seferleri vardı, on yıldır Brest'i görmek istiyordum... Ee, getirdiğim küçük hediyeden dolayı beni öpmüyor musunuz? Oysa ben de, hediyem kim bilir ne kadar makbule geçecek diye umuyordum... Bilseniz, ne kadar yoruldum... Çok az bulunur kitaplar, Dickie; ne kadar birikmiş param varsa, bunlara gitti.»

Bunun üzerine, Odile'i öptüm. Karşısında öyle karmakarışık hisler duyuyordum ki, bunları bile iyice anlayamıyordum. Odile'den hem nefret ediyordum, hem ona tapıyordum. Kâh masum, kâh suçlu sanıyordum. Hazırladığım şiddetli kavga sahnesi, dostça, gizli tutulan bir sohbete dönüverdi. Misa'nın bana anlattığı —hem de hiç kuşkusuz, doğru olan— sırlar, sanki Odile'e ve bana ait değilmiş de, mutluluğunu korumamız gereken dostumuz bir karı kocayla ilgiliymiş gibi, bütün gece onun ihanetini konuştuk.

Odile, bana:

«Umut ederim ki, Misa'yla bir daha görüşmezsiniz,» dedi.

Görüşmeyeceğime söz verdim.

Ertesi günü Odile'le Misa arasında neler geçtiğini kesinlikle öğrenemedim. Telefonla mı kavga ettiler? Odile, Misa'nın evine mi gitti?.. Açık açık, sert konuştuğunu biliyordum. Onun bu huyu, kalıtımsal çekingenliğim ve suskunluğumdan ötürü benim hem hoşuma giden, hem bana aykırı gelen, hemen hemen küstahça cesaretlerdendi. Bana gelince, ben Misa'yı bir daha görmedim ve adını da işitmedim. Bu kısa bağlılık, bende, düşte geçmiş bir anı izlenimi bıraktı.

— 17 —

Zihne sokulan kuşkular, mayın dizisi gibi patlar ve bir aşkı, ancak, birbirinin arkasından olan patlamalarla yok eder. Dönüş akşamı, Odile'in sevimliliği, becerikliliği, sonra, ona kavuşmaktan duyduğum sevinç, felâketi geciktirebilmişti. Ama, o andan sonra, ikimiz de, mayın döşenmiş bir bölgede yaşadığımızı, günün birinde havaya uçmanın alın yazımız olduğunu anladık. Odile'i en çok sevdiğim zamanlar bile, kendisiyle, ancak, bir parçacık olsun acı karışık bir anlamla konuşabiliyordum. En adi sözlerimde, uzaklarda dolaşan bulutlar gibi, anlatılmamış sitemler vardı. Evliliğimizin ilk aylarında benimsediğim iyimser ve neşeli kalenderliğin yerini, hüzünlü bir kötümserlik almıştı. Odile bana öğreteli beri çok sevdiğim doğa, artık, yalnız ince seslerle, hazin öğeler mırıldanıyordu.

Odile'in güzelliği bile artık kusursuz değildi, yüzünün çizgilerinde, sahtelik işaretleri sezdiğim oluyordu. Bu sezgim, gelip geçiciydi; beş dakika sonra, aynı pürüzsüz alnı, aynı suçsuz bakışlı gözleri yine görüyor, onu yine seviyordum.

Ağustos ayı başlarında Gandumas'ya gittik. Isızlık, uzaklık, mektupsuzluk, telefonsuzluk yüreğimi rahat ettirdi; beni birkaç hafta dinlendirdi. Ağaçların, güneşli çayırların, çamlarla örtülü loş yamaçların, Odile üzerinde büyük bir etkisi vardı. Doğa, ona, oldukça nefis hazlar denilecek zevkler veriyor, o da bu zevkleri, yanındaki arkadaşına —bu arkadaş ben de olsam— bilinçsizce geçiriyordu.

İki kişinin yalnız kalması, bıkkınlık ve can sıkıntısı verecek kadar uzatılmazsa, onun zevkini birlikte çıkaranları birbirine çok yaklaştıracak şekilde, yavaş yavaş duygular ve güven yaratır. Odile: «Ne de olsa, sevimli adam...» diye düşünüyordu. Ben de kendimi ona çok yakın hissediyordum.

Hele bir akşamı hatırlıyorum. Set üstündeydik, oradan bakınca, tepelik ve koruluk, uçsuz bucaksız, ikinci bir ufuk görünüyordu. Karşıki bayırın fundalıkları hâlâ gözümün önünde. Güneş batıyordu; hava çok durgun, çok güzeldi. Birdenbire, Odile'e, bin çeşit tatlı ve saygılı söz söyledim; ama gariptir, bu sözler, daha o zamandan Odile'i kaybetmeyi göze almış bir insan ağzına yakın sözlerdi.

«Ne güzel bir yaşamımız olabilirdi, Odile... Sizi ne kadar sevmiştim... Floransa'yı, sizin yüzünüze bir dakika bakmasam yapamadığım günleri hatırlıyor musunuz?.. Hâlâ ona yakın bir durumdayım, sevgilim...»

«Bu sözleriniz hoşuma gidiyor... Ben de sizi candan sevdim. Aman, size ne kadar inanmıştım... Anneme: "Beni ebediyan kendisine bağlayacak erkeği buldum." diyordum. Sonra, hayal kırıklığına uğradım.»

«Ben de, beri yandan... Niçin derdinizi söylemiyordunuz?»

«Çünkü, pek iyi biliyorsunuz, Dickie... Çünkü imkânsızdı. Bana çok yüksek bir yer vermiştiniz. Bilmiş olun Dickie, sizin en büyük kusurunuz, kadınlardan çok fazla şey ummanız. Onlardan, çok fazla şey bekliyorsunuz. Bunu yapamazlar... Ama,

gittikten sonra beni arayacağınızı düşünüyorum, yine memnun oluyorum...»

Bu sözü, öyle hüzünlü bir kayıp haberi şeklinde söyledi ki, üzerimde derin bir etki yaptı.

«Ama siz, hep benim yanımda bulunacaksınız,» dedim.

«Siz de biliyorsunuz ki, bulunamayacağım.»

O sırada, annemle babam geldiler.

Gandumas'da bulunduğumuz zaman içinde, Odile'i sık sık rasathaneme götürdüm. Ağaçlıklı hendeğin dibinden akan küçük seli seyrederek, onunla birlikte uzun zamanlar geçirdim. Odile, bu yeri seviyordu; bana, gençliğinden, Floransa'da Taymis kıyısındaki hayallerimizden söz ediyordu; beline sarılıyorum, ses çıkarmıyordu. Mutlu görünüyordu. «Hep yeni hayatlar yaşadığımızı, bu hayatların her birinde, geçmişin bir düşten ibaret olduğunu, niçin kabul etmeyelim?» diye düşünüyordum. «Ben, şu sırada, bir zamanlar aynı yerde Denise Aubry'nin beline sarılmış olan insan mıyım? Belki de, Odile, burada bulunalı beri, François'yı tamamıyle unutmuştur.» Ama, ben, mutluluğumu böylece her ne pahasına olursa olsun yeniden kurmaya uğraşırken, bu mutluluğun gerçekle ilgisi olmadığını, her halde, Odile'in, parmaklığa dayanıp aldığı hulyalı, mutlu tavrın, François tarafından sevildiği düşüncesinden ileri geldiğini biliyordum.

Gandumas'da, bir kişi daha vardı ki, evlilik hayatımda, o sırada sürüp giden durumunu şaşılacak derecede zekice anlıyordu; bu, annemdi. Odile'i öteden beri pek sevmediğini söylemiştim, ama iyi kadındı, âşık olduğumu görüyordu, karımla ilgili duygularını da bana hiç bir zaman açıkça söylememişti. Gideceğimizden bir gün önce, sabahleyin, sebze bahçesinde ona rastladım, kendisiyle birlikte bir gezinti yapmak isteyip istemediğimi sordu. Saate baktım; Odile, daha uzun zaman hazırlanamazdı.

«Peki,» dedim, «vadiye kadar inmek hoşuma gider; on iki, on üç yaşından beri, sizinle bu gezintiyi hiç yapmadım.»

Bu anı, gönlüne pek dokundu, durmadan açıldı. Önce babamın sağlığından söz etti; babamda damar sertliği vardı. doktor merak ediyordu. Sonra, yolun çakıllarına bakarak dedi ki:

«Senin Misa'yla aranda ne var?»

«Niçin soruyorsunuz?»

«Çünkü, buraya geldiğinizden beri onları bir kere bile görmediniz... Geçen hafta, ikisini de yemeğe çağırdım, Misa reddetti; şimdiye dek hiç böyle bir şey olmamıştı... İyiden iyiye anlıyorum, bir şey var.»

«Evet, bir şey var, anne, ama bunu size anlatamam... Misa, Odile'e karşı çirkin bir harekette bulundu.»

Annem, bir süre, bir şey konuşmadan yürüdü, sonra istemeyerek yapıyormuş gibi, yavaş sesle:

«Asıl Odile'in Misa'ya karşı çirkin hareket etmiş olmadığına emin misin?» dedi. «Dinle: Karınla senin aranıza girmeyi hiç istemem ama, herkesin, hatta babanın bile seni ayıpladığını, hiç değilse bir kere söylemem gerek. Odile'e karşı çok istek gösteriyorsun. Dedikodudan ne kadar nefret ederim bilirsin; söylenen şeylerin hepsinin yalan olmasını isterim ama, yalansa, Odile'i, onunla ilgili hiç bir şey söylenmeyecek şekilde yaşamaya zorlamalısın.»

Bastonumun ucuyle, otların ince tepelerini koparark onu dinliyordum. Annemin haklı olduğunu, uzun zaman kendisini tuttuğunu biliyordum; Misa'nın her halde onunla konuştuğuna, belki her şeyi kendisine anlattığı sonucuna varıyordum. Misa, Gandumas'da yaşamaya başlayalı, annemle çok sıkı fıkı olmuşlardı. Kendisini çok beğeniyordu. Ama, Odile'e karşı bu hücumu, bu haklı ve ölçülü hücumu işitince, gösterdiğim tepki şövalye hüviyetimin tepkisi oldu, karımı kuvvetle savundum. Ona güvenim olmadığı halde, olduğunu söyledim. Odile'e, kendisiyle konuşurken vermediğim birtakım erdemler yakıştırdım.

Aşk; garip dayanışmalar yaratır. O sabah, görevim, gerçeğe karşı Odile'le birlikte ortak bir cephe kurmakmış gibi geliyordu. Galiba, Odile'in hâlâ beni sevdiğine de kendi kendimi inandırmak isteğini duyuyordum. Odile'in bana bağlı olduğunu gösteren bütün olayları, Brest'te o kadar zahmet çekerek

bulduğu iki kitabı, mektuplarındaki sevimliliği, Gandumas'ya geldiğimiz zamandan beri olan hal ve tavrını anlattım. O kadar ateşli konuştum ki, galiba annemin kanısını sarstım, ama ne yazık, çok güçlü olan kendi kanımı sarsamadım.

Bu konuşmadan Odile'e söz etmedim.

— 18 —

Biz Paris'e döner dönmez, François'nın hayali, gene, hayatımızın çevresinde, bulanık ve her zaman bulunan bir halde, dolaşmaya başladı. Misa'yla darıldığımızdan beri, François'nın, Odile'le nasıl haberleştiğini bilmiyordum. Bunu hâlâ bilmiyorum, ama dikkat ettim; Odile, telefonun zili ne zaman çalsa, sanki bence gizli kalması gereken bir konuşmayı duyacağımdan korkuyormuş gibi, telefona koşmak huyunu çıkarmıştı. Yalnız denizle ilgili kitaplar okuyor, dalga, gemi resimleri olmak şartıyle, en adi resimlere bakarken, haz dolu bir uyuşukluğa gömülüyordu. Bir akşam, onun adına yazılmış bir telgraf geldi. Odile, telgrafı açtı: «Bir şey değilmiş,» dedi, ufacık ufacık parçalar halinde yırttı.

«Nasıl bir şey değilmiş, Odile?» dedim. «Nedir o telgraf?»

«Bir elbisem vardı, hazır değilmiş,» dedi.

Amiral Garnier'ye sormuş, François'nın Brest'te olduğunu öğrenmiştim. Yüreğim rahat olmalıydı, ama değildi; olmamasından da haklıymışım.

Heyecan verici bir konserin, güzel bir sonbahar gününün etkisi altında, ara sıra yine, kısa süren sevgi anlarımız oluyordu.

«Bana gerçeği söyleseniz, sevgilim; geçmişle ilgili tüm gerçeği söyleseniz, unutmaya çalışırdım, dupduru, yeni bir hayata doğru, güvenle tekrar yola çıkardık.»

Odile, kötü niyet beslemeden, kinle hareket etmeden, yalnız, umutsuzlukla, başını sallıyordu. Artık, o geçmişi inkâr etmiyordu, bana bir itirafta bulunduğu yoktu, ama sessizce, dolayısıyle itiraf ediyordu.

«Hayır, Dickie, bunu yapamam, yararsız olduğunu anlıyo-

rum. Bütün bu şeyler şimdi o kadar bellisiz, o kadar karışık ki... Bunlara bir düzen vermek artık elimden gelmez... Sonra da, bazı şeyleri niçin yaptığımı, ya da niçin söylediğimi size anlatamayacağım, unuttum gitti... Hayır, hayır, yapılacak bir şey yok... Yapamayacağım.»

Hoş, bu candan konuşmalar, hemen her zaman, düşmanca sorularla bitiyordu. Örneğin, Odile'in bir sözüne şaşıyordum; bir iz üzerinde yürüyordum, onu artık dinlemiyordum. Tehlikeli soru dilimin ucuna kadar geliyordu, o soruyu bir an tutuyordum, sonra tıkanır gibi oluyor, ağzımdan kaçırıyordum. Odile elinden gelirse, her zaman, olayı şen karşılamaya çalışıyor, sonra beni ciddî görünce, sinirleniyordu.

«Yoo! Hayır! Hayır!..» diyordu. «Sizinle bir gece geçirmek benim için bir işkence oluyor! Çıkıp giderim, daha iyi! Burada kalırsam deli olacağım!..»

O zaman, Odile'i yitirmek korkusu beni yatıştırıyordu. Kendisinden özür diliyordum. Yalnız, bu sözlerde yarı acemiydim; sonra, bu kavgaların hepsinin, zaten çürük olan bir bağı biraz daha gevşettiğini görüyordum. Çocuğumuz olmadığına göre, zaten, onu bu kadar uzun zamandır tutan neydi? Sanırım, bana çok acıyordu. Hatta bir parça da sevgisi vardı, çünkü duygular, birbirini yok etmeksizin, ara sıra üst üste eklenebilir, hele kadınlarda, bazı zamanlar, bütün duyguları korumak gibi tuhaf bir istek vardır.

Zaten, François'nın etkisiyle pek zayıflamakla birlikte, henüz canlı kalan, pek seyrek belli ettiği dinsel inançlar, Odile'e, boşanmadan nefret ettiriyordu. Belki de, eşyaya karşı beslediği çocukça sevgiden dolayı, bana değilse bile, müşterek yaşamımıza bağlıydı. Kendi eliyle, o kadar zevkle döşediği bu evi seviyordu. Odasında, küçük bir masa üstünde, sevdiği kitapları ve içinde daima bir çiçek, bir tek; ama çok güzel bir çiçek bulunan o Venedik vazosu duruyordu. O ıssız yere sığındığı zaman, kendisini, benden de, kendinden de kurtulmuş sanıyordu. O dekordan ayrılmak gücüne gidiyordu. François'yla yaşamak için benden ayrılmak, yılın en büyük kısmını Toulon'da, ya da Brest'te geçirmek demekti; dostlarının çoğundan vazgeç-

miş demekti. Benim gibi, François da onun hayatını doldurmaya yetmezdi. Odile'in muhtaç olduğu şey, bunu şimdi anlıyorum, çevresinde bu hareketi görmek, bütün bu erkeklerin, gelip gözleri önüne serdikleri, o çeşitli ruhların meraklı manzarasını seyretmekti.

Ama bunu kendisi de anlamıyordu. François'dan ayrıldığı için elemli olduğunu duyuyordu; onunla birleşebilirse, mutluluğa kavuşacağını sanıyordu.

Odile'in gözünde, François, az görülen ve tamamıyle öğrenilmediği için, bilinmedik olanaklarla dolu gibi görünen insan nüfuzu taşıyordu. Floransa'da bulunduğumuz sürede ve İngiltere yolculuğumuzda, onun gözünde bu çekici masal insanı, ben olmuştum. Odile'in hayalime taktığı hayal insan düzeyinde yaşayamamıştım. Mahkûm olmuştum. Şimdi sıra François'ya gelmişti. O da tanınma sınavını geçirecekti; acaba kazanacak mıydı?..

Öyle sanıyorum ki, eğer François, Paris'te otursaydı, Odile' le ilişkisi, bu tip hastalıkların hemen hepsi gibi gelişecek. Odile' in, François'nın yeteneğini keşfetmekte yanıldığını anlamasıyle bitecekti. Ama François, uzaktaydı, Odile de ondan vazgeçemiyordu. François'nın duyguları neydi? Bilmiyorum. Bu kadar güzel bir kadını elde ettiğine memnun olmaması olanaksızdı. Aynı zamanda, eğer bana tanımlandığı gibi bir adamsa, evlenmekten hoşlanmaması gerekirdi.

Şunu haber aldım: François, Noel'e doğru Paris'e uğramış, bu kez Brest'ten ayrılıp Toulon'a gitmişti. Paris'te iki gün geçirdi. Bu iki gün içinde Odile, son derece dikkatsiz davrandı. François'nın gelişini, sabahleyin, ben büroya gitmeden önce telefonla haber aldı. Odile'in, konuşurken yüzünde oluşan anlamı görünce, telefon edenin o olduğunu hemen anladım. Odile' in bu kadar söz dinler, yumuşak, sanki yalvarır durumunu hiç görmemiştim. Telefonun o kara dinleyicisini elinde tuttuğu ve âşığından bu kadar uzakta bulunduğu sırada, dudaklarının o hoş ve pürüzsüz gülümsemeyle süslenerek, kendisini ele verdiğini her halde bilmiyordu.

«Evet,» diyordu, «sesinizi işittiğime memnun oldum... Evet. Peki, ama... Evet, evet, ama...»

Bu sırada, üzüntüyle bana baktı.

«Dinleyin, siz beni yarım saat sonra tekrar arayın,» dedi.

Kiminle konuştuğunu sordum, işitmemiş gibi, cevap vermeden, kayıtsız bir tavırla telefonu kapattı. İşlerimi ona göre ayarlayıp, öğle yemeğine eve geldim. Hizmetçi kadın, bana bir kâğıt verdi. Odile, bu kâğıda şunları yazmıştı: «*Eve gelirseniz beni merak etmeyin. Öğle yemeğini dışarıda yemek zorundayım. Akşama görüşürüz, sevgilim.*»

«Madam gideli çok oldu mu?» diye sordum.

Hizmetçi kadın:

«Evet,» dedi. «Saat onda gitti.»

«Arabayla mı?»

«Evet efendim.»

Yalnız başıma yemek yedim. Sonra, kendimi o kadar fena hissettim ki, Valois sokağındaki büroya dönmemeye karar verdim. Odile'i, eve döner dönmez görmek istiyordum. Bu kez, ikimizden birini seçmesini söylemeyi aklıma koymuştum. Azap dolu bir yarım gün geçirdim. Saat yediye doğru telefon çaldı. Odile'in sesi:

«Alo, siz misiniz, Juliette?» diye sordu.

«Hayır,» dedim. «Benim, Philippe.»

«Ay, eve geldiniz mi?» dedi. «Dinleyin; akşam yemeğini burada yesem bir sakıncası var mı? diye sormak istiyordum.»

«İyi ama, neredesiniz? Niçin? Öğle yemeğini zaten dışarıda yediniz.»

«Evet ama, dinleyin... Ben Compiègne'deyim. Şu dakikada size Compiègne'den telefon ediyorum, nasıl olsa akşam yemeğine yetişemeyeceğime göre...»

«Compiègne'de ne yapıyorsunuz? Gece oldu.»

«Ormanda gezmeye gittim; bu kuru soğukta, ormanda gezinti çok güzel oluyor. Öğle yemeği için eve geleceğinizi düşünmüyordum.»

«Odile, telefonda tartışmak istemiyorum, ama, anlamsız şeyler bunlar. Eve dönün!..»

Gece saat onda geldi, sitemlerime şu cevabı verdi:

«Bilmiş olun, yarın yine aynı olacak; bu havada, Paris'e kapanıp oturamam.»

Odile'in yüzünde, yine Brest'e gitmek için trene bindiği zamanki o amansız azim ifadesi vardı; o zaman, bu anlam bana, rayların üzerine de uzansam, onun yine gideceği kanısını vermişti.

Ertesi gün, Odile, çok hüzünlü bir tavırla, boşanmamıza razı olmamı, François'yla evlenmesi mümkün oluncaya kadar annesi ve babasıyle yaşamasına izin vermemi söyledi.

Akşam yemeğinden önceydi, Odile'in odasındaydık. Pek diretmedim; bu işin böyle biteceğini çoktan beri bekliyordum, hatta François, Paris'e geldiği zaman Odile'in aldığı durum, bana, kendisini bir daha görmemenin daha iyi olduğunu düşündürmüştü. Bununla birlikte, aklımdan geçen ilk düşünce, adice bir şey oldu: Marcenat ailesinden hiç kimsenin kesinlikle boşanmamış olduğunu, ertesi gün, bu olayı aileme anlatırken, kendimi çok düşük hissedeceğimi düşündüm. Sonra, böyle düşündüğüm için o kadar utandım ki, ondan sonra yalnız Odile'in yararını göz önünde tutmayı bir şeref sorunu yaptım. Biraz sonra, konuşmamız, üstün bir ahlâk düzeyine ulaştı, içtenlik zamanlarımızda her zaman olduğu gibi, sevgi dolu bir tavır takındı. Yemeğin hazır olduğunu haber verdiler. Aşağı indik. Karşılıklı oturduk; hizmetçi yanımızda olduğu için, konuşmuyorduk. Tabaklara, bardaklara, hepsi, Odile'in zevkinden birer eser olan tüm bu şeylere bakıyordum; sonra, Odile'in kendisine bakıyor, nice mutluluğu içinde saklamış olan bu yüzü, belki son kez olarak karşımda gördüğümü düşünüyordum. O da, gözleri gözlerimin içinde, solgun ve düşünceli, bana bakıyordu. Her halde, bir daha göremeyeceği bir yüzün çizgilerini, belki o da benim gibi uzun zaman için belleğine işlemek istiyordu. Oda hizmetçisi, kayıtsız ve becerikli, sofrayla bulaşık masası arasında, sessizce dolaşıyordu. Onun bir şeyden haberi olmadığını bilmemiz, Odile'le benim aramda sessiz bir sırdaşlık yaratıyordu. Yemekten sonra, tekrar odasına giden Odile'in yanına girdim, hayatımızın bundan sonra alacağı şek-

li, uzun uzun, ciddî olarak konuştuk. Odile bana birkaç öğüt verdi:

«Yeniden evlenmelisiniz,» dedi. «Başka bir kadın için mükemmel bir koca olursunuz, eminim... Ama, ben, size karılık edebilecek yaradılışta değildim... Yalnız, Misa'yla evlenmeyin, üzülürüm, hem de kötü kadın. Bakın, örneğin, kuzeniniz Renée, sizin pek denginiz olabilir...»

«Siz çıldırdınız mı, güzelim; ben kesinlikle evlenmeyeceğim.»

«Evlenirsiniz, evlenirsiniz... Evlenmeniz gerek... Evlendikten sonra beni düşündüğünüz zaman, pek fazla kin beslemeyin. Sizi seviyordum, Dickie, ne kadar değerli bir insan olduğunuzu da biliyorum. Emin olun, size hiç bir zaman fazla iltifat etmeyişimin nedeni, sıkılganlığımdır, hem de iltifatı sevmem... Ama, çoğu kez öyle şeyler yaptığınızı gördüm ki, sizin yerinizde başka hiç bir erkek yapamazdı. "Ne de olsa Dickie, çok iyi bir insan..." diye düşünüyordum. Hatta, size belki hoşunuza gidecek bir şey söyleyeceğim: Birçok bakımlardan, sizi François'dan fazla beğeniyorum, yalnız...»

«Yalnız?..» diye sordum.

«Yalnız... François bana gerekli. Onunla birlikte bir iki saat kaldıktan sonra, güçlüymüşüm, daha fazla, daha iyi yaşıyormuşum gibi geliyor. Belki gerçek değil bu; belki sizinle daha mutlu olacağım. Ama, ne yaparsınız, olamadı işte. Suç sizde değil, Philippe; bunda kimsenin suçu yok.»

Gece çok geç saatte ayrılacağımız sırada, Odile, kendiliğinden bana dudaklarını uzattı:

«Ah! Çok mutsuzuz!..» dedi.

Birkaç gün sonra, kendisinden bir mektup aldım; hakkımda iyi sözler yazılı, hüzünlü bir mektup. Odile, beni uzun zaman sevdiğini, François'dan önce hiç âşığı bulunmadığını söylüyordu.

Evliliğim böyle bir hikâye oldu. Bu hikâyeyi size anlatırken, zavallı Odileciğimi, istediğim gibi haklı göstermeyi başardım mı, bilmiyorum. Onun çekiciliğini, sırlı hüznünü, derin çocukluklarını size duyurmak isterdim. Çevremizde bulunanlara,

dostlarımız, akrabamız, o gittikten sonra, kendisi hakkında, kuşkusuz, sert yargılar verdiler. Oysa, ben, bu sessiz küçük kızı ne kadar tanımak mümkünse, o kadar iyi tanıyan ben, hiç bir kadının asla bu derece az suçlu olamayacağı kanısındayım.

— 19 —

Odile gittikten sonra, çok mutsuz yaşadım. Ev, bana o kadar sıkıntılı geliyordu ki, zor oturuyordum. Ara sıra, akşamları, Odile'in odasına giriyordum; o varken yaptığım gibi, karyolasının yanında bir koltuğa oturuyor, hayatımızı düşünüyordum. Belli belirsiz vicdan azaplarıyle kıvranıyordum; yine de, kendime yükleyecek belli bir suç bulamıyordum. Ailem, benim için daha parlak evlilikler dilediği halde, ben, sevdiğim Odile'i almıştım. Misa'yla aramızdaki geçenlerin akşamına dek karıma sadık kalmıştım, o gelip geçici ihanetime de, onun kendi ihaneti neden olmuştu. Gerçi kıskançlık göstermiştim, ama Odile de, kendisini seven, kaygılı olduğunu gördüğü bir kocanın yüreğine su serpecek hiç bir hareket yapmamıştı. Bütün bunlar doğruydu, biliyordum ama, kendimi mutlu sanıyordum. Erkeklerle kadınlar arasında var olması gereken ilgiler üzerine bence yeni bir gerçeği sezinlemeye başlıyordum. Kadınları, hep, serseri düşüncelerini ve isteklerini bir noktada toplayacak güçte bir güdücü aramakla uğraşır, kararsız görüyordum; belki de, bu ihtiyaç, erkek için, şaşmaz bir pusula, belirli bir nokta olmak görevini yaratıyordu. Eğer sevilen kimsenin tüm yaşamını, durmadan yenilenen bir zeginlikle doldurmayı da aynı zamanda bilmiyorsanız, sevdiğiniz o kimseyi kendinize bağlamanıza, büyük bir aşk yeterli değildir. Odile, bende ne bulabilirdi? Her akşam, aynı adamları gördüğüm, aynı sorunları incelediğim büromdan geliyordum; bir koltuğa oturuyor, karımın yüzüne bakıyor, onu güzel bulup mutlu oluyordum. Karım, bu hareketsiz seyretmekten nasıl mutluluk duyabilirdi? Kadınlar, yaşamları hareket dolu olan, bu harekete kendilerini de sürükleyen, onlara görev veren, onlardan çok şey isteyen erkeklere, doğal bir şekilde bağlanırlar... Odile'in kü-

çük karyolasına bakıyordum; o uzanmış vücudu, o sarışın başı, şimdi, orada tekrar görmek için ne isteseler vermezdim ki?.. Oysa, tüm bunları korumanın çok kolay olduğu sürede, ne kadar az vermiştim. Odile'in zevklerini anlamaya çalışacağım yerde, o zevkleri ayıplamıştım; kendi zevklerimi ona zorla kabul ettirmek istemiştim. Şimdi, bu boş evde, sabahları, uyku sersemi, açık kapıdan bana: «Bonjur, Dickie!» diye seslenen pürüzsüz ve tatlı bir sesi istiyorum gibi geliyordu. O ocak ayı, bir ilkbahar ayına benziyordu. Çıplak dallar, masmavi bir gökyüzüne yansıyordu. Odile yanımda olsaydı, kendi deyimiyle, «Bir küçük tayyör» giyer, boynuna gri rönar kürkünü dolar, sabah karanlığı sokağa çıkardı. Akşamına, «Yalnız mı?» diye sorardım. «Aman, hatırlamıyorum bile...» diye cevap verirdi. Bu anlamsız gizliliğin karşısında şimdi hasretini çektiğim bir yürek üzüntüsü duyardım.

Gecelerimi, hastalığın ne zaman başladığını anlamaya çalışmakla geçiriyordum. İngiltere'den dönüşümüzde pek mutluyduk. Belki de, ilk tartışmamızda, yumuşak, ama azimli, başka bir ahenkle söylenen bir cümle, bu sonu yaratmaya zemin hazırlamıştır. Bir hareket, bir sözcük, alın yazımızı tayin ediyor. Başlangıçta, en küçük hareket, onu durdurmaya yetiyor, sonra dev ölçüde bir mekanizma işlemeye başlıyor. Şimdi, en şiddetli hareketlerim bile, Odile'in, bir zamanlar bana karşı beslediği sevgiyi diriltemeyeceğini anlıyordum.

Odile gitmeden önce, boşanma davası için de anlaşmıştık. Kendisine, ağır bir mektup yazmam kararlaşmıştı. Bu mektup, boşanma davasının aleyhimde bir karara bağlanmasına yarayacaktı. Birkaç gün sonra, barıştırılmak üzere adliye sarayına çağırıldım. Odile'i, böyle bir dekor içinde görmek, bana pek korkunç geldi. Yirmi kadar çift orada bekliyordu, çirkin olaylara meydan verilmemesi için, erkeklerle kadınlar, birbirinden, bir parmaklıkla ayrılmıştı. Uzaktan, birbirine hakaret edenler vardı; bazı kadınlar, ağlıyorlardı. Yanımda oturan bir şöför: «Bu kadar kalabalık olduğumuzu görmek insanı avutuyor.» de-

di. Odile, bana, çok şirin, çok candan, hafif bir baş işareti yaptı, onu hâlâ sevdiğimi anladım.

Sonunda, sıramız geldi. Yargıç, kır sakallı, iyi bir adamdı. Odile'e, şaşalamamasını söyledi; bize, müşterek anılarımızdan, evlilik bağlarımızdan söz etti; sonra, barışmayı, son kez olarak bir denemeye bizi teşvik etti. Ben: «Maalesef, buna artık olanak kalmamıştır.» dedim. Odile, gözlerini dikmiş, yere bakıyordu. Acı çeker gibi görünüyordu. «Belki de bir parça pişmanlık duyuyor» diye düşündüm... «Belki de, onu, benim sandığım kadar sevmiyor... Belki de hayal kırıklığına uğradı bile?..» İkimiz de susunca, yargıcın şu sözü söylediğini işittim: «O halde, şu zaptı lütfen imzalayın.» Odile'le ben, birlikte çıktık.

«Bir parça yürümek ister misiniz?» diye sordum.

«Pekâlâ,» dedi. «Hava ne kadar güzel. Ne hoş kış.»

Evimizde, birçok eşyasını bırakmış olduğunu hatırlattım; bu eşyayı babasının evine mi göndermem gerektiğini sordum.

«Siz bilirsiniz, ama, hoşunuza giden şeyler varsa, alıkoyun... Benim bir şeye ihtiyacım yok; zaten, çok fazla yaşayacak değilim, Dickie, anılarımdan çabuk kurtulacaksınız.»

«Niçin böyle söylüyorsunuz, Odile, hasta mısınız?»

«Yoo! Hayır, hasta filan değilim! İçime öyle doğuyor... Asıl, benim yerime çabuk birisini getirin, sizin mutlu olduğunuza emin olursam, benim de mutlu olmama bunun çok yararı dokunur.»

«Sizsiz, ben asla mutlu olamam.»

«Olursunuz, tersine, dayanılmaz bir kadından kurtulduğunuz için, yakında nasıl rahatlayacaksınız, görürsünüz bakın... Şaka etmiyorum, gerçekten, çekilir bir kadın değilim... Bu mevsimde, Seine nehri ne kadar güzel.»

Bir mağazanın önünde durdu. Vitrinde deniz haritaları vardı; bunlardan hoşlandığını biliyordum.

«Bu haritaları size alayım mı, ister misiniz?» dedim.

Çok hüzünlü, çok candan bir anlamla yüzüme baktı:

«Ne kadar naziksiniz,» dedi. «Peki, alın; bunlar, sizden aldığım son hediye olsun.»

O iki haritayı satın almak için girdik; Odile, bunları gö-

türmek üzere bir taksi çağırdı, elini bana öptürmek için eldivenini çıkardı.

«Bütün bu yaptıklarınız için teşekkür ederim...» dedi.

Sonra, arkasına bakmadan taksiye bindi.

— 20 —

İçine gömüldüğüm derin yalnızlıkta, ailemin bana pek yararı dokunmuyordu. Annem, Odile'den yakamı kurtardığıma, aslında memnundu. Bu memnuniyetinden, söz etmiyordu, çünkü, acı çektiğimi görüyordu. Hem de, ailemiz arasında, bununla ilgili fazla bir şey söylenmiyordu, ama ben anlıyordum. Bu da, annemle konuşmamı güçleştiriyordu. Babam çok hastaydı; bir beyin kanaması geçirmiş, sol eli felçli, ağzı da hafifçe eğri kalmıştı, bu eğrilik, güzel yüzünü bir parça bozuyordu. Ölüme mahkûm olduğunu bildiği için, sessiz, çok ciddî olmuştu. Ziyafetleri bende çok acı anılar uyandıran Cora teyzemin evine uğramak istemiyordum. O tarihte, fazla isteksizlik ve usanç duymadan yüzünü görebildiğim biricik insan, kuzenim Renée oldu. Onu bir gün, babamın evinde gördüm. Çok ölçülü davrandı, boşanmamdan söz açmadı. Çalışıyor, bir fen doktorası hazırlıyordu. Kocaya varmak istemediği söyleniyordu. İçinde, harap olduğum yürek üzüntülerinin o bitmez tükenmez çözümünden beni ilk kurtaran, onun çok dikkate değer bulduğum konuşması oldu. Renée hayatını, araştırmalara, bir mesleğe ayırmıştı; sakin ve mutlu görünüyordu. Demek ki, aşktan vazgeçmek mümkündü, öyle mi? Hayatın, yaradılışını bir Odile'e feda etmekten gayri başka şekilde kullanılabileceğine, kendi hesabıma ben henüz akıl erdiremiyordum. Ama, Renée yanımda bulundukça, büyük bir rahatlığa eriyordum. Benimle birlikte öğle yemeği yemesini teklif ettim, kabul etti; kendisini sıkça gördüm. Birkaç buluşmadan sonra, yabanîliğim geçmişti, kendisine, büyük bir içtenlikle, karımdan söz etmiş, onun nesini sevdiğimi Renée'ye açıklamaya çalışmıştım.

«Boşanma kararı aldıktan sonra, tekrar evlenmeyecek misiniz?» diye sordu.

«Asla!» dedim. «Ya sen, evlenmeye hiç niyetin yok mu?»

«Hayır,» dedi. «Şimdi bir meslek sahibiyim; hayatımı o dolduruyor; başıma buyruk yaşıyorum. Hoşuma giden hiç bir erkeğe rastlamadım.»

«Peki, ya bütün o doktorlar?»

«Onlar arkadaş.»

Şubat sonlarına doğru, birkaç gün dağda kalmak istedim, ama telgrafla geri çağrıldım, babam bir kanama nöbeti daha geçirmişti; eve döndüm, onu ölüm halinde buldum. Annem, kendisine, pek takdire değer bir fedakârlıkla bakıyordu; hatırlıyorum, son gece. babam artık kendini kaybetmiş bulunduğu sırada, annemi, o cansız yatan vücudun yanında ayakta, onun alnını silerken, o eğri, biçare dudakları nemlendirirken görmüş, tarif edilmez acısı arasında sürdürdüğü sessizliğe şaşmış, bu sessizliği, hayatının dürüstlüğüne olan inancından alsa gerektir, diye düşünmüştüm. Annemle babamın hayatı gibi bir yaşayış, bana hem çok güzel, hem de, akıl erdirilmesi olanaksız gibi görünüyordu. Annem, Odile'in ve tanıdığım genç kadınlardan çoğunun aradığı zevklerden hiç birinin peşinde koşmamıştı; hayale, değişikliğe pek gençken veda etmişti; şimdi bunun mükâfatını görüyordu. Kendi hayatım, acı acı yine gözümün önüne geldi; bu yorucu yolculuğun sonuna doğru Odile'i yanıbaşımda, ayakta, ecel terleriyle sırılsıklam alnımı kurularken düşlemek zevkli bir şey olsa gerekti; Odile, o zaman, gençlik fırtınalarını çoktan atlatmış, yaşlandıkça durulmuş, ak saçlı bir Odile olacaktı. Günün birinde, ölümün karşısında yapyalnız mı kalacaktım? Bunun bir an önce olmasını diliyordum.

Odile'den, dolayısıyle bile olsun, artık hiç haber alamıyordum. Bana mektup yazmayacağını önceden söylemişti. Çünkü, mutlak bir sessizliğin, acımı daha çabuk dindireceğine inanıyordu; ortak dostlarımızla görüşmez olmuştu. François'nın villasının yanında küçük bir villa kiraladığını sanıyordum. Ama buna kesinlikle emin değildim. Tek başıma bana fazla büyük gelen ve çeşitli anılarla dolu olan evimizi de, ben bırakmaya karar vermiştim. Duroc sokağında, eski bir konakta, çok şirin

bir daire buldum. Orayı, Odile olsaydı, hoşuna gidecek şekilde döşemeye uğraşırdım. Kim bilirdi? Belki de bir gün, mutsuz, yüreği yaralı, çıkagelir, bana sığınırdı?.. Evimden taşınırken, Odile'e, erkek arkadaşlarından gelmiş yığınla mektuplar bulmuştum. Bunları okudum. Belki de yanılmıştım, ama, bir şeyler öğrenmek için duyduğum güçlü isteğe karşı koyamamıştım. Size daha önce de söyledim; bu mektuplar sevgi anlamı taşıyordu, ama masum şeylerdi.

Yazı, Gandumas'da, tam bir yalnızlık içinde geçirdim. Ancak, evden uzakta, otlara uzandığım zaman bir parça rahatlık bulabiliyordum. O zaman, tüm toplum bağları koptuğu için, birkaç dakikaya sığdırabildiğim, daha derin, ve gerçek ihtiyaçlarla tekrar baş başa kalmışım gibi geliyordu. Bir kadın, bu kadar üzüntü çekmeye değer miydi?.. Ama, kitaplar, beni tekrar sıkıntılı düşünceme itiyordu; kitaplarda, yalnız kendi derdimi arıyor, bana hüzünlü serüvenimi hatırlatabilenleri, sanki istemeyerek seçiyordum.

Ekim ayında Paris'e döndüm. Duroc sokağındaki evime, birkaç genç kadın dadandı. Her zamanki gibi, yalnız erkekler, onları çekiyordu. Onları size, anlatmak istemem; hayatımda ancak gelip geçici olmaktan öteye geçemediler. Sizin hesabınıza belirtmem gereken bir nokta varsa, o da; gençliğimdeki durumu, şaşmadan diyemem ama, yorulmadan, gene elde ettim. Evlenmemden önceki sürede, metresimle nasıl davranıyor idiysem, gene öyle yaptım; gönül eğlendirmek için peşlerine düşüyor, bir sözün, cüretli bir hareketin etkisini görmekten hoşlanıyordum. Partiyi kazanınca, onu unutuyor, başka biriyle işe başlamak istiyordum.

Paylaşılmayan büyük bir aşk kadar, insana cansızlık veren şey yoktur. Ama, onun kadar alçak gönüllülük veren de bulunmaz. Sevildiğimi anlamak beni hayrete düşürüyordu. Gerçek şuydu ki; bir erkeği meşgul eden, bir tiryakilik, kadınları en istemediği zaman kendisine doğru çeker. Aklı başka bir kadında olan erkek, yaradılıştan hisli ve yumuşak yürekli de olsa, ilgisiz ve haşin hale gelir. Mutsuz olduğu için, istemediği halde sunulan bir sevgiye kapıldığı olur. Bu sevgiyi tadar tat-

maz. ondan usanır ve usandığını belli eder. İstemeden, bilmeden, en korkunç oyunu oynar. Tehlikeli olur ve yenildiği için, yener. Ben, bu durumdaydım. Hoşa gitmekte beceriksiz olduğuma kesinlikle bu kadar inanmamıştım. Hoşa gitmek isteğini kesinlikle bu kadar az duymamıştım; ve kesinlikle bu kadar acılı fedakârlık ve aşk deliliyle karşılaşmamıştım.

Odile'e ait anılar buluyorum. Sizin için, rasgele, bunlardan bazılarını kopya ediyorum:

20 ekim. — Odile'in titizlikleri. Titiz insanlar nasıl daha çok seviliyorlar. Odile, için bir parça endişe duya duya, peygamber çiçeği, ayçiçeği, papatya gibi kır çiçeklerinden bir demet derlemek, ya da beyaz yılanyastığı, beyaz lâle gibi iri beyaz çiçeklerden bir buket hazırlamak ne kadar hoştu.

Alçak gönüllülüğü. «*Benim nasıl olmamı istediğini biliyorum... Çok ciddî, çok saf... Çok büyük, kibar bir Fransız kadını... Ama yine de şehvet düşkünü, ama yalnız sizinle... Şansınıza küsün, Dickie, ben kesinlikle böyle bir kadın olamayacağım.*»

Alçak gönüllülüğü ve gururu. «*Ama, ufak tefek yeteneklerim de var... Kadınların çoğundan, fazla okumuşluğum var... Birçok şiiri ezbere bilirim... Çiçekleri düzenlemesini bilirim... İyi giyinirim... Sonra, sizi severim, evet beyefendi; belki inanmazsınız ama, sizi çok severim.*»

25 ekim. — Öyle mükemmel bir aşk var olmalıydı ki, duyulduğu anda, sevilen kimsenin duygularını insana paylaştırmalıydı. Odile'i henüz tamamıyle tanımadığım tarihte, öyle günler oluyordu ki, Odile'in sevebileceği kimseye bu kadar çok benzediğinden ötürü, François'ya sanki minnet duyuyordum... Sonra, kıskançlık daha üstün geliyordu. François'yı fazla kusurlu buluyordum.

28 ekim. — Başkalarında, sahip oldukları senden bir parçacık şeyi sevmek.

29 ekim. — Benden usandığınız oluyordu; ben o usancı da seviyordum.

Biraz daha ötede, bu kısa notu buluyorum: «*Sahip olduğumdan fazlasını kaybettim.*» Bu not, ruhumda geçen şeyi çok iyi

anlatıyor. Odile'in, benimle birlikteyken, ne kadar seversem seveyim, beni kendisinden uzaklaştıran bazı kusurları vardı; yok olan Odile, tekrar tanrıçalaşıyordu; onu, sahip olmadığı erdemlerle süslüyor, sonunda, ezelden beri hayal ettiğim Odile haline getirdikten sonra, ben de onun karşısında, şövalye olabiliyordum; nişanlılığımız devrinde, üstünkörü bir tanıyışla, tutkunun etkin olan başka türlü görüş ne sonuç verdiyse, şimdi de, unutulma ve uzaklık, aynı sonucu veriyordu; uzaktaki vefasız Odile'i, ne yazıktır yakındaki müşfik Odile'e kesinlikle sevmediğim şekilde seviyorum.

— 21 —

Yıl sonuna doğru, Odile'le François'nın evlendiklerini haber aldım. Bu, acı bir an oldu, ama, derdin artık iyileşemez olduğu kanısına varınca, hayattan bezeceğim yerde, tersine, yaşama gücünü buldum.

Babamın ölümünden sonra, kâğıt fabrikalarının idaresinde çok değişiklik yapmıştım. Fabrikalarla daha az uğraşıyordum; boş zamanım daha çoktu. Evlendikten sonra benden uzakta kalan gençlik arkadaşlarımla, hele Danıştaya giren André Halff'le bu yüzden tekrar buluştum. Ara sıra, Bertrand'ı da görüyorum; Bertrand, süvari teğmeniydi. Saint-Germain garnizonundaydı, pazarları Paris'te geçirmeye geliyordu. Tekrar okumayı, yıllardan beri bıraktığım araştırmalara yeniden başlamayı denedim. Sorbonne kurslarına, College de France'a devam ettim. Çok değişmiş olduğumu böylece anladım. Bir zamanlar hayatımı doldurmuş olan birtakım sorunlara karşı, şimdi ne kadar aldırış etmez olduğumu görüp, şaşırıyorum. Maddeci miyim, yoksa idealist miyim? diye düşünüp, gerçekten heyecan mı duymuştum? Her türlü metafizik, bana şimdi çocuk oyuncağı gibi geliyordu.

Dediğim gibi, o tarihte erkek arkadaşlardan başka birkaç genç kadınla düşüp kalkıyordum. Büromdan, öğleden sonra, saat beşe doğru çıkıyordum. Toplum içinde, eskisinden fazla dolaşıyordum, hatta, Odile'in bir vakitler bana zorla sevdirmek

için çok sıkıntı çektiği zevkleri —belki de onun anısını bulmak için— aradığımı, hüzünle görüyordum. Marceau caddesindeki evde tanıdığım birçok kadınlar, yalnız olduğumu, hayli boş zamanım bulunduğunu bildikleri için, beni davet ediyorlardı. Her hafta cumartesi günleri konuk kabul eden Hélène de Thianges'ın evine, o akşamlar, saat altıda gidiyordum. Eure miletvekili olan Maurice de Thianges, kendi grubundan olan kişileri getiriyordu. Politikacıların yanı sıra, Hélène'in dostları olan yazarlar ve büyük işadamları görülüyordu. Zira Hélène, Mösyö Pascal Bouchet adında bir sanayicinin kızıydı, ara sıra o da, cumartesi akşamları, öteki kızı Françoise'yla birlikte Normandie'den gelirdi. Bu salonun gedikli konuklarından hepsi, birbirleriyle çok samimiydiler. Ben orada, bir genç kadının yanına oturup, duygu incelikleri hakkında konuşmaktan zevk alıyordum. Yaram hâlâ sızlıyordu, ama, günler geçtiği halde Odile'i de, François'yı da düşünmediğim oluyordu, ara sıra onlardan söz edildiğini işitiyordum. Odile'in adı şimdi Madam de Crozat'dı. Onunla Toulon'da karşılaşıp da, bir zamanlar benim karım olduğunu bilmeyen insanlar vardı. Bu adamlar, şimdi Toulon'un en güzel kadını diye ün kazanan Odile hakkında birtakım hikâyeler anlatıyorlardı. O zaman. Hélène de Thianges, onları susturmaya, ya da beni çekip başka yana götürmeye çalışıyordu, ama ben, söylenenleri dinlemek istiyordum.

Odile'le François'nın arasında pek dirlik düzenlik olmadığı sanılıyordu. Toulon'da bir süre oturan Yvonne Prévost'ya, ne biliyorsa, açıkça bana anlatmasını rica ettim. Üstü örtülü bir cevap verdi:

«Anlatması çok zor; onları pek az gördüm... İzlenimim şu oldu: Evlendikleri zaman, ikisi de bir hata işlemekte olduklarını zaten biliyorlardı. Oysa Odile, onu seviyor... Bunu size söylediğim için sizden özür dilerim. Marcenat, ama, soruyorsunuz da söylüyorum. Odile, muhakkak, François'yı, onun kendisini sevdiğinden daha fazla seviyor, ama kibirli; göstermek istemiyor. Evlerinde bir gün yemek yedim. Sıkıcı bir hava vardı... Anlıyor musunuz? Odile, bazen safça, dereden tepeden şirin sözler konuşuyordu, siz onun böyle konuşmasını be-

ğenirdiniz; François, onu tersliyordu... Ara sıra o kadar kabadır ki, emin olun, Odile'e acıyorum... François'nın hoşuna gitmeye çaba harcadığı, ne olursa olsun, onu ilgilendirecek yolda konuşmak istediği görülüyordu. Kuşkusuz, bu konularda iyi konuşamıyordu, François da, can sıkıntısıyle ve hor gören bir tavırla: "Anladık, Odile, anladık!.." diye cevap veriyordu. Roger ile ben, onun hesabına üzülüyorduk.»

Bütün 1913-1914 kışını, hafif kadın serüvenleriyle, gerçek zorunluluk olmadığı halde, yaptığım iş yolculuklarıyle, hiç bir zaman derinine gitmediğim araştırmalarla geçirdim. Hiç bir şeyi ciddiye almak istemiyordum; fikirlere ve insanlara, ancak, dikkatle yaklaşıyor, onları kaybedersem üzülmemek için her zaman kaybetmeye hazır bulunuyordum. Mayıs ayına doğru Hélène de Thianges, konuklarını bahçesinde kabul etmeye başladı. Kadınlar için, çimenlerin üstüne yastıklar seriyor, erkekler yere oturuyordu. Haziranın ilk cumartesi günü, onun evinde, rahip Cénival'in çevresinde halka olan eğlenceli bir yazarlar ve politikacılar grubu gördüm. Hélène'in küçük köpeği, hanımının ayaklarının dibinde yatıyordu. Hélène, çok ciddî bir tavırla:

«Rahip efendi, hayvanların ruhu var mıdır?» demişti. «Öyle ya, eğer yoksa, hiç bir şey anlayamıyorum; dişi köpeğim o kadar acı çekti ki...»

Rahip: «Elbette madam,» dedi. «Köpeklerin niçin ruhları olmasın?.. Onların da ufacık bir ruhları vardır.»

Orada bulunanlardan biri:

«Pek doğruya benzemiyor ama, düşündürücü şey,» dedi.

Ben, biraz ötede, Béatrice Howell adında bir Amerikalı kadınla birlikte oturuyordum; konuşulanları dinliyorduk.

«Ben,» dedi, «hayvanların bir ruhu bulunduğuna eminim... Aslında, onlarla bizim aramızda fark yok... Demin bunu düşünüyordum. Öğleden sonra, hayvanat bahçesine gitmiştim. Hayvanlara bayılırım, Marcenat.»

«Ben de,» dedim. «Bir gün, birlikte gidelim, olmaz mı?»

«Peki... Ne diyordum?.. Haa, evet. Bugün, öğleden sonra fok balıklarını seyrediyordum. Fokları pek severim. Çünkü, ıs-

lak kauçuk parçası gibi pırıl pırıldırlar... Suyun altında halka olmuş dönüyorlar, ikide bir nefes almak için başlarını suyun yüzüne çıkarıyorlardı. Durumlarına acıyordum: "Zavallı hayvanlar, ne değişmez hayat..." diye düşünüyordum. Sonra: "Ya bizler?" diye düşündüm. "Bizim yaptığımız nedir? Bütün hafta, su altında dönüyorum, cumartesi günü, saat altıya doğru, Hélène de Thianges'ın evinde, sonra salı günü Düşes Rohan'ın, Madeleine Lemaire'in evinde, pazar günü de Madam de Martel' in evinde başlarımızı dışarı çıkarıyoruz..." Aynı şey, öyle değil mi?»

O sırada, binbaşı Prévost ile karısının geldiklerini gördüm; ciddi durumları dikkatimi çekti. Bahçenin çakılları, basılınca kırılacakmış gibi, kaygılı bir yürüyüşleri vardı.

Hélène, hoş geldiniz demek için ayağa kalktı. Konuk karşılarken aldığı zarif ve canlı tavrı hoşuma gitiği için, ona bakıyordum. Kendisine, her zaman: «Varlıkların üstüne pek hafif konan bir kelebeğe benziyorsunuz.» derdim.

Prévostlar ona bir şey anlatmaya başladılar; yüzünün ciddileştiğini gördüm. Üzüntülü bir tavırla etrafına bakındı, beni görünce başını öteye çevirdi. Üçü birden birkaç adım uzaklaştılar.

Béatrice Howell'e:

«Prévostları tanır mısınız?» diye sordum.

«Evet,» dedi. «Toulon'da evlerine gittim. Çok güzel bir eski evleri var. Ben o Toulon rıhtımlarını severim. Denizi, o eski zamanın Fransız evlerini... Bir arada çok güzel bir manzara meydana getiriyorlar.

Şimdi, Hélène'le Prévostlara birkaç kişi daha katılmıştı. Oldukça yüksek sesle konuşuyorlardı. Adımı işitir gibi oldum.

Mrs. Howell'e:

«Bunlara ne oluyor, kuzum?» dedim. «Gidip bakalım.»

Elimi verdim, onu ayağa kaldırdım, elbisesine takılan otları birlikte silkeledik. Hélène de Thianges bizi gördü, bana doğru geldi. Béatrice'e:

«Affedersiniz,» dedi. «Marcenat'ya bir şey söylemek istiyorum...» Sonra bana döndü: «Bu feci haberi size ilk olarak ve-

receğim için çok üzgünüm, ama... Neyse, Prévostlar, karınızın... Odile'in, bu sabah, Toulon'da tabancayla kendini öldürdüğünü haber verdiler.»

«Odile mi?» dedim. «Aman Yarabbi! Niçin?..»

Odile'in narin vücudu, kanlı bir yarayla delinmiş vücudu gözümün önüne geliyor, kafamın içinde bir cümle dolaşıyordu: «Merih'in etkisi altında, alın yazısı bir mahkûmiyet...»

Hélène: «Nedenini bilen yok,» dedi. «Kimseye Allaha ısmarladık demeden gidin. Bir şey öğrenirsem, size telefon ederim.»

O yana doğru rasgele yürüdüm. Acaba ne olmuştu? Zavallı yavrucuğum, mademki mutsuzdun, niçin beni yanına çağırmadın? Nasıl delice bir sevinçle imdadına koşar, onu evime alır, avuturdum. François'yı ilk gördüğüm gün, Odile'in felâketine neden olacağını anlamıştım. O akşamki ziyafet gözümün önüne geliyordu; çocuğunu, patavatsızca, kirli bir çevreye getirmiş bir baba izlenimini, bütün şiddetiyle tekrar duyuyordum. O gün, Odile'i bir an önce kurtarmak gereğini hissetmiştim. Kurtaramamıştım... Odile ölmüş... Yoldan geçen kadınlar, yüzüme endişeyle baktılar. Belki de yüksek sesle konuşuyordum?.. O ne güzellik, o ne çekicilikti... Karyolasının baş ucunda oturup, eli elimde, şu mısraları okuyuşu gözümün önüne geldi:

"From too much love of living,
From hope and fear set free..."

Maskaraca sızlanan bir sesle bana:

«The Weariest river, Dickie,» diyordu.

Ben de cevap veriyordum:

«Böyle söylemeyin, sevgilim; beni ağlatacaksınız.»

Odile ölmüş... Onu tanıdığımdan beri, yüzüne hep boş inanlarla dolu bir endişeyle bakmıştım. Çok fazla güzeldi... Bir gün, Bagatelle'de yaşlı bir bahçıvan, Odile'le bana: «En çabuk solan güller, en güzel güllerdir.» demişti. Odile ölmüş... Onu bir çeyrek saat görüp de sonra onunla birlikte ölmek olanağı olsaydı, bunu hemen kabul ederdim, diye düşünüyordum.

Evime nasıl döndüm, yatağıma nasıl yattım, bilmiyorum. Sabaha karşı uyudum, düşümde, kendimi, Cora teyzenin evinde, yemekte gördüm. Sofrada, André Halff, Hélène de Thianges, Bertrand, bir de kuzenim Renée vardı. Odile'i her yanda aradım. Sonunda, uzun bir endişeden sonra, onu bir kanapeye uzanmış gördüm. Solgundu, çok hasta gibiydi: «Evet, hasta,» diye düşünüyordum. «Ama ölmemiş. Ne korkunç bir düş gördüm!..»

— 22 —

İlk aklıma gelen şey, ertesi gün Toulon'a gitmek oldu, ama bir hafta, ateşler içinde yandım, sayıkladım. Bertrand'la André, büyük bir fedakârlıkla bana baktılar; Hélène birkaç kez geldi, çiçek getirdi. Kendime geldiğim zaman, ne haber aldığını, Hélène'e heyecanla sordum. İşittiği şeyler birbirini tutmuyordu; hoş, sonradan, benim duyduklarım da öyleydi. Gerçek, başına buyruk yaşamaya alışmış olan François'nın, evlilik hayatından çabuk usanmasından ibaret gibi görünüyordu. Odile onu hayal kırıklığına uğratmıştı. Benden yüz bulup şımardığı için, tam da François'nın kendisini eskisi kadar sevmemeye başladığı sırada, hafiften ayak diremeye kalkışmıştı. François, onu zeki sanmıştı; değildi. Daha doğrusu, sözcüğün adi anlamıyle, değildi. Bunu ben de biliyordum; ama bence önemi yoktu. François, onu, bir zekâ ve tavır, hareket disiplinine sokmak istemişti. Odile'le François ikisi de gururlu insanlar oldukları için, şiddetle çatışmışlardı.

Çok sonra, aşağı yukarı bundan altı ay önce, bir kadın, François'nın Odile hakkında kendisine gizlice söylediği sözleri bana aktardı: «Odile, çok güzeldi,» demiş. «Onu gerçekten sevdim. Ama ilk kocası fena terbiye etmiş. Delice süse düşkündü. Bana acı çektiren biricik kadın o oldu... Kendimi savundum... Onu yaraladım... Çırılçıplak, apaçık, ameliyat masasına yatırdım. Ufak tefek yalanlarının bütün mekanizmasını gördüm. Bunları gördüğümü kendisine anlattım... Şuhluğa saparak beni tekrar avucu içine alacağını sandı... Sonra, yenildi-

ğini anladı. Bu olan işe üzülüyorum kuşkusuz, ama vicdan azabı duymuyorum. Elimden bir şey gelmez.»

Bu konuşmayı öğrenince, François'dan nefret ettim. Bununla birlikte, onu ara sıra beğeniyordum. Benden daha sağlam çıkmıştı, hatta belki daha da zekiydi; hele daha sağlamdı. Çünkü, onun gibi, Odile'i ben de anlamıştım ama, aramızda şu fark vardı, ben anladığımı söylemeye cesaret edememiştim. François'nın sıyrıklığı, benim zayıflığımdan daha mı iyiydi? Uzun uzun düşününce, ben de pişmanlık duymuyordum. İnsanları yenip umutsuzluğa sürüklemek kolaydır. Mağlup olduktan sonra, şimdi bile, isteklerinin tersine de olsa onları sevmeye çalışmanın daha güzel bir hareket olacağına inanıyorum.

Hoş, bütün bunlar, Odile'in intiharını açıkça açıklamıyor. Muhakkak olan bir şey varsa, o da; Odile, kendisini öldürdüğü gün, François'nın Toulon'da bulunmadığıdır. Bertrand, savaş sırasında bir gençle tanışmış; bu genç, intihardan bir gün önce, Odile'le, başka üç genç kadınla ve üç bahriye subayıyle birlikte akşam yemeği yemiş. Çok neşeli sohbet etmişler. Odile, şampanyasını içerken, gülerek yanındakilere: «Haberiniz olsun, yarın, öğleyin kendimi öldüreceğim.» demiş. Bütün gece çok sakinmiş. Odile'in beyaz, ışıklı güzelliği, o yabancının dikkatini çekmiş; bunu Bertrand'a anlatmış.

Bir ay hasta oldum. Sonra Toulon'a gittim. Günlerce orada kaldım, Odile'in mezarını beyaz çiçeklerle doldurdum. Bir akşam, mezarlıkta, yaşlı bir kadın yanıma geldi, bir zamanlar Madam de Crozant'ın oda hizmetçisi olduğunu, fotoğrafımı, hanımının bir çekmecesinde gördüğü için, beni tanıdığını söyledi. Bu kadın, son haftalar içinde, Odile'in, herkesin içinde çok neşeli göründüğü halde, yalnız kalır kalmaz, umutsuz bir durum almakta olduğunu anlattı. «Ara sıra,» dedi, «Madamın odasına girdiğim zaman, onu bir koltuğa oturmuş, başını ellerinin arasına almış görüyordum... Toprağa bakıyor gibiydi.»

Bu kadınla uzun uzun konuştum, Odile'i çok fazla sevmiş olduğunu görüp, memnun oldum.

Toulon'da hiç bir şey yapamıyordum, temmuz başında, Gandumas'ya gidip orada yaşamaya karar verdim. Orada çalışma-

ya ve okumaya gayret ettim. Fundalıklarda uzun gezintiler yaptım, vücudumu yormak sayesinde uykuya kavuşuyordum.

Hemen her gece, düşümde, hâlâ Odile'i görüyordum. Çoğu kez, kendimi bir kilisede, bir tiyatroda buluyordu; yanımdaki yer boştu. Birdenbire: «Odile nerede?» diye düşünüyordum, onu arıyordum. Solgun, saçları dağınık kadınlar görüyordum, ama hiç birisi ona benzemiyordu. Uyanıyordum.

Çalışmıyordum. Fabrikaya bile gitmez olmuştu. İnsan yüzü görmek istemiyordum. Kederimle baş başa kalaktan zevk duyuyordum. Her sabah, yalnız başıma kasabaya doğru iniyordum; kiliseden bir org sesi, öyle hafif, öyle esrarlı bir ahenkle geliyordu ki, havaya karışıyor, havanın ıtlı nağmesiymiş duygusunu veriyordu. Odile'i, yanıbaşımda, Floransa'nın kara servileri altında ilk kez gezmeye çıktığız gün giydiği açık renk elbiseyle hayal ediyordum. Onu nin yitirmiştim?.. O büyük aşkı, bu çok hüzünlü hikâyeye dönirecek olan sözcüğü, hareketi arıyordum. Bulamıyordum. Bütn bahçelerde, Odile'in hoşuna gidecek güller vardı.

Ağustos ayında bir cumartesi günü, bu gezintiden birinde, Chardeuil'de bir trampet sesi duydum; orman ikçisi: «Kara ve deniz orduları seferber edilmiştir!..» diye barıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM

ISABELLE

İKİNCİ BÖLÜM

— 1 —

Bu akşam, senin yazı odanda çalışmaya geldim, Philippe. Oraya girerken, seni içeride bulamayacağıma güç inanıyordum. Hayalin, belleğimde ne kadar canlı kalmış, Philippe. Seni, şu koltukta, elinde bir kitap, bacaklarını altına almış otururken görüyorum. Seni, sofrada kaçamaklı bakışlarınla, söylediklerimi artık dinlemez halinle görüyorum. Dostlarından birinin ziyaretini kabul ettiğin sırada, uzun parmaklarının arasında, bir kurşunkalemini, bir yazı silgisini boyuna çevirirken görüyorum. El hareketlerin hoşuma gidiyordu.

O korkunç gecenin üstünden üç ay geçti bile; bana: «Tıkanıyorum Isabelle, öleceğim.» demiştin. Artık senin sesine hiç benzemeyen o sesi hâlâ işitiyorum. Acaba unutabilecek miyim? Bana en korkunç görünen şey, acının da elbette geçeceğini düşünmek. O korkunç açık sözlülüğünle, bana: «Artık, Odile'i ebediyen yitirdim. Yüzünün çizgilerini bile göz önüne getiremiyorum,» dediğin zaman, bilsen, ne kadar üzüntü duyuyordum.

Onu çok sevmişsin, Philippe. Evlendiğimiz sırada bana gönderdiğin o uzun hikâyeyi tekrar okudum. Odile'e imrendim. Hiç değilse, ondan bir anı olarak, bu yazıların kalacak. Benden, hiç. Oysa beni de sevdin. 1919'da yazdığın ilk mektuplar önümde duruyor. Evet, o zaman beni seviyordun; çok fazla seviyordun. Bir kez, sana şöyle dediğimi hatırlıyorum: «Değerim kırk olduğu halde, bana üç yüz diye paha biçiyorsunuz, korkunç bir şey bu, Philippe. Yanıldığınızın farkına varınca, değerimi on ya da sıfır sayacaksınız.» Sen böyleydin işte. Odile'in sana: «Kadınlardan çok fazla şey umuyorsunuz. Onları çok yüceltiyorsunuz; bu tehlikeli bir şeydir...» dediğini bana anlatmıştın. Zavallı yavrucağın hakkı varmış.

Her gün biraz daha güçlenen bir isteğe on beş gündür karşı koyuyorum. Kendi aşkını, ben okuyayım diye sen nasıl kâğıt üzerine kaydettinse, ben de, kendi aşkımı, kendim okumak için yazmak istiyorum. Hikâyemizi, beceriksizce de olsa, yazabilir miyim dersin, Philippe? Bu işi, senin yaptığın gibi, hakkaniyetle, her şeyi söylemek için büyük bir çapa göstererek yapmak gerek. Bunun güç olacağını seziyorum. İnsan; her zaman kendi haline acımaya ve nasıl olmayı istiyorsa, kendisini o şekilde düşünmeye eğilimlidir. Hele ben; bana ettiğin serzenişlerden biri de buydu. «Kendi kendine acıma,» derdin. Ama, mektupların yanımda, sıkı sıkı sakladığın o kırmızı cep defteri yanımda, yazmaya başladığım, yazmaktan vazgeçmemi istediğin küçük anı defteri yanımda. Bir denesem mi?.. Senin yerine oturdum. Elinin hayalini, mürekkep lekeli şu yeşil deri üzerinde görüyorum. Çevremi korkunç bir sessizlik kaplamış. Bir denesem mi?..

— 2 —

Ampère sokağındaki ev... Yeşil çuha kaplı saksılıklarda palmiyeler. Gotik yemek odası; oymalı çıkıntılarla süslü büfe; arkalıklarına, Quasimodo'nun sert yüzlü başı oyulmuş iskemleler. Koltukları çok bol yaldızlı, kırmızı Şam kumaşı kaplı salon. Lekesiz beyazken sonradan kirli beyaz bir renk almış, genç kızlık odam. Büyük ziyafeter verildiği akşamlar, mürebbiyemle birlikte yemek yediğim, okuma odası ödevi gören sandık odası. Çoğu kez, Matmazel Chauvière'le ben, saat ona kadar beklerdik. Yorgun argın, ter içinde, aksi bir uşak, bize, bir tepsi içinde koyuca bir çorba, dondurma getirirdi. Bu evdeki tek çocuğun oynadığı silik, hemen hemen aşağılık rolü, benim gibi, bu adam da anlıyor sanıyordum.

Ah! Çocukluğum ne kadar hüzünlü geçti, Philippe. «Siz öyle sanıyorsunuz, sevgilim!» diyordun. Hayır, aldanmıyorum. Çok mutsuzdum. Acaba annemin, babamın suçu var mıydı? Bunu birçok kere yüzlerine vurdum. Şimdi, daha büyük bir acıyle rahatladığım, geçmişe daha umut dolu gözlerle baktığım

için, anlıyorum ki, böyle hareket etmekle iyi bir şey yaptıklarını sanıyorlardı. Ama uyguladıkları yöntem, sert ve tehlikeliydi. Öyle sanıyorum ki, verdiği sonuç, kötülüğünü meydana koyuyor.

«Annemle babam...» diyorum, oysa «annem» demeliyim. Çünkü, çok meşgul olan babam, kızının gözüne gözükmemesinden ve sessiz olmasından başka bir şey istemiyordu. Onun uzak kalması, kendisine, gözümde uzun zaman büyük bir prestij kazandırdı. Onu, anneme karşı, tabiî bir müttefik gibi görüyordum; çünkü, annem, babama kötü huylarımdan söz ettiği zaman, iki üç keresinde, babamın, alaylı ve inançsız bir tavırla şu cevabı verdiğini işittim: «Bana şefim Mösyö Delcassé'yi hatırlatıyorsunuz; o da, Avrupa'nın gerisinde durur da, Avrupa'yı yürüttüğünü söyler... Siz, insan denilen yaratığı eğitmek mümkündür sanıyorsunuz. Ne münasebet, efendiciğim. Bizler kendimizi aktör sanıyoruz ama, seyirciden başka bir şey değiliz.» Annem, babama sitemli gözlerle bakar, kuşkuyla beni işaret ederdi. Annem, huysuz bir kadın kedildi; ama benim mutluluğumu da, kendi mutluluğunu da aslı olmayan tehlikelerden duyduğu korkuya feda ederdi. Sonraları, Philippe bana: «Annenizin hastalığı sadece kuruntudan ibarettir.» demişti. Bu sözü çok doğruydu. Annem, her insan hayatını, eğitim görüp alışmak gereken çetin bir savaş sayardı. «Şımarık bir küçük kız, bahtsız bir kadın olur. Çocuğu, kendisini zengin sanmaya alıştırmamalıdır; hayatın, ona nasıl bir gelecek hazırladığını Allah bilir.» derdi. Bir de şöyle derdi: «Bir genç kıza iltifat etmek, ona kötü bir hizmette bulunmaktır.» Gerçekten bana, hiç de güzel olmadığımı, beğenilmek için çok yorulacağımı söyler dururdu. Bu sözün beni ağlattığını görürdü, ama cehennemden korkanların gözünde dünya hayatı neyse, çocukluk da onun gözünde oydu; çetin çileler pahasına da olsa, ruhumu ve bedenimi, bedensel bir açıklığa kavuşturmak gerekti, bu kurtuluş kapısının önünde, evlenme ve kıyamet günüydü.

Hoş, annem gibi iradesi güçlü ve sağlam bir ruh yarıdılışına sahip ve çok güzel olsaydım, belki de bu terbiye pek akıllıca bir şey olurdu. Ama, yaradılış itibarıyle utangaç oldu-

ğumdan, çekingenlik yüzünden yabanî oldum. Daha on bir yaşındayken, insanlardan kaçıyor, kitaplara sığınıyordum. Her tarihi delice seviyordum. On beş yaşındayken, en sevdiğim kahramanlar, Jeanne d'Arc ile Charlotte Corday; on sekiz yaşındayken Louis de la Vallière'di.

Karmelit rahibesinin çektiği acıları, Jeanne d'Arc'ın uğradığı işkenceyi okumak, bana tuhaf bir zevk veriyordu. Kendimde ölçüsüz bir somut cesaret göstermeye muktedir olacakmışım gibi geliyordu. Babam, korkaklığı çok küçük görürdü, daha ufacık yaşımda, beni geceleyin bahçede kalmaya zorlamıştı. Hastalıklarımda da, insafsızca, acımasızca tedavi edilmemi istemişti. Dişçiye gitmeyi, bir din kahramanının geçirdiği çile aşamaları saymaya alışmıştım.

Babam, Dışişleri Bakanlığındaki görevinden ayrılıp, Fransa'nın Belgrad elçiliğine atanınca, annem, Ampère sokağındaki konağı yılda birkaç ay kapayıp, beni, Lozère'de oturan büyükannemle dedemin yanına göndermeyi huy edindi. Orada, daha mutsuz oluyordum. Kır hayatını sevmiyordum. Anıtları, doğu manzaralarına, kiliseleri ormanlara yeğ tutuyordum. Genç kızlığımda tuttuğum anı defterini okurken, çok ağır giden bir uçakla, sıkıcı bir çöl üstünde uçuyormuşum gibi bir his duyuyorum. On beş on altı ve on yedi yaşından yukarı bir türlü çıkamayacakmışım gibi geliyordu. Beni iyi yetiştirdiklerine candan inanan annemle babam, bendeki mutluluk yeteneğini söndürüyorlardı. Nice kadınların belleğinde, çok neşeli, çok parlak bir anı olarak kalan ilk balo, bende, üzücü, acılı aşağılama izlenimleriyle karışıktır. 1913 yılıydı. Annem, baloda giyeceğim tuvaletimi, evde, kendi oda hizmetçisine diktirmişti. Bu tuvalet, çirkin bir şeydi, biliyordum, ama annem, lüksü son derece hor görürdü. «Erkekler, tuvalete bakmazlar,» derdi. «Bir kadın, giydiği elbiseden dolayı sevilmez!» Toplum hayatında fazla beğenilmedim. Sınırsız bir sevgi ihtiyacı duyan, çok utangaç bir kızdım. Katı, beceriksiz, iddialı olduğuma karar verdiler. Katıydım, çünkü hayatımı, kendimi zorlamakla geçiriyordum; beceriksizdim, çünkü hareket ve söz özgürlüğü, öteden beri benden alabildiğine uzak tutulmuştu; iddialıydım,

çünkü kendimden ya da iç açıcı, hoppa şeylerden zarif şekilde söz edemeyecek kadar fazla çekingen, fazla alçak gönüllü olduğum için, ciddî konulardan yardım umuyordum. Balolarda, akılsızca olan ciddîliğim yüzünden, gençler yanımdan uzaklaşıyorlardı. Ah! Beni bu kölelikten kurtaracak, aylarca insan yüzü görmeden, o günkü günü hiç bir olayın ikiye bölemeyeceğini, olsa olsa, Matmazel Chauvière'le bir saatlik bir gezinti yapacağımı daha sabahtan bilerek geçirdiğim Lozère'deki hayattan kurtaracak insanı nasıl bekliyordum!.. Onu, güzel, şirin hayal ediyordum. Opéra'da ne zaman Siegfried oynansa, beni oraya götürmelerini temin etmesi için Matmazel Chauvière'e yalvarırdım; çünkü, kendimi, ancak bir kahraman tarafından kurtarılabilecek tutsak bir Walkyrie gibi görüyordum.

İlk Komünyon'um sırasında dinsel bir şekil alan için için duyduğum ruh taşkınlığı, savaş sırasında, başka bir çıkacak yer buldu. Elimde hastabakıcı diploması olduğu için, hemen 1914 ağustosunda, ordular bölgesinde bir hastaneye gönderilmemi istedim. Babam, o sırada görevde ve Fransa'dan hayli uzaktaydı, annem de onun yanında bulunuyordu. Savaşın başlamasıyle, şaşkına dönen dedemle büyükannem, gitmeme izin verdiler. Hizmete girdiğim Belmont'daki geçici hastaneyi, La Baron Choin kurmuştu. Hastaneyi yöneten hastabakıcının adı Renée Marcenat'dı. Oldukça güzel, çok zeki, gururlu bir kızdı. Bende, hapsedilmiş, ama gelişen bir güç bulunduğunu hemen gördü, genç olduğum halde beni kendisine yardımcı aldı.

Hoşa gidebildiğimi orada anladım. Renée Marcenat, bir gün, benim yanımda Madam Choin'a: «Isabelle, benim en iyi hastabakıcımdır,» dedi. «Bir tek kusuru var: Fazla güzel.» Bu söz benim çok hoşuma gitti.

Hafif bir yarasına baktığım piyade asteğmeni, taburcu olduğu zaman, bana mektup yazmak için iznimi istedi. Karşısında bulunduğunu bildiğim tehlikeler, kendisine, istediğimden daha yumuşak bir ifadeyle cevap vermeye beni zorladı. Asteğmen, sevgi dolu sözler yazmaya başladı, mektuplar gide gele, günün birinde nişanlanmış bulundum. İnanamıyordum. Bu

bana, gerçek değilmiş gibi görünüyordu, ama o sıralarda hayat çok hızlıydı. Her iş çok çabuk yapılıyordu. Annemle babama danıştım, bana yazdıkları mektupta, Jean de Cheverny' nin iyi bir aileden olduğunu, düşüncemi uygun bulduklarını bildirdiler. Ben, Jean'la ilgili hiç bir şey bilmiyordum. Neşeliydi, yakışıklıydı. Etoile alanında, bir otelde, dört gün yalnız kaldık. Sonra kocam, alayına gitti; ben de hastaneye döndüm. Bütün evlilik hayatım bundan ibaret kaldı. Jean, kışın bir izin daha alacağını umuyordu, ama 1916 şubatında, Verdun' de vurulup öldü. O sırada, kendisini sevmiş olduğumu sandım. Bana, evrakını ve ölümünden sonra üzerinde bulunan küçük bir fotoğrafımı bana gönderdikleri zaman çok, hem de candan ağladım.

— 3 —

Mütarekede, babam Pekin'e elçi olarak atanmıştı. Beni birlikte götürmek istedi; gitmedim. Başıma buyruk yaşamaya fazla alışmıştım. Aile zincirine artık dayanamazdım, gelirim, tek başıma yaşamama yetiyordu. Annemle babam, konaklarının ikinci katını küçük bir daire halinde düzenlememe izin verdiler. Renée Marcenat'la ortak bir hayat kurdum. Savaştan sonra o, Pasteur Enstitüsü'ne girmiş, oranın laboratuvarında çalışıyordu. Enstitüye büyük hizmetler görüyordu, beni de, yanında bir göreve yerleştirmekte güçlük çekmedi.

Renée'ye bağlanmıştım. Onu beğeniyordum. Amirce hallerine imreniyordum. Bununla birlikte, zayıf olduğunu seziyordum. Evlenmekten vazgeçtiği fikrini vermek istiyordu, ama kuzenlerinden biri olan Philippe Marcenat'dan bana söz ederken kullandığı anlatıma bakınca, onunla evlenmeyi özlediğini anlar gibi oluyordum.

«Duygularını gizleyen bir insandır,» diyordu. «İyice tanımayanlar, onu duygusuz sanırlar, gerçekte, korkunç derecede duyguludur... Savaşın, onu alıştığı hayattan ayırması hayırlı oldu. Benim, büyük bir aktris olmaya ne kadar yeteneğim var-

sa, onun da bir kâğıt fabrikasını yönetmeye ancak o kadar yeteneği vardır...»

«Ama niçin? Başka iş mi yapıyor?»

«Hayır, ama çok okur, pek aydındır... Dikkate değer bir insandır, sizi temin ederim... Çok hoşunuza gidecek.»

Onu sevdiği kanısına varmıştım.

Şimdi çevremde dönen birçok erkekler ve gençler vardı. Savaş sonrası ahlâk anlayışı hayli gevşekti. Yalnızdım. Renée' nin yaşadığı bu doktorlar ve genç bilginler dünyasında, beğendiğim erkekler görmüştüm. Ama bunlara karşı koymakta hiç bir güçlük çekmemiştim. Beni sevdiklerini söyledikleri zaman, sözlerine inanamıyordum. Annemin: «Ne yazık, çok çirkinsin» sözü, hastabakıcılık hayatımda uğradığı yalanlamalara karşı aklımdan çıkmıyordu. Kendime güvensizliğim aynı derecede derindi. Beni, servetimin hatırı için almak, ya da birkaç gecelik uysal ve sakin bir metres edinmek istediklerini sanıyordum.

Renée bana, La Baron Choin'ın bir akşam yemeği davetiyesini getirdi. Kendisi de, salı günleri sık sık oraya gidiyordu.

«Canım sıkılıyor,» dedim. «Toplum hayatından nefret ediyorum.»

«Yok, göreceksiniz, La Baron'un evinde hemen daima ilginç kişiler bulunur. Hem, önümüzdeki salı günü kuzenim Philippe de oraya gelecek, eğer canınız sıkılırsa, biz üçümüz nasıl olsa bir köşede küçük bir grup meydana getiririz.»

«Haa! Bak, bu olur,» dedim. «Kendisini görürsem memnun olacağım.»

Doğru söylüyordum. Renée, söyleye söyleye, bana en sonunda, Philippe Marcenat'yı tanımak isteği esinletmişti. Philippe'in evlilik serüvenini anlattığı zaman, karısına bir yerde rastladığımı, onu çok güzel bulduğumu hatırlamıştım. Bu kadını hâlâ sevdiğini söylüyorlardı. Renée'nin kendisi bile, kuzeninin bütün hareketlerini beğendiği besbelli olmakla birlikte, onun yüzünden daha kusursuz bir yüz bulmanın olanaksızlığını itiraf ediyordu. «Yalnız,» diyordu, «bağışlamadığım bir kusuru var: Philippe'e karşı uygunsuz hareket etmesi; oysa Philippe, tersine, dürüstlüğün sembolüydü.» Bu karı kocaya dair

birçok ayrıntıyı sormuştum. Hatta, savaş sırasında, Philippe'in Renée'ye yazdığı mektuplardan bazı parçaları okumuş, o yazıların hüzünlü havasını beğenmiştim.

Madam Choin'ın merdiveni, sayısız uşakları hoşuma gitmedi. Salona girince, şöminenin yanında, ayakta duran Renée'yi hemen gördüm. Yanında, elleri cebinde, çok uzun boylu bir erkek vardı. Philippe Marcenat güzel değildi, ama iyilik ifade eden ve güven veren bir duruşu vardı. Bana takdim edildiği zaman, bir yabancı adamın karşısında, ilk kez olarak utangaçlık duymadım. Sofrada, onunla yanyana düştüğümü görünce memnun oldum. Yemekten sonra, içgüdülü bir dönüşle, bizi birbirimize yaklaştırdı.

Marcenat, bana:

«Rahat rahat konuşmamızı ister misiniz?» dedi. «Benimle gelin, bu evin içini çok iyi bilirim.»

Beni bir Çin salonuna götürdü. Bu konuşmamızdan bende hâlâ canlı kalan anı, çocukluğumuzla ilgili birbirimize anlattığımız şeylerdir. Evet, Philippe, hemen o akşam bana, Limousin'deki hayatını anlatmıştı. Gençliklerimizle ailemizi birbirine bu kadar benzer görmek, tuhafımıza gitmişti. Gandumas'daki ev, Ampère sokağındaki konak gibi döşeliydi. Philippe'in annesi de benim annem gibi, «Erkekler tuvaletlere bakmazlar!» diyordu.

Philippe: «Evet,» diyordu. «Birçok Fransız ailesinde var olan bu köylü ve burjuva mirası, çok güçlü şeydir, hatta bir bakıma çok güzeldir ama, ben artık yapamıyorum. İnancımı yitirdim...»

Güldüm: «Ben yitirmedim,» dedim. «Bakın, örneğin öyle şeyler vardır ki, yapmak elimden gelmez... Şu ara yalnız yaşıyorum, böyle olduğu halde, kendime çiçek, ya da şeker alamam. Alırsam, ahlâka aykırı bir iş yaptım sanırım, ve hiç de zevk duymam.»

Şaşarak yüzüme baktı:

«Gerçekten mi?» dedi. «Çiçek alamaz mısınız?»

«Bir ziyafet için, bir çay için olursa, alabilirim. Ama, kendim için, yalnız seyrine bakıp, zevk duymak için, alamam.»

«Ama, çiçeği seversiniz, değil mi?»

«Evet, biraz severim... Çiçeksiz de olurum.»

Gözlerinin içinde, alaylı ve hüzünlü bir bakış dolaştığını görür gibi oldum, başka şeylerden söz açtım. Philippe'in dikkatini çeken, her halde, sohbetimizin bu ikinci kısmı olsa gerek, çünkü, kırmızı cep defterinde şu notu okuyorum:

«*23 mart 1919.* — Cora teyzeye, akşam yemeğine gittim. Bütün geceyi, Renèe'nin arkadaşı olan güzel Madam de Cheverny ile, Çin salonunun sediri üzerinde geçirdim... Tuhaf... Odile'e hiç benzemiyor, oysa... Belki de, sadece, beyaz bir elbise giymiş olduğu içindi... Yumuşak, sıkılgan... Konuşturmakta güçlük çektim. Sonra açıldı.

«Bu sabah başıma bir iş geldi...» dedi. «Nasıl anlatayım bilmem, ama fenama gitti. Pek az tanıdığım, hatta samimî dostum bile olmayan bir kadın, bana telefon etti: "Pot kırmayın, Isabelle," dedi. "Bugün öğle yemeğinde, sizdeyim." İnsan, nasıl olur da böyle yalan söyleyebilir, kendisine suç ortağı arayabilir? Bu bana, aşağılık bir iş gibi geliyor.»

«Hoş görmeli; hayatları sıkıntılı olan o kadar çok kadın var ki.»

«Hayatları sıkıntılı ama, kendileri öyle istiyorlar. Çevrelerini, gizli bir havayla kuşatmazlarsa, canları sıkılacak sanıyorlar. Yanlış; hayat, kıymetsiz, ve çeşitli dolambaçlıklarla oluşmuş değildir. İnsan, hassaslığını, her zaman bir başkasının hassaslığıyle karıştırmak ihtiyacında değildir... Siz bu fikirde değil misiniz?»

Renée yanımıza gelip oturdu: «Bu flörtü bozabilir miyim?» dedi. Sonra, ikimiz de susunca, gülerek kalktı, gitti. Arkadaşı, bir an dalgın durdu, sonra devam etti:

«Savaşta yaşanmaya değer biricik aşk; iki insan arasındaki tam güvendir; içinden bakıldığı zaman hiç bir leke gözükmeyen o tertemiz kristaldir. Siz bu fikirde değil misiniz?»

O anda, her halde beni üzdüğünü düşünmüş olacak ki, kızardı. Gerçekten, söylediği söz, beni bir parça incitmişti. O zaman, çok dokunaklı bir beceriksizlikle bana, gönül alıcı bir iki

söz söyledi. Sonra, Renée tekrar geldi, yanında Doktor Maurice de Fleury vardı. Andokrin bezlerinin salgılarına dair konuşuldu. Doktor: «Hastalara bundan vermek gerektir,» dedi. «Vermeyen doktor, onurunu lekelemiş olur.» Eğlenceli, tıp üzerine konular oldu. Renée'nin parlak zekâsını beğendim. Arkadaşının, ayrılırken, güzel bir bakışı vardı.»

Doğru. Philippe'i inciten o cümleyi ben de hatırlıyorum. Gece, eve döndüğüm zaman, bunu ben de düşündüm. Ertesi sabah Philippe Marcenat'ya birkaç satırlık bir mektup yazıp, o akşam, duygularımı, sempatimi anlatırken çok beceriksiz davrandığım için üzüldüğümü, çünkü, Renée aracılığıyle, kendisine karşı, çoktan beri dostluk beslemekte olduğumu söyledim. Yalnız yaşadığına göre, ara sıra beni görmeye gelirse, memnun olacağımı ekledim; cevap verdi:

«Mektubunuz, yüzünüzün bana öğrettiği şeyi destekledi, madam,» diyordu. *«Siz, zekâya çok çekicilik katan o ince iyi duygulara sahipsiniz. Sizi gördüğüm ilk anda, bana kederimden ve yalnızlığımdan öyle sade, içten geldiği öyle besbelli bir yakınlıkla söz ettiniz ki, hemen o anda bir güven duydum. Sunduğunuz dostluğu minnetle kabul ediyorum. Bu dostluğun benim için ne derece değerli olacağını, sanmam ki tahmin edebilesiniz.»*

Philippe'le Renée'yi, Ampère sokağındaki evime öğle yemeğine davet ettim. Sonra Philippe, bizim ikimizi kendi evine çağırdı. Bizi kabul ettiği küçük apartmanı çok beğendim. Hele, Sisley'in lavanta çiçeği rengi, iki Seine nehri tablosunu, masanın üstünde de renkleri çok tatlı çiçekleri hatırlıyorum. Konuşma hem eğlenceli, hem ciddî, ve hem de pek akıcı oldu. Bir araya gelmekten zevk duyan küçük bir grup teşkil ettiğimiz apaçık görülüyordu.

Arkasından, bu kez de Renée, Philippe'le beni davet etti. O akşam Philippe, ertesi gün bizi tiyatroya götürmeyi teklif etti. Haftada iki üç kez onunla birlikte gezmeye gitmeye alışmıştık. Bu gezintiler esnasında, Renée'nin Philippe'le kendisini bir çift gibi gösterip, beni davetli mevkiinde bırakmaya çok

özendiğini görerek, içimden güldüm. Bu durumu kabul ettim. Ama, bana hiç bir zaman bir şey söylenmiş olmadığı halde, biliyordum ki Philippe, benimle yalnız kalmayı istiyordu. Bir akşam, Renée rahatsız olduğu için, gelemedi; ben Philippe'le yalnız çıktım. Yemekte Philippe bana, evliliğinden, hem de çok iyi bir dille söz etti. O zaman, Renée'nin Odile hakkında bana söylediklerinin, hepsi doğru olmakla birlikte harfi harfine doğru olmadığını anladım. Renée'nin Odile'e dair sözlerini dinlerken, gözümün önüne çok güzel, ama çok tehlikeli bir kadın geliyordu. Philippe'i dinlerken, elinden geldiğince çaba harcamış, narin bir küçük kız görür gibi oldum. Philippe, o akşam çok hoşuma gitti. Kendisine acı çektiren bu kadından, bu denli sevimli bir anıyle söz etmesini takdirle karşıladım. Belki de beklediğim kahramanın o olduğunu, ilk kez olarak düşündüm.

Nisan sonunda, Philippe uzun bir yolculuğa çıktı. Sağlığı bir hayli bozuktu, çok öksürüyordu. Doktorlar, sıcak bir iklime gitmesini salık veriyorlardı. Roma'dan bir kartını aldım:

«Aziz Sinyora, size bu mektubu, açık penceremin önünde yazıyorum, gök mavi, tek bulut yok; Forum'da, sütunlar, zafer tazları, kumlu ve pırıltılı bir buhardan yükseliyor. Her şey, inanılmayacak bir güzellikte.» Sonra, Tanca'dan bir kart geldi: *«Açık gümüşî ile mor karışık, sütliman bir denizde, bir düş yolculuğunun ilk aşaması. Tanca mı? Hem Istanbul'a, hem Asnières'e, hem Toulon'a benzeyen bir yer... Bütün Doğu gibi, kirli ve asil.»* Sonra, Oran'dan bir telgraf: *«Perşembe günü, saat birde öğle yemeğine bana geliniz. Saygılar ve sevgiler. - Marcenat.»*

O sabah, Renée'yi laboratuvarda gördüğüm zaman:

«Eee, perşembe günü, öğle yemeğine Philippe'de miyiz?» diye sordum.

«Nasıl?» dedi. «Philippe döndü mü?»

Kendisine telgrafı gösterdim; yüzü, o zamana dek hiç görmediğim üzüntülü bir anlam aldı. Sonra, hemen toparlandı:

«Yaa! Peki.» dedi. «İyi ya! Yemekte ikiniz yalnız kalacaksınız, beni çağırmadı.»

Çok güç durumda kaldım. Sonradan, Philippe'in kendisin-

den öğrendim; bu yolculuğa çıkmasının başlıca nedeni, Renée ile olan teklifsizliğe bir son vermekmiş. Aileleri, onlara nişanlı gibi davranmışlar, Philippe buna çok kızmış. Hoş, Renée, hiç yakınmadan onun hayatından sıyrılıp çekildi. Dostumuz olarak kaldı, ara sıra bir parça acı konuşan bir dost. Philippe'i takdir etmeyi ondan öğrenmiştim. Philippe'i küçültebilecek her şeyi, o andan başlayarak ara sıra acı denecek derecede bir hüzünle karşılamaya başladı. Philippe: «İnsandır, olur.» diyordu. Ama ben, onun kadar hoş görür değildim.

— 4 —

Bütün yazı, Philippe'le birlikte geçirdik. O, kendi işleriyle uğraşıyordu, ama her gün birkaç saat boş kalıyor, Gandumas'ya da yalnız haftada bir kez gidiyordu. Hemen her sabah bana telefon ediyordu. Hava güzelse, öğleden sonra bir gezinti düzenliyorduk, ya da akşama, bir yemek yiyorduk ve tiyatroya gidiyorduk. Philippe, bir kadın için, mükemmel bir arkadaştı. İsteklerimi sanki kolluyor, hemen yerine getiriyordu. Bana çiçek gönderiyor, sözünü ettiğimiz bir kitabı getiriyor, gezintilerimizden birinde, kendi hoşuna giden şeyleri alıp hediye ediyordu. Kendi hoşuna giden şeyleri diyorum, çünkü Philippe'in zevki benim zevkimden bambaşkaydı. Seçtiği şeyler de kendi zevkini okşayan şeylerdi. Bunda bir sır vardı ki, elde etmeye çalışıyor, boşuna uğraşıyordum. Lokantada birlikte bulunduğumuz zaman, içeri giren kadınları elbiseleri hakkında, şıklıklarının özelliği hakkında. bu özelliğin meydana getirdiği yaradılış hakkında çeşitli fikirler yürütüyordu. İzlenimlerinin, hemen her zaman, benim doğal şekilde edindiğim izlenimlere aykırı olduğunu, bir çeşit korkuyla görüyordum. Her zamanki usulüme baş vurarak, «Philippe gibi düşünmek» için, «Philippe gibi anlam çıkarmak» için kurallar arıyordum. Bulamıyordum. Uğraşıyordum.

«Ama, şu beriki, güzel değil mi?» diyordum.

Philippe, tiksintiyle:

«Ne? Şu pembemsi elbise mi? Aman, ne münasebet!»

Haklı olduğunu kabul ediyor, ama neden olduğunu anlayamıyordum.

Kitap ve tiyatro konusunda da, hemen hemen aynıydı. Daha ilk konuşmalarımızda, Bataille'in büyük bir dram yazarı ya da Rostand'ın büyük bir şair olduğuna içtenlikle inandığım için, gocunduğunu fark ettim. «Evet,» diyordu, «gençliğimde, Cyrano, gerçi beni çok eğlendirdi, hatta heyecanlandırdı, sonuç olarak çok iyi yazılmış, ama büyük eserler düzeyinde değil.» Onu haksız buluyordum, ama duygularımı savunmaya cesaretim yoktu. Çünkü, kendisini gücendirmekten korkuyordum. Okuyayım diye verdiği, Stendhal, Proust, Mérimée gibi yazarların kitapları, önce canımı sıktı. Ama, bunları çabucak sevdim, çünkü bu kitapların, neden ötürü onun hoşuna gittiğini anlıyordum. Philippe'in zevk aldığı yazıları anlamaktan kolay bir şey yoktu. O kitaplarda yalnız kendi kendisini arayan okurlardandı. Çoğu kez, kitaplarının kenarlarını notlarla dolu görüyordum, bu notları güçlükle okuyabiliyordum. Bunlar, yazarın fikirleri arasından, onun fikirlerini izlememe yardım ediyordu. Philippe'in yaradılışını bana öğreten her şeye, güçlü bir ilgi duyuyordum.

En fazla şaştığım şey, Philippe'in de, beni yetiştirmek ve oyalamak için o oranda zorluk çekmesiydi. Şüphesiz, noksanlarım çoktu, ama hiç gururlu değildim; kendimi cahil buluyor, çok güzel saymıyordum. Durmadan Philippe benden ne anlıyor acaba, diye düşünüyordum. Beni görmekten hoşlandığı, kendisini bana beğendirmek istediği besbelliydi. Oysa ben, ona karşı hiç de şuh davranamıyordum. Başlangıçta, Renée'nin fikrine saygı göstermek isteği, Philippe'le, hatta senli-benli konuşmayı tasarlamama bile engel olmuştu; demek oluyor ki, beni seçen kendisiydi. Niçin seçmişti? Bir askıya elbise asar gibi, bana, benimkinden daha güzel, daha zengin bir ruh astığını, hem hoş, hem kaygı verici bir izlenimle anlıyordum. Yukarda sözün ettiğim notta, şöyle diyordu: «*... Odile'e hiç benzemeyen, oysa... Belki de yalnız beyaz bir elbise giymiş olduğu içindi.*»

Odile'e, muhakkak ki hiç bir bakımdan benzemiyordum,

ama gizli ve çabucak gelip geçici izlenimler vardır, hayatımız üzerinde en fazla etkisi olanlar da bunlardır.

Aşkın gözü kördür, demek yanlış; doğrusu şu ki, aşk, bir insanda, her şeyden ziyade değer verdiği, çoğu kez tanıma sığmaz şeyi bulduğuna inanırsa, kusurları ve zayıflıkları pekâlâ görür de, yabancı kalır. Philippe, benim sesiz sedasız, çekingen, pek de göze çarpmayan bir kadın olduğumu, için için, belki de kendi kendine itiraf etmeden biliyordu, ama benim varlığıma muhtaçtı. Her şeyi bırakıp kendisine arkadaşlık etmeye hazır bulunmamı istiyordu. Ne karısı, ne metresiydim. Böyle olduğu halde benden, tam bir sadakat bekliyor gibiydi. Savaştan beri alışageldiğim şekilde, birçok kereler, başka dostlarla sokağa çıktım. Bunu kendisine söyledim. O kadar üzüldü ki, bu huydan vazgeçtim. Artık, bana her sabah saat dokuzda telefon etmeye başlamıştı. Kâh, hattı meşgul bulur, beni telefona çağıramaz, kâh bürosuna biraz geç gider, ben de Pasteur laboratuvarına gitmiş bulunurdum. Böyle günlerin akşamında onu, o kadar heyecanlı buluyordum ki, en sonunda beni her aradığı zaman bulacağına emin olsun diye, laboratuvardan ayrıldım. Sonuç olarak, azar azar, hayatımı kendi hayatına ekliyordu.

Öğle yemeklerinden sonra, Ampère sokağındaki evime gelip beni görmeyi alışkanlık haline getirdi. Hava güzel olduğu zaman, birlikte sokağa çıkıyorduk. Paris'i çok iyi biliyordum, Ona, eski konakları, kiliseleri, müzeleri göstermekten zevk duyuyordum. Fazla açık bilginliğim tuhafıma gidiyor, gülerek: «Siz,» diyordu, «bütün Fransa krallarının tarihlerini ve bütün büyük yazarların telefon numaralarını biliyorsunuz.» Ama bu gezintilerden hoşlanıyordu. Artık, onun neleri sevdiğini biliyordum. Kül rengi bir duvar üzerinde bir çiçek, Saint-Louis adasında bir pencereden gözüken Seine nehrinin bir köşesi, bir kilise arkasında gizli bir bahçe gibi şeyleri seviyordu. Sabahları, çoğu kez, tek başıma çevreyi dolaşmaya çıkıyordum; ta ki öğleden sonra, onu, zevkine uygun manzaralı bir yere götürebileceğime emin olayım. Ara sıra da konsere gidiyorduk; müzikte, zevklerimiz hemen hemen aynıydı. Bunun dikkatimi çek-

mesinin nedeni, müzik zevkimin, aldığım terbiyeyle değil, hissettiğim güçlü duygularla yaratılmış olmasıydı.

Sözün kısası, içli dışlı, hatta bazı yönlerden, sanki karı koca hayatı yaşıyorduk, ama Philippe, beni sevdiğini hiç söylememişti. Hatta ikide bir, beni sevmediğini, bunun da, dostluğumuz bakımından çok iyi olduğunu söyleyip duruyordu. Bir gün, Boulogne ormanında bir sabah gezintisi yaptığım sırada, bana rastladı:

«Sizi gördüğüme o kadar sevindim ki, sanki delikanlılığımdaki izlenimleri duyuyorum. On altı yaşımdayken, Limoges sokaklarında, Denise Aubry adında bir kadını tıpkı böyle ararım.»

«O kadını sevdiniz mi?»

«Evet, sonra bıktım; nasıl ki, mutluluğumu ölçülü kullanmasam siz de benden bıkacaksınız.»

«Peki ama, niçin?» dedim. «Siz, aşkın paylaşıldığına inanmıyor musunuz?»

«Paylaşılsa bile, aşk korkunç bir şeydir. Bir kadın, bir gün bana, haklı bulduğum şu sözü söylemişti: "Çok iyi devam eden, yani yalpa boca giden bir aşk çekilmez, ama iyi gitmeyen bir aşk, cehennem azabıdır..." Doğru.»

Cevap vermedim; kendimi onun iradesine bırakmaya, o ne isterse, onu yapmaya karar vermiştim. Birkaç gün sonra, sevgili Siegfried'imi görmek için, birlikte Opéra'ya gittik. Kahramanım haline gelen insanın yanında onu dinlemek bana büyük bir zevk verdi. «Ormanın tatlı nağmeleri» kısmında, düşünmeden, elimi Philippe'in eli üzerine koydum; başını çevirdi, soru dolu ve mutlu bir bakışla yüzüme baktı. Dönüşte, arabada, o da benim elimi tuttu, dudaklarına götürdü, sonra avucunda tuttu. Araba kapının önünde durunca, bana: «Allah rahatlık versin, sevgilim.» dedi. Ben, bir parça heyecanlı bir neşeyle: «Allah rahatlık versin, büyük dostum.» diye cevap verdim. Ertesi gün, kendisinden bir mektup aldım: Gece yazmış, bir adamla göndermişti: «*Isabelle,*» diyordu, «*bu eşsiz, güçlü duygu, yalnız dostluktan ibaret değil...*» Bana, çocukluk hayatının şairane

birkaç devresini anlatıyordu; önce «Kraliçe», sonra «Amazon» adını verdiği, aklından hiç çıkarmadığı kadından söz ediyordu.

«Beni böylece taşkın bir heyecana sürükleyen bu kadın tipi, her zaman aynıydı. İçli sessiz, ve mutsuz, aynı zamanda hoppa, bununla birlikte akıllı uslu olması gerekti. Örneğin, bir Renée'nin otoritesi, buna uyamaz. Ama, Odile'e rastladığım anda, onun öteden beri beklediğim kadın olduğunu anladım. Size nasıl söyleyeyim? Benim gözümde, hayatın tüm değerini teşkil eden, bulamayınca ölümü istediğim o esrarlı cevherden, sizde bir parça var. Buna, aşk mı dersiniz? Dostluk mu dersiniz? Sözcüğün ne önemi var? Bu, tatlı ve derin, büyük bir umut, uçsuz bucaksız bir hazdır. Sevgilim, dudaklarınızı özlüyorum, ensenizi, parmaklarımın okşayacağı, küçük, tüylü ensenizi özlüyorum. - Philippe.»

O akşam, onunla çıktım. Birlikte Rus müziği dinlemeye gitmek, Gaveau salonunda buluşmak kararı vermiştik. Oraya varınca, gülümseyerek, kendisine: «Bonsuvar... Mektubunuzu aldım,» dedim. Oldukça soğuk bir tavır takındı: «Ya! Öyle mi?» diye cevap verdi, başka şeylerden söz etti. Ama, dönüşte, arabada, uzun zamandır özlediği dudaklarımla ensemi ona teslim ettim.

Ertesi pazar, Fontainebleau ormanına gittik. «Siz ki Wagner'i çok seversiniz,» dedi, «size, Barbizone civarında bir yeri göstermeyi pek isterim, o yer bana, gerçekten Walhalla bayırını hatırlatır. Çamlar altında üst üste yığılı göklere doğru yükselen kaya parçaları var. Hem karmakarışık, hem azametli, aynı zamanda çok düzenli, sözün kısası, tam anlamıyle *"Crépuscule des Dieux"*. Doğal güzellikleri sevmediğinizi biliyorum. Bu dediğim yeri sevmeniz gerek, çünkü bir parça tiyatromsudur.»

Ben de bir Walkyrie olmak için, dümdüz bir beyaz elbise giymiştim. Philippe, elbisemi beğendiğini söylemişti. Bütün çabalarıma karşın, elbiselerimi seyrek beğenirdi; hemen her zaman, bunları, eleştiren bir tavırla inceler, bir şey söylemezdi. O gün, beni seyretmekten zevk aldığını gördüm. Orman bana, onun tanımladığı kadar güzel göründü. Yosunlarla kaplı koca kayalar arasında zikzaklar çizen bir patika yükseliyordu. Taşlara tırmanabilmem için, Philippe, bana yardım olsun diye,

birçok kereler kolumu tuttu; sonra, beni kucaklayarak sıçrattı. Otlara uzandık, başımı omzuna dayadım. Çevremizde çepeçevre dikili çamlar, karanlık bir kuyu gibi yukarı doğru yükseliyor, kuyunun ağzı, mavi gökyüzünü arasına kıstırıyordu.

— 5 —

Philippe, benimle evlenmek mi, yoksa beni metres edinmek mi istiyor acaba? diye düşünüyordum. Bu kararsızlık bile hoşuma gidiyordu. Philippe, alın yazımın hâkimi olacaktı; kararın, yalnız onun tarafından verilmesi gerekti. Güvenle bekliyordum.

Ara sıra sözcüklerin altında, daha açık bir işaret belirir gibi oluyordu. Philippe şöyle diyordu: «Size, Bruges'ü tanıtmam lâzım; çok nefis bir yerdir... Hem, şimdiye dek sizinle birlikte en küçük bir yolculuk bile yapmadık.» Onunla birlikte yola gideceğimi düşündükçe çok seviniyordum; içtenlikle gülümsüyordum; ama ertesi günler, bu yolculuğun sözü bile edilmiyordu.

Temmuz ayı, kavurucu sıcaklarla geçiyordu. Bütün dostlarımız dağılıyorlar, tatili geçirmeye gidiyorlardı; ben Paris'ten ayrılmak istemiyordum, ayrılırsam Philippe'ten uzaklaşmış olacaktım. Bir gün, beni Saint-Germain'e akşam yemeğine götürdü. Uzun zaman set üstünde oturduk. Paris, ayaklarımızın dibinde seriliydi, gökte ışıldayan yıldızların yansıttığı karanlık bir okyanusa benziyordu. Loş köşelerde gülüşen çiftler vardı. Kameriyelerden şarkı sesleri geliyordu. Bir ağustosböceği, ta yanımızda, otların arasında ötüyor, bize ninni söylüyordu. Arabayla dönerken, Philippe bana, ailesinden söz etti. Birkaç kez: «Gandumas'ya geldiğiniz zaman... Annemi iyice tanıdığınız zaman...» gibi sözler söyledi. Evlenme sözcüğü hiç bir zaman kullanılmamıştı.

Philippe, ertesi gün Gandumas'ya gitti, on beş gün kaldı, bu zaman içinde bana birçok mektup yazdı. Oradan dönmeden önce, sözünü ettiğim o uzun yazıyı, Odile'le geçirdiği hayatın hikâyesini gönderdi. Bu hikâye, beni ilgilendirdi ve hayrette

bıraktı. Orada, hiç tasavvur etmediğim tasalı ve kıskanç, hatta ara sıra buhranlarında sinsi bir Philippe buldum. Herhangi üzücü bir durum karşısında kalıp şaşırmayayım diye, kendisini bana, olduğu gibi tanıtmak istediğini anladım. Ama bu portre beni ürkütmedi. Kıskanç olmasının bence ne önemi vardı? Onu aldatmak niyetinde değildim. Ara sıra, genç kadınlar görerek gönül eğlendirmesinin ne önemi vardı? Her şeyi kabul etmeye hazırdım.

Artık, benimle evlenmeye azimli olduğu, her hareketinden, her sözünden seziliyordu. Bundan dolayı, mutluydum, bununla birlikte, mutluluğu bir parça bozan küçük bir korku vardı içimde. Ara sıra, beni dinlerken, ya da bir şey yaptığımı seyrederken, onda sezinlediğim hafif can sıkıntısı eserini, daha şiddetlenir gibi, daha sık olur gibi görüyordum. Tam bir ruh anlaşmasıyle başlayan bazı akşamlar, birçok kere, benim söylediğim bir söz üzerine, Philippe'in birdenbire susuverdiği, kederli bir düşünceye daldığı izlenimini edinmiştim. O zaman, ben de susuyor, söylediğim sözü hatırlamaya çalışıyordum. Bütün söylediklerim, bana masum sözler gibi geliyordu. Fenasına giden şeyin ne olduğunu anlamaya çalışıyor, bir türlü bulamıyordum. Philippe'in tepkileri bana esrarlı, önceden kestirilemez nitelikte görünyordu.

«Siz ne yapmalısınız, biliyor musunuz, Philippe?.. Benim hangi hareketlerimden hoşlanmıyorsanız bana söylemelisiniz. Bazı hatalarım var, biliyorum... Aldanıyor muyum?»

«Hayır,» dedi. «Ama, bunlar çok küçük şeyler.»

«Bunları bilmeyi, düzeltmeye çalışmayı öyle isterim ki.»

«Pekâlâ,» dedi. «Bir dahaki sefere yolculuğa çıktığım zaman, bunları size mektupla yazarım.»

Ay sonunda, iki gün kalmak üzere Gandumas'ya gittiği zaman, kendisinden şu mektubu aldım:

Gandumas (Haute-Vienne)

Sevmediğim taraflarınız:	*Sevdiğim taraflarınız:*
Hiç yok.	*Siz.*

Evet, yukarda yazdığım sözler, bir bakıma doğru ama, tamamıyle değil. Belki, aynı şeyleri her iki sütuna da geçirmek

daha doğru olur. Çünkü, bazı ufak tefek şeyler var ki, sizden birer parça gibi seviyorum, oysa, başka bir kişide bulunsa, ayrı ayrı, sevemezdim.

Sevdiğim taraflarınız:	*Sevmediğim taraflarınız:*
Kara gözleriniz, uzun kirpikleriniz, ensesin ve omuzların çizgisi, vücudunuz.	*Hareketlerinizdeki biraz acemice sertlik. Suç işlerken yakalanmış küçük kız haliniz.*
Hele çabayla zayıflığı, ataklıkla çekingenliği, utangaçlıkla ateşliliği birleştirmeniz. Sizde, kahramanca bir şey var; küçük şeylerde gösterdiğiniz yeteneksizlik altında bunu çok iyi gizliyorsunuz ama, yine de var.	*Özellikle, hayatı olduğu gibi görmek ve kabul etmek istemeyişiniz. Bir Anglo-Sakson dergisi idealizmi; can sıkıcı bir hassaslık... Başkalarının zayıflıklarına karşı gösterdiğiniz sertlik.*
Genç kız haliniz.	*Yaşlı madam haliniz.*
Spor elbiseleriniz.	*Sarı iş eteklikli elbiseniz; şapkanızın üstündeki süsler (mavi bir tüy). Kızıl dantelleriniz; yüklü ne varsa, endamınızı bozan ne varsa, hepsi.*
Bilinçli, sevimli ruhunuz, sadeliğiniz, düzeniniz, temiz tutulan kitaplarınız, defterleriniz.	*Tutumlu oluşunuz; ev kadınına özel basireniz ve haşsaslığınız.*
Akıllı usluluğunuz.	*Çılgınlığınız olmaması.*
Alçak gönüllülüğünüz.	*Gurursuzluğunuz.*

Soldaki sütunu çok uzatabilirim. Sağdaki sütuna yazdıklarımın hiç birisi doğru değil. Daha doğrusu, şunu eklemek ge-

rek: Çünkü bütün bunlar sizden birer parçadır. Niyetim de sizi başkalaştırmak değildir. Gerçek benliğinize eklenmiş pek küçük şeyler müstesna. Örneğin, bakın... Ama, bir parça çalışmam gerekiyor. Hachette müessesesi yeni bir yayın için özel bir kâğıt yapmamı istiyor. Bir ustabaşı yanıma geldi, bana bir halita getirdi. Size gönderilecek mektuptan ayrılmak, bana ne kadar zor geliyor! Tabloya bir cümle daha ekleyeyim:

Sevdiğim taraflarınız:
Sizi düşünür düşünmez daldığım bu uzun ve zevkli hulya.

Chambort der ki: "Bir kadın, Şövalye de B...'ye 'Sizin sevdiğim yanlarınız...' demiş. Şövalye, kadının sözünü kesmiş: 'Ah! Madam, eğer bunu biliyorsanız, mahvoldum demektir!..'"

Sizin sevdiğim yanınız, Isabelle...

PHILIPPE.

Bu mektup, beni çok düşündürdü. Philippe'in eleştirici bakışları gözlerimin önüne geldi. En önemsiz sözlerime değil, elbiselerime, şapkalarıma, tuvaletimin bütün ayrıntılarına tuhaf denecek bir şekilde önem verdiğine çoktan beri dikkat etmiş, üzülmüş; bunu âdeta hakaret saymıştım. Annemin bazı düşünüş şekillerini ve debdebeyi hor görüşlerindeki içgüdüyü şimdi kendimde de buluyor, hayret ediyordum. Kahramanım olan Philippe'de bu ilgileri görünce, şaşmıştım. Onun benden başka türlü olmasına aklım eriyordu. Ama, bu denli küçük şeyleri uzun zaman düşünmesini ona yakıştıramıyordum. Ama, ne yapalım ki, yaradılışı böyleydi; ben de kendimi ona beğendirmek istiyordum. Onun için, nasıl olmamı ister gibi görünüyorsa, öyle olmaya elimden geldiğince gayret gösteriyordum. Bu işte tamamıyle başarılı olamamıştım galiba. Asıl beni kuşkuya düşüren şey de, Philippe'in ne istediğini iyiden iyiye anlayamayışımdı. Tutumlu olmamı mı istiyordu? Çılgınlıklarım bulun-

masını mı istiyordu? Evet, doğruydu. Kendimi çok ölçülü, dikkatli buluyordum. «Ne kadar garip,» diye düşünüyordum. «Bütün çocukluğum sırasında, somurtkan ve akıllı uslu bir çevreye karşı isyan halinde, şair ruhlu bir küçük kızdım; oysa şimdi, Philippe, bana dışarıdan bakınca, bende özgür olduğumu sandığım kalıtım izleri buluyor gibi.» Mektubu tekrar tekrar okuyor, elimde olmadan kendimi savunuyordum: «*Suç işlerken yakalanmış çocuk haliniz...*» İyi ama, bu azarlanmış çocuk hali bende nasıl bulunmasın, Philippe? Tasavvuru sizce güç olacak bir baskı altında büyüdüm. Yanımda Matmazel Chauvière, ya da annem bulunmadıkça evden dışarı çıkamazdım... Sizin Odile'in çocukluğu, kendisini serbest bırakan bir anne baba yanında geçmiş, Philippe... Ama, bundan dolayı çok acı çektiniz... Can sıkıcı hassaslığım mı?.. Nedeni var, çevremdekiler o kadar duyguluydular ki... Ben, aşktan, ailemin benden esirgediği ılık, okşayıcı bir iklim bekliyorum... Alçak gönüllülüğüm mü? Gurursuzluğum mu?.. Çocukluğum devam ettiği süre içinde, bana hep kusurlu, orta derece denildiğine göre, benliğime nasıl güvenebilirim?..

Philippe, yolculuktan dönünce, bu içten gelen savunmayı kendisine tekrarlamaya çalıştım, ama gülümsedi, o kadar candan gözüktü ki, mektubunu hemen unuttum. Evlenme tarihimiz kararlaştırıldı, o zaman tamamıyle mutlu oldum.

Annemle babam, nikâhta bulunmak için gelmişlerdi. Philippe'i beğendiler. Philippe de, babamın hafif alaycı halinden hoşlandı. Annemin ciddî ve somurtkan tavrında pek «Marcenatvarî» bir şiir bulunduğunu söyledi. Ailem. «Balayı gezisi» yapmayışımıza şaştı. Ben, böyle bir gezi yapmayı doğrusu isterdim; Philippe'le birlikte İtalya'yı, ya da Yunanistan'ı görmek benim için büyük bir zevk olacaktı, ama Philippe'in bu yolculuğu istemediğini anlamış, ısrar da etmemiştim. Onun ne duyduğunu anlıyordum, ama annemle babam «Mutluluk anlaşmasının» yerine getirilmesine çok önem veriyorlardı, annem. evlendiği gün, karı kocalık hayatının geleceği hakkında tehlikeli bir falcılıkta bulundu: «Kocanı çok sevdiğini kendisine belli etme,» dedi. «Yoksa, mahvolursun.» Artık otorite sa-

hibi olmuştum, özgürce bir cevap verdim: «Mutluluğu ben kendim korurum.»

— 6 —

Ortak yaşamımızın ilk ayları, bende çok ahenkli bir anı bıraktı. Philippe'le yaşamanın verdiği eksiksiz zevk. Aşkı yavaş yavaş seziş. Vücutların birbirine uygunluğu. Philippe'in iyiliğindeki ve ağırlamalarındaki incelik. Senin yanında, her şey bana ne kadar hoş, her şey ne kadar kolay görünüyordu, Philippe. Belleğinden, kederli düşüncelerin hepsini uzaklaştırmak, sana tüm zevkleri vermek, ayaklarının dibine oturmak, elerini öpmek istiyordum. Kendimi ne kadar genç hissediyordum. İçime gömdüğüm çocukluğumu, savaştaki çetin işimi, yalnız yaşayan kadın düzensizliğini, hepsini unutmuştum; hayat çok güzeldi.

Bu ilk üç ayı Gandumas'da geçirdik; orayı çok sevdim. Philippe'in, içinde büyüdüğü o evi, o bahçeyi görmek istemiştim. Philippe'in çocukluğunu, küçük oğlan halini, hem hazla, hem de, annece bir şefkatle hayal ediyordum. Kayınvalidem bana, onun fotoğraflarını, okul defterlerini, sakladığı saç lülelerini gösteriyordu. Kayınvalidemi akıllı ve zeki buluyordum. Pek çok ortak zevklerimiz vardı; artık tamamıyle onun büyüttüğü çocuk olmaktan çıkmış bir Philippe karşısında, ikimiz de, aynı şefkatli ve kaygılı ürkekliği duyuyorduk.

Odile'in, Philippe üzerinde hem derin, hem de pek iyi olmayan bir etki bıraktığını söylüyordu.

«Evlenmeden önce, Philippe, hiç üzüntülü ve sinirli değildi. Metin, dengeli bir zekâsı vardı; kitaplarına, işine çok bağlıydı, her şeyden önce, görevinin tutsağı olan babasına benzerdi. Karısının etkisiyle, Philippe, çok daha... güçbeğenir oldu. Gerçi, bu güçbeğenirliği üstünkörüydü, yaradılışı eskisi gibi kaldı. Ama, ne de olsa, başlangıçta biraz sıkıntı çekerseniz, şaşmam.»

Kayınvalidemi, Odile'e dair konuşturdum. Philippe'i mutsuz edişini bağışlamamıştı.

«İyi ama, anne,» dedim, «Philippe, Odile'i çok seviyormuş; hâlâ da seviyor; demek, ne olursa olsun, Odile ona bir şeyler veriyormuş...»

Kayınvalidem: «Bana kalırsa,» dedi, «Philippe, sizinle çok daha mutlu olacaktır; bu yüzden de size minnettarım, Isabelleciğim.»

Kayınvalidemle birçok kereler konuştuk; bir gözlemci için, bu konuşmalarımız pek ilginç olması gerekti; çünkü Philippe' in yarattığı, sonra bana anlattığı efsane Odile'ini, kayınvalideme karşı ben savunuyordum.

Kayınvalidem: «Size şaşıyorum,» diyordum. «Kendisiyle hiç konuşmadığınız halde onu benden iyi tanıdığınızı sanıyorsunuz... Sizi temin ederim ki, buna olanak yoktur; ben, zavallı yavrucağa karşı acımadan başka bir duygu beslemiyorum, ama gerçeği söylemek gerek; Odile'i nasıl gördümse, size öyle anlatıyorum.»

Zaman, sanki mucize denilecek bir hızla geçiyordu. Evlendiğim gün, yaşamaya başlamışım gibi geliyordu. Philippe, sabahleyin fabrikaya gitmeden önce, benim için birkaç kitap seçiyordu. Bu kitaplardan bazılarını, hele filozofları pek anlayamıyordum, ama, aşk konusu geçer geçmez zevkle okuyor, Philippe'in bir kurşunkalem çizgisiyle, kitapların kenarını çizerek işaret ettiği cümleleri, küçük bir deftere kopya ediyordum.

Saat on bire doğru bahçeye çıkıyordum. Kayınvalidemin, kocasının hatırası olarak Loue vadisine hâkim tepelere yaptırttığı bahçeli—şehre, onunla birlikte gitmekten pek hoşlanıyordum. Burası, temiz, sağlık dolu sıra evlerden meydana gelmiş bir şehirdi. Philippe bu binaları çirkin buluyordu, ama rahat ve kullanışlı şeylerdi. Madam Marcenat bu kasabanın ortasında, bütün halinde birtakım ortak kuruluşlar meydana getirmişti. Açtığı ev kadını okulunu, hastanesini, çocuk bakımevini bana gösterdi. Kendisine yardım ediyordum. Savaştaki tecrübelerim işime yarıyordu. Zaten öteden beri, teşkilâta ve düzene meraklıydım.

Hatta Philippe'le birlikte fabrikaya gitmekten bile çok zevk alıyordum. Birkaç gün içinde, işleri hakkında bilgi edindim.

Bu, beni eğlendiriyordu; renk renk kâğıt istifleriyle dolu bürosunda, onun karşısında oturup, gazete müdürlerinin, editörlerin mektuplarını okumak, işçilere ait hikâyeler dinlemek bana zevk veriyordu. Ara sıra, bütün işçiler fabrikadan çıkmış bulundukları zaman, Philippe'in kucağına oturuyordum; kapıya, endişeli bir göz atarak beni öpüyordu. Vücuduma, hemen her zaman ihtiyaç duyduğunu görüp, seviniyordum. Ben, yanına gelir gelmez, omuzlarımdan tutuyor, belime sarılıyordu; onda, eksiksiz gerçek benliğin, âşık benliği olduğunu anlıyor, ben de öteden beri bilmediğim hoş nefis hazları duyuyordum. Bu, şimdi, bütün hayatıma renk katıyordu.

Philippe'le dolu olduğunu hissettiğim bu biraz yabanî Limousin hoşuma gidiyordu. Uzak durduğum biricik yer, Philippe'in önce Denise Aubry'le, sonra Odile'le geldiğini bildiğim bahçedeki rasathaneydi. Eskiye karşı tuhaf bir kıskançlık duymaya başlıyordum. Ara sıra öğrenmek istiyordum. Sanki yapmacıklı bir sertlikle Philippe'e, Odile hakkında sorular soruyordum. Ama bu terslikler geçiciydi. Biricik kuşkum, Philippe'in, tamamıyle benim şeklimde mutlu olup olmadığını anlamaktı. Beni seviyordu, bundan kuşkulanamazdım, ama, bu yeni hayat karşısında benim gibi, minnetle karışık bir hayranlık duymuyordu.

Ara sıra kendisine:

«Philippe,» diyordum, «mutluluğumdan haykıracağım geliyor.»

«Aman Yarabbi, ne kadar gençsiniz!..» diye cevap veriyordu.

— 7 —

Kasım başında Paris'e döndük. O zamana kadar annemle babamın konağında oturduğum daireyi muhafaza etmek niyetinde olduğumu Philippe'e söylemiştim.

«Bundan çok faydamız olacak. Kira vermeyeceğim, dayalı, döşeli daire, ikimize de yetecek kadar büyük; annemle babamın bizi rahatsız etmelerine olanak yok. Çünkü, yılda ancak birkaç hafta Paris'te kalıyorlar. Eğer ilerde Fransa'ya dö-

nerler de, Ampère sokağındaki bu konağa yerleşirlerse, o zaman rahat rahat başka bir yer ararız.»

Philippe razı olmadı:

«Bazen tuhaf halleriniz var, Isabelle...» dedi. «Ben o evde yaşayamam; çirkin, süsleri kötü; tavanlarda, duvarlarda öbek öbek alçı süsler var. Annenizle babanız, değişiklik yapmanıza asla izin vermeyeceklerdir. Yok yok, sizi temin ederim, büyük bir hata işlemiş oluruz... Kendi evimde rahatsız olurum.»

«Ben varken de mi, Philippe?.. Hayatta mühim olan şeyin, dekor değil, insanlar olduğu fikrinde değil misiniz?»

«Evet, kuşkusuz böyle şeyler her zaman söylenebilir, hem de doğru ve haklı gibi gözükür... Ama hâlâ üstünkörü hassaslıklar göstermeye devam ederseniz mahvolduk demektir... Siz bana: "Ben varken de mi?" derseniz, ben size: "Yok, hayır sevgilim" diye cevap vermeye mecbur olurum; ama doğru söylememiş olurum; bu evde rahat edemeyeceğimi biliyorum.»

Razı oldum, ama annemle babamın bana verdikleri, bana ait olan eşyayı, Philippe'in bulduğu yeni apartmana taşımak istedim. Philippe bana:

«Zavallı Isabelleciğim,» dedi, «eşyanızın içinde muhafazaya değer ne var ki?.. Olsa olsa, birkaç tane beyaz boyalı banyo iskemlesi, bir mutfak masası, haydi birkaç tane de çamaşır dolabı diyelim. Geri kalan ne varsa çok çirkin şeyler.»

Çok canım sıkıldı. Bütün bu eşyanın güzel olmadığını biliyordum, ama gözümü açmış, onları görmüştüm. Bana çirkin gözükmüyorlardı; tersine, onların arasında rahat ediyordum; hem başka eşya satın almak bana çılgınlık gibi geliyordu. Annemin, dönüp geldiği zaman beni şiddetle azarlayacağını, benim de, içimden kendisine hak vereceğimi biliyordum.

«Peki, bu eşyayı ne yapalım öyleyse, Philippe?»

«Ne yapacağız, satmalı, güzelim.»

«Çok ucuza gider, biliyorsunuz; bir malı elden çıkarmak istediniz miydi, herkes kötüler.»

«Tabiî. Ama bu eşyanın hiç bir değeri yok. Şu sahte II. Henri tarzı yemek odası... Bu, berbat şeylere bağlanıp kalmanız şaşılacak şey Isabelle. Bunları seçen bile kendiniz değilsiniz.»

«Evet, belki de yanılıyorum, Philippe; nasıl isterseniz öyle yapın.»

En değersiz eşya için bile bu küçük tartışma o kadar sık tekrarlandı ki, sonunda kendim de gülmeye başladım. Ama Philippe'in kırmızı cep defterinde şu yazıyı okuyorum:

«Bütün bunların hiç önemi olmadığını biliyorum. Isabelle, başka bakımlardan ne kadar kusursuz. Vazgeçmesi... Çevresinde yaşayanların hepsini mutlu etmek isteği, annemin Gandumas'daki hayatını değiştirdi... Belki kendisinin çok güçlü zevkleri olmadığı içindir ki, hep benim isteklerimi bulmak ve gidermekle uğraşıyor görünüyor. Yanında, ne zaman bir isteğimi açıklasam, o akşam, mutlaka, istediğim şeyi bir paket içinde alıp getirdiğini görürüm. Bir çocuğa nasıl yüz verilirse, ben Odile'e nasıl yüz verdimse, o da bana öyle yüz veriyor. Ama, bu kadar fazla iyiliğin, beni ona yaklaştıracağı yerde, uzaklaştırdığını görüp üzülüyorum. Oysa elimden bir şey gelmiyor. Benim muhtaç olduğum şey... nedir acaba? Galiba, her zaman ne oluyorsa, yine o oldu. Isabelle'in kişiliğinde Amazon'umu, kraliçemi görmek istedim, bir bakıma da, belleğimde şimdi Amazon'la karışan Odile'i görmek istedim. Oysa, Isabelle, o tip kadın değil. Ona, oynayamayacağı bir rol verdim. Asıl kötüsü, bunu biliyorum, onu olduğu gibi sevmeye çalışıyorum; sevilmeye lâyık olduğunu anlıyorum ve acı çekiyorum.

İyi ama, niçin, Yarabbi, niçin? Çok ender ele geçen şu mutluluğa erişmiş bulunuyorum: Büyük bir aşk. Ömrümü "hayalci" bir hayal özlemekle, başarılı olmuş bir roman istemekle geçirdim; onu buldum, oysa şimdi istemiyorum. Isabelle'i seviyorum, oysa yanında bulunduğum zaman, sevgiyle karışık, ama engel olamadığım bir can sıkıntısı duyuyorum. Bir zamanlar ben de Odile'i ne kadar sıktığımı şimdi anlıyorum. Bu can sıkıntısının Isabelle'in gücüne gidecek hiç bir yanı yok, nasıl ki, benim gücüme gidecek bir yanı olmadığı gibi; çünkü bu, bizi seven kimsenin küçüklüğünden ileri gelen bir şey değil, yalnız, kendisi bir varlıkla tatmin edildiği için, hayatı doldurmak ve her dakikayı canlı olarak yaşatmak çarelerini aramamasından, aramasına bir neden de bulunmamasından doğan bir

hal. Isabelle'le ben, dün gece yatma zamanına dek kitap odasında oturduk. Canım okumak istemiyordu. Sokağa çıkmak, yeni yüzler görmek, hareket halinde olmak istiyordum. Isabelle mutluydu, ara sıra başını kaldırıyor, kitabının üstünden bana bakıyor, gülümsüyordu.»

Ah, Philippe! Sevgili, sessiz Philippe, derdini niçin söylemedin? Gizlice not ettiğin şeyin ne olduğunu ben zaten biliyordum. Hayır, bunları söylemekle bana kötülük etmiş olmazdın, tersine, beni belki de iyi ederdin. Belki herşeyi konuşsaydık, birbirimize ulaşabilecektik. Sana: «Her geçen dakika ne kadar değerli... Sizinle birlikte arabaya binmek, sofrada sizinle göz göze gelmeye çalışmak, kapınızın vurulduğunu işitmek...» dediğim zaman, dikkatsizlik ettiğimi biliyordum. O zaman bir tek sabit fikrim olduğu doğruydu. Seninle yalnız kalmak istiyordum. Yüzüne bakmak, sesini işitmek bana yetiyordu. Yeni yüzler görmeyi ben hiç özlemiyordum; onlardan çekiniyordum, ama senin bu ihtiyacı bu kadar şiddetle duyduğunu bilseydim, belki daha başka türlü davranırdım.

— 8 —

Philippe, bana dostlarını tanıtmak istemişti. Onların bu kadar kalabalık olduklarını görünce, şaştım. Bilmiyorum neden, daha gizli, daha ıssız bir yaşam hayal etmiş, ummuştum. Her cumartesi günü, Philippe ikindi zamanını en büyük sırdaşı görünen Madam de Thianges'ın evinde geçiriyordu; onun kız kardeşi Madam Françoise Quesnay'i de severdi. Bu salon hoş bir yerdi, ama beni bir parça ürkütüyordu. Elimde olmadan, Philippe'e yük oluyordum. Beni, hep kendi bulunduğu grupta gördükçe biraz sinirlendiğini anlıyordum, ama peşinde dolaşmaktan kendimi alamıyordum.

Bütün bu kadınlar, beni çok iyi karşılıyorlardı; onlarla dost olmayı düşünmüyordum. Öyle bir serbestlikleri, kendilerine öyle bir güvenleri vardı ki, beni şaşırtıyor, sıkıyordu. Özellikle Philippe'le çok samimî oluşlarına şaşıyordum. Aralarında

öyle bir arkadaşlık vardı ki, ailemde eşine kesinlikle rastlamamıştım.

Philippe, Françoise Quesnay'in Paris'te yalnız bulunduğu zamanlar, onunla birlikte gezmeye çıkıyordu; ya da, bir bahriyelinin karısı olan Yvonne Prévost'la veya, şiirler yazan, benim hiç hoşlanmadığım Thérèse de Saint-Cast adında bir genç kadınla dolaşıyordu. Bu gezintiler çok masum gibi gözüküyordu. Philippe'le kadın arkadaşları resim sergilerini görmeye, ara sıra akşamları bir film seyretmeye, pazar günleri öğleden sonra konser dinlemeye gidiyorlardı. İlk zamanlar, Philippe, her seferinde beni de çağırmıştı, birkaç kez gitmiş, zevk almamıştım. O günler Philippe, bir zamanlar benimle birlikte olduğu zamanlardaki gibi, canlı bir neşe saçıyordu. Onun neşelendiğini görmek tuhafıma gidiyordu. Hele, bu kadar çok çeşitli kadınla ilgilendiğini gördükçe azap duyuyordum. Dayanılmaz, bir tek düşkünlüğü olsa, galiba, daha fazla dayanabilecektim. Böylesi, hiç kuşkusuz korkunç bir şey olurdu, aile yuvam için de daha tehlikeli olurdu ama, hiç değilse, bu felâkette benim aşkım kadar, büyüklük bulunurdu. Asıl acı yanı, kahramanımın belki de sevimli olan, ama bana hayli değersiz görünen kişilere bu denli önem vermesiydi. Bir gün, yüzümü kızdırdım, kendisine dedim ki:

«Sevgili Philippe, siz anlamak istiyorum. Bu Yvonne Prévost ile görüşmekten ne zevk alıyorsunuz? Metresiniz değil, kendiniz böyle söylüyorsunuz, ben de inanıyorum; o halde sizin gözünüzde bunun anlamı ne olabilir? Onu zeki mi buluyorsunuz? Beni fena halde sıkıyor.»

«Yvonne mu? Yok?, hiç de sıkıcı değildir. Onu, bildiği şeylerle ilgili olarak konuşturmasını bilmeli. Denizci kızı ve denizci karısıdır; gemileri, denizi çok iyi bilir. Geçen ilkbaharda, güneyde onunla ve kocasıyle birlikte birkaç gün geçirdim. Denizde yüzdük, yelkenle gezdik, çok eğlenceli oldu... Sonra da, neşelidir, vücudu düzgündür, seyri hoşa gider; daha ne istiyorsunuz?»

«Sizin için mi? Sizin için bundan çok daha fazla şey isterim. Bilmiş olun, sevgilim; ben, sizi en üstün kadınlara lâyık

bulurum, oysa güzel, ama adi genç kadınlara bağlandığınızı görüyorum.»

«Ne kadar insafsız ve sertsiniz! Örneğin, Hélène'le Françoise üstün iki kadındır. Hem de çok eski dostumdurlar. Savaştan önce, benim çok hasta olduğum o sırada, Hélène pek yakın dostluk gösterdi. Bana baktı, belki beni kurtaran odur... Garipsiniz, Isabelle; ne yapmamı istiyorsunuz? Sizinle yalnız kalmak için bütün insanlarla bozuşayım mı? Peki ama, iki gün geçmeden sıkılırım... Siz de sıkılırsınız.»

«Ooo, ben sıkılmam. Ben, ömrümün sonuna dek sizinle birlikte bir cezaevine kapatılmaya hazırım. Ama, buna siz dayanamazsınız.»

«Siz, kendiniz de dayanamazsınız, Isabelleciğim; bunu istemenizin nedeni, bu hayata sahip olamayışınızdır. Size böyle bir hayat geçirtseydim, tüyleriniz ürperirdi.»

«Bir deneyin, sevgilim, görürsünüz. Dinleyin bak, Noel yaklaşıyor; ikimiz yalnız çıkıp gidelim, o kadar mutlu olacağım ki. Biliyorsunuz, balayı yolculuğu yapmadım.»

«Pekâlâ, nereye gidelim?»

«Benim için hepsi bir, neresi olursa olsun, yeter ki, sizinle birlikte bulunayım.»

Birkaç gün dağda kalmaya karar verdik. Oda tutmak için derhal Saint-Moritz'e mektup yazdım.

Bu yolculuğa çıkacağımı düşünmek, beni çok mutlu etmeye yetti. Ama, Philippe'in hâlâ yüzü gülmüyordu. Defterinde şu notlar var:

«İki insanın karşılıklı durumları az çeşitli olduğunu görmek, ne acı bir olay duygusu uyandırıyor. Şu aşk komedisinde kâh fazla sevilen, kâh az sevilen kimse rolünü oynuyoruz. O zaman, bütün konuşmalar ağız değiştiriyor; ama sözler olduğu gibi kalıyor. Şimdi, evden dışarıda uzun bir gün geçirdikten sonra eve döndüğüm zaman, yaptığım işlerle ilgili, saati saatine ayrıntılı hesap vermek zorunda kaldığımı görüyorum. Isabelle, kıskançlık etmemek için kendini zorluyor, ama hastalığı çok iyi bildiğim için, teşhiste tereddüt etmiyorum. Zavallı Isabelle! Ona acıyorum, ama tedavi etmek elimden gelmiyor. Çok es-

rarlı gibi gördüğüm dakikaların gerçekten masum, çalışmakla geçen boş dakikalar olduğunu düşündükçe, Odile'i düşünmekten kendimi alamıyorum. Vaktiyle Odile, hareketlerine bu kadar değer verseydi, neler feda etmezdim ki! Yazık ki, böyle olmadı! Bu dileğimin nedeni, zaten, hareketlerime bu değeri vermemesinden ileri gelmiyor muydu?

Isabelle'le ben, birlikte yaşamamız sürdükçe zevklerimizin birbirinden ne kadar ayrı olduğunu daha iyi anlıyorum. Ara sıra akşamları sokağa çıkmayı, yeni bir lokantanın yemeklerini denemeyi, sinemaya, müzikhole gitmeyi teklif ettiğim oluyor. Isabelle öyle hüzünlü bir tavırla bu teklifi kabul ediyor ki, o akşamımdan, peşinen usanıyorum.

«Mademki canınız istemiyor, gitmeyelim; burada kalalım.»

Isabelle, rahat bir nefes alıyor:

«Sizce sakıncası yoksa, gitmeyelim; evet, burada kalmayı yeğ tutarım,» diyor.

Dostlarımızla birlikte bir yere gittiğimiz zaman, karımın neşesizliği beni buz gibi donduruyor; bu durumdan sorumlu benmişim gibi geliyor. Kendisine:

«Ne garip şey,» diyorum, «bir saat eğlenmenin zevkini çıkarmaktan âcizsiniz.»

Isabelle: «Bütün bu eğlenceler bana o kadar boş geliyor ki,» diyor. «Masamın üstünde güzel kitaplar dururken, ya da ev işlerim geri kalırken, zamanımı yitirdiğim etkilerimi öyle güçle duyuyorum ki. Ama, siz mademki hoşlanıyorsunuz, sokağa çıkmaya hazırım.»

Bir parça can sıkıntısıyle:

«Hayır,» diyorum, «artık hoşlanmıyorum.»

Birkaç ay sonraki tarihle şu satırları buluyorum:

«Bir yaz akşamı, Isabele'i, Allah bilir nasıl, Neuilly panayırına sürüklemeye muvaffak oldum. Çevremizde, at cambazlarının laternaları zenci havaları çalıyor, nişan atışı yapanların silâh sesleri, piyango çarklarının tıkırtıları işitiliyor; havada sıcak bir çörek kokusu dalgalanıyor. Telâşlı ve ağır yürüyüşlü bir kalabalık, bizi iterek götüryor. Bilmiyorum; burada, karanlık ve güçlü bir şiir buluyor gibi oluyorum. Düşünüyorum:

"Bu erkekler, bu kadınlar, ölüme doğru hızla sürükleniyorlar, oysa, bir şişenin ağzına bir halka geçirmek, ya da bir tokmak vurup bir zenci çıkarmak için ne kadar kısa dakikalar geçiriyorlar. Aslında, her halde hakları var; bizi bekleyen yokluk karşısında, Napoléon'la Richelieu hayatlarını şu genç kadınla şu askerden daha iyi kullanmış değillerdir."

Kolumu tutan Isabelle'i unutmuştum. Birdenbire bana:

«Eve dönelim, sevgilim, fena halde yoruluyorum,» dedi.

Bir taksi çağırdım, zıt yönde gelen kalabalığı yararak ilerlediğimiz sırada:

"Odile'le birlikte olsaydım, böyle bir gece ne kadar nefis ve neşeli geçerdi," diye düşünüyordum!.. "Odile, mutlu günlerindeki gibi parlak bakışlı olurdu. Bütün piyangolarda oynar, camdan bir kayık kazanırsa, sevinirdi. Zavallı Odile, hayatı ne kadar çok severdi, ama ne kadar az tanıdı, oysa Isabelle'le benim gibi ölüm için yaratılmış yaratıklar, istemeye istemeye dümdüz bir ömür sürüyoruz."

Düşüncemi anlamış gibi görünen Isabelle, elimi tuttu.

«Hasta mısınız?» diye sordum. «Oysa, siz pek nadir yorulursunuz.»

«Yoo, hasta değilim,» dedi. «Ama panayırda o kadar sıkılırım ki, başka yerlere oranla daha çabuk yorulurum.»

«Panayır canınızı mı sıkar, Isabelle? Ne yazık, ben de panayırı çok severim.»

O zaman, bundan çok önce, bu aynı panayırda gezinirken Odile'in bana söylediği sözler birdenbire belleğimde çınladı; her halde tam o sırada, yanıbaşımızda, bir at cambazhanesinin laternası, savaş öncesinin bir parçasını çalıyordu da ondan. O zaman canım sıkıldığı için, o, bana sitem etmişti. Bu kadar fazla mı değişmiştim? Yapıp süsleyenlerin bırakıp gittikleri, sonra yeni sahiplerin satın aldıkları bir ev, nasıl ilk sahiplerinin kokusunu, hatta ruhlarının şeklini saklarsa, ben de öylece Odile'le dolu bir halde, artık hayatta, tamamıyle benim olmayan bir ruh taşıyordum. Gerçek zevklerimi, Marcenatlara özgü kaygılı ruhumu, şimdi daha ziyade Isabelle'de bulabiliyordum; başka bir kimsenin ruhumdan sildiği benim öz benliğim olan o

ciddîliği ve zevkten tiksinişi; o akşam, onda görüp ayıplayışım tuhaf bir şeydi.»

— 9 —

Dağa gideceğimiz zaman yaklaşıyordu. O tarihten bir hafta önce, Philippe, Hélène de Thianges'in evinde karı koca Villierlerle karşılaştı. Bu çifti Fas'tayken tanımıştı. Madam Villier'yi anlatmak için bir sözcük arıyorum, bulamıyorum. Gururlu bir kadın, şüphesiz, ama aynı zamanda başarılı. Evet, daha doğrusu bu; başarılı. Sarışın bir saç yığını altında, pürüzsüz, açık bir yüzü vardı. Saf kan bir hayvanı anımsatıyordu. Biz salona girer girmez, yanımıza geldi. Bana:

«Mösyö Marcenat'la ben Atlas'da güzel bir gezinti yaptık...» dedi. «Sait'i hatırlıyor musunuz, Marcenat?»

Sonra yine bana döndü, ekledi:

«Sait, bizim kılavuzumuzdu, parlak gözlü bir Arap çocuğuydu.»

Philippe: «Şairdi,» dedi. «Arabada yanımıza aldığımız zaman Rumi'lerin hızını ve Madam Villier'nin güzelliğini şakıyordu.

Madam Villier sordu:

«Karınızı bu yıl Fas'a götürmeyecek misiniz?»

Philippe: «Hayır,» dedi, «yalnız çok küçük bir yolculuk yapacağız; dağa çıkacağız. Siz gelmez misiniz?»

«Bunu ciddî mi söylüyorsunuz? Soruşumun nedeni var, düşünün bir kere, kocamla ben, Noel'i ve yılbaşını karlı bir yerde geçirmek istiyorduk. Ne yana gidiyorsunuz?»

Philippe: «Saint-Moritz'e,» dedi.

Fena halde kızmıştım. Philippe'e işaretler ediyordum, görmüyordu. En sonunda ayağa kalktım:

«Gidelim, Philippe,» dedim.

«Biz mi?» diye sordu. «Niçin?»

«Evde işletme müdürüne randevu verdim.»

«Cumartesi günü mü?»

«Evet, bu, size daha uygun gelir diye düşünmüştüm.»

Şaşkınlıkla yüzüme baktı, ama hiç cevap vermedi, kalktı. Madam Villier'ye:

«Eğer bu yolculuk hoşunuza giderse bana telefon edin, anlaşırız.» dedi. «Karılı kocalı iki aile birlikte olursa, bu yolculuk çok eğlenceli geçer.»

Evden çıktıktan sonra, bana oldukça sert bir dille:

«Kuzum, cumartesi günü saat altıda randevu vermeye ne gerek var?» dedi. «Ne tuhaf düşünce! Biliyorsunuz ki, Hélène'in günüdür, geç saate kadar onun evinde kalmak hoşuma gidiyor.»

«Evet ama, kimseye randevu vermedin ki, Philippe. Sadece oradan çıkmak istiyordum, o kadar.»

Philippe, şaşkınlıkla yüzüme baktı:

«Ne garip şey! Rahatsız mısınız?»

«Ne münasebet! Yalnız, bu Villierlerin bizim yolculuğumuzda bizimle birlikte olmalarını istemiyorum. İşlerinize akıl erdiremiyorum, Philippe. Biliyorsunuz ki, bu tatillerin benim için bütün zevki, o günleri yalnız geçirmektir, oysa siz, pek az tanıdığınız Fas'ta bir kere gördüğünüz insanları davet ediyorsunuz.»

«Bu ne öfke! Bu ne yepyeni bir Isabelle!.. Hayır, Villierler pek az tanıdığım insanlar değildir. Yanlarında on beş gün bulundum. Marakeş'deki bahçelerinde nefis geceler geçirdim. Evlerinin mükemmeliğini tahmin edemezsiniz; havuzlar var, fıskıyeler var, dört tane servi var, mis gibi kokan çiçekler var. Solange Villier, çok ince zevkli bir kadındır. Bütün bunları ne kadar güzel düzenlemişti. Evin eşyası Fas usulü sedirlerden, kalın tüylü halılardan ibaretti. Yoo, gerçek söylüyorum, Villierlerle olan teklifsizliğim, bir kış mevsiminde, akşam yemeklerinde ancak üç kez görülen Parisli dostlarınkinden daha fazlaydı.»

«Peki, Philippe, öyle olsun; belki de ben tamamıyle haksızım, ama yolculuğumu bana bırakın; bu yolculuk bana söz verilmiştir; benim malımdır.»

Philippe, elini elimin üstüne koydu, gülerek:

«Peki Madam, yolculuk sizindir,» dedi.

Ertesi gün, öğle yemeğinden sonra birlikte kahvelerimizi içerken, Madam Villier, Philippe'e telefon etti. Kocasıyle konuştuğunu, bu yolculuk tasarısını onun da uygun bulduğunu, ikisinin de bizimle birlikte İsviçre'ye geleceklerini, Philippe'in verdiği cevaplardan anladım. Dikkat ettim, Philippe, ısrar etmiyordu. Hatta Villierleri vazgeçirmeye çalışıyordu. Ama son söylediği cümle şu oldu: «Pekâlâ, o halde, sizi orada bulursak, çok memnun oluruz.»

Telefonu kapadı, bir parça sıkılarak bana baktı:

«Kendi gözünüzle gördünüz, elimden geleni yaptım,» dedi.

«Evet ama, ne oldu? Yine geliyorlar mı? Aman Philippe, bu kadarı olur şey değil.»

«Peki ama, ne yapayım, güzelim? Kabalık edemezdim ya.»

«Ama bir bahane bulabilirdiniz, başka yere gidiyoruz, diyebilirdiniz.»

«Oraya da gelirlerdi. Hem, bu sorunu o kadar büyütmeyin. Göreceksiniz, çok iyi insanlardır, arkadaşlıklarından memnun olacaksınız.»

«O halde beni dinleyin, Philippe. Başka bir şey yapın, yolculuğa onlarla yalnız gidin. Ben vazgeçtim.»

«Siz deli misiniz! Buna bir anlam veremezler. Hem bunu size hiç yakıştıramıyorum. Benim bir yere gitmeye, Paris'ten ayrılmaya hiç niyetim yoktu; yolculuğu siz istediniz; gönlünüz olsun diye kabul ettim. Şimdi beni yalnız göndermeye kalkışıyorsunuz.»

«Yalnız değil, en sevgili dostlarınızla birlikte.»

Philippe, o zamana dek hiç görmediğim bir şiddetle:

«Isabelle, bu gülünç tartışmadan bıktım!..» dedi. «Size karşı hiç bir kusur işlemiş değilim. Bu Villierleri ben davet etmedim. Kendi kendilerini davet ettiler. Hem onlarla hiç bir ilgim yok. Solange'a kesinlikle kur yapmadım!..»

Sonra sözcükleri sert sert söyleyerek, yemek odasında bir aşağı bir yukarı dolaşarak devam etti:

«Bıktım artık!.. O kadar kıskanç, o kadar endişelisiniz ki, ne bir hareket yapmaya, ne bir söz söylemeye cesaretim kaldı. Bunun kadar hayatı küçülten bir şey yoktur, emin olun!..»

«Hayatı küçülten, onu herkesle paylaşmaktır,» dedim.

Kendi sözlerime kendim şaşıyordum. Kendimi alaycı, düşman buluyordum. Dünyada beni ilgilendiren biricik insanı sinirlendiriyor, buna da engel olamıyordum.

Philippe bana: «Zavallı Isabelle!..» dedi.

Onun geçmiş hayatını kendisinden işittiğim için, çok iyi biliyor, anılarının içinde, belki kendisinden de fazla yaşıyordum. O, bu sözü söylediği zaman: «Zavallı Isabelle, şimdi de sıra sende!..» diye düşündüğünü anladım.

O gece çok rahatsız uyudum. Kendi kendime, uzun uzun sitemler ettim. Şikâyetimin esaslı nedenleri var mıydı? Kocamla Solange Villier birbirlerini uzun zamandan beri görmedikleri için, aralarında her halde sıkı bir bağlılık olamazdı. Şu halde, haklı bir kıskançlık beslememe hiç bir neden görünmüyordu. Hatta bu karşılaşma, belki de iyi bir rastlantıydı. Philippe, Saint-Moritz'de, yalnız benimle birlikte oldukça acaba eğlenebilecek miydi? Paris'e hoşnutsuzlukla dönecek, kendisine zorla, boş ve tatsız günler geçirttiğim duygusunu taşıyacaktı. Villierlerle birlikte olursa neşelenecek, memnuniyetinden bir parça da karısına düşecekti. Ama, hüzünlüydüm.

— 10 —

Biz, Villierlerden bir gün önce yola çıkacaktık. ama geciktik, dördümüz birden aynı trene bindik.

O sabah Philippe, erkenden kalktı, kompartımandan çıktığım zaman, onu koridorda, ayakta, Solange'la derin bir konuşmaya dalmış buldum. Solange da çoktan giyinmiş, hazırlanmıştı. Bir an onlara baktım, yüzlerindeki mutluluk anlamı dikkatimi çekti. Yanlarına yaklaştım: «Bonjur Madam!..» dedim. Solange Villier döndü. İstemediğim halde: «Acaba Odile'e benziyor mu?» diye düşündüm. Hayır, Odile'e benzemiyordu. Ondan çok daha iriydi. Yüz çizgileri onun kadar çocuksu ve saf değildi. Solange'da, hayatla boy ölçüşmüş, hayatı yenmiş bir kadın görünümü vardı. Bana bakıp gülümsediği zaman, bir an için gevşedim. Sonra, kocası, yanımıza geldi. Tren, iki yüksek

dağ arasından geçiyor, demiryolu boyunca bir çay akıyordu. Bu manzara bana gerçek değilmiş gibi geliyor, can sıkıcı gözüküyordu. Jacques Villier, bana sıkıcı konulardan söz etti. Zeki olduğunu biliyordum, çünkü herkes böyle diyordu. Yalnız Fas'ta çok başarı kazanmakla kalmamış, aynı zamanda büyük işadamı olmuştu.

Philippe, bana: «Fosfat işlerinde, liman işlerinde, maden işlerinde, bütün işlerde eli vardır.» demişti. Ama doğrusu, ben Philippe'le Solange arasında geçen konuşmayı işitmeye çalışıyordum. Trenin düzenli gürültüsü, bu konuşmanın yarısını benden çalıyordu.

Solange'ın sesini işittim, şöyle diyordu: «Peki, sizce çekicilik nedir?» Philippe'in sesi cevap veriyordu: «... Çok karışık şey... Bunda yüzün bir rolü vardır, vücudun da... Ama en çok, yaradılışın...» Burada bir sözcüğü kaçırdım, sonra Solange'ın sesi: «Aynı zamanda zevkin, fantezinin, macera yeteneğinin de... Öyle değil mi?»

Philippe: «Ta kendisi,» dedi. «Bir karışım. Bir kadın, hem ciddiliğe, hem çocukluğa yatkın olmalıdır... Dayanılmayan şey...»

Trenin gürültüsü, cümlesinin sonunu benden bir kez daha çaldı. Karşımızda dağlar yükseliyordu. Uçları aşağı sarkık geniş damlı bir şalenin yanına, pırıl pırıl, reçineli, kesilmiş ağaçlar yığılmıştı. Bir hafta böyle acı mı çekecektim? Jacques Villier, uzun bir sözü şöyle bitirdi:

«... Görüyorsunuz ya, muamele, her bakımdan mükemmeldir.»

Güldü. Her halde bana, çok kurnazca bir düzen hakkında bilgi vermişti. Aklımda yalnız bir tek "Godet grubu" adı kalmıştı.

«Mükemmel,» diye cevap verdim ve sersemliğim kanısına vardığını gördüm. Umurumda değildi. Ondan nefret etmeye başlıyordum.

Bu yolculuğun sonunu, bir hezeyanı hatırlar gibi görüyorum. Küçük tren alabildiğine istim tutarak, parlak, beyaz bir dekor içinde yükseliyor, bir an karlar üstünde dolaşan buhar

bulutlarıyle kuşanıyor, çamlarla örtülü beyaz tepecikleri çevremizde fırıl fırıl döndüren, esrarlı, geniş eğriler izliyordu. Derken, demiryolunun kenarında bir uçurum açılıyor, ta dibinde, biraz önce geçtiğimiz ince kara eğri gözüküyordu. Solange bir çocuk gibi mutlu, bu manzaraya bakıyor. Philippe'in dikkatini, durmadan manzaranın ayrıntılarına çekiyordu.

«Bakın Marcenat, şu karla örtülen çamların bulunduğu düzlük ne güzel... Bu koskoca ağırlığı taşıdığı halde bükülmeyen dalların gücü nasıl seziliyor... Ya şu!.. Aman! Ya şu!.. Taa tepede, dağın doruğunda, beyaz bir mahfaza içinde oturtulmuş elmas gibi parıldayan şu otele bakın!.. Ya, karın üstündeki renkler... Dikkat edin, kar hiç bir zaman beyaz değildir, mavimtırak beyazdır, pembemsi beyazdır... Ah Marcenat, Marcenat! Bu, benim o kadar hoşuma gider ki!..»

Bütün bu sözlerde hiç bir kötülük yoktu, hatta dürüst düşünülürse, Solange, bunları hayli zarif şekilde söylüyordu, ama benim sinirime dokunuyordu. Doğallığı her şeyden fazla sevdiğini söyleyen Pihilippe'in, bu şairane monologa dayanışına şaşıyordum. «Solange belki de memnundur,» diye düşünüyordum. «Ama, sonunda, otuz üç yaşında, —belki de otuz beş, boynu incelmiş— çocuk gibi memnun olamaz... Sonra da bu karın, mavi, pembe olduğunu hepimiz görüyoruz... Söylemeye ne gerek var?..» Jacques Villier de galiba benim gibi düşünüyordu; çünkü ara sıra, karısının sözlerine sinsi ve biraz bezgin bir, «Eveeet»le karşılık veriyordu. Böyle, «Eveeet» demesi, bir an için hoşuma gidiyordu.

Bu Villier ailesine aklım ermiyordu. Birbirlerine karşı çok dost görünüyorlardı. Solange, kocasına teklifsizce bir sevgi gösteriyor, ona kâh Jacquot diyor, kâh Jacquou diye çağırıyor, hatta durup dururken, dudaklarının ucuyle öpüyordu. Oysa, onlarla birlikte bulununca pek iyi anlaşılıyordu ki, birbirlerini aşkla sevmiyorlardı. Villier kıskanç değildi ve karısının çılgınlıklarını, önceden, gururlu bir anlayışla kabul ediyordu. Acaba hayatta amacı neydi? Başka bir kadın mı? Madenleri, gemileri, Fas'taki tarlaları mı? Bunu anlayamıyordum, zaten anlamak isteği duyacak kadar da ona ilgi beslemiyordum. Bu ka-

dar hor görücü olduğu için, kendisini hor görüyordum. «Benim gibi o da, burada bulunmak istemiyor, eğer bir parça enerji sahibi olsaydı, ne o, ne de ben burada bulunacaktık.» diye düşünüyordum. Philippe, bir İsviçre gazetesi satın almıştı, borsa fiyatlarını Fransız frangına çevirmeye çalışıyor, Villier'yi memnun edeceğini sanarak, ona bazı hisse senetlerinden söz ediyordu. Ünlü bir yazarın, eserlerinden söz eden bir dalkavuğu bezgin bir el hareketiyle karşılaması gibi, Villier de, bu Meksikalı ve Yunanlı fabrikaların tuhaf adlarını, gevşek bir el işaretiyle uzaklaştırıyordu. Bana döndü, *Koenigsmark*'ı okuyup okumadığımı sordu. Küçük tren, hâlâ yumuşak ve beyaz tümsekler çevresinde dönüyordu.

Saint-Moritz, beleğimde, acaba niçin, bir Musset komedisinin dekoru gibi hem şen, hem de sahte ve ağırbaşlı, melânkoliye bürünmüş halde yaşıyor?.. Gar dışının gece hali, kar üzerindeki aydınlıklar, o keskin ve şifalı soğuk; kızaklar, koşumları küçük çıngıraklı, kırmızılı mavili, sarılı pomponlarla süslü katırlar gözümün önüne geliyor. Sonra, otelin nefis, tatlı sıcaklığı, holdeki smokinli İngilizler, koskoca, ılık odamızda, sonunda birkaç dakika için, kocamla yalnız kalmak mutluluğu...

«Philippe, beni öpün, bu odayı kutsamak gerek... Ah! Akşam yemeğini, sizinle birlikte, burada yapayalnız yemeyi ne kadar isterdim... Oysa, giyinmek, o insanlarla tekrar buluşmak, konuşmak, boyuna konuşmak gerekecek...»

«Ama, çok hoş insanlar...»

«Çok hoş... Yüzlerini görmemek şartıyle.»

«Ne kadar insafsızsınız! Bu yolculukta Solange'ı çok şirin bulmadınız mı?»

«Haydi Philippe, doğrusunu söyleyiniz; ona âşıksınız.»

«Kesinlikle hayır, niçin âşık olayım?»

«Çünkü, eğer âşık olmasaydınız, ona on dakika dayanamazsınız... Peki, ne konuştu? Bu sabahtan beri anlattığı şeyler içinde bir tek fikir bulabilir misiniz?»

«Elbette... Doğayı çok iyi duyuyor. Kardan, çamlardan çok güzel konuştu... Öyle değil mi?»

«Evet, ara sıra bir tasvir buluyor; ama ben de bulabilirim, kendilerini verirlerse bütün kadınlar da bulur... Kadınların doğal düşünüş şekli budur... Solange'la benim aramdaki büyük fark, aklıma gelen her şeyi söylemeyecek kadar sizi fazla değerlendirişimdir.»

Philippe, sevgi karışık bir alayla:

«Sevgili karıcığım,» dedi. «Sizin çok güzel şeyler bulmaktaki yeteneğinizden de, bunları söylemenize engel olan alçak gönüllülüğünzden de kesinlikle kuşkulanmış değilim.»

«Benimle alay etmeyin, sevgilim... Ciddî konuşuyorum... Eğer bu genç kadın, sizin biraz hoşunuza gitmeseydi, saçmaladığını, bir konudan diğerine atladığını göreceksiniz... Doğru değil mi? Samimî olun.»

Philippe: «Hiç de doğru değil,» dedi.

— 11 —

Dağda geçirdiğimiz o günleri belleğimde, korkunç bir işkence halinde görüyorum. Oraya giderken, bütün beden hareketlerinde, yaradılışım itibarıyle beceriksiz olduğumu biliyordum, ama bütün güçlükleri, Philippe'le birlikte acemi bir çift halinde, ortakça başaracağımızı, bunun da eğlenceli bir şey olacağını düşünüyordum. Solange Villier'nin, bu oyunlarda, şaşılacak derecede ustalığı olduğunu, daha ilk günün sabahı gördüm. Philippe, onun kadar alışık olmamakla birlikte, kıvrak ve çevikti. İlk günden başlayarak, ikisinin neşe içinde, birlikte kayak yaptıklarını gördüm, oysa ben, bir öğretmenin yardımıyle, güçlükle sürükleniyordum.

Akşam yemeğinden sonra, Philippe'le Solange, otelin holünde, koltuklarını birbirine yaklaştırıyorlar, saatlerce çene çalıyorlardı, bense Jacques Villier'nin mali fikirlerini dinlemek zorunda kalıyordum. İngiliz lirasının altmış frank olduğu devirdi, şöyle dediğini hatırlıyorum:

«Bu fiyat, İngiliz lirasının gerçek değeri olmaktan çok uzaktır. Servetinin hiç değilse bir kısmını yabancı hisse senetlerine yatırmasını kocanıza söylemelisiniz, çünkü bilirsiniz ya...»

Ara sıra da bana metreslerinden söz açıyor, onların adlarını söylüyordu.

«Size, aktris Jenny Sorbier'le düşüp kalktığımı söylemişlerdir, değil mi? Bir zamanlar doğruydu, ama şimdi değil... Hayır... Bir zamanlar bu kadını çok sevdim, ama artık geçti... Şimdi Madam Lhauterie'yle yaşıyorum... Tanır mısınız? Güzel bir kadındır, hem çok yumuşak başlıdır... İş hayatında durmadan savaşmak zorunda bulunan benim gibi bir erkek, kadınlardan çok sakin, hayvanlara has bir sevgi görmek ihtiyacındadır.»

Ben, Philippe'e yaklaşıp, dördümüzü de ilgilendirecek bir konuşma konusu açmaya uğraşıyordum. Bunu başardığım zaman, Solange'la aramızdaki iki ayrı hayat felsefesi, hemen çaresi bulunamayacak şekilde çatışıyordu. Solange'ın başlıca konusu "Serüven"di. Umulmadık, tehlikeli olaylar arıyor, bunlara o adı veriyordu. Bir akşam bana:

«Kadın olduğum için mutluyum,» dedi. «Çünkü, bir kadının önünde, erkekten daha fazla "olanaklar" vardır.»

«Nasıl olur?» dedim. «Erkeğin mesleği vardır; hareket olanağına sahiptir.»

Solange: «Bir erkeğin bir tek mesleği vardır...» diye cevap verdi. «Oysa bir kadın, sevdiği tüm erkeklerin hayatlarını yaşayabilir. Bir subay ona savaşı, bir bahriyeli okyanusu, bir diplomat politikayı, bir yazar yaratma zevklerini duyurabilir... On türlü hayatın heyecanlarını duyduğu halde, o hayatları her gün yaşamanın verdiği can sıkıntısını duymaz.»

«Aman, bu ne korkunç şey!» dedim. «Böyle bir kadın, on çeşit erkeği seviyor demektir.»

Villier, «çok» sözcüğünü kuvvetle belirterek:

«Hem, on erkeğin onu da zeki olması gerekli ki, bu da akla çok uzak bir şey,» dedi.

Philippe, söze karıştı:

«Unutmayın ki, erkekler hakkında da aynı şey söylenebilir. Sevdikleri başka başka kadınlar da, erkeklere ayrı hayatlar yaşatırlar.»

Solange: «Evet, belki...» dedi. «Ama, kadınların kişiliği o kadar azdır ki, erkeklere verecekleri hiç bir şeyleri yoktur.»

Bir gün Solange'ın bir sözü, anlatım şekli bakımından çok dikkatimi çekti. Uygur hayattan sıyrılmanın insana duyurduğu mutluluktan söz etmişti de ben:

«Peki ama insan, mutluysa, niçin sıyrılsın?» diye sormuştum.

Solange: «Çünkü mutluluk, hiç bir zaman hareketsiz değildir,» dedi. «Mutluluk, üzüntü arasında bir soluk alma zamanıdır.»

Villier: «Çok doğru,» dedi.

Bu sözü ondan işitince şaşırdım.

Bunun üzerine Philippe, Solange'a hoş görünmek için, yine o uygarlıktan sıyrılma konusunu ele aldı:

«Ah, gerçekten...» dedi. «Sıyrılabilsem... Ne mükemmel olur!..»

Solange: «Siz mi?» dedi. «Siz, gerçekten sıyrılmak isteyenlerin en gerisinde kalırsınız.»

Bu söz, Philippe hesabına benim gücüme gitti.

Solange, başkalarının öz saygısını, böyle bir kırbaç vuruşuyle uyandırmaktan zevk duyardı. Philippe, beni sever gibi görünse de, güzel bir söz söylese; Solange, onunla hemen alay ederdi. Ama çoğu kez, Philippe'le ikisi, nişanlı bir çifti andırıyorlardı. Solange, her sabah, çiy renkli yeni bir süveter giymiş olduğu halde aşağı iniyor, her defasında da Philippe: «Aman Yarabbi, ne kadar zevk sahibisiniz!» diye mırıldanıyordu. Yolculuğumuzun sonlarına doğru Philippe, Solange'la çok samimî olmuştu. Asıl fenama giden şey, konuşurlarken takındıkları hem teklifsiz, hem sevgi dolu ifadeyle, bir de, Philippe'in ona mantosunu sanki okşarcasına giydirmesiydi. Hem Solange, Philippe'in hoşuna gittiğini biliyor, nüfuzunu kullanıyordu. Müthiş şekilde "kedi" huylu bir kadındı. Başka sözcük bulamıyorum. Gece elbisesiyle aşağı indiği zaman, çıplak sırtında elektrik dalgaları dolaştığını görür gibi oluyordum. Odamıza döndüğümüz zaman, kendimi tutamıyor, acı bir anlatım taşımayan şu soruyu soruyordum:

«Eee, Philippe, onu seviyor musunuz?»

«Kimi, güzelim?»

«Solange'ı tabiî.»

«Ooo! Ne münasebet.»

«Ama görünüşünüzden öyle anlaşılıyor.»

Philippe, için için pek memnun oluyor:

«Benim mi?» diyordu. «Peki ama, neremden?»

İzlenimlerimi, kendisine uzun uzun anlatıyordum; hoşnutlukla dinliyordu. Dikkat etmiştim, Solange adı söylenir söylenmez Philippe, her zaman benim sözlerimle ilgileniyordu.

Hareketimizden bir gün önce:

«Her halde tuhaf bir karı koca,» dedim. «Kocası yılın altı ayını Fas'ta geçirdiğini, karısının oraya ancak iyi yılda bir gittiğini, topu topu üç ay kaldığını söyledi. Demek oluyor ki, koskoca mevsimler boyunca, Paris'te yalnız oturuyor. Siz Hindiçini'de, ya da Kamçatka'da otursaydınız, ben bir fino köpeği gibi her yana sizinle birlikte giderdim. Ama, fena halde canınızı sıkardım, değil mi Philippe? Aslına bakarsanız haklı olan o.»

«Yani, kocasını bıktırmamak için en iyi usulü seçmiş.»

«Bu, Isabelle'e ders mi?»

«Ne kadar alıngansınız. Yok canım, kimseye ders değil. Bir olayın gözleminden başka bir şey değil. Villier, karısına bayılır.»

«Bunu size karısı böyle söylüyor, Philippe...»

«Her halde karısını takdir ediyor.»

«Ama göz kulak olmuyor.»

Philippe bir parça öfkeyle:

«Niçin göz kulak olsun?» dedi. «Solange'ın kötü davrandığını hiç bir zaman işitmedim.»

«Aman, Philippe! Ben bu kadını tanıyalı daha üç hafta olmadığı halde, eski âşıklarından en az üçünün adının işittim.»

Philippe omuzlarını silkti:

«Bu söz, bütün kadınlar hakkında söylenir,» dedi.

Benim için yepyeni duygular olan pek adi, hemen hemen aşağılık duygulara alçaldığımı anlıyordum. Derken, aslında fe-

na insan olmadığım için, kendimi topluyor, Solange'a karşı nazik davranmak için büyük bir çaba harcıyor, onu kayak yerinde Philippe'le yalnız bırakmak için, Villier'le birlikte gezmeye gitmeye kendimi zorluyordum. Bu dağ yolculuğunun sona ermesini şiddetle diliyor, ama onu sona erdirecek tek sözcük söylemek bile istemiyordum.

— 12 —

Paris'e döndüğümüz zaman, Philippe, muavinini hasta buldu, her zamankinden fazla çalışmak zorunda kaldı. Çoğu kez, öğle yemeğine gelmediği oldu. Acaba, Solange Villier'yi görüyor mu? diye düşünüyor, ama bu soruyu kendisine sormaya cesaret edemiyordum. Cumartesi günleri, Thiangesların evine gittiğimiz zaman, Solange oradaysa, Philippe hemen çullanıyor, onu bir köşeye çekiyor, bir daha yanından ayrılmıyordu. Bu, iyi bir işaret olabilirdi. Eğer hafta içinde onunla serbestçe buluşabilseydi, belki de cumartesi günleri kendisinden uzak duruyormuş gibi yapardı. Diğer kadınlarla Solange'dan söz etmekten kendimi alamıyordum; onu hiç çekiştirmiyor, yalnız söylenen şeyleri dinliyordum. Solange korkunç derecede süse düşkün diye tanınmıştı. Bir akşam Maurice de Thianges'ın yanındaydım, Jacques Villier'nin içeriye girdiğini görünce, yavaş sesle bana: «Ay! Bu daha gitmedi mi?» dedi. «Karısı onu Atlas'ına geri göndermiştir sanıyordum!» Hemen herkes, Villier'in adını söylerken, «Zavallı adam!» sözünü ekliyordu.

Solange'ın dostu olan Hélène de Thianges, onunla ilgili kendisiyle uzun uzun konuştuğum sırada, Solange'ın hem güzel, hem oldukça kaygılandırıcı bir portresini yaptı.

«Her şeyden önce,» dedi, «Solange, çok güçlü içgüdüleri olan bir güzel hayvandır. Villier'yi çok fakir olduğu bir tarihte, şiddetle sevmiştir, nedeni de, güzel adam oluşu. Cesur davranmıştı; Picardieli Kont de Vaulges adında çok asil birinin kızıydı; çok güzeldi; varlıklı bir kişiyle evlenebilirdi. Villier' le birlikte Fas'a gitmeyi seçti, başlangıçta orada çetin bir çiftçi hayatı geçirdiler. Bir aralık Villier hastalandı. Solange, he-

sapları kendi tutmak, rençberlerin parasını ödemek zorunda kaldı. Şunu da unutmayınız ki, Vaulgeslar ailesinden olduğu için, çok gururluydu. O hayattan her halde acı duyuyordu. Böyle olduğu halde dediğini yaptı. Bu bakımdan cidden dürüst erkek özelliklerine sahiptir. Yalnız, iki büyük kusuru, daha doğrusu ki büyük zayıflığı vardır: Korkunç şekilde kendine düşkündür, bir de her işte üstün gelmek ister. Örneğin, erkeklere değil ama, kadınlara, ne zaman bir erkeği elde etmek istediyse mutlaka başardığını söyler, dediği de doğrudur. Hem de çok değişik tipte erkeklerle.»

«Peki, o halde birçok âşıkları olmuştur, değil mi?»

«Böyle şeyleri kestirip atmak ne kadar zordur, bilirsiniz. Bir erkekle bir kadının sık sık görüştükleri bilinir. Ama sevişirler mi? Ne malum? "Elde etmiştir" demekle daha fazla, o erkeklerin fikirlerine egemen olduğunu onların Solange'a bağlı olduklarını, onun bu erkekleri istediği gibi hareket ettirebileceğini sezdiğini söylemek istiyorum. Anlıyorsunuz ya?..»

«Sizce Solange, zeki midir?»

«Kadınlığına göre, çok zekidir... Evet, Kısaca bilmediği hiç bir şey yoktur. Çıkara dayanan konulardan yana kuşkusuz, sevdiği erkeğe uyar. Kocasını delice sevdiği zamanlarda, ekonomik sorunlarla sömürge işlerinde pek ilerideydi; Raymond Berger'in zamanında, sanat işlerine ilgi gösteriyordu. Çok zevk sahibidir. Fas'taki evi bir harikadır. Fontainebleau'daki evi de çok orijinal... Solange, bir fikir kadını olmaktan ziyade, bir aşk kadınıdır. Ama, soğukkanlıyken yine de pek mükemmel hüküm vermesini bilir.»

«Sizce, Solange'ın çekiciliği neresindedir, Hélène?»

«En çok kadın oluşunda.»

«"Kadın" demekle ne kastediyorsunuz?»

«Yeteneklerle kusurlardan yapılı bir karışım; sevdiği... bir zaman için sevdiği erkeğe karşı saygı, sınırsız bir kendinden veriş... Ama aynı zamanda tasasızlık... Solange, bir erkeği ele geçirmek istedi miydi, herkesi çiğner, en iyi dostunu çiğner; hainliğinden değil. İçgüdüsüyle...»

«Ben buna hainlik derim. Bir kaplanın insanı yemesi hain-

liğinden değil, içgüdüsüdür demenizle bu, ikisi bir kapıya çıkar.»

Hélène: «Ta kendisi,» dedi. «Kaplan hain değildir, yani şuurlu hain değildir... Hatta, bu söylediğiniz şey çok doğru: Solange bir dişi kaplandır.»

«Ama, çok kendi halinde görünüyor.»

«Gerçekten mi? Hayır, hayır!.. Bu kendi halindelik görünüşünde şimşek gibi çakan sertlikler vardır; bu, onun güzellik yeteneklerinden biridir.»

Diğer kadınlar, Hélène kadar hoş görür davranmadılar. Hélène'in kayınvalidesi yaşlı Madame de Thianges da bana:

«Hayır, dostunuz Madam Villier'yi ben sevmiyorum... Benim bir yeğenimi çok üzdü, çok canayakın bir çocuktu, savaşta, düpedüz ölüme atıldı, belki onun uğrunda değil ama, onun yüzünden... Ağır yaralanmıştı; Paris'te bir görev vermişlerdi, çok yerinde bir işti... Madam Villier de onu baştan çıkardı, deliye döndürdü, sonra bıraktı, başka birisine gitti... Zavallı Armand, tekrar cepheye gitmek istedi, bir uçak kazasında, yok yere öldü... Ben, Madam Villier'yi artık evime kabul etmiyorum.»

Solange'ın aleyhindeki bu sözleri Philippe'e anlatmak istemiyordum ama, yine de anlatıyordum. Philippe, soğukkanlılığını koruyordu:

«Evet, olabilir,» diyordu. «Belki de âşıkları vardı. Hakkıdır. Bizim üstümüze görev değil.»

Bir iki konuştuktan sonra, sinirleniyordu:

«Her halde, kocasını şimdi aldatıyorsa şaşarım, çünkü hayatı besbelli meydanda. Sabahtan akşama kadar her saat kendisine telefon etmek mümkün, evinde çok oturuyor, görmek istenirse, her zaman konuk kabul edecek zamanı var. Bir âşığı olan kadın, çok daha gizli davranır.»

«Peki, bunu nereden biliyorsunuz, Philippe? Ona telefon mu ediyorsunuz? Evine mi gidiyorsunuz?»

«Evet, ara sıra.»

— 13 —

Kısa bir süre sonra, hem uzun uzun görüştükleri, hem bu görüşmelerin masum şeyler olduğu bence kesinlikle anlaşıldı. Bir sabah, Philippe gittikten sonra bir mektup geldi. Philippe'e danışmadan bu mektuba cevap veremezdim, onun için bürosuna telefon ettim. Rastlantı, telefonumu Solange Villier'nin telefonuyle aynı hatta bağladılar. Onun sesiyle Philippe'in sesi bir arada kulağıma geldi. Telefonu kapatmam gerekti; elimden gelmedi, bir zaman dinledim. Neşeli konuşuyorlardı; Philippe, bana keyifli, nükteci göründü. Ne zamandan beri onu böyle görmez olmuş, bu halini hemen hemen unutmuştum. Ben, bir zamanlar bana Renée'nin anlatmış olduğu, savaşları hemen sonra tanıdığım ciddî, melankolik Philippe'i tercih ediyordum. Ama şu anda Solange'a dereden tepeden, hoş şeyler anlatan çok değişik Philippe'i de tanıyordum. İşittiğim sözler, yüreğimi ferahlatıcı şeylerdi. Birbirlerine, iki günden beri neler yaptıklarını, neler okuduklarını anlatıyorlardı. Philippe, bir gün önce gördüğümüz piyesi özetledi. Solange sordu:

«Bu piyes Isabelle'in hoşuna gitti mi?»

Philippe: «Sanırım, oldukça hoşlandı,» dedi. «Siz nasılsınız? Cumartesi günü Thiangesların evinde keyifsiz gibiydiniz; benzinizi böyle uçuk görmek istemiyorum.»

Demek oluyor ki, geçen cumartesinden beri birbirlerini görmemişlerdi. Günlerden de çarşambaydı. Birdenbire utandım, telefonu kapadım. «Nasıl oldu da bu işi yaptım?» diye düşünüyordum. «Başkasının mektubunu açmak kadar çirkin bir şey bu!» İki kişinin sözlerini dinlemek isteyen bir Isabelle düşünemiyordum. Bir çeyrek saat sonra Philippe'i tekrar aradım.

«Özür dilerim,» dedim. «Biraz önce telefonla sizi aradım, konuşuyordunuz. Solange'ın sesini tanıdım, telefonu kapadım.»

Philippe, hiç çekinmeden:

«Evet,» dedi. «Bana telefon etmişti.»

Bütün bu olan şeyler bana çok aydınlık, çok pürüzsüz göründü, bir zaman için bana rahatlık verdi. Sonra, Philippe'in hayatında, yine Solange'ın etkisini gösteren açık işaretler gör-

düm. Bir kere, şimdi, haftada iki üç akşam sokağa çıkmaya başlamıştı; nereye gittiğini sormuyordum, ama kendisine Solange'la birlikte rastlayanların olduğunu biliyordum. Solange'ın kadınlar arasında çok düşmanı vardı, bunlar beni kendilerine doğal bir dost saydıkları için, yaklaşmaya çalışıyorlardı. İçlerinde iyileri, yani kadınların birbirlerine karşı ne kadar iyi olmaları mümkünse, o kadar iyi olanları, susarak durumuma acıyorlar ve felâketimi, ancak genel olarak dolambaçlı sözlerle anlatmaya çalışıyorlardı. Kötüleri, bilmediğim olayları bana haber vermekten zevk duymak için bunları biliyormuşum gibi yapıyorlardı.

Bir tanesi:

«Cambazları görmeye kocanızla birlikte gitmemekle haklısınız,» diyordu. «Öyle can sıkıcı şey ki.»

«Philippe cambazları görmeye mi gitmiş?»

«Nasıl? Aaa, dün akşam Alhambra'daydı. Size söylemedim mi? Solange Villier'le birlikteydi; biliyorsunuz sanıyordum.»

Erkekler de, bir avutma fırsatı bulmak için, durumuma acıyormuş gibi yapıyorlardı.

Ara sıra, bir ziyafete davet edilecek olsak, ya da zaman geçirmek için bir yere gitmeyi teklif etsem, Philippe şöyle cevap veriyordu:

«Pek iyi, niçin gitmeyelim? Ama, yirmi dört saat bekleyin de, öyle karar verelim; size yarın söylerim.»

Ancak Philippe, ertesi sabah Solange'a telefon edip de, aynı ziyafete davetli olup olmadığını, ya da o akşam kendisiyle birlikte gezmeye çıkmak isteyip istemediğini sorduğunda, bu mühlete neden dolayı ihtiyaç duyduğunu anlayabiliyordum.

Philippe'in zevklerinde, hatta yaradılışında bile, şimdi, bu kadından bir iz bulunduğunu görür gibi oluyordum; bu iz, belki pek hafifti, ama belli oluyordu. Solange, kırları, bahçeleri severdi. Bitkilere, hayvanlara bakmasını bilirdi. Fontainebleau çevresinde ormanın eteğinde bir köşk yaptırmıştı. Hafta sonunu çoğu kez orada geçirmeye giderdi. Philippe, Paris'ten bıktığını, çevrede bir küçük yere sahip olmayı pek istediğini bana birçok kereler söyledi.

«Gandumas var ya, Philippe. Öyle olduğu halde, oraya ne kadar az gidiyorsunuz.»

«O başka, bu dediğim başka; Gandumas, Paris'e yedi saat uzak. Hayır, ben öyle bir ev istiyorum ki, iki gün oturmak için hemen gidebileyim, hatta sabahtan akşama kadar bir gün kalabilmek için. Örneğin, Chantilly, ya da Compiègne veyahut Saint-Germain gibi bir yerde.»

«Ya da Fontainebleau'da, Philippe?..»

Philippe elinde olmadan gülümsedi:

«Evet, ya da Fontainebleau'da, o da olur.»

Bu gülümseme hemen hemen hoşuma gitti, beni Philippe'in sırdaşı yapıyordu.

«Evet, bildiğinizden haberim var,» diyordu. «Size güveniyorum.»

Bununla birlikte, ısrar etmemek gerektiğini, bana açıkça hiç bir şey söylemeyeceğini seziyordum; ama bu birdenbire başlayan doğa sevgisiyle endişelerimin niteliği arasında bir ilişki bulunduğuna ve Philippe'in hayatı, şimdi Solange'ın vereceği kararlara bağlı olduğuna emindim.

Öte yandan, Philippe'in de Solange'ın zevkleri üzerindeki etkisi aynı derecede dikkate çarpıyordu. Bu etkiyi, sanırım, benden başka kimse göremezdi; ama her zaman güçlü bir gözlemci olmadığım halde, bu iki insan söz konusu olur olmaz, en küçük ayrıntı gözüme çarpıyordu. Cumartesi günleri, Hélène'in evinde çoğu kez, Solange'ın okuduğu kitaplardan söz ettiğini işitiyordum. Gel gelelim, bu kitaplar, Philippe'in sevdiği, bana okuduğu kitaplardı; bazıları da François'nın bir zamanlar Odile'e okutup, onun da Philippe'e sevdirdiği şeylerdi. Bu arsız ve güçlü "François mirası"nı tanıyordum; bu kitapların arasında Kardinal de Retz ve Machiavel vardı. Sonra Philippe'in asıl kendi zevk aldığı *Lucien Louwen*, Turgenyef'in *Duman*'ı, Proust'un ilk eserleri gibi kitaplar vardı. Solange'ın, Machiavel'den söz ettiğini ilk işittiğim gün, hüzünlü hüzünlü gülümsemekten kendimi alamadım. Kadın olduğum için, Solange'ın, ultra-viyole ışınları gibi, ya da Limousin malı mineler gibi, Machiavel'e de tamamıyle yabancı olduğunu biliyordum. Ger-

çi, bir erkeğe hoş görüneceğini anlarsa, bu şeylerin hepsine ilgi gösterebilecek ve o erkeği aldatabilecek kadar zekice, bunlardan söz edebilecek yetenekte olduğunu da biliyordum.

Solange'ı tanıdığım zaman, keskin renklere olan düşkünlüğüne dikkat etmiştim. Aslında böyle renkler ona yakışıyordu. Birkaç aydan beri, hemen her zaman, akşamları beyaz bir tuvalet giydiğini görüyordum. Beyaz, Philippe'in zevkine giden renklerden biriydi. Bu, ona Odile'den kalmıştı. Odile'in o göz kamaştırıcı beyazlığından bana ne kadar çok söz etmişti!.. Zavallı Odileciğin, Philippe'in içinde, daha başka kadınlarda, Solange'da, bende yaşamayı sürdürdüğünü, her birimizin —Solange'ın belki bilmeyerek— o yok olmuş güzelliği diriltmeye uğraştığımızı düşünmek ne kadar garip, ne kadar hüzün vericiydi.

Garip ve acıklıydı, ama beni miçin, daha fazla acıklıydı. Çünkü, yalnız kıskançlık acısı çekmekle kalmıyordum, Philippe'i, Odile'in anısına sadakatsizlik eder gibi görüyor, ondan da acı çekiyordum. Philippe'le tanıştığım zaman, bu sadakat bana, onun ahlâkındaki güzel özelliklerden biri gibi görünmüş, hoşuma gitmişti. Sonradan Odile'le geçirdiği hayatın hikâyesini bana verip okuttuğu zaman, Odile'in kaçışındaki gerçek nedeni öğrenince, Philippe'in biricik aşkına karşı gösterdiği saygıdaki tutarlılığı daha fazla beğenmiştim. Beğeniyor ve bunu çok iyi anlıyordum, çünkü, Odile'i çok mükemmel hayal ediyordum. O güzellik... O naziklik... Hele o doğallık... O şairce, keskin zekâ... Evet, önce Odile'i ben de kıskanmıştım, onu şimdi seviyordum. Benim düşündüklerim, belki de yalnız benim gördüğüm şekildeki Philippe'e yalnız, onun bana tanımladığı Odile lâyık gibi geliyordu. Bu kadar asil bir insana feda olmayı kabul ediyordum; yenildiğimi biliyordum; yenilmiş olmak istiyordum. Odile'in önünde, alçak gönüllülükle eğiliyor, bu alçak gönülülükte gizli bir kanma, hiç şüphesiz, belli etmediğim bir gurur buluyordum.

Çünkü, bütün görünüşlere karşı, bu duygu büsbütün de saf değildi. Philippe'in Odile'e karşı olan aşkı ne kadar sürdüyse, bana olan sevgisinin de o kadar sürmesine razı oluşum, hat-

ta bunu dileyişim, Odile'in gerçek olan kusurlarını ve deliliğini unutmak isteyişim, bu ölü kadının, beni dirilere karşı koruduğunu sanmamdan ileri geliyordu. Şu anda, kendimi olduğumdan daha hüzünlü, daha ince eleyip sık dokur bir insan gibi tanımlıyordum. Hayır, kendimi düşünmüyordum, Philippe'e olan aşkımı düşünüyordum. Kocamı o kadar seviyordum ki, onu herkesten daha büyük, herkesten daha mükemmel görmek istiyordum. Ölüm, Odile'i, insanlara özel olan kusurlardan kurtarmış olduğu için, Philippe'in böyle tanrısal bir varlığa bağlılığı, benim nazarımda, ona bu büyüklüğü veriyordu. Ama, onu her gün görebildiğim benim gibi aynı etten olan başka kadınların, benim yanımda çekiştirdikleri, benim güzel, hatta oldukça zeki saydığım, ama her halde tanrısal, hele olağanüstü saymadığım bir Solange Villier'nin tutsağı görür de, nasıl acı çekmezdim!..

— 14 —

Philippe bana birçok kereler: «Solange sizinle daha teklifsiz olmak için gerçekten çok çaba harcadı, ama siz uzak duruyorsunuz. Sizi kendisine karşı, tuhaf buluyor...» demişti. İsviçre yolculuğumuzdan sonra Madam Villier'nin bana birkaç kere telefon ettiği, benim onunla birlikte sokağa çıkmak teklifini geri çevirdiğim doğruydu, Madam Villier'yi seyrek görmek, bana daha doğru gibi geliyordu. Bununla birlikte, hem Philippe'in hatırı için, hem iyi niyetli olduğumu yanıtlamak üzere, bir kez Solange'ın evine gideceğime söz verdim.

Beni küçük odasına aldı; eşyası çok az, hemen hemen çıplak bir yer olan bu oda, bana, "Philippe stili" gibi gözüktü. Kuşkulandım. Solange, neşeli bir önemsemezlikle, bir sedire uzandı, hemen açılmaya başladı. Ben, «Madam» mı desem, yoksa «Azizem» mi desem diye durakladığım halde, onun benimle «Isabelle» diye konuştuğuna dikkat ettim.

Onu dinlerken: «Garip şey,» diye düşünüyordum. «Philippe teklifsizlikten, sıyrıklıktan nefret eder; bu kadında en fazla dikkatimi çeken şey de, hiç çekinmeden konuşması; her şeyi söy-

lüyor... Acaba Philippe ondan niçin hoşlanıyor?.. Gözlerinde, tatlı bir anlam var... Mutlu görünüyor... Mutlu mu acaba?»

Villier'in hayali, biraz dazlak kafası, yorgun sesinin ahengi zihnimden geçti. Haber sordum. Villier her zamanki gibi, Paris'te değildi.

Solange: «Jacques'ı pek az görürüm, biliyorsunuz,» dedi. «Ama, en iyi dostum odur. Çok dürüst, çok samimî çocuktur... Yalnız, on üç yıllık evlilikten sonra, hâlâ büyük bir aşk iddia etmek, ikiyüzlülük olur... Bende bu yok.»

«Ama, sevişerek evlenmiştiniz, değil mi?»

«Evet, Jacques'ı taparcasına sevmiştim. Güzel zamanlar geçirdik. Ama tutku, hiç bir zaman uzun sürmez... Sonra da, savaş bizi ayırdı. Dört yıl geçtikten sonra, ayrı yaşamaya o denli alışmıştık ki...»

«Ne yazık! Mutluluğunuzu onarmaya çalışmadınız mı?»

«Doğrusu, sevişme kalmayınca... Daha doğrusu, fizik istek tükenince (çünkü Jacques'ı çok şefkatle severim) görünüşte birleşik bir çift olarak kalmak zor şey... Jacques'ın bir metresi var; bunu biliyorum; kabul de ediyorum... Siz, bunu daha anlayamazsınız, ama bir an geliyor ki, insan, başına buyruk olmak ihtiyacını duyuyor...»

«Niçin? Bana öyle geliyordu ki, evlilikle, başına buyrukluk, birbirine aykırı iki sözcüktür.»

«Başlangıçta bunu söylemek kolaydır. Ama, sizin düşündüğünüz anlamda evliliğin, disiplinli bir yönü vardır. Sözlerim gücünüze mi gidiyor?»

«Bir parça... Yani...»

«Ben çok açık konuşurum, Isabelle. Gösterişten nefret ederim... Jacques'i seviyor görünmekle, ya da ondan nefret ediyor görünmekle... Sizin sempatinizi kazanmış olurum ama, ben ben olmam. Anlıyor musunuz?»

Yüzüme bakmadan konuşuyor, elindeki kurşunkalemle, bir kitabın kabına yıldız resimleri yapıyordu. Gözleri böyle inikken, yüzü biraz sert görünüyor, gizli bir acının izini taşır gibi duruyordu. «Aslında o kadar mutlu değil» diye düşündüm.

«Hayır,» dedim. «Pek iyi anlayamıyorum... Duraksamalı,

ilişkisiz bir hayat, çok üzücü bir şey olsa gerek... Sonra da bir oğlunuz var.»

«Evet. Ama, çocuklarınız olduğu zaman kendiniz de göreceksiniz ki, bir kadınla, on iki yaşında bir lise öğrencisi arasında anlaşma olanağı yoktur. Oğlumu görmeye gittiğim zaman, onun canını sıkıyormuşum gibi geliyor.»

«O halde, sizin fikrinizce, ana sevgisi de mi bir gösteriştir?»

«Yok canım... Her şey duruma ve şartlara göre değişir... Kavgacı bir tipsiniz Isabelle!..»

«Sizin anlayamadığım tarafınız, "ben çok açık konuşurum, hiç bir ikiyüzlülüğü kabul etmem" dediğiniz halde, işi sonuna dek götürmeye asla cesaret edememiş olmanızdır... Kocanız bağımsızlığına kavuşmuş. Sizi tamamıyle serbest bırakıyor... Niçin boşanmadınız? Daha dürüst, daha temiz bir iş olurdu.»

«Ne tuhaf düşünce!.. Tekrar evlenmeye niyetim yok ki. Jacques da öyle. O halde niçin boşanalım? Hem yararlarımız birbirine bağlı. Marakeş'deki toprağımız, benim çeyiz paramla satın alındı ama, onları işleten, verimlendiren Jacques oldu... Sonra da Jacques'la buluşmaktan çok zevk duyuyorum... Bu işler, sizin sandığınızdan çok daha karışıktır, Isabelciğim.»

Sonra bana, Arap atlarından, incilerinden, Fontainebleau' daki limonluklarından söz etti. «Garip şey,» diye düşünüyordum. «Bu debdebeden nefret ettiğini, asıl hayatının başka tarafta olduğunu söylüyor, hem de bunun sözünü etmekten kendini alamıyor... Onun bu şeylerden duyduğu çocukça zevk, belki Philippe'in de hoşuna gidiyordur... Ama, Solange'ın bir erkek karşısındaki şairane konuşmalarıyle, bir kadın yanında, mallarını böyle sayıp dökmesi arasındaki ayrıntıyı görmek, ne de olsa eğlenceli.»

Ben giderken, Solange gülerek:

«Her halde sözlerim tuhafınıza gitmiştir,» dedi. «Çünkü, yeni evlisiniz, kocanıza âşıksınız... Bunlar sempatik şeyler. Ama, işi trajediye dökmeyin... Philippe, sizi çok seviyor, bilmiş olun. Bana sizden, çok iyi bir dille söz ediyor.»

Kocamla aramdaki ilişkiye ve Philippe'in duygularına dair Solange'dan bilgi almak, bana dayanılmaz bir durum gibi gö-

ründü. Solange bana: «Yakında yine görüşelim; beni gene görmeye gelin.» dedi. Bir daha gitmedim.

— 15 —

Bu ziyaretten birkaç hafta sonra rahatsızlandım. Öksürüyordum, titremeler geliyordu. Philippe, gece bir süre karyolamın yanında oturdu. Yarı-karanlık, belki nöbetin de etkisiyle, bana cesaret verdi. Kocama, kendisinde gördüğüm değişikliklerden söz ettim.

«Siz, kendinizi göremiyorsunuz, Philippe. Ama benim için, bu, oldukça inanılmaz bir şey... Hatta, söylediğiniz sözler bile. Geçen akşam Maurice de Thianges'la tartıştığınız sırada, sözleriniz dikkatimi çekti; vardığınız yargılarda çok sert bir anlam vardı.»

«Aman Yarabbi! Bütün söylediklerime ne kadar çok dikkat ediyorsunuz, Isabelciğim; emin olun ben kendim bu kadar dikkat etmiyorum... Geçen akşam, o kadar önemli ne söyledim?..»

«Dürüstlüğe, yemine, sözleşmelere karşı gösterilmesi gereken saygıyla ilgili fikirlerinizi öteden beri beğenirim; ama bu kez, hatırlarsınız, bu tezi Maurice savundu; siz, aksine, hayat çok kısadır, diyordunuz, insanlar mutsuz hayvanlardır, mutlu olmak için ellerinde çok az olanak vardır, karşılarına çıkan bu olanağı yakalayamıyorlar, diyordunuz; işte o zaman, Philippe... (Başımı öteye çevirdim, ve yüzüne bakmadan devam ettim)... O zaman, sizi dinleyen Solange duysun diye konuşuyormuşsunuz gibi geldi bana.»

Philippe güldü, elimi tuttu.

«Ne kadar ateşiniz var,» dedi. «Hayaliniz de ne kadar geniş! Hayır a canım, Solange duysun diye konuşmuyordum. Sözlerim düşündüklerimin ta kendisiydi. Hemen her zaman, ne yaptığımızı pek bilmeden birbirimize bağlanıyoruz. Sonra da namuslu olmak istiyoruz; sevdiğimiz insanları incitmek istemiyoruz; sonradan pişman olacağımıza emin olduğumuz halde, bellisiz nedenlerle, kendimizi zevklerden mahrum ediyoruz.

Bunda bir çeşit korkaklıkla karışık iyilik bulunduğunu, bizi böyle kendi benliğimizden vazgeçirtenlere karşı hemen her zaman düşman olduğumuzu, neyi sevdiğimizi bilmek cesaretini göstermenin ve hayatı olduğu gibi görmenin sonuç olarak hem onlar için, hem de bizim için daha iyi olduğunu söylüyordum.»

«Peki ama, Philippe; şu anda sizin pişman olduğunuz bir şey var mı?»

«Genel nitelikteki konuları, döndürüp dolaştırıp hep ikimize getiriyorsunuz. Hayır, ben hiç bir şeye pişman değilim; sizi çok seviyorum, sizinle çok mutluyum, ama kıskanç olmasanız daha mutlu olacağım.»

«Çaba gösteririm.»

Ertesi gün, doktor geldi, bende kötü bir anjin buldu. Philippe, birçok zamanını benim yanımda geçirdi, tedavime büyük bir fedakârlıkla dikkat etti. Solange bana çiçek, kitap yolladı, konuk kabul edebilecek kadar iyileştiğim zaman, hemen beni yoklamaya geldi. Kendimi haksız, nefrete lâyık buldum. Ama sağlığım düzelip de tekrar herkes gibi yaşamaya başlayınca, Solange'la Philippe arasındaki teklifsizlik yeniden gözüme çarptı, eskisi gibi kuşkulanmaya başladım. Hoş, kuşkulanan yalnız ben değildim. Philippe'i görmek için bir gün bürosuna gitmiş, kendisini orada bulamamıştım. Kâğıt fabrikaları müdürü Mösyö Schreiber, çekinerek beni alıkoydu. Bu adam Alsacelı bir protestandı, birçok kereler, eve öğle yemeğine gelmişti. Kendisini, çok dürüst, çok güvenilir bir insan olarak gördüğüm için, dost edinmiştim.

Bana:

«Madam Marcenat,» dedi, «size bir soru soracağım, bağışlayın rica ederim; Mösyö Philippe'in nesi var, biliyor musunuz? Aynı adam değil, çok değişti.»

«Ne bakımdan?»

«Her şeye karşı yabancı, madam; artık, öğleden sonra büroya pek seyrek geliyor; en önemli müşterilerinin randevularını kaçırıyor, üç aydır Gandumas'ya gitmedi... Ben elimden geldiğince çalışıyorum ama, patron değilim ki... Onun yerini tutamam.»

Demek ki Philippe, bana işleriyle uğraştığını söylediği zaman, ara sıra yalan söylüyormuş; oysa, onu ne kadar sözüne sadık, ne kadar dürüst bellemiştim. Ama, acaba bu yalanı, benim yüreğim rahat etsin diye mi söylüyordu? Bir de, içtenlikli davranmasını kolaylaştıracak şekilde hareket etmiş miydim? Ara sıra, onun mutlu olmasını istiyor, rahatını kaçırmamayı kararlaştırıyordum, ama çoğu kez, onu sorularla, çatmalarımla tedirgin ediyordum. Titiz, direnen, iğrenç oluyordum. Philippe, sorularıma, büyük bir sabırla cevap veriyordu. Philippe'in, buna benzer durumlarda, Odile'e daha iyi davrandığını, benim kendisine karşı böyle davranmadığımı düşünüyor, ama durumun benim için çok daha korkunç olduğuna hükmederek kendimi hemen haklı görüyordum. Bir erkek, bütün hayatını bir aşka bağlayamaz; işi, dostları, düşünceleri vardır. O aşkın yerine ne konulabilir? Ben kadınlardan nefret ediyordum, erkeklere yabancıydım. Uzun bir beklemeden sonra, oynamayı özlediğim biricik eli kazandığımı sanmıştım: Tek ve mutlak bir sevgi. Onu yitirmiş bulunuyordum şimdi. Bu feci derdin bence ne sonu vardı, ne de tedavisi mümkündü.

Evlilik hayatımın ikinci yılı böyle geçti.

— 16 —

Bununla birlikte, iki olay, içimi rahat ettirdi. Philippe, çoktan beri, kendi sanayi şubesine ait bazı çalışma usullerini, aynı zamanda Amerikalı işçilerin yaşayış şekilerini incelemek üzere Amerika'ya gitmeye niyetleniyordu. Ben, bu yolculuğu onunla birlikte yapmayı çok fazla istiyordum. Ara sıra, bu yolculuğu tasarlıyor, beni transatlantik kumpanyasına gönderip, yolcu vapurlarının hareket tarihlerini, bilet ücretlerini öğrenmemi istiyordu. Arkasından, uzun duraksamalardan sonra, gitmemeye karar veriyordu. Gitgide, bu yolculuğa hiç çıkamayacağımızı düşünmeye başlamıştım; zaten kararımı vermiştim: Artık, her şeye, önceden boyun eğiyordum. «Philippe'in, kahramanca aşk düşüncelerini ben benimsedim,» diye düşünüyor-

dum. «Onu seviyorum, ne olursa olsun seveceğim de, ama hiç bir zaman tamamıyle mutlu olamayacağım.»

1922 ocak ayında bir akşam, Philippe bana:

«Bu kez, kararımı verdim,» dedi. «İlkbaharda Amerika'ya gideceğiz.»

«Ben de mi, Philippe?»

«Kuşkusuz siz de. En fazla, size bu yolculuğu söz verdiğim için yapmak istiyorum. Bir buçuk ay kalacağız. İşlerimin hepsini bir haftada bitireceğim, dolaşıp ülkeyi görebileceğiz.»

«Ne kadar iyisiniz, Philippe! Çok sevindim.»

Philippe'i gerçekten çok iyi buluyordum. Yaradılıştan kuşkucu, insana safça bir kendini küçümseme duygusu veriyor. Ne yalan söyleyeyim, Philippe'in benimle birlikte yolculuk etmekten pek büyük zevk duyacağını sanmıyordum. Kendisine karşı minnet duymamın asıl nedeni, iki ay süreyle, Solange Villier' yi görmekten vazgeçmesiydi. Eğer, bu kadını, ara sıra korktuğum kadar fazla sevseydi, hele bağlı bulunduğu kimselerin üzerine fazta düşme huyundan dolayı, ondan böyle ayrılamazdı. Demek ki, durum sandığım kadar korkutucu değildi. Bütün o ocak ayı süresince, neşeli, aklım kuşkusuz yerinde olduğumu, yakınmalarımla, sorularımla Philippe'i bir kez bile tedirgin etmediğimi hatırlıyorum.

Şubatta, gebe olduğumu gördüm. Bu, bana büyük bir zevk verdi. Bir çocuğum, hele bir oğlum olmasını pek fazla istemiştim; bana öyle geliyordu ki, bir oğlum olsaydı, ikinci bir Philippe, ama bu kez hiç değilse, en az on beş yıl için tamamıyle benim olan bir Philippe olacaktı. Bu haberi, Philippe de sevinçle karşıladı, bu da hoşuma gitti. Ama, gebeliğimin başlangıcı pek kötü oldu, deniz yolculuğuna dayanamayacağım çok geçmeden açıkça anlaşıldı. Philippe, Amerika'ya gitmekten vazgeçmemizi teklif etti. O zamana dek birçok mektuplar yazdığını, fabrikalara ziyaretler tertip ettiğini, randevular tespit ettiğini biliyordum, o nedenle, tasarılarında hiç bir değişiklik yapmaması için ısrar ettim. Kendime, bu ayrılık acısını niçin yakıştırdığımı şimdi düşününce, bunun birçok nedenleri bulunduğunu görüyorum: Bir kere, o zamanlar, kendimi çirkin

buluyordum; yüzüm yorgundu; Philippe'in hoşuna gitmeyeceğimden korkuyordum. Sonra, Philippe'i, Solange'dan ayırmak fikrine hâlâ değer veriyordum, hatta, belki kocamın yanımda bulunmasından da fazla değer veriyordum. Sonunda, Philippe'in sık sık ileri sürdüğü bir fikir vardı, bir kadının en büyük gücü, uzakta bulunmak olduğunu, insanlar uzakta bulundukça kusurları, hastalıkları unutulduğunu, hayatımıza, değerli, gerekli bir öğeleri, varlığımıza çok yakından karışmış olduğu için, daha önce ayırt edememiş olduğumuz bir öğe kattıklarının o zaman meydana çıktığını söylerdi. «Bu, tuza benzer,» derdi. «Tuz yediğimizin farkında bile değilizdir ama, bütün yemeklerimizden tuzu kaldıralım, hiç şüphe yok ölürüz.»

Philippe, benden uzaktayken, hayatının tuzu olduğumu anlayabilseydi...

Kendimi avutmamı, eş dostlarla görüşmemi öğütledikten sonra, nisan başında gitti. O gittikten birkaç gün sonra, kendimi daha iyi hissettiğim için, bir parça sokağa çıkmayı denedim. Philippe'den hiç mektup almamıştım; on beş günden önce de mektup gelmeyeceğini biliyordum, ama içine düştüğüm karasevdayı silkip atmak olanağını hissediyordum. Birkaç dosta telefon ettim. Solange'ı da çağırmanın hem dürüst, hem de ağırbaşlı bir hareket olacağı kanısına vardım. Cevap almakta çok güçlük çektim; sonunda, bir uşak çıktı, Solange'ın iki ay için yolculuğa çıktığını söyledi. Bu cevap, bana büyük bir heyecan verdi. Solange'ın Philippe'le birlikte gittiğini sandım. Delice bir kuşkuydu bu, çünkü olacak şey değildi. «Adresini biliyor musunuz?» diye sordum; Marakeş'deki çiftliğinde olduğunu söyledi. Öyle ya, apaçık bir şeydi, her zamanki gibi Fas'a gitmişti. Yine de, telefonu kapadıktan sonra, canım sıkılmış bir halde, yatağıma uzanmak zorunda kaldım. Uzun uzun, ve acıyla düşünceye daldım. Demek ki Philippe, yolculuğa gitmeyi bundan dolayı o denli memnuniyetle kabul etmişti. Hele, bunu bana söylememiş olduğu için, bu teklifi, yiğitçe bir fedakârlık gibi kabul etmeme ses çıkarmadığı için, ona güceniyordum. Şimdi aradan zaman geçtiği için, çok daha

hoş görüyorum. Philippe, Solange'dan ayrılamıyordu. Belki bana yine de şefkati vardı. Elinden geldiği kadar çaba göstermiş, artık pek belli bir hal almaya başlayan bir tutkudan kendini ne derece çekebilirse, o kadarını bana vermeye çalışmıştı.

Hoş, Amerika'dan aldığım ilk mektuplar, bu duyguyu giderdi. Sevimli ve renkli şeylerdi; Philippe, özlemimi çekiyor ve zevk duyduğu bir hayatı benimle paylaşmayı özlüyor gibiydi:

«*Burası size göre bir ülke, Isabelle,*» diyordu. «*Bir rahatlık ve mükemmellik ülkesi, iyi yapılmış şeylerle dolu, düzenli bir ülke. New-York'a, kılı kırk yaran, çok güçlü bir Isabelle'in idaresinde, dev ölçüde bir ev denilebilir.*» Başka bir mektubunda da: «*Sizi ne kadar çok özledim, sevgilim!.. İçinde, yalnız, çok fazla hamarat bir telefonun sesi bulunan bu otel odasında, akşamları sizi bulmayı ne kadar isterdim. Karşılıklı, o sevdiğim konuşmalara dalardık; o günkü insanları, o günkü işleri gözden geçirirdik, parlak zekâcığınız bana, değerli fikirler verirdi. Sonra, siz, her halde duraksama ve görünüşte kayıtsızlıkla, bana, "Bütün gece yanından ayrılmadığınız şu Mrs. Cooper Lawrence'i gerçekten güzel mi buluyorsunuz?" derdiniz. O zaman ben, sizi öperdim, bakışır, gülerdik, öyle değil mi sevgilim?..*» Bu satırları okurken, gerçekten gülümsüyordum. Beni iyi tanıdığı ve kabul ettiği için, Philippe'e minnertardım.

— 17 —

Hayatta her şey beklenmedik nitelikte, belki sonuna dek böyle. Beni çok ürküten bu ayrılık, hayatımda bir dereceye kadar bir mutluluk devresi oldu. Oldukça yalnızdım, ama kitap okuyor, çalışıyordum. Bundan başka çok yorgundum, günün bir kısmını uyumakla geçiriyordum. Hastalık bir çeşit manevî mutluluk, çünkü isteklerimize, kaygılarımıza kesin sınırlar çiziyor. Philippe uzaktaydı, ama memnun olduğunu, sağlığının yerinde olduğunu biliyordum. Bana şirin mektuplar yazıyordu. Aramızda hiç bir kavga, hiç bir üzüntü nedeni yoktu. Solange, ta Fas'taydı. Kocamdan, denizaşırı yedi sekiz gün

uzaktaydı. Dünya bana daha güzel, hayat daha rahat, ve tatlı görünüyordu. Çoktan beri böyle görünmemişti.

Philippe'in bir gün bana söylediği bir sözün o zaman çok tuhafıma giden anlamını şimdi anlıyordum: «Aşk, yokluğa ve ölüme, kuşkudan, ya da ihanetten daha fazla dayanır.» demişti.

Philippe, dostlarıyle görüşeceğime dair benden söz almıştı. Bir kere Thiangeslara, iki üç kere de Cora teyzeye akşam yemeğine gittim.

Cora teyze pek yaşlanıyordu. Yaşlı generallerden, yaşlı amirallerden, yaşlı elçilerden oluşan koleksiyonunu, ölüm azaltmıştı. Birçok güzel çeşitleri yerlerine yenileri konmadığı için, tamamen yok olmuşlardı. Kendisi de, alaycı dostların meydana getirdiği bir halka ortasında, ara sıra bir koltukta uyukluyordu. Bir akşam, yemekte ölüvereceğini söylüyorlardı. Ben, kendisine hâlâ minnettardım; Philippe'e ilk kez onun evinde rastlamıştım, düzenli olarak oraya gidiyordum. Hatta Marceau caddesindeki konağının geleneklerine aykırı olduğu halde, Cora teyzeyle iki üç kez, yalnız başımıza öğle yemeği yediğimiz oldu; ama, bir gece ona açılmaya başlamıştım da, bu işe devama beni teşvik etmişti. Azar azar, ona, önce çocukluğumu, sonra evlenmemi, arkasından Solange'ın rolünü, kıskançlığımı; tüm başımdan geçenleri anlattım. Beni gülümseyerek dinledi.

«Yavrucuğum,» dedi, «eğer bunlardan daha büyük felâketlere uğramazsanız, çok mutlu bir kadınsınız demektir... Yakınmanız neden? Kocanız size sadık mı değil? A kuzum, hiç bir erkek sadık değildir ki...»

«Affedersiniz ama teyzeciğim, kayınbabam...»

«Kayınbabanız bir keşişti, bilirsiniz, onu sizden daha iyi tanırım... Ama, bu marifet mi sanki? Edouard, bütün gençliğini taşrada, akla hayale gelmedik bir yaşam içinde geçirdi... Baştan çıkması için neden yoktu... Ama örneğin, zavallı Adrienciğimi düşünün. Beni hiç aldatmadı mı sanıyorsunuz? Isabelciğim, yavrum, hayatımın yirmi yılı, ben bile bile, en samimî dostum Jeanne de Casa-Ricci'yle metres hayatı yaşadı... İlk zamanlar canım sıkılmadı değil kuşkusuz, ama sonradan, her şey düzeldi... Altın yılımızı hatırlıyorum... Paris'in bütün

kibar takımını çağırmıştım... Zavallı Adrienciğimin pek aklı başında değildi, kısa bir nutuk çekti, hem benden, hem Jeanne Casa'dan, amiralden söz etti... Sofrada herkes gülüyordu. Ama, ne de olsa, cana yakın şeylerdi bunlar. Bizler de çok yaşlanmıştık, hayatı elimizden geldiği kadar iyi geçirmiştik. Hiç bir şeyi onarılmayacak şekilde bozmamıştık... Toplantı pek güzel oldu, zaten yemek de o kadar iyiydi ki, misafirler başka hiç bir şey düşünmüyorlardı.

«Evet ama teyzeciğim, bu işlerin hepsi kişiliğe bağlı. Bence duygularımla yaşamak esastır, modern hayata önem vermem. O halde...»

«Size, duygularınızla yaşamayın diyen var mı, yavrum? Yeğenimi çok severim kuşkusuz, bir âşık edinmeniz öğüdünü verecek değilim... Hayır, böyle bir niyetim yok... Ama, genç ve güzel bir karısı varken Mösyö Philippe cenaplarının gözü dışarda olur da, siz de kendi hayatınızı avundurmak isterseniz, size gücenmek de bana düşmez... Pek iyi biliyorum ki, burada benim evimde bile, birçok erkeklerin hoşuna gidiyorsunuz.»

«Yazık ki ben, evlilik hayatına inanıyorum, teyzeciğim.»

«Orasını biliyoruz... Evlilik hayatına ben de inanıyorum, inandığımı da ispat ettim. Ama, evlilik başka, aşk başka şeydir. İnsanın kanaviçesi sağlam olmalı; arabeskler işlemek yasak değildir... Yalnız, usulünce olmalı. Şimdiki genç kadınlarda hoşlanmadığım taraf, pervasızlıkları.»

Yaşlı teyze, uzun zaman bu düzende konuştu. Konuşması hoşuma gidiyordu; hatta birbirimizi seviyorduk, ama anlaşabilecek yaradılışta değildik.

Birçok işlerde Philippe'in ortakları olan Sommervieular tarafından da davet edildim. Bu çağrıyı kabul etmeyi görev saydım, çünkü bu adamların Philippe'e yararları dokunabilirdi. Evlerinden içeri girer girmez, gittiğime pişman oldum, çünkü orada, hiç kimseyi tanımadığımı hemen gördüm. Ev güzeldi, benim hoşlanamayacağım kadar fazla modern, ama sağlam bir zevkle döşenmişti. Philippe olsaydı tablolarla ilgilenirdi; Marquet'nin tabloları vardı, bir tane Sisley, bir Lebourg vardı. Madam Sommervieu, beni tanımadığım kadınlara, erkekle-

re tanıştırdı. Çoğu güzel olan kadınlar, enfes mücevherlere gömülüydüler. Erkeklerin hemen hepsi, vücutları gürbüz, yüzleri azimli yüksek mühendis tipindeydiler. Birtakım adlar işitiyordum, ama unutacağımı bildiğim için, üzerinde durmayı gereksiz buluyordum. Ev sahibi, "Madam Godet" diye bir ad söyledi. Geçkince bir sarışın güzeli olan Madam Godet'ye baktım. Zorba bir erkek gibi görünen, Légion d'Honneur nişanının *officier* rütbesinde bir de Mösyö Godet vardı. Bu insanlar hakkında hiç bir şey bilmiyordum. Ama: «Godet? Godet?.. Ben bu adı biliyor gibiyim.» diye düşünüyordum.

«Mösyö Godet kimdir, kuzum?»

Madam Sommervieu:

«Godet, demir endüstrisinin en büyük adamıdır,» dedi. «Batı çelik fabrikalarının idare meclisi kurucu üyesidir. Kömür ocakları şirketinde de çok nüfuzu vardır.»

Bu adamdan bana galiba Philippe söz etti, diye düşündüm; yoksa Villier mi söz etmişti?..

Godet sofrada, benim yanıma düşmüştü. Önümdeki karta merakla baktı, çünkü adımı işitmemişti. Bakar bakmaz:

«Yoksa siz, Philippe Marcenat'nın karısı mısınız?» dedi.

«Evet.»

«Yaa! Ben kocanızı çok iyi tanırım. İlk kez, Limousin'de onun fabrikasında, daha doğrusu, babasının fabrikasında çalıştım. Pek acıklı bir başlangıçtı. Görevim bir kâğıt fabrikasıyle meşgul olmaktı; hoşlandığım bir iş değildi. Orada, ikinci derecede bir rolüm vardı. Kayınbabanız sert bir adamdı, kendisiyle çalışmak zordu. Ya! Böyle işte, Gandumas bende kötü bir anı bırakmıştır!..» Güldü ve sonra ekledi: «Size bundan söz ettiğim için özür dilerim.»

O konuşurken birdenbire anlamıştım. Misa, bu adam Misa'nın kocasıydı... Philippe'in yazıları, sanki cümleler gözümün önündeymiş gibi, aynen aklıma geldi. Demek ki, şu yanda, sofranın öte başında oturan, yanındakine neşeli neşeli gülümseyen, bakışları tatlı ve canı sıkkın güzel kadın, Philippe'in, bir gece, sönmek üzere olan bir ateşin karşısında, yastık üzerinde otururken kucakladığı kadındı. Buna inanamıyordum. O za-

lim, o şehvet düşkünü Misa, hayalimde bir Lucréce Borgia, bir Hermione hal ve tavrı almıştı. Philippe, onu bana bu kadar kötü mü tanıtmıştı?

Ama kocasıyle konuşmak zorunluluğundaydım.

«Gerçekten, Philippe sizin adınızı bana pek çok kereler söyledi,» dedim «Sonra, biraz güçlükle ekledim: «Madam Godet, kocamın ilk karısının çok candan arkadaşıymış, değil mi?»

Mösyö Godet, yüzüme bakmaz oldu, o da sıkıntılı bir duruma girdi. «Acaba bir bildiği mi var?» diye düşündüm.

«Evet,» dedi, «çocukluk arkadaşıydılar. Sonra üzücü şeyler oldu. Odile, Misa'ya karşı pek dürüst davranmadı, yani Marie-Thérèse'e karşı demek istiyorum, çünkü ben karıma Misa derim.»

«Evet, tabiî.»

Böyle dedikten sonra, bu sözün tuhaflığını görüp, başka şeyden söz ettim. Mösyö Godet bana, çelik, kok ve taşkömürü alanında, Fransa'yla Almanya arasındaki ilişkileri anlattı. Bu büyük endüstri sorunlarının yabancı politika üzerindeki etkilerini anlattı, beni ilgilendiren geniş fikirleri vardı. Jacques Villier'yi tanıyıp tanımadığını sordum.

«Fas'taki mi?» dedi. «Evet, idare meclislerimden birinde üyedir.»

«Sizce, zeki midir?»

«Pek az tanırım; hayatta başarılı olmuştur...»

Yemekten sonra bir biçime getirip karısıyle yalnız kaldım. Philippe olsa, beni bundan yasaklardı, biliyorum. Nitekim, bu işi yapmamak için kendimi zorlamıştım. Ama, şiddetli bir meraka kapılmıştım, Misa'ya yaklaştım, şaşmış göründü.

«Yemekte kocanız hatırlattı, bir zamanlar benim kocamla çok iyi dostmuşsunuz?..»

«Evet, Julien'le ben, birkaç ay Gandumas'da oturduk.»

Hem sorular, hem acıklı, garip bir gözle yüzüme baktı. «Gerçeği siz biliyor musunuz? Bu dost görünüş sahte mi?» diye düşünüyor gibi bir hali vardı. Tuhaftır, Misa'yı beğenmiyor değildim, tersine, hoşuma gidiyordu. Zarafeti ciddî ve usançlı hali, içime dokunuyordu. «Derin bir şekilde acı çekmiş bir

kadına benziyor,» diye düşünüyordum. «Kim bilir? Belki de Philippe'in mutlu olmasını istemiştir? Belki de Philippe'i sevdiği için, onu olsa olsa mutsuz edebilecek bir kadına karşı korumak istemiştir?.. Bütün bu hareketler o kadar büyük bir suç mudur?»

Misa'nın yanına oturdum, onu kendime ısındırmaya çalıştım. Bir saat sonra, Odile'den söz ettirmeyi başardım. Bu konuda konuşmaktan bir parça sıkılıyor, bu anının, onda hâlâ ne kadar güçlü duygular uyandırdığı belli oluyordu.

«Odile'den söz etmek benim için pek güç,» dedi. «Önce kendisini çok sevmiş, çok takdir etmiştim, sonra bana kötülük etti, arkadan da öldü. Kendisini kirletmek istemem, hele sizin gözünüzde.»

Sorularla dolu aynı tuhaf gözlerle yine yüzüme baktı.

«Oh!» dedim. «Bu anılara benim düşman olduğumu sanmayın. Odile'in sözünü o kadar çok işittim ki, tersine, kendisini, benden bir parçaymış gibi düşünmeye başladım. Her halde çok güzel bir kadındı?..»

Misa, hüzünlü bir tavırla:

«Evet,» dedi, «pek güzeldi. Ama gözlerinde, hoşuma gitmeyen bir şey vardı. Bir parça... Hayır, sahtelik demek istemem... Fazla olur... Nasıl anlatayım bilmem, övüngen bir hilekârlık gibi bir şeydi. Odile, emredilmeye muhtaç bir insandı. Kendi isteğini, kendi inandığı gerçeği zorla kabul ettirmek isterdi. Güzelliği, nefsine karşı ona güven vermişti, kesin olarak bir şey söylediği zaman, bu söylediği şeyin gerçek oluverdiğine hemen hemen gönül temizliğiyle inanırdı. Kocanız, kendisini çok fazla sevdiği için, Odile, ona karşı bu işte başarılı oluyordu. Ama bana karşı başarılı olamadığı için, düşman oluverdi.»

Misa'yı dinlerken rahatsız oluyordum. Renée'nin tanıttığı, kayınvalidemin tanıttığı Odile'i, sanki Hélène de Thianges' in tanıttığı Solange'ı görür gibi oluyor, ama Philippe'in Odile' ini, benim sevdiğim Odile'i bulamıyordum.

«Ama, ne kadar garip bir şey bu,» dedim. «Bana, iradesi güçlü, azimli bir insan çiziyorsunuz. Philippe bana, Odile'den

söz ederken, daima uzanıp yatan, narin, biraz çocuk huylu, aslında çok iyi bir kadın izlenimi veriyordu.»

Misa: «Evet,» dedi. «Doğru, bu tarafı da vardı, ama sanırım görünüşten ibaretti. Odile'in asıl kişiliği bir... şey, kendini bilmezliğiydi... Nasıl diyeyim bilmem... Bir asker, bir komiteci kendini bilmezliğiydi. Örneğin, şeyi saklamak istediği zaman... Yok, bunu hele size söylemek istemem.»

«Sizin kendini bilmezlik adı verdiğiniz şeye, Philippe, cesaret diyor; Odile'in en büyük yeteneklerinden biri, bu olduğunu söylüyor.»

«Evet, olabilir. Bir bakıma doğru, ama kendi hareketlerine sınır çizecek cesareti yoktu. Özlediği şeyi gerçekleştirecek cesareti vardı. Güzel şeydi ama, o kadar zor değildi.»

«Çocuklarınız var mı?» diye sordum.

Yere bakarak: «Evet,» diye cevap verdi. «Üç tane. İkisi oğlan, biri kız.»

O akşam, orada oturduğumuz kadar hep konuştuk, bir dostluk başlangıcı hazırlamış olarak birbirimizden ayrıldık. Philippe'in fikrine, ilk kez olarak tamamıyle aykırı düşünüyordum. Hayır, bu kadın kötü bir kadın değildi... Sevmiş, kıskanmıştı. Bndan dolayı, kendisini ben ayıplayabilir miydim? Sondakikada yaptığım bir harekete sonradan pişman oldum. Misa'ya:

«Allaha ısmarladık,» dedim. «Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum. Şu aralık yalnızım; belki birlikte çıkıp dolaşabiliriz.»

Salondan çıkar çıkmaz, hatalı davrandığımı, Philippe'in, bu hareketimi doğru bulmayacağını düşündüm; Misa'yla dostluğa başladığımı duyunca, bana çok fazla sitemler edecek, belki de haklı olacaktı.

Konuşmalarımızdan, Misa da her halde az çok hoşlanmış olsa gerekti; belki de beni ve evimi merak ediyordu. Nitekim iki gün sonra bana telefon etti, Boulogne ormanında gezmeye gitmek üzere sözleştik. Benim istediğim şey, onu konuşturup Odile'den söz ettirmek, Odile'in zevklerini, huylarını, meraklarını ondan öğrenmek, bu şekilde, geçmişle ilgili kendisine

soru sormaya hiç cesaret edemediğim Philippe'e kendimi belki daha fazla beğendirmekti.

Misa'ya birçok sorular sordum: «Odile' nasıl giyiniyordu? Terzisi kimdi? Bana anlattıklarına göre, çiçekleri çok güzel düzenlemesini bilirmiş... Çiçek düzenlemede nasıl olur da bu denli özellik bulunabilir?.. Bana şunu açıklasanıza... Ama ne kadar tuhaf, siz de söylüyorsunuz, herkes de söylüyor ki, Odile' in çok çekiciliği varmış, oysa bana anlattığınız bazı ayrıntılar, tersine, onun haşin, hemen hemen çirkin olduğunu gösteriyor... Peki, ama bu çekicilik nasıl bir şeydi?..»

Ama Misa, bu konuda bana bir fikir vermekten bile güçsüz kaldı. Aynı soruyu, onun da birçok kereler kendi kendine sorduğu halde, karşılığını bulamadığını anladım. Yalnız, Odile' le ilgili olarak bana söylediklerinde, Solange'da da mevcut olan o doğa sevgisini, bir de bende olmayan, yaradılış eseri canlılığı buldum. «Ben çok hesaplı hareket ediyorum,» diye düşündüm. «Heyecanlı hareketlerimden fazla kaçınıyorum. Sanırım. Philippe'in hoşuna giden şey, Odile'in içten kişiliği kadar, hatta onlardan da fazla, çocuk yanıyle neşesiymiş.» Sonra. söz dönüp dolaştı, Philippe'den daha içli dışlı şekilde konuştuk. Philippe'i ne kadar sevdiğimi söyledim. Misa:

«Evet ama, Philippe'le mutlu musunuz?» dedi.

«Çok mutluyum, niçin sordunuz?»

«Hiç... Yalnız, soruyorum. Onu sevmekte haklısınız; insanı kendisine bağlamasını bilir. Ama, Odile tipinde kadınlara karşı öyle zayıftır ki, koca olarak çok güç beğenir olması gerekir.»

«Niçin "kadınlar" diyorsunuz? Philippe'in hayatında, Odile' den başka kadınlar mı tanıdınız?»

«Yoo, ne münasebet! Ama öyle seziyorum. Takdir edersiniz ki Philippe, fedakârlık, şiddetli aşk gibi şeyler karşısında, yaklaşmayan, tersine uzaklaşan bir adamdır... Ama bu, benim kendi kanım. Bir şey bildiğim yok; Philippe'i çok az tanıdım, ama bunun böyle olması gerektiğini hatırlıyorum. Kendisiyle görüştüğüm sıralarda, hoppa, yararsız yanları bulunduğunu görüyordum, bunlar onu bir parça küçültüyordu. Ama, tekrar

ediyorum; söylediğim şeylerin hiç bir değeri yoktur. Kendisini hayatımda o kadar az gördüm ki...»

Büyük bir huzursuzluk içindeydim: Misa, bundan zevk alır gibi görünüyordu. Acaba Philippe haklı mıydı? Misa, hain bir kadın mıydı? Eve döndükten sonra, pek feci bir gece geçirdim. Şöminenin üstünde, Philippe'in çok candan bir mektubunu bulmuştum. Kuşkulandığım için, kendisinden özür diledim. Gerçi, zayıftı, ama ben bu zayıflığını da seviyordum. Misa'nın onunla ilgili olarak söylediği karanlık sözlerde, sırf sevmiş bir kadının hayal kırıklığından başka bir şey görmek istemiyordum. Misa birçok kere, benimle birlikte sokağa çıkmak istedi, hatta beni akşam yemeğine çağırdı. Teklifini reddettim.

— 18 —

Philippe'in yolculuğunun sonu yaklaşıyordu. Son derece seviniyordum. Artık sağlığım düzelmişti; hatta gebeliğimden önceye göre daha iyiydim. Bu bekleyiş, bende bir hayatın gelişmekte olduğu kanısını doğuruyor, bana şükûnet ve rahatlık veriyordu. Philippe, evine geldiği zaman güzel bir sürprizle karşılaşsın diye büyük çabalar harcıyordum. Kuşkusuz, Amerika'da çok güzel kadınlar, mükemmel evler görmüştü. Gebe olduğum halde, gebeliğimden dolayı elbiselerime çok dikkat ettim. Evin döşemesinde ufak tefek birçok değişiklikler yaptım, çünkü Misa, Odile'in belki de hoşuna gidebilecek olan şeyler hakkında bana bazı fikirler vermişti. Philippe geleceği gün, evin içine, kucak kucak beyaz çiçekler doldurdum. Philippe'in gülerek: «Cimrice tasarruf» dediği huyumu o gün yenmiştim.

Philippe, Saint-Lazare garında transatlantik treninden indiği zaman, onu altı günlük deniz yolculuğundan güneşten yanmış, gençleşmiş ve neşeli gördüm. Anılar, hikâyelerle doluydu. İlk günler çok güzel geçti. Solange hâlâ Fas'taydı; bu noktayı araştırmıştım. Philippe, işine başlamadan, kendi kendisine bir hafta izin verdi. Bu bir haftayı tamamıyle bana ayırdı.

Bu bir hafta içinde geçen bir olay, kocamın yaradılışındaki derinliği bana açıkça gösterdi. Bir sabah, saat ona doğru

sokağa çıktım, bir elbise provası için randevum vardı. Philippe yatakta yatıyordu. Sonradan bana anlattığına göre, ben çıkmışım, telefon çalmış. Philippe telefonu açmış, tanımadığı bir erkek sesi:

«Madam Marcenat, siz misiniz?» diye sormuş. Philippe:

«Hayır, ben Mösyö Marcenat!..» diye cevap vermiş. «Kim konuşuyor?»

Sert bir gürültü işitmiş, telefonun kapandığını anlamış. Bu olaya şaşmış; telefon edenin kim olduğunu öğrenmek için, telefon santralını aramış; uzun uzun konuşmalardan sonra, kendisine şu cevabı vermişler: «Borsadaki telefon kabinesinden aramışlar.» Her halde bir yanlışlık olacak, çünkü bundan bir sonuç çıkaramamış. Ben eve döndüğüm zaman:

«Size borsadan kim telefon edebilir?» diye sordu.

Ben şaşırarak: «Borsadan mı?» dedim.

«Evet, borsadan. Sizi sordular, benim diye cevap verdim; telefon hemen kapandı.»

«Ne tuhaf şey! Emin misiniz?»

«Size ne kadar yakışmaz bir soru Isabelle. Evet, eminim. Zaten ses pek pürüzsüz geliyordu.»

«Erkek sesi mi, kadın sesi mi?»

«Erkek tabiî.»

«Niçin "tabiî"? »

O zamana kadar, hiç bu tarzda konuşmamıştık; elimde olmayan, sıkkın bir durumum vardı. Philippe, «Erkek sesiydi» demiş olmasına karşın, telefon edenin Misa olduğuna emindim. (Bana sık sık telefon ediyordu), ama adını söylemeye cesaret edemiyordum. Philippe'e gücenmiştim, kendisini taparcasına seven bir kadına suç yükler gibi bir tavrı vardı, bununla birlikte, bir parça da güven duyuyordum. Demek ki Philippe, beni kıskanabiliyordu, öyle mi? Tanımadığım bir kadın kişiliğinin, biraz alaylı, biraz şuh, biraz acımalı bir Isabelle'in şaşılacak bir hızla doğduğunu hissediyordum. Sevgili Philippe! Nasıl yalnız onun sayesinde, yalnız onun için yaşadığımı bilseydi, içi rahat edecek, çok fazla rahat edecekti. Öğle yemeğinden sonra, benim sözlerimden bazılarını hatırlatan bir kayıtsızlıkla:

«Bugün öğleden sonra ne yapıyorsunuz?» diye sordu.

«Ben mi, hiç, bazı yerlere uğrayacağım. Sonra saat beşte, Madam Brémont'a, çaya gideceğim.»

«İzinli olduğuma göre, oraya ben de birlikte gelsem, sizi sıkar mıyım?»

«Tersine, çok sevinirim. Sizden bu kadar bir ilgi görmeye alışmamıştım. Saat altıda orada buluşuruz.»

«Nasıl? Beşte demiştiniz ya.»

«Yani, bütün çaylarda olduğu gibi, davetiyede beş yazılıdır; saat altıdan önce kimse gelmez.»

«Uğrayacağınız yerlere ben de gelebilir miyim?»

«Tabiî gelebilirsiniz... Postaya bakmak için büroya gitmek istiyorsunuz sanıyordum.»

«Acelesi yok, yarın giderim.»

«Yolculuktan döndüğünüz zaman çok cana yakın bir koca oluyorsunuz, Philippe.»

Bunun üzerine Philippe, benimle birlikte çıktı, öğleden sonrayı, yepyeni bir sıkıntı havası içinde geçirdik. Philippe'in cep defterinde, bu gezintiyle ilgili bir not var ki, o zaman bu denli güçlü olduğunu bilmediğim duyguları bana anlatıyor:

«Bana öyle geliyor ki, Isabelle, burada bulunmadığım süre içinde, önceden sahip olmadığı, bir çeşit güç, benliğine bir güven gelmiş. Evet, ta kendisi, benliğine güven. Niçin? Tuhaf bir şey bu. Kitap almak için arabadan iniyor, inerken, bana sevgi dolu bir bakış fırlatıyordu, ama bu bakış, bana tuhaf görünüyordu. Madam Brémont'un evinde, Doktor Gaulin'le uzun boylu konuştu. Konuşurlarken, seslerinin ahengini kavramaya, elimde olmadan çalıştım. Gaulin, fareler üzerinde deneylerini anlatıyordu:

«Bâkir fareler alacaksınız,» diyordu. «Yanlarına küçük fare yavruları koyacaksınız; bâkir fareler, bu yavrularla meşgul olmazlar; siz karışmazsanız, bırakırlar; açlıktan öldürürler. Bir overien özünü iğneyle verdiniz miydi, iki gün içinde mükemmel birer ana olurlar.»

Isabelle: «Ne kadar ilginç şey!» diyordu. «Bunu görmeyi çok isterdim.»

«Laboratuvarıma gelin; size göstereyim.»

O zaman bir anda bana öyle geldi ki, Gaulin'in sesi, telefonda işittiğim sesti.»

Kıskançlığın ne kadar saçma bir şey olduğunu, hiç bir zaman, bu notu okuduğum andaki kadar güçle düşünmemiştim. Çünkü, bu kuşkudan daha delice bir kuşku olamazdı. Bu Doktor Gaulin, sevimli, zeki bir doktordu, o yıl toplum içinde çok aranılıyordu, anlattığı şeyleri dinlemek hoşuma gidiyordu; ama ona, erkek olarak ilgi duyabileceğimi hiç düşünmemiştim. Philippe'le evlendiğimden beri, başka bir erkeği "görmek" yeteneğinden bile yoksundum; tüm erkekler bana, Philippe'e hizmet etmeye ya da ona zarar vermeye yarayan cansız maddeler gibi görünüyordu. Kendimi, onları "sever halde" göz önüne getiremezdim. Ama, Philippe'in bu son sayfa üzerine iğneyle iliştirdiği bir kâğıt parçası üzerinde şu satırları okuyorum:

«Aşkı, kuşkunun acılarıyle karıştırmaya alışık olduğum için, bunun etkilerini belki yeniden duyduğumu sanıyorum. Üç ay önce, bana haddinden fazla bağlı, haddinden fazla yanımda düşündüğüm aynı Isabelle'i, şimdi, istediğim derecede yanıbaşımda bulunduramıyordum. Onunla buluştuğum zamanlar, engel olamadığım o can sıkıntısı izlenimini gerçekten duymuş muydum? Şimdi, görünüşte o kadar mutlu değilim, ama bir an bile canım sıkılmıyor. Isabelle, yeni durumuma çok şaşıyor; o kadar alçak gönüllü ki, değişikliğimin gerçek anlamı, onca bir sır olarak kalıyor. Bu sabah bana:

«Eğer sizce bir sakınca yoksa, bugün öğleden sonra Pasteur Enstitüsüne gidip Gaulin'in deneylerini göreceğim,» dedi.

«Hayır, olmaz, gidemezsiniz!» dedim.

Sertliğimden hayrette kaldı, yüzüme baktı:

«Peki ama, niçin Philippe?» diye sordu. «Geçen gün, doktorun anlattığı şeyi dinlediniz; bana çok ilginç görünüyor.»

«Gaulin'in kadınlara karşı davranışı hoşuma gitmiyor.»

«Gaulin'in mi? Tuhaf bir düşünce! Bu kış onunla çok konuştum; dikkatimi çeken hiç bir halini görmedim. Ama siz, onu

henüz pek az tanıyorsunuz, on dakika Brémontların evinde gördünüz sadece...»

«İyi ya işte, o on dakika içinde...»

«Benim bu sözüm üzerine Isabelle, kendisini tanıdığım günden beri ilk kez olarak, Odile'in olabilecek bir gülümsemeyle gülümsedi:

«Yoksa kıskanıyor musunuz?» dedi. «Aman, bu çok garip, pek tuhafıma gitti.»

Bu sahneyi hatırlıyorum. Gerçekten, bir parça tuhafıma gitmişti, biraz önce de yazdığım gibi, oldukça mutluydum. Uzun zaman kapalı bulduğum Philippe'in ruhu üzerine, kıstırıp açmaya boşu boşuna uğraştığım o ele geçmez şey üzerinde bir etkim olduğunu birdenbire anlamıştım. Şeytan zihnimi pek fena çeldi; eğer hayatımda, bir parça hoşgörüye hak kazanmışsam, bana öyle geliyor ki, bu devreden dolayı kazanmışımdır. Çünkü, o sırada hisettim ki, bir oyun oynamak, bir şuhluk ve bilinmez oyunu oynamak isteseydim, kocamı yepyeni bir güçle kendime bağlayabilecektim. Bunda kuşkuya yer yoktu. Bir iki zararsız denemeye giriştim. Evet, Philippe böyle yaratılmıştır. Kuşku, onu rahatsız ediyor ve bağlıyordu. Ama kuşkunun, Philippe için sürekli bir acı, bir engel olduğunu da biliyordum. Çünkü, bundan önceki hayatının hikâyesini okumuştum, bunun böyle olduğunu da her gün görüyordum. Davranışlarımdan, sözlerimden endişeye düşüyor, acıklı düşüncelere dalıyor, uykusu tedirgin oluyor, işleriyle ilgilenemez bir duruma geliyordu. Kendini bu çılgınlığa nasıl kaptırabiliyordu? Çocuğumu dört ay sonra doğuracaktım, yalnız o çocuğu ve Philippe'i düşünüyordum. Philippe bunu görmüyordu.

Bu oyunu oynamak istemedim, oysa oynasaydım, kazanabilirdim. İstediğim biricik küçük armağan, bu, yaptığım tek büyük fedakârlıktı. Ama bunu yaptım ve umut etmek isterim ki, o yüzden beni affetmiştin, Philippe. Kıskançlık nedeniyle somurkanlıklarımı affetmiştin. Seni ben de bağlayabilir, gücünden, hürriyetinden, mutluluğundan mahrum edebilirdim, korktuğun, özlediğin o acı kaygıyı sana ben de duyurabilirdim.

Bunu yapmak istemedim. Seni hilesiz sevmek, alnım açık savaşmak istedim. Sen kendin, bana silâhlar uzatırken, ben sana karşı koymadan teslim oldum. Sanıyorum ki, iyi ettim. Bana öyle geliyor ki, aşk, sevgililer arasındaki o insafsız savaştan daha asil bir şey olmalıdır. Sevdiğini itiraf etmekle birlikte, kendini sevdirmek mümkün olmalı. Can sıkıntısından, sevdiğin kadınların çılgınlıklarıyle kurtulmak ihtiyacı, senin zayıf tarafındı, sevgilim. Ben, aşkı böyle düşünmüyordum. Bütünlükle bir fedakârlığa, hatta tutsaklığa kendimde yetenek görüyordum. Dünyada, benim için, senden başka hiç bir şey mevcut değildi. İsterse, bir afet, çevremizdeki bütün tanıdığımız insanları yok etsin, sen hayatta kalırsan, bu âfet bana korkunç gözükmezdi. Sen benim evrenimdin. Bunu sana göstermek ve sezdirmek, belki de dikkatsizlikti. Olsun. Sana karşı akıllıca bir politika gütmek niyetinde değildim, sevgilim. Gösteriş yapmak, dikkatli davranmak yeteneğinde değildim. Seni seviyordum.

Davranışlarımın dürüstlüğü, yaşayış şeklimin sakinliğiyle, birkaç gün içinde, Philippe'in yüreğini rahat ettirdim. Gaulin' le bir daha görüşmedim, ama buna üzüldüm, çünkü çok hoş adamdı. Eve tamamıyle kapandım.

Gebeliğimin son ayları hayli yorucu oldu. Vücudumun biçimsizliğini görüyor, Philippe'le birlikte sokağa çıkmak istemiyordum. Çünkü, canını sıkmaktan korkuyordum. Son haftalarda, Philippe, bana çok fedakârca arkadaşlık etti. Her gün yanımda kaldı, bana kitap okumayı huy edindi. Karı koca hayatımız, öteden beri hayal ettiğim hayata, hiç bir zaman o devrede olduğu kadar fazla benzememiştir. İkimiz birlikte, bir iki büyük romanı, yeni baştan okuduk. Gençliğimde, Balzac'ı, Tolstoy'u okumuş, ama pek iyi anlayamamıştım. Şimdi bütün bunlar bana, zengin anlamlarla dolu görünüyordu. Anna Karenine' in başındaki Dolly, bendim; Anna'nın kendisi de, bir parça Odile, bir parça Solange'dı. Philippe'in de, okurken, aynı benzerlikleri bulduğunu hissediyordum. Bazen bir cümle, ya bizim karı koca yaşamımızı, ya da benim kendimi öyle açıkça hatırlatıyordu ki, Philippe gözlerini kitaptan ayırıyor, bana ba-

kıyor, kendini tutamıyor, gülümsüyordu; ben de gülümsüyordum.

Philippe'in hâlâ üzgün olduğunu görmesem, pek mutlu olacaktım. Bir şeyden yakındığı yoktu, sağlığı iyiydi, ama sık sık içini çekiyor, yatağımın yanında bir koltuğa oturuyor, uzun kollarını yorgun yorgun ileri uzatıyor, gözlerini oğuşturuyordu.

«Yorgun musunuz, sevgilim?» diyordum.

«Evet, bir parça, sanırım hava değişimine biraz ihtiyacım var. Bütün gün o büroda oturmak...»

«Elbette. Üstelik, bütün gece benim yanımda kapanıp oturuyorsunuz. Sokağa çıksanıza, sevgilim... Eğlenin... Tiyatroya, konsere hiç gitmez oldunuz, niçin?»

«Pek iyi bilirsiniz ki, yalnız başıma sokağa çıkmaktan hiç hoşlanmam.»

«Solange yakında gelmeyecek mi? İki aydan fazla kalmayacaktı. Kendisinden hiç haber almadınız mı?»

«Aldım, bana mektup yazdı. Orada kalma süresini biraz uzatmış. Kocasını yalnız bırakmak istemiyormuş.»

«Nasıl? Her yıl yalnız bırakıyor ya?.. Birdenbire bu ilginin nedeni ne olabilir acaba? Tuhaf şey!»

Philippe, can sıkıntısıyle cevap verdi:

«Ben ne bileyim, a canım? Bana yazdığı bu, size bundan başka bir şey söyleyemem ki?..»

— 19 —

En sonunda, ben doğum yapmadan birkaç hafta önce Solange döndü. Philippe'in anî değişikliğini görünce yüreğim burkuldu. Bir akşam, onu karşımda yine genç ve neşeli gördüm. Bana çiçek ve çok sevdiğim pembe karidesler getirdi. Elleri cebinde, karyolamın çevresinde, canlı hareketlerle dolaştı. Bürosuyle, o gün gördüğü müdürlerle ilgili eğlenceli şeyler anlattı. «Nesi var?» diye düşünüyordum. «Bu neşesi nereden geliyor?»

Yemeğini yatağımın yanında yedi; ben, yüzüne bakmadan, kayıtsızca sordum:

«Solange'dan hâlâ haber yok mu?»

Philippe, gereğinden fazla rahatlıkla cevap verdi:

«Nasıl? Bu sabah bana telefon ettiğini size söylemedim mi? Dünden beri Paris'te.»

«Sizin hesabınıza memnun oldum, Philippe. Ben size arkadaşlık edemeyecek halde olduğum zaman, birlikte sokağa çıkacağınız bir arkadaşınız bulunacak.»

«Deli misiniz, Isabelle, ben sizin yanınızdan bir saniye bile ayrılmayacağım.»

«Ayrılmanızı istiyorum; hem yalnız kalacak değilim, annem yakında Paris'e gelmiş bulunacak.»

Philippe, memnun bir tavırla:

«Gerçekten,» dedi. «Valide hanım uzakta olmasa gerek. Son telgrafı nereden gelmişti?»

«Gemiden çekilmiş bir telsizdi, ama acentadan öğrendiğime göre, yarın Süveyş'te bulunması gerekiyordu.

Philippe: «Sizin hesabınıza pek memnun oldum,» dedi. «Bir doğumda bulunmak için bu uzun yolculuğu yapması, çok nazik bir hareket.»

«Benim ailem de sizin aileniz gibidir, Philippe; doğumlarla ölümlerde bayram eder. Hatırlıyorum, taşradaki kuzenlerin cenaze törenleri, babamın en neşeli anılarıydı.»

«Büyükbabam Marcenat, çok ileri yaşında, doktoru, her cenaze törenine gitmesini yasakladığı için, çok şikâyet ediyor, "Zavallı Ludovic'in cenazesinin peşinden gitmemi istemiyorlar, oysa hiç de başka eğlencem yok!" diyordu.»

«Philippe, bu akşam sizi neşeli görüyorum.»

«Ben mi? Yok canım!.. Ama, hava çok güzel. Siz sağlık içindesiniz. Bu dokuz aylık korkunç düş sona erecek. Neşeli oluşum gayet doğal.»

Onu bu kadar canlı görmek ve bu dirilişin neden ileri geldiğini bilmek gücüme gidiyordu. Philippe o akşam, bir zamanlar Saint-Moritz'de gördüğüm kadar iştahla yemek yedi; aylardan beri iştahını yitirmiş, beni de büyük bir endişeye düşürmüştü. Yemekten sonra sinirlendi, esnedi.

«Bir parça kitap okuyalım, ister misiniz?» dedim. «Dün akşam başladığınız o Stendhal çok güzeldi.»

Philippe: «Haa, evet, Lamiel...» dedi. «Evet, pek güzeldir... İsterseniz okuyalım.»

Can sıkıntısıyle yüzünü buruşturdu.

«Dinleyin, Philippe...» dedim. «Ne yapın, biliyor musunuz? Solange'a gidip bir merhaba deyin; beş aydır görmediniz; iyi bir şey olur.»

«Acaba?.. Ama, sizi yalnız bırakmak istemiyorum. Hem, evinde midir, zamanı var mıdır; hiç bilmiyorum. Dönüşünün ilk akşamı, ailesiyle, yani Jacques'ın ailesiyle birlikte olsa gerek.»

«Telefon edin, sorun.»

Philippe'in daha fazla dayanabileceğini sanmıştım, ama iç kışkırtan bu teklifi, hemen kabul etti.

«Peki, bir deneyeyim,» dedi ve çıktı.

Beş dakika sonra yüzü gülerek geldi:

«Mademki sizce bir sakınca yok, Solange'ın evine kadar bir gideyim,» dedi. «Bir çeyrek saat kalırım.»

«Ne kadar isterseniz kalın. Çok memnun oldum, biraz sokağa çıkarsanız yararı olur. Ama, dönüşte; vakit çok geç bile olsa, beni görün.»

«Çok geç kalmam, saat dokuz. Ona çeyrek kala buradayım.»

Onu, o akşam gece yarısı görebildim. O zamana dek biraz kitap okumuş, pek çok da ağlamıştım.

— 20 —

Annem, çocuğum doğmadan birkaç gün önce, Çin'den döndü. Onu gördüğüm zaman, kendisine, umduğumdan hem daha yakın, hem daha uzak olduğumu anlayarak şaşırıp kaldım. Yaşayış şeklimizi, hizmetçilerimizi, eşyamızı, dostlarımızı eleştirdi; sitemleri, içimde, aynı sesi hafifçe yansıtan gözle görünmez, uzak telleri yeniden tınlattı. Ama bu eski aile yüzeyini kalın bir "Philippe bölgesi" kaplamış bulunuyordu. An-

nemi hayrete düşüren, gocunduran şey, bana doğal görünüyordu. Philippe'in, gebeliğimin bu son haftalarında, gereği kadar dikkat göstermediğini anlamakta gecikmedi. Annem: «Bu akşam seninle oturmaya geleceğim, çünkü kocanın evde kalmayı göze alacağını sanmıyorum.» dediği zaman, acı duyuyor, bu acımın, sevgiden ziyade gururdan ileri geldiğini görüp, kendimi kınıyordum. Annemin, Solange geri dönmeden gelmemiş olması canımı sıkıyordu; o zamanlar Philippe, çalışma saatleri dışında, yanımdan ayrılmıyordu. Benim de sevilebilen bir kadın olduğumu ona göstermek isterdim. Annem, ara sıra, karyolamın yanında ayakta duruyor; içimde, bütün genç kızlık üzüntülerimi canlandıran eleştirici bir gözle yüzüme bakıyordu. Dikkatle, sanki düşmanca bir hareketle parmağını, saçımın ayrığına koyuyor, «Saçların ağarıyor.» diyordu. Dediği doğruydu.

Philippe, sokaktan gelip geçenlerin azaldığı saatlerde, gece yarısından sonra eve döndüğü zaman, onun adımlarını seçmek için, bu yolcuların ayak seslerini dinliyordum. Gittikçe artan, duracağı umudunu doğuran, sonra yine devam edip hafifleyen, uzaklaşan o hayal kırıcı sesi hâlâ işitir gibi olurum. Bir kapı önünde gerçekten duracak insan, daha birkaç metre kala, adımlarını yavaşlatır; Philippe'in ayak seslerini bu azalan hızdan tanıyordum.

Evin içinde, hafif bir çıngırak sesi dolaşıyordu; uzakta bir kapı açılıp kapanıyordu; gelen oydu. Neşeli görünmeye, hoşgörülü bir hal almaya karar veriyor, oysa hemen her gün onu sızıltılarla karşılıyordum. O zaman, söylediğim sözlerin birbirinin aynı oluşu, şiddetli oluşu, kendi kendimi de rahatsız ediyordu.

Philippe, bezgin bir tavırla:

«Aman Isabelle, emin olun, artık sabrım kalmadı!..» diyordu. «Ne kadar saçmaladığınızı görmüyor musunuz?.. Sokağa çıkayım diye kendiniz yalvarıyorsunuz, sözünüzü dinliyorum; bu kez de çıkışıyorsunuz. Ne yapmamı istiyorsunuz? Bu eve mi kapanıp oturayım?.. Öyleyse, söyleyin... Onu da yaparım!.. Evet, söz veriyorum, yaparım... Bu bitmez tükenmez kavga-

lardansa, her şeye razıyım!.. Ama, rica ederim, akşamın dokuzunda cömert davranıp, gece-yarısı son derece cimri olmayın!..»

«Evet Philippe, doğru... Anlayışsızlık ediyorum. Yemin ediyorum, bir daha yapmayacağım.»

Ama, ertesi gün, içimdeki bir şeytan, bana aynı gereksiz cümleleri fısıldıyordu. Hele Solange'a çok sinirleniyordum. Hayatımın böyle bir anında kocamı bana bırakacak kadar anlayışlı olması gerektiğini düşünüyordum.

Solange beni görmeye geldi. Konuşmamız epey zoraki oldu. Güzel bir zibelin manto giymişti, kürkçüsünü bana uzun uzun salık verdi. Sonra Philippe geldi; Solange beni ziyarete geleceğini ona haber vermiş olsa gerekti, çünkü Philippe, her zamankinden daha erken eve döndü. Manto, gereksiz, hatta göze görünmez bir dekor oldu, hepimizi Marakeş'teki bahçe işgal etti.

«Nasıl bir yer olduğunu düşünemezsiniz, Isabelle... Sabahleyin, ılık çinilerin üstünde, portakal ağaçları arasında, yalınayak dolaşıyorum... Her sütunun çevresinde güllerle yasemin-ler sarılı. Yaprakların ve çiçeklerin arasından, soluk mavi çiçekler gözüküyor... Damların tepesinden ötede de, Atlas'ın karları parlak bir elmas gibi parıldıyor...»

O, bunları söylerken, ben «Saint-Moritz'in elmasını da bir zamanlar dinlemiştik,» diye düşünüyordum... Solange devam ediyordu:

«Hele geceleri! Servilerin, siyah bir parmak gibi işaretle gösterdikleri ay... Bitişik bahçede çalınan Arap gitarları... Ah! Marcenat, Marcenat; bilseniz, ne kadar severim bunları!..»

Başını bir parça geriye doğru devirmiş, o yaseminleri, o gülleri kokluyor gibiydi.

Giderken Philippe, onu kapıya kadar götürdü; dönüp geldiği zaman, biraz çekingen bir hali vardı, odamdaki şömineye yaslanıp durdu. Uzun bir susuştan sonra:

«Benimle birlikte, bir kerecik olsun Fas'a gelmelisiniz,» dedi. «Gerçekten çok güzel... Bakın Robert Etienne'in, Berberi-

lere, onların özel hayatlarına dair yazdığı bir kitabı getirdim... Bir çeşit roman. Aynı zamanda manzume... Şaşılacak şey.»

«Zavallı Philippeciğim,» dedim. «Kadınlarla uğraşmak zorunluluğunda olduğunuz için size ne kadar acıyorum. Ne komik şeylerdir bu kadınlar!..»

«Bunu ne nedenle söylüyorsunuz, Isabelle?»

«Söylüyorum, çünkü gerçek de onun için, sevgilim. Ben kadınları çok iyi tanırım, hem de hiç ilgilenmeye değer yaratıklar değildirler.»

Sonunda, ilk ağrılarım başladı. Doğum uzun ve yorucu oldu. Philippe'in heyecanı beni sevindirdi. Yüzü solgundu, benden daha fazla korkuyordu. Hayatıma değer verdiğini gördüm. Heyecanı bana cesaret veriyordu. Çünkü ona garanti vermek için sinirlerime tamamıyle hâkim oluyor, küçük oğlumuzdan söz ediyordum. Çünkü oğlan doğuracaktım.

«Adını Alain koyarız, Philippe. Kaşları, sizinkiler gibi fazla yüksekçe olacak; bir şeye canı sıkıldığı zaman, ellerini cebine sokup aşağı yukarı dolaşacak... Çünkü, can sıkıntısı çok olacak zavallı Alain'in değil mi, Philippe? Böyle ana babadan doğan çocuk... Ne kalıtım!..»

Philippe gülümsemeye çalışıyordu, ama üzgündü, görüyordum. Ağrılarım çoğaldığı zaman elimi tutmasını söylüyordum.

«Hatırlıyor musunuz, Philippe, Siegfried'i seyrederken elim, elinizin üstündeydi... Her şey o zaman başladı.

Yattığım odadan, biraz sonra, Doktor Crès'in, Philippe'e şu sözleri söylediğini işittim:

«Karınız şaşılacak ölçüde cesaretli, böylesini ender gördüm.»

Philippe: «Evet, karım çok iyidir,» dedi. «İnşallah bir şey olmaz.»

Doktor: «Ne olmak ihtimali var?» diye cevap verdi. «Her şey normal.»

Doğum anı kolay geçsin diye bana kloroform koklatmak istediler; ben bunu istemiyordum. Gözlerimi açtığım zaman, Philippe'i yanıbaşımda gördüm, şefkatli ve mutlu bir hali var-

dı. Elimi öptü: «Bir oğlumuz oldu, sevgilim.» dedi. Çocuğumu görmek istedim, gösterdiler, hayal kırıklığına uğradım.»

Annemle Philippe'in annesi, odama bitişik küçük salonda oturuyorlardı. Kapı açıktı; ben, gözlerim kapalı, yarı baygın bir halde, onları dinliyordum; çocuğun terbiyesiyle ilgili kötümser tahminlerde bulunuyorlardı. Hemen bütün konularda pek başka başka düşünmelerine, her halde anlaşmazlık içinde bulunmalarına karşın, kendilerinden daha genç bir çifti eleştirmek için kendi kuşaklarına has bir anlaşmaya varıyorlardı.

Madam Marcenat:

«Bakalım ne olacak,» diyordu. «Philippe başka işlerden baş alıp oğlunun terbiyesiyle uğraşamayacak, Isabelle de yalnız Philippe'le uğraşacak, göreceksiniz, bu çocuk aklına eseni yapacaktır...»

Annem de:

«Tabiî a canım,» diye cevap veriyordu. «Bu gençler bir söz öğrenmişler: Mutluluk. Çocukları mutlu olmalıymış, koca mutlu olmalıymış, hizmetçiler mutlu olmalıymış, bunu sağlamak için de kurallar kaldırılıyor, engeller yok ediliyor, ceza yok, mükâfat yok, suçlu bağışlanmaya lâyık olmadan, hatta bağışlanmasını istemeden bağışlanıyor. Akıl alacak şey değil! Hem de sonuç?.. Bari bizlerin, yani sizin ve benim olduğumdan daha fazla mutlu olabilseler, madam, yine hak vereceğim. Ama, gülünç yanı, bizden daha az, çok daha az mutlu oldukları. Kızıma bakıyorum... Uyuyor mu acaba? Isabelle, uyuyor musun?»

Cevap vermedim. Annem:

«Üçüncü gün olduğu halde, hâlâ böyle uyuması tuhaf,» dedi.

Madam Marcenat:

«Niçin kloroform koklattılar?» dedi. «Philippe'e söyledim. Ben onun yerinde olsam yaptırmazdım, dedim. İnsan, çocuklarını kendi çabasıyle doğurmalı. Ben üç çocuk doğurdum, ne yazık ki ikisi öldü, ama hepsini doğal şekilde doğurdum. Bu yapma doğumlar çocuk için de kötü, ana için de. Isabelle'in canı bu kadar tatlı olduğunu öğrenince, çok üzüldüm. Bütün

ailemiz araştırılsa, hem de on ilde Marcenat ailesinden adam vardır, böyle doğumu kabul edecek bir tek kadın bulunmaz.»

Kloroformu bana öğütleyen annemdi, ama genç kuşaklara karşı, Madam Marcenat'la birlikte gütmekten zevk duyduğu saldırıya zarar verebilecek bir anlaşmazlık çıkarmak istemeyen diplomat karısı sıfatıyle:

«Gerçekten mi?» dedi.

Sonra yavaş sesle devam etti:

«Kızıma bakıyorum, demiştim. Mutlu değilim mi diyor? Suç Philippe'de değil; o çok iyi bir koca, başka erkeklerden daha çapkın da değil. Suç kendi kendisini çözümlemesinde, endişeli olmasında, "aşkımız" diye ad taktığı evlilik hayatının barometresini durmadan yoklamasında... Siz, karı kocalık durumunuzu hiç bir zaman çok fazla düşündünüz mü, madam? Ben pek az düşündüm; kocama işiyle ilgili işlerde yardım etmeye çalışırdım; idaresi zor bir evim vardı; meşguliyetimiz çok fazlaydı, işlerimiz de pek yolunda gidiyordu... Çocukların eğitimi sorununda da öyle. Isabelle, her şeyden önce, Alain'in çocukluğunun kendi çocukluk hayatından daha zevkli geçmesini istediğini söylüyor. Ama, sizi temin ederim ki, kendi çocukluğu hiç de kötü geçmemiştir. Onu biraz sertçe davranarak büyüttüm; pişman değilim; sonucunu görüyorsunuz.»

Madam Marcenat gayet yavaş sesle:

«Isabelle, bu sizin yetiştirdiğiniz şekilde yetişmemiş olsaydı, şimdiki eksiksiz ve kusursuz bir kadın olamazdı. Size çok borçludur, oğlum da öyle.»

Hiç kıpırdamıyordum, çünkü konuştukları şeyler hoşuma gidiyordu. «Kim bilir, belki de haklıdırlar?!..» diye düşünüyordum.

Alain'in emzirilmesi işi ortaya çıkınca, aralarında anlaşmazlık baş gösterdi. Kayınvalidem, çocuğumu benim emzirmem gerektiği kanısındaydı. İngiliz sütninelerden de nefret ediyordu. Annem ise bana: «Çocuğunu emzirmeye kalkışma,» diyordu. «Bu sinirlilik sende varken, çocuğunu hasta eder, üç hafta sonra da bu işten vazgeçersin.» Alain'e meme vermemi Philippe de istemiyordu. Ama bu karara ben sembolik bir önem

veriyor, fikrimde ısrar ediyordum. Sonuç, annemin dediği gibi oldu. Çok istediğim bu doğumdan sonra, her şey beni hayal kırıklığına uğratıyordu. O kadar büyük umutlar beslemiştim ki, gerçek, onları karşılamaktan uzaktı. Bu çocuğun, Philippe' le benim aramda yeni ve çok daha güçlü bir bağ olacağını sanmıştım. Böyle olmadı. Gerçekte, Philippe, oğluyla az ilgileniyordu. Onu günde bir kere görüyor, sütnineyle birkaç dakika İngilizce konuşup oyalanıyor, sonra, yine öteden beri tanıdığım, uysal, yabancı Philippe oluyordu. Şefkatli ve bezgin nezaketini belirsiz bir istek bulutu kaplıyordu. Hatta şimdi, bunun, can sıkıntısından da fazla bir şey olduğunu sanıyordum, Philippe üzüntülüydü. Sokağa eskisi kadar çok çıkmıyordu. Önce bunu iyiliğinden sanmıştım, henüz pek güçsüz olduğum için beni yalnız bırakmak istemediğine yormuştum. Ama birkaç kereler, annem ya da herhangi bir dostum, bana geleceklerini haber verdikleri zaman:

«Philippe,» dedim, «bu aile konuları sizi sıkıyor, biliyorum. Solange'a telefon edin de bu gece onu sinemaya götürün.»

«Peki ama, beni niçin her zaman Solange'a birlikte sokağa çıkmaya zorluyorsunuz?» diye sordu. «Onu görmeden iki gün yaşayabilirim.»

Zavallı Philippe! Hiç de değil, onu görmeden iki gün yaşayamazdı. Nedeninin ne olduğunu iyice bilmediğim, Solange' ın hayatının gizli yanlarını tanımadığım halde, Fas'tan döndüğü tarihten beri aralarındaki ilişkide bir değişiklik olduğunu, Philippe'in o kadın yüzünden acı çekmekte olduğunu anlıyordum.

Philippe'e bununla ilgili soru sormaya cesaret edemiyordum, ama yüzüne bakmam, bu manevî hastalığın ne kadar arttığını görmeme yetiyordu. Birkaç hafta içinde, inanılmayacak derecede zayıflamıştı; yüzü solgun ve sarıydı, gözlerinin altı morarmıştı. Kötü uyuduğundan yakınıyordu, gözlerinde uykusuz insanlara mahsus sabit bir bakış vardı. Sofrada konuşmuyor, sonra bana söz söylerken kendini zorluyordu; susmasından fazla, bu besbelli kendini zorlayış, beni üzüyordu.

Renée beni yoklamaya geldi, Alain'e bir elbise getirdi. De-

ğişmiş olduğunu derhal gördüm. Çalışma hayatını düzene koymuştu. Doktor Gaulin'den söz ederken kullandığı deyimler, bana onun metresi olduğu kanısını verdi. Bu ilişki, Gandumas' da bir süredir söz konusu oluyor, ama inkâr ediliyordu. Aile, Renée'yle dost kalmak istiyordu. Namusu bir gerçek gibi kabul edilmemiş olsa, kendi tutumları gereğince onu bir daha içine kabul etmemek zorunluluğunda kalacağından korkuyordu. Ama, Renée'yi gördüğüm zaman, Marcenatların, bilecek ya da bilmeyerek aldandıklarını anladım. Renée neşeliydi, üzerinde seven ve sevilen bir kadın hali vardı.

Evlendiğimden beri kendisinden çok uzaklaşmıştım, hatta birçok hallerde, onu sert, hemen hemen karşımda hissetmiştim; ama o gün hemen, savaş içindeki uzun konuşmalarımızın çeşnisini buluverdik. Söz, dönüp dolaşıp Philippe'e geldi, hem de samimî bir şekilde konuştuk. Renée ilk kez olarak büyük bir açık sözlülükle konuştu, Philippe'i bir zamanlar sevmiş olduğunu, benim onunla evlendiğim zaman çok acı çektiğini söyledi.

«O sırada, size oldukça düşman oldum, Isabelle. Sonra hayatıma başka bir düzen verdim, bütün bunlar şimdi, benim kendime bile yabancıymış gibi görünüyor... En güçlü heyecanlarımız bile diniyor, öyle değil mi, sonra insan üç yıl önceki kendisine başka bir kadınmış gibi merak ve yabancılıkla bakıyor.

«Evet, belki,» dedim. «Ben daha bu dereceye gelmedim. Philippe'i, aşkımızın başlangıcındaki gibi, hatta çok daha fazla seviyorum. Onun uğrunda. bundan altı ay önce yapamayacağım kadar büyük fedakârlıklar yapacak yetenekteyim.»

Renée, bir an, hiç sesini çıkarmadan, bir doktor bakışıyle yüzüme baktı. Sonunda:

«Evet, inanıyorum,» dedi. «Size bir şey söyleyeyim Isabelle; biraz önce, "hiç bir şeye üzülmüyorum" demiştim; hatta daha da fazla. Açık konuşmama izin verir misiniz? Philippe'e varmadığım için kendimi her gün tebrik ediyorum.»

«Ben de vardığım için.»

«Evet, biliyorum. Çünkü onu seviyorsunuz. Çünkü onun gibi siz de, mutluluğu acıda aramaktan ibaret olan o kötü huyu edinmişsiniz. Ama Philippe, korkunç bir yaratıktır, hiç kötü adam değildir, aksine, ama korkunçtur, çünkü sabit bir fikre yakalanmıştır. Ben Philippe'i ufak çocukken de tanırım. Daha o zamandan aynı adamdı, ne var ki, o zaman kişiliğinde, daha başka çeşit Philippelerin muhtemel özünü taşıyordu. Sonra Odile çıktı, onun âşık kişiliğini, her halde sonsuzluğa kadar, tespit etti. Aşk, Philippe'in gözünde, belirli bir yüz tipine, belirli delice hareketlere, pek dürüst olmayan, bir parça hüzünlendirici belirli bir güzelliğe bağlı... Aynı zamanda, anlamsız derecede duygulu olduğu için, sevebileceği bu tek kadın tipi, onu pek mutsuz ediyor... Doğru değil mi?»

«Hem doğru, hem de yanlış, Renée. "Seviliyorum" demenin her zaman anlamsız olduğunu biliyorum, bununla birlikte Philippe beni seviyor, bundan kuşkulanamam da. Ama, aynı zamanda, Philippe'in birbirinden bambaşka kadınlara, Odile tipinde, Solange tipinde kadınlara ihtiyacı olduğu da doğrudur. Solange Villier'yi tanır mısınız?»

«Çok iyi tanırım... Size ondan söz etmeye cesaret edemiyordum. Ama, onu kastediyordum.»

«Söz edebilirsiniz, artık hiç kıskanmıyorum; önceleri kıskandım. Solange'ın Philippe'in metresi olduğu çevrede söyleniyor mu?»

«Yoo! Hayır... Tersine, Fas'a yaptığı en son yolculukta, Robert Etienne'e tutulduğu söyleniyor, biliyorsunuz ya, hani şu Berberîlere dair çok ilginç bir kitap yazmış olan adam... Son zamanlarda Marakeş'te hayatını onunla geçiriyormuş. O da şimdi Paris'e döndü... Hem büyük bir yazar, hem çok şirin bir adam; Gaulin kendisini tanıyor ve çok beğeniyor.»

Bir an düşünceye daldım. Evet, ben de böyle düşünmüştüm. Bu Etienne adı, kocamın bazı sözlerinin anlamını şimdi bana açıklıyordu. Philippe, Etienne'in bütün kitaplarını birer birer alıp getirmişti. Bunlardan bana yüksek sesle parçalar okumuş, ne düşündüğümü sormuştu. Bu parçalar hoşuma gitmişti, hele *"Udayalar Bahçesinde Dua"* başlıklı o uzun mistik ya-

zısını çok beğenmiştim. Philippe, bana: «Güzel yazı,» demişti. «Evet, gerçekten güzel, vahşî bir şey.» Zavallı Philippeciğim, kim bilir ne kadar acı çekiyordu!.. Yabancı erkeğin izlerini bulmak için bir zamanlar Odile'in bütün sözlerini, bütün hareketlerini çözümlediği gibi, kuşkusuz, şimdi de Solange'ınkileri çözümlüyordu. Kuşkusuz, uykusuz gecelerini, bu boşuna, bu azap verici işle geçiriyordu. Ah! birdenbire, o kadına karşı nasıl bir öfke duyuyordum.

«Zevki acıda aramak huyunun kötü bir şey olduğunu demin söylüyordunuz, Renée, ne kadar doğru... Yalnız, Philippe' de olduğu gibi, bende olduğu gibi, olayların gereği olarak, aşk hayatına bu şekilde başlanınca, bunu değiştirmeye olanak kalır mı?»

«Eğer azimle istenirse, sanırım değişmek her zaman mümkündür.»

«İyi ama, istemek nasıl mümkün olur, Renée? Daha önceden değişmiş olmak gerekmez mi?»

«Gaulin'e sorarsanız, size şu cevabı verirdi: "Mekanizmayı kavramakla ve ona hâkim olmakla mümkün olur" yani, daha zeki olmakla.»

«Ama Philippe zekidir.»

«Çok, ama Philippe, duygularını gereğinden fazla kullanıyor, zekâsını yeteri kadar kullanmıyor...»

Philippe'in eve döneceği saate kadar neşeli neşeli tartıştık. Renée'nin, konuları bir bilimsel şekilde anlatışı vardı ki, beni özellikleri belirli aşk dolu kadınlar sınıfına koyarak, diğer birçoklarına benzer bir kişi haline getiriyor, avutuyordu.

Philippe, Renée'yi görünce memnun oldu, yemeğe bizde kalmasını söyledi, birkaç haftadan beri ilk kez olarak, yemekte hararetli bir şekilde konuştu. İlimden hoşlanırdı Philippe. Renée de ona, bilmediği yeni deneyleri anlatıyordu. Gaulin'in adını ikinci kez söyleyince, Philippe birdenbire sordu:

«Gaulin'i iyi tanır mısın?»

«Elbet, şefimdir.»

«Robert Etienne'in dostudur, değil mi, şu Fas'taki, hani, *"Udayalar'da Dua"* kitabını yazan?»

Renée: «Evet,» dedi.

Philippe devam etti:

«Etienne'i sen de tanır mısın?»

«Çok iyi tanırım.»

«Ne biçim bir adamdır?»

«Fevkalâdedir.»

Philippe: «Yaa!» dedi.

Sonra, zorlukla ekledi:

«Evet, onu ben de değerli bir adam gibi görüyorum... Ama ara sıra eserin sahibi, eserden daha aşağı düzeyde olabilir...»

Renée, insafsızca cevap verdi:

«Bu, öylesi değil.»

Yalvarırcasına yüzüne baktım. Philippe, yemekten sonra hiç konuşmadı.

— 21 —

Philippe'in; Solange Villier'ye karşı beslediği aşkın yanıbaşımda söndüğünü gördüm. Bana bundan kesinlikle söz açmadı. Tersine, ilişkilerinde hiç bir değişiklik olmadığı kanısını taşımamı istediği belirli bir şekilde görülüyordu. Hoş, Solange'ı hâlâ görüyordu, ama eskisinden çok daha az buluşuyorlardı. Philippe, bu buluşmalardan geçmişteki kadar zevk duymuyordu. Gezintilerden, önceleri olduğu gibi mutlu ve genç değil, ciddî, ara sıra da âdeta elemli olarak dönüyordu. Benimle dertleşeceğini sandığım zamanlar oluyordu. Elimi tutuyor, bana:

«Isabelle, en güzel parçayı siz seçtiniz,» diyordu.

«Niçin sevgilim?»

«Çünkü...»

Sonra susuyordu, ama ne demek istediğini ben pek iyi anlıyordum. Solange'a hâlâ çiçek göndermeye, ona çok sevilen kadın davranışı yapmayı sürdürüyordu. Don Quichotte'la Lancelot'nun sadakati devam ediyordu. Ama Philippe'in evrakı arasında o 1923 yılına ait olarak bulduğum notlar hayli acıklıydı.

17 nisan. — Solange'la birlikte Montmartre'da gezmeye gittik. Tertre meydanına kadar çıktık, bir kahvenin terasında oturduk; francalayla limonata ısmarladık. Solange bir tablet çikolata istedi, küçük kız çocuğu gibi, açık havada kahvaltı etti. Odile-François zamanından beri unuttuğum izlenimleri, tıpkı tıpkısına tekrar duydum. Solange, kuşkusuz, şefkatli gözükmek istiyor; bana karşı çok dostça ve iyi davranıyor, ama başka birini düşündüğünü anlıyorum. Odile'in ilk kaçamağından sonra bitkin hali onda var; onun gibi, her çeşit soru ve cevaptan kaçınıyor. Kendisinden ve bizden söz etmek istediğim zaman, hemen yan çiziyor, bir oyun buluyor. Bugün, gelip geçenleri seyretmekle, hareketlerine, görünüşlerine bakıp yaşamları hakkında yargıya varmakla zaman geçiriyor. Oturduğumuz kahvenin önünde durup, arabasındaki iki kadınla birlikte, masaya yerleşen bir şöförle ilgili koskoca bir roman uydurdu. Solange'ı sevmekten vazgeçmeye uğraşıyorum, beceremiyorum. Onu her zamankinden daha çekici buluyorum. O çok diri hal, o yanık ten!

Bana: «Azizim,» dedi, «hüzünlüsünüz. Neyiniz var? Hayatı eğlenceli bulmuyor musunuz? Düşünün ki, şu tuhaf küçük evlerin her birinde, hayatları merakla incelenmeye değer erkekler ve kadınlar var. Düşünün ki, Paris'te burası gibi yüzlerce yer ve dünyada onlarca Paris var. Her halde dikkate değer bir şey!..»

«Ben sizin fikrinizde değilim, Solange; bence, hayat, pek gençlikte, oldukça ilginç bir piyestir. İnsan, benim gibi kırk yaşına gelince, suflörü, aktörlerin tabiatlarını, oyunun dalaverelerini öğrenince çekilip gitmek istiyor.»

«Böyle konuşmanız hoşuma gitmiyor, daha bir şey görmediniz ki...»

«Görmedim olur mu, Solangecığım. Üçüncü perdeyi gördüm. Pek hoş bir şey değil, eğlenceli değil; hep aynı durum, sonuna dek böyle devam edeceğini pek iyi biliyorum; bu kadarı bana yeter, sonunu görmeye niyetim yok.

Solange: «Siz titiz bir seyircisiniz,» dedi. «Çok güzel bir karınız, cana yakın kadın dostlarınız var...»

«Kadın dostlarım mı?»

«Evet efendim, kadın dostlarınız, hayatınızı biliyorum.»

Bütün bunlarda müthiş şekilde Odile kişiliği var. Bağışlayamadığım yanım, bu acılı hava içinde bulunmaktan zevk duyuşum. Hayata, sıkıcı bir piyes gibi böyle tepeden bakmakta esrarlı bir haz var, her halde gururun verdiği bir haz olsa gerek, Marcenat ailesine özel bir kusur. Solange'ı bir daha görmemek gerek. Belki o zaman bütün duygularım rahatlığa kavuşur, ama onu görüp de sevmemek olanaksız.

18 nisan. — Dün akşam, yaşı elliyi aşkın, zamanının Don Juanlarından biri olmakla ün kazanmış bir dostumla, aşkla ilgili uzun bir konuşma yaptım. Onu dinlerken dikkatimi çeken şey, başkalarının özendikleri bunca serüvenden onun kadar az mutluluk elde ettiğini anlamaklığım oldu.

«Sonuç olarak ancak bir kadın sevdim,» diyordu; «Claire P...'yi sevdim; ama sonuna doğru ondan da o kadar bıkmıştım ki.»

«Oysa çok güzel kadındır,» dedim.

«Oooh! Şimdi karar veremezsiniz,» dedi. «Gösterişçidir, yapmacıklıdır; bir zamanlar doğal olan halini, şimdi yapmacık diye uyguluyor. Yok, ben yüzünü bile görmek istemiyorum.»

«Peki, diğer kadınlar?»

«Diğerleri hiç bir şey değildi.»

Bunun üzerine, şimdi bile hayatını doldurduğu söylenen kadının adını söyledim.

«Onu hiç sevmiyorum,» dedi. «Alışkanlıkla görüşüyorum. Bana müthiş acı verdi; beni çok aldattı. Hakkında ancak şimdi karar veriyorum; yok, gerçekten hiç bir şey değiller.»

Onu dinlerken, şairane aşk var mı yok mu, ondan acaba vazgeçmeli mi? diye düşünüyordum. Bu çeşit aşkı kaybolmaktan kurtaran şey, yalnız ölüm. (Tristan), bu da zaten onun karşısında bir karar.

19 nisan. — Gandumas'ya geldim. Üç aydan beri bu yolculuğu ilk kez yapıyorum. Birkaç işçi gelip bana dertlerini anlattılar. Yokluk, hastalık. Bu gerçek dertleri görünce, kendi ku-

runtularımdan utandım. Oysa, işçiler arasında da, ruh faciaları var.

Bütün geceyi uykusuz geçirdim, hayatımı düşündüm. Galiba, hayatım, sürekli bir yanılmadan ibaret oldu. Görünüşte bir meslek seçmiştim. Gerçekte, biricik işim, kadınlar aracılığıyle ulaşmayı umduğum mutlak bir mutluluğun peşinde koşmak oldu; oysa bundan daha boşuna bir takip olamaz. Kusursuz hükümet nasıl olamazsa, mutlak aşk da öylece olamaz, yürek işlerinde adam sendecilik, aşkta tek akıllıca usul. Hele, aynı durumu beğenip kalmaktan çekinmek gerek. Duygularımız, çoğu kez duygularımızın görünüşünden oluşmuş. Solange'ı tanıdığımdan beri içimde var olan, dikkatli ve gaddar bir üstat tarafından çizilip ezelden beri içimde var olan, Solange'ın görmek istemediğim gerçek resmine bakmaya razı oluversem, bir an içinde Solange'a yük olmak fikrinden kurtulabileceğim.

20 nisan. — Solange artık benimle ilgilenmemekle birlikte, ben sıyrılmak ister istemez, o, bağımı bir parça çekiyor, sıkıştırıyor. Şuhluk mu, yoksa acıma mı?

23 nisan. — Yanılma nerede oldu acaba? Solange da Odile gibi hareket etti. Acaba aynı yanılmaları işledim de, ondan mı? Yoksa, aynı yaradılışta kadınları mı seçtim? Sevilen kadını elden kaçırmamak için duyulan duyguyu her zaman gizlemek mi gerek? Yüreğini olduğu gibi açmak isterken kurnazlık etmek, dolap çevirmek, duygularını saklamak mı gerek? Artık bilemiyorum.

27 nisan. — Yanlış, tehlikeli olduğu denemeyle sabit birkaç fikri, her on yılda bir zihinden silmek gerekiyor.

Silinmesi gereken fikirler:

a) Kadınları, ya bir sözle, ya bir yeminle elde etmek mümkündür. Yanlış. «Kadınlarda ahlâk anlamı yoktur, karakter bakımından, sevdikleri kimselere uyarlar.»

b) Bir mükemmel kadın vardır ki, onunla yaşanacak aşk hayatı, duyguların, ruhun ve yüreğin katıksız zevkleriyle dolu bir silsiledir. Yanlış. Yanyana bağlanmış iki insan, dalga-

larla sarsılan iki gemi gibidir. Tekneler çarpışırlar ve gıcırdarlar.

28 mayıs. — Marceau caddesindeki evde akşam yemeği. Cora teyze, semiz piliçleriyle orkideleri arasında can çekişiyor. Hélène, bana Solange'dan söz etti:

«Zavallı Marcenat,» dedi. «Birkaç haftadır suratınız ne kadar asık... Haklısınız, acı çekiyorsunuz.»

«Ne demek istediğinizi anlayamıyorum?» diye cevap verdim.

«Haydi canım,» dedi. «Onu hâlâ seviyorsunuz.»

İnkâr ettim.

— 22 —

Kırmızı cep defteri, burada bana, o zaman gördüğümden çok daha anlayışlı, benliğine daha hâkim bir Philippe gösteriyor. Sanırım, daha rahat düşünebilyordu. Ama, gizli derinliklerde, hâlâ köle Philippe saklıydı. Öyle mutsuz görünüyordu ki, birçok kereler, acaba gidip Solange'ı görsem, Philippe'i görmemesini söylesem mi? diye düşündüm. Ama, bu hareket bana o kadar delice gözüktü ki, cesaret edemedim. Zaten, Solange'dan artık nefret ediyordum, onunla yalnız kalacak olursam, kendimi tutamayacağımı seziyordum. Kendisini, Thiangesların evinde yine görüyorduk. Sonra Philippe, o zamana kadar yapmadığı bir şeyi yaptı: Hélène'in kabul günleri olan cumartesileri oraya gitmek istemedi.

«Dargın olmadığımızı anlatmak için siz gidin,» diyordu. «Gitmemeniz doğru olmaz, Hélène kibar kadındır. Ama ben artık yapamayacağım, emin olun. Yaşlandıkça toplumdan daha çok ürküyorum... Ocağımın başı, bir kitap, siz... Şimdi benim için mutluluk işte bundan ibaret.»

Sözlerinde içten olduğunu biliyordum. Yine biliyordum ki, o sırada güzel ve hoppa bir genç kadına rastlasa da, kadın ona; gizli bir bakışla, beklediği işareti verse, kendi de farkına varmadan, hemen felsefesini değiştirir, bütün gün çalıştıktan son-

ra, hemen yeni insan görmek ve avunmak ihtiyacında olduğunu anlatırdı. Evliliğimizin ilk zamanları, sevdiklerimizin fikirlerini bizden gizleyen, her zaman kapalı o kafataslarını düşünerek kederlendiğimi hatırlıyorum. Philippe benim gözümde saydamlaşmıştı artık. İçinde narin damarların attığı ince bir zarın öte yanında, şimdi onun bütün fikirlerini, bütün zayıflıklarını görüyor, onu eskisinden daha fazla seviyordum. Hatırlıyorum, bir akşam, onun çalışma odasında, hiç bir şey söylemeden uzun uzun yüzüne bakmıştım. Gülümseyerek:

«Ne düşünüyorsunuz?» dedi.

«Sizi, sevmeseydim ne şekilde görecek idiysem, öyle görmeyi ve sizi o şekilde yine sevmeyi deniyorum.»

«Aman, ne karışık şey! Bari başarılı oluyor musunuz?»

«Sizi o şekilde sevmeye mi? Evet, zahmetsizce.»

O akşam, Gandumas'ya her zamankinden daha erken gitmemizi teklif etti.

«Paris'te bizi alıkoyan hiç bir şey yok,» dedi. «İşlerimle, orada da pek iyi meşgul olabilirim. Sonra da, kır havası Alain'e çok iyi gelir, annem de o kadar yalnız kalmaz. Gitmekte ancak yarar var.»

Paris'ten gitmek canıma minnetti. Gandumas'da Philippe benim olacaktı. Biricik kuşkum, orada canının sıkılmasıydı, ama tersine, hemen dengesini bulduğunu gördüm. Paris'teyken, Solange'ı yitirmiş olmasına karşın, hâlâ ısrarlı ve hiç kuşkusuz boşuna bir umut besliyordu. Telefonun zilini işittiği zaman, içgüdüsel bir hareket yapıyordu. Çok iyi bildiğim bu hareketi yapmaktan kendini henüz kurtaramamıştı.

Sokağa çıktığımız zaman, Philippe'in bütün ürpertilerini, acılı bir şekilde kendi varlığımda duyan ben, onun her yanda Solange'a rastlamaktan korktuğunu, aynı zamanda onu gözlediğini bilmiyor değildim. Solange'a hâlâ korkunç şekilde bağlı olduğunu, Solange istese, kendisini hemen avucu içine yine alacağını biliyordu. Bunu biliyordu, ama onuruyle mutluluğunu korumak kaygısını Solange'a yakalanmamayı emrettiğini de biliyordu. Gandumas'da, Solange'ın hayali hiç bir zaman

yapılmamış olan bir dekor içinde yavaş yavaş onu unutmaya başladı. Geldiğimizin daha haftasında, yüzü düzelmeye başlamıştı bile; yanakları daha dolu, gözleri daha parlaktı; daha iyi uyku uyuyordu.

Havalar çok güzel gidiyordu. Birlikte, yaya, uzun gezintiler yaptık. Philippe, bundan böyle babası gibi yapmak, çiftliklerle uğraşmak istediğini söyledi. Her gün Guichardie'ye Bruyères'e, Resonzac'a gitmeye başladık.

Philippe, yalnız sabahları fabrikaya gidiyordu, her gün öğleden sonra benimle birlikte çıkıyordu.

«Ne yapalım, biliyor musunuz?» dedi. «Yanımıza bir kitap alalım, ormanda yüksek sesle okuyalım.»

Gandumas'ın çevresinde gölgelik, ve güzel, kuytu yerler vardı; bazen, tepesinde dalların birleşip tatlı yeşil bir katedralin yan yollarına benzettiği geniş bir yolun kenarında yosunlar üzerine, bazı bir ağaç kütüğüne, bazen de bir zamanlar Marcenat dedenin koydurduğu peykelerden birine oturuyor, kitap okuyorduk. Philippe iki *"Etudes de Femmes"*i, *"Les Secrets de la Princesse de Cadignan"*ı pek seviyordu, ya da Merimée' nin *"Double Méprise"* ve *"Le Vase Etrusque"* gibi hikâyelerini, sonra Kipling'in hikâyelerini, veya bazı şairlerin eserlerini okuyordu.

Philippe ara sıra başını kaldırıp, bana soruyordu:

«Canınızı sıkmıyorum ya?»

«Ne münasebet! Hiç bir zaman bu kadar eksiksiz mutluluk tatmadım...»

Bir an yüzüme bakıyor, sonra devam ediyordu. Okuması bitince, kişiler hakkında, erdemleri hakkında tartışıyor, çoğu kez gerçek kişilerden söz etmeye başlıyorduk. Bir gün, ben, yanıma küçük kitap alıp getirdim. Kitabın adını Philippe'e göstermedim. Oturduğumuz zaman:

«Bu esrarlı kitabın adı ne?» diye sordu.

«Bu kitabı annenizin kitaplığından aldım, sizin hayatınızda önemli rol oynamış bir kitaptır, Philippe; daha doğrusu bir zamanlar bana böyle yazmıştınız.»

«Anladım, *"Küçük Rus Askerleri"* kitabı. Aman, bunu bulduğunuza çok memnun oldum, Isabelle. Verin bakayım.»

Kitabın yapraklarını çevirdi. Bir parça memnun, bir parça hayal kırıklığına uğramış gibi göründü.

«Hepimizin çok iyi tanıdığımız Ania Sokoloff adlı genç bir kolej öğrencisi kızı, kraliçe seçmeyi teklif ettiler. Son derece güzel, fidan boylu, zarif ve hünerli bir genç kızdı... Kraliçenin karşısında baş keserek, kanunlara uyacağımıza ant içtik...»

«Yok canım, çok güzel, Philippe, hem de size o kadar benziyor ki... *"Kraliçenin karşısında baş keserek, kanunlara uyacağımıza ant içtik."* Bir de güzel hikâye var: Kraliçe bir şey istiyor, kitabın kahramanı o istenilen şeyi bin bir zahmetle buluyor... Durun, verin bana kitabı... *"Kraliçe, 'Aman Yarabbi, aman Yarabbi! Ne kadar sıkıntı çekmişsiniz! Teşekkür ederim.' dedi. Çok memnundu. Kendisine veda ettiğim sırada, elimi tekrar sıkarak ekledi: 'Eğer hâlâ kraliçenizsem, sizi ayrıca mükâfatlandırmasını Generale söyleyeceğim.' Selâm verdim. Ben de gayet mutlu uzaklaştım."* Bütün hayatınızda bu küçük çocuğun aynısı olarak kaldınız, Philippe... Yalnız, kraliçe sık sık değişti.»

Philippe, bir fundalığın dibine oturmuş, ufacık dallar topluyor, parmaklarının ucuyla kırıyor, sonra otların üstüne atıyordu.

«Evet,» dedi. «Kraliçe sık sık değişti. Aslına bakarsanız, kraliçeye hiç rastlamadım... Yani, tam anlamıyle o kraliçeye rastlamadım, anlıyorsunuz ya?»

«Kraliçe kimdi, Philippe?»

«Birçok kadınlar, sevgilim. Bir parça Denise Aubry... Ama pek eksik bir kraliçe. Zavallı Denise Aubry ölmüş, size söyledim miydi?»

«Hayır, Philippe... Pek genç ölmüş olsa gerek, değil mi? Neden ölmüş?»

«Bilmiyorum; geçen gün annem söyledi. Yıllarca gözümde evrenin ekseni olan bir kadının ölümünü, önemsiz bir haber alır gibi işitmek, üzerimde tuhaf bir etki yaptı.»

«Denise Aubry'den sonra kraliçe kim oldu?»

«Odile.»

«Hayalinizdeki kraliçeye en çok yaklaşan o muydu?»

«Evet, çünkü güzeldi.»

«Odile'den sonra?.. Bir parça Hélène de Thianges mı?»

«Belki bir parça o, ama siz mutlaka, Isabelle.»

«Ben de mi, gerçek mi? Uzun zaman mı?»

«Çok uzun zaman.»

«Sonra, Solange mı?»

«Kuşkusuz, sonra Solange...»

«Solange hâlâ kraliçe mi, Philippe?..»

«Hayır, ama her şeye karşın, Solange bende kötü anı bırakmadı. Çok canlı, çok güçlü bir yanı vardı. Onun yanında kendimi daha genç hissediyordum; güzel şey.»

«Onu yine görmelisiniz, Philippe.»

«Evet, daha iyileşeyim, göreceğim; ama artık kraliçe olmayacak, o iş bitti.»

«Peki, şimdi kraliçe kim, Philippe?»

Bir an duraksadı, sonra yüzüme bakarak:

«Sizsiniz,» dedi.

«Ben mi? Ama ben, çoktan beri tahttan indirildim?..»

«Belki tahttan indirilmişsinizdir, evet, çünkü kıskançtınız, cimriydiniz. Haksızlık ediyordunuz. Ama üç aydan beri o kadar çabalı, o kadar alçak gönüllü davrandınız ki, size tacınızı geri verdim. Hem, ne kadar değiştiğinizi bilemezsiniz. Isabelle. Aynı kadın değilsiniz.»

«Biliyorum, sevgilim. Aslında, gerçekten seven bir kadının kişiliği yoktur; kişiliği olduğunu söyler, kendisini buna inandırmaya çalışır ama, doğru değildir. Hayır, sevdiği erkeğin onda bulmak istediği kadını anlamaya ve o kadın olmaya uğraşır. Bu işi sizinle başarmak çok güç, Philippe. Çünkü, neyi istediğiniz pek iyi anlaşılmıyor. Sadakate, sevgiye ihtiyacınız var; şuhluğa, endişeye de ihtiyacınız var. Ne yapmalı? Ben, yaradılışıma en yakın olan sadakat payını seçtim... Ama öyle sanıyorum ki, yanıbaşınızda, daha kararsız, daha kaçıcı bir başkasının bulunmasına daha uzun zaman ihtiyacınız olacak. Be-

nim kendi benliğime karşı kazandığım büyük zafer, o başka kadını kabul edişim, hem de baş eğerek, sevinçle kabul edişim oldu. Bir yıldan beri anladığım çok önemli bir sorun var. O da şu: İnsan, gerçekten severse, sevdiği kimselerin hareketlerine pek aşırı önem vermemelidir. Onlara muhtacız, yalnız onlar bizi vazgeçemeyeceğimiz bir belli "hava" içinde yaşatırlar; dostunuz Hélène, buna "İklim" diyor, pek doğru. O halde sevdiklerimizi tutabilelim, muhafaza edelim de, üst yanının ne önemi var? Bu hayat öyle kısa, öyle çetin ki... Bütün bu kadınların size verebilecekleri birkaç saatlik mutluluğu sizinle çekişmeye gönlüm razı olur mu, zavallı Philippeciğim? Hayır, ilerledim, artık kıskanç değilim! Artık acı çekmiyorum.»

Philippe, çimenlerin üstüne uzandı, başını dizlerime yasladı.

«Ben tamamıyle sizin derecenizde değilim,» dedi. «Öyle sanıyorum ki, henüz acı çekebilirim, çok acı çekebilirim. Hayatın kısalığı bence bir avuntu değil. Kısadır. Bilirsiniz, ama neye göre kısa?.. Bizim gözümüzde hayat, her şeydir... Bununla birlikte, anlıyorum ki, ağır ağır, daha rahat bir bölgeye girmekteyim. Hatırlarsınız Isabelle, bir zamanlar size hayatımdan söz ederken, onu, içine şövalye konusu, sinsi konusu, rakip konusu karışan bir senfoni gibi anlatırdım. Bu uyumların hepsini hâlâ işitiyorum, hem de çok güçlü olarak. Ama, orkestranın içinde, tek bir aletin sesini de işitiyorum, hangisi olduğunu bilmiyorum, birkaç seslik yumuşak ve dindirici bir uyumu tatlı ve güçlü bir perdeden tekrarlayıp duruyor. Bu sessizlik konusudur, yaşlılığa benziyor.»

«Ama daha çok gençsiniz, Philippe.»

«Ooo! Biliyorum, zaten sesin bana bu denli tatlı gelmesinin nedeni bu. İleride bu ses, bütün orkestrayı susturacak, diğer sesleri işittiğim zamana hasret çekeceğim.»

«Beni ara sıra kederlendiren şey, deneme devresinin bu kadar uzun olması, Philippe. Eskisinden daha iyi olduğumu söylüyorsunuz, sanırım doğru. Kırk yaşına gelince, hayatı belki bir parça anlamaya başlayacağım, ama iş işten geçmiş ola-

cak... İki insanın hiç pürüzsüz, tamamıyle birleşmeleri sizce olanaksız mıdır, sevgilim?»

Philippe ayağa kalktı:

«Bugün bir saat süreyle mümkün oldu,» dedi.

— 23 —

Evlilik hayatımın gerçek mutluluk devresi Gandumas'da geçirdiğim o yaz mevsimi oldu. Sanırım, Philippe beni iki kez sevdi. Biri, evlenmemizden önce birkaç hafta süreyle, biri de hazirandan eylüle dek olan bu üç ay. Hiç bir gizli düşüncesi olmaksızın, şefkatliydi. Annesi, aynı odada yatıp kalkmaya bizi zorlamıştı; karı kocanın birbirinden ayrı olmalarına akıl erdiremediği için, bu noktaya çok önem veriyordu. Bu, bizi daha fazla birleştirmişti. Philippe'in kolları arasında uykudan uyanmak çok hoşuma gidiyordu. Alain gelip bizim yatağımızda oynuyordu. Diş çıkarıyordu, ama bunu metanetle kabul ediyordu. Ağladığı zaman Philippe, ona: «Gülümsemelisin Alain,» diyordu. «Cesur bir annen var, oğlum.» Çocuk, gitgide «Gülümsemek, ve Alain» sözcüklerini anlamaya başlamıştı. Çünkü, babası böyle söylediği zaman, feryatlarını durdurmak için kendini zorluyor, memnun görünmeye çalışmak için ufacık ağzını açıyordu. Çok dokunaklı bir manzaraydı, Philippe de oğlunu sevmeye başlıyordu.

Havalar çok iyi gidiyordu. Kocam, fabrikadan eve dönünce, güneşte, "yanmak" hoşuna gidiyordu. Evin önündeki çimenliğe iki koltuk getiriyorduk, belli belirsiz hulyalara dalıp, hiç konuşmadan oturuyorduk. O zaman, ikimizin zihninde de her halde aynı hayallerin dolaştığını düşünmekten zevk duyuyordum. Bunlar, şuradaki fundalıklardı, kızgın havada titreyen, Chardeuil şatosu yıkıntılarıydı, daha uzakta, tepelerin puslu tümsekleriydi. Belki de daha uzakta, Solange'ın yüzü, güzel gözlerinin biraz sertçe bakışıydı. Ufukta, her halde bir Floransa manzarasıydı, hafifçe eğik geniş damlar, kubbelerdi, tepelerde çamların yerini tutan servilerdi, ya da Odile'in masum yüzüydü. Evet, bende de Odile vardı, Solange vardı, bu-

nu doğal ve gerekli buluyordum. Philippe bazen bana bakıyor, gülümsüyordu. Pek güçle birleşmiş olduğumuzu biliyordum; mutluydum. Öğle yemeği zili bizi bu zevkli yorgunluktan ayırıyordu. Ben, içimi çekiyordum:

«Ah, Philippe! Bütün hayatımı sizin yanıbaşınızda, böyle uyuşuk bir halde, ikimizden başka, bu ılık havadan, bu fundalıklardan başka çevrede hiç bir şey olmadan geçirmek istiyorum... Hem hoş, hem de çok usandırıcı bir şey, değil mi? Niçin?»

«Çok güzel anlar, daima usandırıcıdır. Geçici olduklarını duyarsınız, elinizde tutmak istersiniz, yapamazsınız. Ben küçükken cambazhanede bu hali hep duyardım, sonra konserde, çok mutlu olduğum anlarda duydum. Kendi kendime: "İki saat sonra bitecek" derdim.»

«Ama şimdi, Philippe, önümüzde en az otuz yıl var.»

«Otuz yıl çok kısa bir zaman.»

«Oooh! Ben fazlasını istemiyorum.»

Kayınvalidem de, mutluluğumuzun bu pürüzsüz, hoş harmonisini işitiyor gibi görünüyordu. Bir akşam bana:

«Neyse,» dedi, «sonunda Philippe'in öteden beri dilediğim şekilde yaşadığını görüyorum. Size bir şey söyleyeyim mi, Isabelleciğim, aklınız varsa, benim dediğimi yapın. Philippe'i, Gandumas'ya tamamen yerleştirin. Paris ona hiç yaramıyor. Philippe babasına benziyor, o da durgun haline karşın, çekingen ve duyguluydu. Paris'teki bütün o hayhuy, bütün o karmakarışık duygular onu hasta ediyor.»

«Yazık ki, burada sıkılır sanıyorum, anne.»

«Ben sanmıyorum. Babasıyle ben, burada hayatımızın en güzel devri olan on altı yıl yaşadık.»

«Olabilir, ama Philippe daha başka huyları edindi. Ben burada daha mutlu olacağımı biliyorum, çünkü yapayalnız yaşamayı severim, ama o...»

«Yanında siz bulunacaksınız.»

«Bu, ona her zaman yetmiyor.»

«Çok alçak gönüllüsünüz Isabelleciğim, kendinize de güveniniz yok. Sizin yaptığınız gibi, didinmekten vazgeçmemek gerek.»

«Direnmekten vazgeçmiyorum anne... Tersine, artık galebe çalacağıma, diğer kadınların çabucak gelip geçeceklerine, Philippe'in hayatında yer etmeyeceklerine, benim devam edeceğime eminim.»

Kayınvalidem hayretle:

«Diğer kadınlar mı?» dedi. «Gerçekten çok tuhaf bir zayıf noktanız var.»

Kayınvalidem sık sık o tasarısından söz etti. Yumuşak olduğu kadar da ısrarlıydı. Ama ben, Philippe'e bunu hiç açmadım. Böyle bir baskının, beni çok mutlu kılan bu mükemmel uyumu hemen bozacağını biliyordum. Tersine, Philippe'in, pazarları komşularda saatlerini geçirmesini, ya da, bana söz ettiği, benim de pek iyi bilmediğim Périgord'un, veya Limousin'in orasını burasını gezip görmesini teklif ettim. Beni, kendi yerinde gezdirmesi hoşuma gidiyordu; biraz vahşice olan bu eyaleti, sivri kayaların üstündeki koca duvarlı şatoları, oradan bakınca görülen şirin manzaralı ırmakları seviyordum. Philippe bana efsaneler, hikâyeler anlatıyordu. Fransa tarihini çok sevdiğim için Hautefort, Biron, Brantôme gibi adları işittikçe heyecanlanıyordum. Bazen Philippe'in anlattığı bir hikâyeyi, bir zamanlar okuduğum bir kitaptan hatırımda kalan bir parçaya ekliyordum. Philippe'in beni dikkatle dinlediğini görmek bana zevk veriyordu.

«Neler söylüyorsunuz, Isabelle?» diyordu. «Çok zekisiniz, belki başka bir kadın sizin kadar zeki değildir.»

«Benimle alay etmeyin, Philippe,» diye yalvarıyordum.

Uzun zaman, umutsuzca sevdiğim bir sevgilinin, en sonunda beni anladığı duygusu içindeydim.

— 24 —

Philippe bana, Vezère vadisindeki mağaraları göstermek istedi. Suların oyduğu ve cilâlı hale getirdiği kayalar arasından

kıvrıla kıvrıla akan kara su, çok hoşuma gitti, ama mağaraları umduğum gibi bulmadım. Boğucu bir sıcakta, dik patikaları tırmanmak gerekti, sonra taşa oyulmuş dar dehlizlere girip mağara duvarlarına kırmızı boyayla taslak halinde çizilmiş belli belirsiz yaban öküzü resimleri seyrettik. Philippe'e:

«Siz bir şey görüyor musunuz?» diyordum. «Sözümona yaban öküzü, üstelik de tersine.»

Philippe: «Hiç bir şey gördüğüm yok,» dedi. «Çıkalım, üşüdüm.»

Tırmandığımız yokuşun sıcağından sonra, bu mağarada ben de vücudumun buz kestiğini hissetmiştim. Dönüşte Philippe hiç konuşmadı; akşam olunca da, nezleden yakındı. Ertesi sabah beni erkenden uyandırdı:

«Kendimi iyi hissetmiyorum,» dedi.

Acele kalktım, perdeleri açtım. Philippe'in yüzünü görünce korktum; sapsarıydı, acılı bir hali vardı; gözlerinin etrafı çürümüştü, burun delikleri kısılmış, tuhaf bir şekilde açılıp kapanıyordu.

«Evet, hasta gibisiniz, Philippe, dün üşüdünüz...»

«Güç nefes alıyorum, ateşim de fazla. Bir şey değil, geçer sevgilim; bana bir aspirin verin.»

Doktor istemiyordu, ben de zorlamaya cesaret edemiyordum; ama kayınvalidemi çağırdım, saat dokuza doğru odamıza geldi, Philippe'i zorladı, ateşine baktı, beni hayrette bırakan bir otoriteyle, ona hasta bir küçük çocuk gibi davranıyordu. Philippe'in karşı koymalarına karşın, Chardeuil'den doktor Toury'yi getirtti. Biraz utangaç, gayet ağırbaşlı bir adamdı. Konuşmadan önce, bağa gözlüklerinin arkasından insana uzun uzun bakıyordu. Philippe'i büyük bir dikkatle muayene etti.

«Şiddetli bronşit,» dedi. «Mösyö Marcenat, en az bir hafta sürer.»

Kendisiyle birlikte dışarı çıkmamı işaret etti; babacan ve tereddütlü bir tavırla, gözlüklerinin arkasından yüzüme bakıyordu.

«Madam,» dedi. «Hayli üzücü şey. Kocanız zatürreeye yakalanmış. Dinlerken, bütün göğüste hırıltı duyuyorum, sanki

ciğer ödeminde olduğu gibi. Sonra ateş 40. Nabzı 140 atıyor. Şiddetli zatürree.»

Dondum kaldım; pek iyi kavrayamıyordum. Bir gün önceki sapasağlam Philippe'imin ağır hasta olmasını o kadar uzak bir ihtimal olarak görüyordum ki, sanki şaka eder gibi:

«Ama tehlike yok, değil mi doktor?» dedim.

Doktor, hayret etmiş gibi göründü:

«Zatürree her zaman tehlikelidir,» dedi. «Kesin bir hükme varmadan önce, beklemek gerek.»

Sonra, yapılacak şeyleri anlattı.

Ondan sonraki günlere ait hiç bir şeyi hatırlamıyorum; birdenbire o mistik hayata, hastalığın o kapalı hayatına fırlatılıp atılmıştım. Philippe'e bakıyordum, elimden geldiği kadar çaba harcıyordum. Çünkü, yararlı hareketlerin o esrarlı ve korkunç tehdidi uzaklaştıracağı izlenimini duyuyordum. Hiç bir şey yapamazsam, arkamda beyaz gömlekle onun yanında oturuyor, yüzüne bakıyor ve kendi gücümden bir kısmını, bakışımla ona vermeye çalışıyordum.

Philippe, uzun zaman beni tanıdı; öyle yorgundu ki, konuşamıyordu; ama bana gözleriyle teşekkür ediyordu. Sonra, sayıklama başladı. Üçüncü gün feci bir an geçirdim, çünkü beni Solange sanıyordu. Gece yarısı, birdenbire çok güçlükle konuşmaya başladı:

«Yaa, geldiniz öyle mi, Solangecığım, geleceğinizi biliyordum, teşekkür ederim.»

Sözcükleri çok güçlükle söylüyordu, ama umutsuzluk dolu bir sevgiyle yüzüme bakıyordu.

«Solangecığım, beni öpün,» diye mırıldandı. «Hiç bir sakınca yok, öpebilirsiniz, çok hastayım.»

Ne yaptığımı bilmeden, eğildim. Philippe, benim dudaklarımda Solange'ı öptü.

Ah, Philippe; Solange'ın aşkı seni kurtaracağını bilseydim, onu sana nasıl canı gönülden verirdim. Öyle sanıyorum ki, seni kusursuz sevdiğim an, o an oldu. Çünkü, bütün haklarım-

dan vazgeçmiştim; yalnız senin için yaşıyordum. O sayıklama devresinde, Philippe, Solange'ın adını söylerken, kayınvalidem birkaç kez odada bulundu; incinen bir onurun verdiği isyan hareketlerini, kendimde bir kere dahi duymadım. Yalnız, «Yaşasa, Allahım yaşasa!..» diye dua ediyordum.

Beşinci gün bir parça; umutlandım; sabahleyin ateşine baktığım zaman azalmıştı, ama doktor gelip de, «Çok şükür, daha iyice, ateşi 38'e inmiş.» dediğim zaman, doktorun yüzünün birdenbire endişeyle karardığını gördüm. Sanki duygusuz bir halde yatan Philippe'i muayene etti. Doğrulduğu zaman, çekine çekine: «Biraz daha iyi değil mi?» dedim. İçini çekti, yüzüme kederli bir tavırla baktı:

«Hayır, tersine,» dedi. «Ateşin böyle birdenbire düşmesi, iyi bir şey değildir. Yalancı düşmedir, kötü bir işaret.»

«Ama, ölüm işareti değil ya, doktor bey?»

Doktor bu soruma cevap vermedi.

Hemen o akşam ateş tekrar yükseldi. Philippe'in yüzü korkunç şekilde halsizleşti. Artık öleceğini biliyordum. Baş ucuna oturdum, ateş gibi yanan elini avucumun içine aldım, duymamış gibi göründü. «Beni yalnız bırakacaksın demek ki, sevgilim» diye düşünüyordum. Philippesiz hayatı, bu akıl almaz şeyi hayale çalışıyordum: «Aman Yarabbi!» diyordum. «Kıskançlık ettim ha!.. Birkaç aylık ömrü varmış da...» O zaman, eğer mucize kabilinden bir kurtuluşla Philippe tekrar hayata kavuşursa, onun mutluluğundan başka bir mutluluk aramayacağıma ant içtim.

Gece yarısı, kayınvalidem, benim yerime kendisi beklemek istedi. Başımı kuvvetle sallayarak, «Hayır!» dedim. Konuşamıyordum. Şimdi yapışkan bir terle ıslanan Philippe'in eli hâlâ avucumdaydı. Güçlükle nefes alışı, içime dokunuyordu. Birdenbire gözlerini açtı, bana:

«Isabelle, tıkanıyorum,» dedi; «öleceğim galiba.».

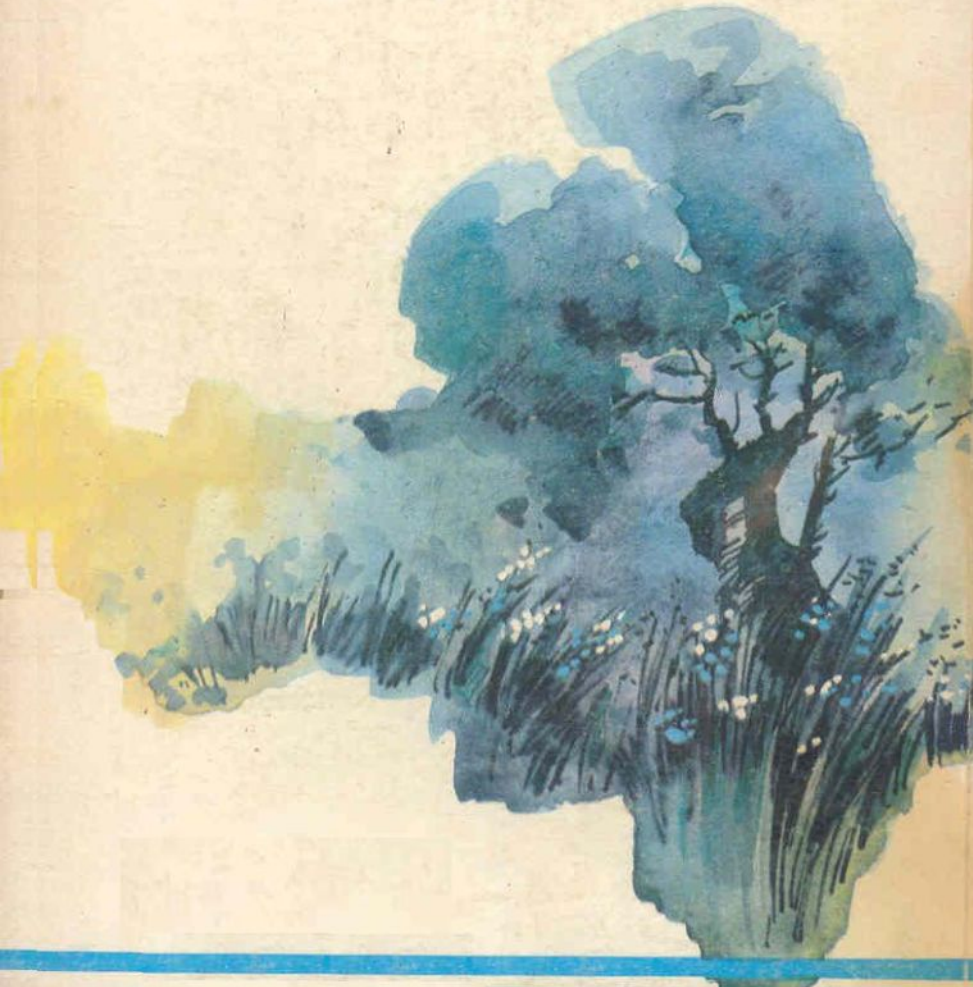
Bu birkaç sözcüğü çok pürüzsüz bir sesle söyledi, sonra tekrar daldı. Annesi beni omuzlarımdan tuttu, öptü. Elimde tuttuğum nabzı, hissedilmeyecek kadar hafifledi. Sabahın altısında doktor geldi, bir iğne yaptı. Philippe, bir parça canlan-

dı. Saat yedide, kendine gelmeden son nefesini verdi. Gözlerini annesi kapadı. Philippe'in, babası öldüğü zaman yazdığı bir cümleyi düşünüyorum: «*Günün birinde ölümün karşısında yapayalnız mı kalacağım acaba?.. Bunun bir an önce olmasını diliyorum.*»

Dilediği gibi, ölüm çok erken gelmişti. Philippe, yazık oldu, sevgilim. Eğer seni elimde tutabilseydim, sanırım mutlu edebilecektim. Ama, alın yazımızla isteklerimiz, hemen her zaman birbirine zıt gider.

SON

iklimler

baOfset 22 75 33